T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

KADINLARA YÖNELİK İNTERNET SİTELERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Özge ÖZÇELİK BALOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Banu TERKAN

Konya-2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özge ÖZÇELİK BALOĞLU
	Numarası	094222001010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐
	Tezin Adı	Kadınlara Yönelik İnternet Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkilerinin Analizi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özge ÖZÇELİK BALOĞLU
	Numarası	094222001010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Banu TERKAN
	Tezin Adı	Kadınlara Yönelik İnternet Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkilerinin Analizi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Kadınlara Yönelik İnternet Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkilerinin Analizi** başlıklı bu çalışma 21/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	**Danışman ve Üyeler**	**İmza**
Doç. Dr. Banu TERKAN	Danışman	
Prof. Dr. Şükrü BALCI	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Enes BAL	Üye	

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışma yeni iletişim teknolojilerinden biri olan internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretiminde nasıl bir rolü olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Popüler kadın sitelerinin ve kadın odaklı habercilik söylemi üzerinden hareket eden sitelerin incelendiği çalışmada toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin anlamlandırılma biçimleri eleştirel söylem analizi temelinde incelenmiştir. Çalışma toplumsal cinsiyeti yeniden üreten mekanizmaların çok boyutlu bir okumasını yapmakta ve toplumsal cinsiyetin inşa edilme pratiklerini belirginleştirmeye çalışmaktadır.

Tez yazma sürecinin bütün zorluklarını bir üretim sürecine dönüştüren, tezi bitirebilme çabam içerisinde zaman zaman zorlandığım anlarda başarabileceğimi her zaman hissettiren, bu meşakkatli yolda beni bir an olsun yalnız bırakmayan, çalışmanın en iyi şekilde tamamlanması için desteğini her zaman yanımda hissettiğim, işine saygı duymanın ne anlama geldiğini, prensiplerinden asla ödün vermemenin ne derece önemli olduğunu öğrenmemde emeğini asla gözardı edemeyeceğim değerli hocam Doç. Dr. Banu TERKAN'a çok teşekkür ederim. Prof. Dr. Şükrü BALCI, Dr. Öğr. Üyesi Enes BAL ve eğitim hayatımda emeği geçen tüm hocalarıma da teşekkür etmek isterim. Maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman üzerimden esirgemeyen anne ve babama, en büyük destekçim değerli eşim Levent Muhammed BALOĞLU'na ne kadar teşekkür etsem azdır.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özge ÖZÇELİK BALOĞLU
	Numarası	094222001010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora □
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Banu TERKAN
	Tezin Adı	Kadınlara Yönelik İnternet Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkilerinin Analizi

ÖZET

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretildiği birçok alan vardır. Bu alanlardan biri de internettir. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretiminde internetin nasıl bir rolü olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kadınlara yönelik internet sitelerinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin analiz edilmeye çalışıldığı bu çalışmada, popüler kadın siteleri ve kadın odaklı habercilik yapan internet siteleri incelenmiştir. Popüler kadın sitelerini temsilen *Pudra.com* ve *Mahmure.com* seçilmiştir. Kadın odaklı habercilik yapan ve kadın hakları noktasında mücadele verdiğini belirtilen sitelerden ise *Uçan Süpürge* ve *Bianet* incelenmiştir. *Bianet* kadınlara yönelik bir internet sitesi tanımlaması ile değil, bağımsız iletişim ağı/alternatif bir haber sitesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Türkiye'de kadın odaklı habercilik ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin neden olduğu eşitsizliği vurgulamada ve alternatif söylem üretmede *Bianet* görünür bir haber sitesi olduğu için araştırmada dışarıda bırakılamayacağı düşünülmüştür. Belirtilen sitelerdeki haberler 6 ay boyunca taranmış ve popüler kadın sitelerinde ve kadın odaklı habercilik yapan sitelerde toplumsal cinsiyet ilişkileri eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada incelenen popüler kadın sitelerinde toplumsal cinsiyete ilişkin tartışmaların ağırlıklı olarak kadın üzerinden yürütüldüğü belirginleşmektedir. Bu sitelerde daha çok idealize edilen bir kadınlık üzerinden üretilen söylemler görünür durumdadır. Kadın odaklı habercilik yaptığını belirten siteler ise toplumsal cinsiyet konusuna inşacı bir mantık üzerinden yaklaşmakta, söylemlerinde ortaya çıkan sorunların toplumsal dinamiklerini anlama çabası belirginleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, İnternet, Popüler Kadın Siteleri, Kadın Odaklı Habercilik Yapan İnternet Siteleri, Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik, Eleştirel Söylem Analizi.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özge ÖZÇELİK BALOĞLU
	Numarası	094222001010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Banu TERKAN
	Tezin İngilizce Adı	Analysis of Gender Relations in Women-Centric Websites

SUMMARY

There are many areas where gender relations are recreated. One of these areas is internet. In this study, it is tried to demonstrate how the Internet plays role in the recreation of gender relations. In this study, which analyzes gender relations in websites for women, websites that are popular women websites and websites which publish women-centric journalism are examined. *Pudra.com* and *Mahmure.com* were chosen to represent popular women websites. *Uçan Süpürge* and *Bianet* have been examined from the websites indicating that they are women-centric journalism and fight for women's rights. *Bianet* is not a website for women, it is an independent communication network/alternative news website. However, *Bianet* was thought that it cannot be excluded from the study, because it is a visible news website, with women-oriented journalism, emphasizing the inequality caused by gender relations and producing alternative discourses. The news on the mentioned websites were scanned for 6 months and the gender relations in popular women websites were tried to be analyzed with the method of critical discourse analysis. It is evident that in the study of popular female sites, the debate about gender is predominantly carried out on women. On these websites, discourses are produced mainly over an idealized womanhood. The websites, which indicate that they are women-centric journalism, have constructive approach for the gender issue, and their effort to understand the social dynamics of the problems that arise in their discourses becomes evident.

Keywords: Gender, Internet, Popular Women Sites, The Internet Sites which Women-Centric Journalism, Gender-Based Journalism, Critical Discourse Analysis.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
SUMMARY v
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİNİN ÜRETİMİNDE ETKİLİ OLAN YAPILAR

1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramsallaştırılması 5
1.2. Toplumsal Cinsiyet ve İktidar 6
1.3. Toplumsal Cinsiyeti Açıklamaya Çalışan Kuramsal Yaklaşımlar 9
1.3.1. Biyolojik Yaklaşım 9
1.3.2. Cinsiyet Rolü Kuramı 10
1.3.3. Kültürel Yaklaşım 13
1.3.4. Sosyal Öğrenme Yaklaşımı 15
1.3.5. Psikanalitik Yaklaşım 16
1.4. Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kalıpyargılar ve Önyargılar 19
1.5. Toplumsal Cinsiyet İlişkilerinin Üretiminde Etkili Olan Yapılar 21
1.5.1. Kurumlar 21
1.5.2. Aile 23
1.5.3. Toplumsal ve Kültürel Yapı 24
1.5.4. Devlet 26
1.5.5. Sokak 27
1.5.6. Kitle İletişim Araçları 29

İKİNCİ BÖLÜM
İNTERNET VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİNİN YENİDEN ÜRETİMİ

2.1. Yeni İletişim Teknolojilerinin Tanımlanması 31
2.2. Yeni Bir İletişim Teknolojisi Olarak İnternet 34

2.3. İnternet ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 39
2.3.1. İnternetin Demokratikleştirici Potansiyeli ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri.....……..…41
2.3.1.1. İnternet Kamusal Katılım ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri..…….…....44
2.3.1.2. İnternet Kamusal Alan ve Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları…….…….....50
2.3.2. Yeni Bir Egemenlik Biçimi Olarak İnternet ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri…….…….……...……..……....53
2.3.2.1. İnternetin Yarattığı Demokrasi Eleştirisi ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri..... 55
2.3.2.2. İnternetin Ekonomi Politiği ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 60
2.3.2.3. İnternetin Neden Olduğu Yeni Kontrol/Denetim Sistemleri ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POPÜLER KADIN SİTELERİNDE VE KADIN ODAKLI HABERCİLİK YAPAN İNTERNET SİTELERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

3.1. Metodoloji..... 68
3.1.1. Problem 68
3.1.2. Amaç 68
3.1.3. Önem 69
3.1.4. Varsayımlar 69
3.1.5. Araştırma Soruları 70
3.1.6. Sınırlılıklar..... 71
3.1.7. Yöntem 71
3.1.8. Evren ve Örneklem..... 76
3.1.9. Verilerin Elde Edilmesi 81
3.1.10. Tanımlar 81
3.2. Bulgular ve Yorumlar 83
3.2.1. Popüler Kadın Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 83

3.2.1.1. Beden ve Tüketim İlişkileri Üzerinden Üretilen Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 84
3.2.1.1.1. Ünlü Bedenler Üzerinden Üretilen İlişkiler 84
3.2.1.1.2. Estetik Mucizesi Bedenler 92
3.2.1.1.3. Tüketimin Nesnesi Olma 102
3.2.1.2. Geleneksel Kadın Rolleri Üzerinden Üretilen Toplumsal Cinsiyet İlişkileri ..... .109
3.2.1.2.1. Annelik ve Hamilelik Üzerinden Üretilen Söylemler 109
3.2.1.2.2.Tüketim ve Moda Düzleminde Anneliğin Anlamlandırılması…….....……117
3.2.2. Kadın Odaklı Habercilik Yapan İnternet Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 121
3.2.2.1. Ekonomik Yaşamda Kadın 121
3.2.2.2. Siyasal Hayatta Kadın 125
3.2.2.3. Hukuk ve Kadın 134
3.2.2.4. Eğitim ve Kadın 137
3.2.2.5. Örgütlenmiş Kadınlık 139
3.2.2.6. Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri 145
3.2.2.6.1. Fiziksel Şiddet 145
3.2.2.6.2. Cinsel Şiddet 150
3.2.2.6.3. Çocuk Gelinler ve Kadına Şiddet Sorunu 157
3.2.2.7. Cinsiyet Kimliği Temelli Ayrımcılık 164
SONUÇ 168
KAYNAKÇA 174
ÖZGEÇMİŞ 188

GİRİŞ

Tüm toplumlarda bireylerin doğuştan gelen biyolojik farklılıkları kültürel olarak yorumlanıp değerlendirilir. Böylece kadınlar ve erkeklerin hangi davranış ve faaliyetleri yapabileceklerine, hangi haklara ve güce kimin ne derece sahip olduğuna veya sahip olması gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilir. Bu beklentiler, toplumdan topluma ve aynı toplum içinde bir toplumsal kesimden diğerine kısmen değişse de özünde ortak noktalar vardır. Bu durum toplumsal cinsiyet temelli farklılıklar ve eşitsizliklerin varlığını (Ecevit, 2003:83) görünür kılmaktadır.

Bu farklılıklar toplumsal yaşam içerisinde kadın ve erkeklerin farklı rol tanımları içerisinde konumlandırılmasını belirginleştirmektedir. Farklılığın görünür olduğu cinsel iş bölümü, erkekleri kamusal alanla, kadınları da ev içi roller temelinde özel alanla ilişkilendirmektedir (Çelebi, 1990:4). Bu durum kadını güçsüz, korunmaya muhtaç ve erkeğe bağlı olarak görünür kılarken bir toplumda bireyin statüsünü belirleyen en önemli göstergelerden aile, evlilik, boşanma, miras ve mülkiyete ilişkin kararlar ise kamusal alanla iç içe olan erkeklerin görünür olduğu bir alana dönüşmektedir (Berktay, 2004:11). Erkeklerden güçlü olmaları, ailelerini geçindirmeleri, çevre üzerinde belirli bir etkinlik ve kontrol sağlamaları; kadınlardan ise sabırlı, anlayışlı olmaları, ev içi sorumlulukları üstlenmeleri beklenmektedir (İmamoğlu, 1991:832).

Özellikle kitle iletişim araçları, cinsiyeti yönlendiren bir mekanizma olarak, “toplumsal cinsiyetin eril ve dişil kavramlarını üreten ve doğallaştıran bir mekanizma” olarak (Butler, 2009:75) karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet teorisine göre, toplumsal cinsiyet görünümleri kültürel olarak üretilmekte ve medya ile pekiştirilmektedir. Birçok alanda olduğu gibi medyada da kadınların temsilinde birçok sorun alanları dikkat çekmektedir. Medya toplumsal cinsiyet sterotiplerini içeren kadın ve erkek karakteristik davranışları ile kadın ve erkeklere uygun görülen farklı eylemlere ilişkin genel inançları tekrar üretmektedir (Yavuz, 2007:500). Bu bağlamda medyanın bugün geleneksel ataerkil söyleme dair birçok dokuyu

bünyesinde taşıdığı ve devam ettirdiği görülmektedir. İnternet de toplumsal cinsiyet ilişkilerini yeni üreten en belirgin alanlardan biri olarak konumlandırılmaktadır.

Medyanın bugün bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü doğrultusunda kadın ve erkeğin nasıl davranacağı, nasıl düşüneceği ve nasıl hareket edeceğine ilişkin beklentileri ortaya koyduğu, yani kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikleri belirlediği (Akın ve Demirel, 2003:74; Üner, 2008:6; Powell ve Greenhaus, 2010:1012) vurgulanmakta, bu bağlamda internetin de bir teknolojik araç olarak toplum ve birey arasındaki etkileşimlerdeki rolü gözlerden kaçmamaktadır. Toplumu bir bütün ve sınıfsal bir yapılanma olarak açıklamaktan kaçınarak erkeklik, gençlik, kadınlık, tüketim, eğlence gibi alanlar oluşturma yoluna giden medyanın bir öğesi olarak bu rolleri temsilen internet üzerinde kadın, erkek, gençlik, moda, eğlence gibi kategorilerde yayın yapan çok sayıda sitede, bu alanlarda başat değerlerle uyumlu kültürel formlar, alışkanlıklar, kimlikler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu alanlar ekseninde belirli değerlerin oluşturulmasına ve bu değerlerin satılmasına olanak tanıyan internet bu noktada, kültürel ortam, erkeklik, kadınlık ya da gençlik durumlarına dair belirli biçimler önermektedir (Güzel, 2006:10).

Bu çalışmada internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolü ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla çalışmada hem popüler kadın sitelerinde hem de kadın odaklı habercilik yapan internet sitelerinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl üretildiği anlamlandırılmak istenmiştir. Çalışmada popüler kadın sitelerini temsilen *Pudra.com* ve *Mahmure.com,* kadın odaklı habercilik yapan ve kadın hakları noktasında mücadele verdiğini belirtilen sitelerden ise *Uçan Süpürge* ve *Bianet* incelenmeye alınmıştır. Çalışma için verilerin toplandığı dönemde *Pudra.com* ve *Mahmure.com* isimli siteler kadın siteleri arasında takip edilme bakımından ilk sıralarda yer aldıkları için araştırma kapsamında incelenmişlerdir. *Uçan Süpürge* çalışmaya ilişkin verilerin toplandığı dönemde yerel kadın muhabirler ağı projesi kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı bir habercilik yapma ve cinsiyetçi politikalara karşı bir iletişim ağı gibi hareket etme yönündeki vizyon ve misyonu dikkate alınarak çalışmaya dahil edilmiştir. *Bianet* ise kendisini bağımsız iletişim ağı

olarak tanımlayan bir internet sitesidir. Kadınlara yönelik bir internet sitesi tanımlaması ile değil, alternatif bir haber sitesi olarak konumlanmaktadır. Ancak Türkiye'de kadın odaklı habercilik yaptığını belirten ve toplumsal cinsiyet konusundaki sorun alanlarını gündemde tutan en belirginleşen internet sitesi olduğu için araştırmaya dahil edilmesi gerektiği düşünülmüştür. *Bianet* aynı zamanda kısa bir süre önce "Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik Kütüphanesi"ni de kurarak www.haberdetoplumsalcinsiyet.org isimli sitede yayına başlamıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde toplumsal cinsiyet ilişkilerini üreten kurumsal yapıların tanımlanma çabası içerisine girilmiştir. Toplumsal cinseyetin nasıl kavramsallaştırıldığı, toplumsal cinsiyet ve iktidar arasındaki ilişkiler, toplumsal cinsiyet ilişkilerini açıklamaya çalışan kuramsal yaklaşımlar, kurumlar, toplumsal ve kültürel yapı, aile, devlet, kitle iletişim araçları gibi unsurların toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolü belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolü üzerine odaklanılmıştır. Bu bölümde öncelikle yeni iletişim teknolojilerinin tanımlanma çabası içerisine girilmiştir. Yeni iletişim teknolojilerinden biri olan internetin taşıdığı temel özellikler ortaya konulmuş ve internetin demokratikleştirici ve yeni bir egemenlik biçimi olduğu yönündeki tezler toplumsal cinsiyet ilişkileri çerçevesinde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu çözümlemeyi gerçekleştirebilmek için internetin demokratikleştirici potansiyeli ile ilişkilendirilen internet ve kamusal katılım ve internetin yarattığı kamusal alan yönündeki tartışmaların teorik bir değerlendirmesi yapılmış ve bu konuların toplumsal cinsiyet ilişkileri açısından nasıl bir görüntü yarattığı bu tartışmanın içinde görünür kılınmaya çalışılmıştır. İnternetin yeni bir egemenlik biçimi olduğu yönündeki görüş ise, internetin yarattığı demokrasinin bir eleştirisi, internetin ekonomi politiği üzerine eleştiriler, internetin neden olduğu yeni kontrol ve denetim sistemleri temaları çerçevesinde ele alınmış ve belirtilen konuların toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolü ortaya konulmak istenmiştir.

Tezin üçüncü bölümü ise uygulama kısmının yer aldığı bölümdür. Bu bölümde internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolünü ortaya koyabilmek için *Pudra.com, Mahmure.com, Uçan Süperge ve Bianet* isimli internet sitelerindeki haberler van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile incelenmiştir. Bu çözümlemede van Dijk'ın makro ve mikro temelli analizleri ve ideolojik söylem stratejileri olarak belirttiği stratejiler dikkate alınmış ve bu stratejilerin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolü belirlenmek istenmiştir. Belirtilen siteler altı ay boyunca takip edilmiş ve bu sitelerdeki haberlerde ön plana çıkan temalar saptanarak popüler ve kadın odaklı habercilik yapan sitelerin toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl anlamlandırdığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİNİN ÜRETİMİNDE ETKİLİ OLAN YAPILAR

1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramsallaştırması

Cinsiyet erkek ve kadın bedenlerini tanımlayan anotomik ve fizyolojik farklarla toplumsal cinsiyet ise erkekler ve kadınlar arasındaki psikolojik, toplumsal ve kültürel farklarla ilgili (Giddens, 2005: 107) bir kavram olarak ele alınmaktadır. Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin biyolojik temelli anlamlandırılmasından farklı olarak, psikolojik olarak erkeklik ve kadınlık idealinin kültürel boyutta toplumsal olarak oluşturulması olarak konumlandırılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramının (gender) ilk kez 1968 yılında Robert Stoller'ın *Sex and Gender* isimli kitabında biyolojik cinsiyetten (sex) farkını ortaya koymak için ortaya atılan bir kavram olduğu (İmançer, 2006: 1) vurgulanmaktadır.

Toplumsal cinsiyete ilişkin tartışmalarda toplumsal cinsiyetin bir norm olduğu yönünde görüşler de vardır. Özellikle Butler'ın tartışmalarında belirginleşen bu konu normu toplumsal pratikler içinde normalleştirmenin örtük standardı olarak işleyen bir unsur olarak tanımlamakta ve bu anlamda da toplumsal cinsiyeti eril ve dişil kavramların üretildiği ve doğallaştırdığı bir mekanizma olarak ele almaktadır (Butler, 2009: 74-75). Bu mekanizmanın işleyişi toplumsallaşma süreci dışarıda bırakılarak anlamlandırılamaz. Toplumsallaşma sürecinde erkek ve kız çocuklarının öğrendikleri, kültürün cinsiyetlerine uygun bulduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak ele alınmakta ve toplumsal cinsiyet farklılıklarına ilişkin beklentilerin, cinsiyet kalıpyargıları biçiminde toplumda yaygın kabul gören inançlara dönüştüğü ve sosyal davranışı büyük ölçüde biçimlendirdiği (Dökmen, 2006: 10-11) vurgulanmaktadır.

Connell toplumsallaşma görüşünün öğrenme psikolojisi tarafından tanımlanan şu ya da bu mekanizma aracılığıyla içselleştirme düşüncesi üzerinde temellendiğini, kişinin içinde üretilen, toplumsallaştırma etkeninin niteliklerini yeniden üreten ve

yansıtan bir psikolojik yapının ötesine geçemediğini (1998: 257-258) iddia etmektedir. Cinsiyeti anlamlandıran ve anlamlı kılan temel mekanizmanın toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen özellikler olduğu, toplumsal cinsiyet temelinde tanımlanan bu özelliklerin ise doğumdan ölüme kadar bireyi kuşatmakta ve toplumsal baskının toplumsal cinsiyet inşasındaki etkisinin de ömür boyu devam ettiği (Bayhan, 2013: 163) toplumsal cinsiyet tartışmalarında belirginleşmektedir. Toplumsal cinsiyetin cinsler arasındaki toplumsal ilişkileri düzenleme çerçevesinde kullanılması toplumsal cinsiyetin kadınlar ve erkeklere ilişkin uygun rollerin toplumsal olarak üretildiğini ifade eden kültürel inşalara bir gönderme niteliğindedir (Scott, 2007:11).

Sonuçta toplumsal cinsiyet kavramsallaştırmasında toplumsal cinsiyet rolleri ve rollerin öğrenilmesi üzerinde odaklananlar, toplumsal cinsiyet farklarının biyolojik bir temeli olduğunu örtük bir şekilde kabul ederlerken, toplumsallaşma yaklaşımında cinsiyetler arasındaki biyolojik bir ayrım toplum içinde kültürel olarak ayrıntılandırılan bir çerçeve sağlamaktadır. Buna karşılık cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak yapılandırıldığını vurgulayanlar ise toplumsal cinsiyet farklarına ilişkin biyolojik temelleri ikincilleştirmektedirler (Giddens, 2005: 112).

1.2. Toplumsal Cinsiyet ve İktidar

Toplumsal cinsiyet açısından üzerinde düşünülmesi gereken en önemli konulardan biri toplumsal cinsiyet ve iktidar arasındaki ilişkidir. Toplumsal cinsiyet günlük hayat pratikleri içerisinde sürekli olarak yeniden üretilmekte ve toplumsal cinsiyet ilişkileri iktidar ilişkilerinin yeniden üretiminden bağımsız düşünülememektedir.

Siyasal ve sosyal açıdan birçok yapıyı bünyesinde barındıran iktidar kavramı siyasi anlamda bir toplumda egemenliği elinde bulunduranları içerisine almaktadır (Hançerlioğlu, 2001:193). İktidar temelli çözümlemelerde kendi iradesini egemen kılabilme, başkalarının davranışlarını denetleyebilme, bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya zorlayabilme gücü (Kışlalı, 2002:108) ön plana çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet çalışmalarında Foucault'nun iktidar kavramı çerçevesinde yürüttüğü tartışmalar dikkat çekmektedir. Foucault biyo-iktidar[1] kavramı temelinde burjuva toplumunun büyük buluşlarından iktidarı beden üzerinden çözümlemekte, bedenin yeniden üretim süreçleri üzerine odaklanmaktadır. Kapitalizmin gelişmesinde sahip olduğu güçlerin emek gücüne dönüştürülmesi ve üretim gücü olarak kullanılmasına öznelik eden bedenin, itaatkâr, uysal ve tabi kılınma durumları ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır (2003:105).

İktidarın konumu ve baskı mekanizmaları içerisindeki görünümlerini inceleyen Foucault, insanın sınırlanmış bir deneyim kümesinden kaçarken, arzu edilemez kimlikleri oluşturan davranış biçimlerini mümkün olduğu kadar dışlayan başka bir deneyim kümesinin öznesi olduğundan bahsetmekte, söylemsel ve söylemsel olmayan pratiklerin merkezinde bir iktidar alanının varlığına dikkat çekmektedir. İktidarın delilik boyutunda incelenmesinde kapatma pratikleri ve bu pratiklerin nüfus ve üretim süreci ilişkisi içinde değerlendirebileceğini, hukuki anlamdaki iktidarın yasa, yasaklama ve itaat sistemleri içinde değerlendirilebileceğini, biyo-iktidarda, bedenin anatomo-politiğinin[2] değerlendirileceğini, beden üzerinde kurulu iktidar biçimlerinin insan bedenine disiplin vermek, bedenin yeteneklerini geliştirmek ve en önemlisi bedenin daha uysal, itaatkâr ve ekonomik denetim sistemleriyle bütünleştirilmesine (2011:16) vurgu yapmaktadır.

---

[1] İktidar kavramının modern yorumlarına karşı çıkan Foucault'nun önerdiği yeni ve alternatif iktidar kavramı. Foucault'un öne sürdüğü biyo-iktidar kavramı, baskıcı değil de üretken olan bir iktidarı tanımlar. Biyo-iktidar, güçleri önerme, tahrip etme ya da tabi kılma amacını güden bir iktidardan ziyade, gücü yaratmaya, potansiyel güçleri aktüelleştirme, var olan gücün gelişimini sağlamaya ve düzenlemeye eğilimli bir iktidardır (Cevizci, 2003:75). Özellikle 19. yüzyıl ve sonrası dönemin cinsiyet politikaları kapsamında şekillenişini anlatmak için kullanılan biyo-iktidar kavramında yaşamın her alanına dâhil edilmiş olan bir cinsellikten bahsedilirken, bu tanımda cinsellik kavramının nüfusun üremesini sağlayan doğum oranı ve ölüm oranı arasındaki ilişki dışında cinsellik siyaseti bağlamında farklı bir tanım sunduğu görülmektedir (Foucault, 2011:153).

[2] Anatomo politik Foucault'a göre bireylerin bedenlerini, davranışlarını hedefleyen bir teknoloji olan ve iktidarın bireyselleştirilişi teknolojisi şeklinde adlandırılmaktadır. Anatomo-politik bireyler anatomikleştirilmeye çalışılırken, cinsellik de anatomo-politik ile biyo-siyaset arasındaki birleşme noktasında, disiplinler ve düzenlemelerin kavşağında böyle bir işlevi yerine getirme işleviyle on dokuzuncu yüzyıl sonunda toplumu bir üretim makinesi haline getirmek için birincil önemdeki siyasi bir parça haline gelmiştir (2011:151-153).

İktidar ve beden ilişkisini kurumlar düzeyinde bedensel fantasmanın varlığı ile inceleyen Foucault, en büyük fantasmanın, istençlerin evrenselliğiyle oluşturulan toplumsal bir beden fikri olduğunu düşünmekte ve toplumsal bedeni ortaya çıkaran şeyin uzlaşmadan ziyade, bireylerin bedenleri üzerindeki iktidar maddiliği olduğunu söylemektedir (2003:39).

Connell (1998:151) ise toplumsal iktidarın çoğul karakterine dikkat çekmekte ve toplumsal iktidarın önemli bileşenlerinden biri olarak gücü temel alarak, örgütlü şiddet araçlarının ve savaş tekniği bilgilerinin tamamının erkeklerin elinde olması durumunun rastlantısal olmadığına dikkat çekmektedir. O'na göre şiddet sadece fiziksel anlamda değil aynı zamanda kurumları ve onların örgütlenme biçimlerini de içermektedir ve iktidar evde, iş yerinde ve birçok kurumda bir kazanç dengesi veya kaynaklar eşitsizliği olarak kendini var edebilmektedir. Mills (1974:11) de iktidar yapılarının iktidarını güçlendirmek için kendisi dışındaki kurumları kendi amaçlarına erişmekte birer araç olarak kullandığına dikkat çekmekte ve iktidar ve egemenliğin özellikle ekonomik, siyasal ve askeri alanlarda belirginleştiğini ve diğer alanları da etkileri altına aldıklarını iddia etmektedir.

İktidar kavramının toplumsal cinsiyet bağlamında varlığının hissedildiği alanlarda ise mücadele alanlarının ağırlıklı olarak kültürel iktidarla gerçekleştirildiği görülmektedir (Connell, 1998:151). Berktay da, cinsiyetçilik ve cinsiyetçilik ile birlikte kadınların ve kadına özgü olanın aşağılanması durumunu egemen kültürün önemli bir parçası olarak görmektedir. "Doğduğumuz andan itibaren bu alanların kültürel kalıplarıyla karşılaşmakta, onları benimseyerek toplumsallaşmakta, sonunda da bunları içselleştirmekteyiz" değerlendirmesinde bulunmaktadır (1997:96).

Erk söylem, eylem, ya da erk iktidar, tüm eylem alanlarında sadece kendi eylem alanını sağlamlaştırmakta (Bauman, 1998:237) özünde kararlılığın göstergesi olarak görülmekte olan iktidar, kimi zaman geri çekilmekte, kimi zaman yer değiştirmekte, farklı yeri kuşatsa ve hedef şaşırtsa da savaşını sürdürmektedir (Foucault, 2003:40).

Eşitsizliklerin üretilmesinin bir aracı olan kitle iletişim araçlarının cinsiyetlendirilmiş iktidar ilişkilerini sağlamlaştırmadaki etkisi ise iktidarın çok boyutluluğunu görmek açısından önemlidir.

1.3. Toplumsal Cinsiyeti Açıklamaya Çalışan Kuramsal Yaklaşımlar

Toplumsal cinsiyetin çok boyutluluğunu göstermeye çalışan çeşitli yaklaşımlar vardır. Bu çalışmada Biyolojik Yaklaşım, Cinsiyet Rolü Kuramı, Kültürel Yaklaşım, Sosyal Öğrenme Yaklaşımı ve Psikanalitik Yaklaşım üzerinde durulacaktır. Bu yaklaşımlar toplumsal cinsiyet ilişkilerini analiz etmede temel kuramsal yaklaşımlar olarak ele alınmaktadır.

1.3.1. Biyolojik Yaklaşım

Biyolojik yapıya bağlı olarak insanlar arasında gözlenen bazı farklılıklar, kadın ve erkeği iki ayrı cinsiyet olarak tanımlamaktadır. Bu ayrıma bağlı olarak da kadınlarla erkekler arasındaki biyolojik farklılıklara dayanılarak cinsiyet farklılıkları tartışılmaya çalışılmaktadır (Dökmen, 2006:10).

Kadın ile erkek arasında gözlenen farklılıklara tarih boyunca çeşitli açıklamalar getirilmiştir. Biyologlara göre, farkın kaynağı kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri bağlamında üstlendikleri roldür. Üreme yeteneğinin sonucu olarak, insanoğlunun topluluk olarak yaşamaya başladığı ilk zamanlardan itibaren erkekler dış çevreyle mücadeleden sorumluyken kadınlar evle ilgili işlerden sorumlu tutulmuşlardır (Güldü ve Ersoy Kart, 2009:100). Biyolojik cinsiyet farklılıkları, öğrenilmemiş ve doğuştan getirilen özellikler bakımından kadınlarla erkekler arasında gözlenen farklılıklar olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet farklılıkları ise, öğrenilen, sosyalleşme sürecinde kazanılan özellikler bakımından insanlar arasında gözlenen farklılıklardır. Toplumsal cinsiyet farklılıkları bireyden bireye, kültürden kültüre bazı değişimler göstermektedir (Dökmen, 2006:11).

Biyolojik anlamda kabul edilen cinsiyet kavramının zamanla psikolojik yönüyle de düşünülmeye başlanmış olması, kadın ya da erkeğin toplum içindeki sosyo-kültürel yönüyle de kendi kimliğini bu çevreye kabul ettirmeye çalışmasına

sebep olmaktadır. Toplumsal yapı kavramında da, toplumu oluşturan başlıca öğeler, bunların toplumun bütünü ile aralarındaki ilişkileri ve işleyiş değişimlerindeki düzeni anlatmaktadır. Bu anlatımla ve eleştiriler dâhilinde de cinsiyetin biyolojik oluşumuna karşı, psikolojik olarak erkeklik ve kadınlık idealinin kültürel boyutta toplumsal olarak oluşturulması olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet kavramı ortaya çıkmıştır (Tezcan, 1993:70).

Cinsiyetler bağlamında belirlenen rol kalıplarında, kadın ve erkeğin nasıl olması gerektiği sorusu genel olarak değerlendirildiğinde, tabulaşmış biyolojik yaklaşımlar temelinde, kadının candan, anaç ruhlu, yuvasına bağlı, nerede nasıl davranması gerektiğini bilen, erkeği taşıyabilen, gerektiği yerde ona uyan, fiziksel olarak güzel olması gerektiği görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Erkeğin de evine sahip çıkan, elinden geldiğince özel yaşamını dış etkilerden koruduğu gibi, eşini de dış etkilerden koruyan bir yapıya sahip olması gerektiği (Bora ve Üstün, 2005:42) vurgulanmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklarının onların cinsiyet rollerinin yapılaşmasında etkili olduğunu söyleyen Kızılçelik ve Erjem, bugün ne biyologlar ne de sosyal bilimcilerin cinsler arasındaki biyolojik farklılıkların onların davranış ve yeteneklerinde yerine getirdikleri rollerdeki farklılıkları açıklayabilmede tek başına yeterli bir ölçüt olmadığını, çoğu cinsiyet rolü farklılıklarının biyolojik olduğu düşüncesinin doğru olmadığını, cinsiyet rolü farklılıklarının açıklanmasının kültürel olduğunu kadın ve erkeğin farklı sosyalleşmesiyle ilişkilendirilmesi gerektiğinin (1996: 105) altını çizmektedirler.

1.3.2. Cinsiyet Rolü Kuramı

Rol kavramı genel olarak belli bir toplumsal duruma ilişkin davranış kalıpları ya da beklenen davranış kalıpları olarak açıklanmakta ve değerlendirilmektedir. Rol kavramı öncelikle Amerikalı Sosyolog Ralph Linton tarafından kullanılmıştır (Kızılçelik, 1994:111). Rol kavramı genellikle statü kavramı ile aynı konu içerisinde tartışılmamış olsa da, Linton statü ve rol kavramını ayırmış ve statü kavramını tavır

ve hareket konusunda ideal örneğe ilişkin bir kavram olarak görmüştür (Linton, 1936; Akt: Dönmezer, 1982:165-167).

Rol kavramı, toplumsal yapı içinde bireyin diğer bireylerle ilgili davranışlarında, beklenen hareket kalıplarını ifade etmektedir. Rol aracılığıyla insanlar, sosyal yapı içinde birbirlerinin davranışlarını önceden tahmin edebilmektedir (Güney, 2000:19).

Her ne kadar rol kavramı toplumsal alana indirgenerek açıklanmaya çalışsa da rolleri tek bir boyutla incelemenin mümkün olmadığını söyleyen sosyolog ve psikologlar rolleri "temel roller", "bağımsız roller" ve "genel roller" olarak üçe ayırmışlardır. Biyolojik esaslara dayanan roller "temel roller" olarak kabul edilirken, "genel roller", toplum için özel bir önem taşıyan sınırları ve davranış düzenlerine göre değişen, sonuçları çoğu zaman toplumu ve grubu etkileyen rollerdir. Bu tür roller, toplum için faydalı olan mesleki rolleri de içine almaktadır. "Bağımsız roller" ise fertlerin yalnızca kendi istek ve iradelerine bağlı olarak gerçekleştirdikleri rollerdir. Bu rollerin kazanılması ve yerine getirilmesi zorunlu değildir. Toplumlar sosyo-ekonomik ve teknolojik bakımdan ilerledikçe, demokratik uygulamalar ve politikaların getirileriyle geliştikçe, yaş ve cinsiyete dayanan roller önemini kaybetmekte bağımsız rollerin sayısı ve önemi artmaktadır (Eroğlu, 1996:84-85).

Cinsiyet rolü kavramı kişinin kadın ya da erkek olmasından kaynaklanan kendi cinsiyetine özgü gerçekleştireceği eylemleri anlatmak için kullanılmakta, fertlerin cinsiyet rolünü öğrenmesi sürdürülen yaşam içinde bireylerin toplumsallaşma ve bireyselleşmesiyle gerçekleşmekte ve bireylerin, toplumsal ilişkilere yerleştirilmesini betimlemek üzere bir çerçeve önermektedir. Bu süreç rolün öğrenilmesi, toplumsallaşma veya içselleştirme aracılığıyla gerçekleşmektedir (Connell, 1998:79).

İnsanların belli paydada buluşarak birlikte yaşama koşulları oluşturmaları ile başlayan bir süreç olan toplumsallaşma, toplumsal sözleşme niteliği taşıyan unsurların çok boyutluluğuyla bir kişiye birden fazla işlev yüklemekte, "toplum ya da toplumsal grubun tarzlarını öğrenme süreci" olarak da tanımlanabilmektedir. Bu

durum bireyleri toplumsal davranış örneklerinin kabul ve uygulamasını sağlayan karşılıklı bir etkileşim sürecine götürmektedir (Usal ve Kuşluvan, 2000:100).

Cinsiyet rolü çerçevesinde toplumsal cinsiyet ilişkilerini açıklamaya çalışan önemli bir çalışma Sandra Bem'in[3] erkeklik ve kadınlığın psikolojik kişilik özelliklerini ölçmeye çalışan "androjenlik" araştırmasıdır (Connell, 1998:77). Bem'in incelemeleri sonucunda aynı cinsiyetten insanlar arasındaki toplumsal cinsiyet ideallerine uysalar bile büyük çeşitlilik olduğu ortaya çıkmaktadır (İmançer, 2006:4).

Cinsiyet rolü ile ilgili olarak bir diğer kavram da "rol ihtilafı" kavramıdır. Rollerden birine veya ikisinin gerektirdiği ideal uygunluktan eylemlerin saptırılması durumu olarak belirlenen rol ihtilafında da (Dönmezer, 1982:170) cinsiyet rolünün toplumsal tanımı üzerinden yola çıkılmıştır. Rollerden birine uyulmaması durumunda ortaya çıkacak rol ihtilafının da toplumsal genel rol kalıpları ve kabulleri ile hareket edilerek oluşturulması konusunun doğruluğunun da net bir çerçeveye oturtulmadığı görülmektedir.

Yani burada rol kalıpları ve kabullerinden hangilerinin kadın ve erkek için bir rol uyuşmazlığı oluşturduğu doğru bir sistemde verilmemiştir. Bu rollerde, kadının evindeki "annelik" rolünü iş hayatına taşıdığında, bu rollerden elde ettiği duygusal kazanımlarını işine yansıtıp, performansı ile olumlu ilişkiler kurduğunda bu rol ihtilafını gerçekleştirmekte olup olmadığı sorusunun ya da onu sadece evdeki rolü ile sınırlandıran topluma karşı çıkışında da bu statünün ihlal edilip edilmediğinin cevabının net bir şekilde açıklanmadığı görülmektedir (Dökmen, 1991:81-89).

---

[3] Bem, Cinsiyet Rolü Envanteri'ni geliştirirken ilk önce belirlediği kişilik özelliği ayrımı kapsamında 400 farklı kişilik özeliğini belirleyerek çalışmasını başlatmıştır. Bunların yarı kategorisini olumlu değeri olan kadınsı ya da erkeksi özellikler olarak, diğer yarısını da nötr değer olan ne erkeksi ne kadınsı özellikler olarak belirlemiştir. Bunların içinden istatistiksel olarak seçilen 20 kadınsı özellik, Kadınsılık Ölçeği'ni, 20 erkeksi özellik Erkeksilik Ölçeği'ni oluşturmaktadır. İstatistiksel olarak ne kadınlar için ne de erkekler için uygun bulunduğu belirlenen özelliklerden 20'si de Sosyal Beğenilirlik Ölçeği'ni oluşturmuştur. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) yaygın kullanılan bir ölçek olmakla birlikte çeşitli yönleriyle eleştirilmiştir. Ölçeğin puanlama yöntemi, kuramsal temeli, androjen kavramı sorgulanmış ve bazı öneriler getirilmiştir. Bem, androjenliğin androjen ve belirsiz cinsiyet rolleri içerdiği yönündeki eleştirilerden yararlanmış, ancak BCRE'nin kurumsal temelinin olmayışı eleştirilerine karşı çıkmıştır. Tüm bu tartışmalara karşın sık kullanılan bu ölçek üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmaktadır ve cinsiyet rollerinin belirlenmesinde de bu ölçek çoğunlukla tercih edilmektedir (Dökmen, 1991:81-89).

Sanayileşme ile birlikte gelen teknolojik gelişmelerin günümüz cinsiyet rollerini de önemli ölçüde değiştirdiği bir başka tartışma alanıdır. Doğurganlık oranının azalması ile birlikte kadının ev ve çocuğa olan bağımlılığı azalmış, teknolojik gelişmelerle kadının kendine ayırabileceği boş zaman artmıştır. Modernleşme ile birlikte değişen iş yapısı, daha önce yüksek kas gücü gerektiren işleri basitleştirmiş, sanayi toplumlarında bazı alanlarda kadın ve erkeğin rolünü ortaklaştırmış, her iki cinsin de annelik ve babalık rolü evde şekillendirilmiştir (Erjem ve Kızılçelik, 1996:106).

Eroğlu (1996:83) da gelişmiş ve modern bir toplumun çok farklı davranış düzenlerini ortaya çıkardığını, ferdi olarak kişilerin yetişkinlik ve olgunluk dönemlerinde daha önce sahip oldukları statülerinin sayısında ve türünde bir artış olduğu, daha sonra da bunlara bağlı olarak rol davranışlarının zenginleşip çoğaldığını ifade etmektedir.

Her ne kadar modern hayatın dinamikleri toplumsal cinsiyet ilişkilerinde bir takım değişimler yaşanmasına neden olsa da gelenekselleşmiş rol tanımlarının etkisi modern toplum pratikleri içerisinde de etkisini belirgin bir şekilde göstermektedir.

1.3.3. Kültürel Yaklaşım

Kadın ve erkek rollerinin toplumsal olarak belirlendiği fikrini ileri süren kültürel yaklaşıma göre, cinsiyet rol standartları zaman içinde değişmekte, bu değişiklik kültürden kültüre, toplumdan topluma, nesilden nesile farklılık göstermektedir (İmançer, 2006:7). Duverger'e göre, her topluluk bir kültürün varlığını savunmaktadır. Topluluklardan söz edildiğinde, üzerinde durulan şey ise birtakım roller oynayan insanlardır. Kültürler içinde doğrudan doğruya bu roller ve onların sistemleşmiş niteliğinin olduğu görülmektedir. Kültürün davranış modelleri ya da roller bütünü olduğunu söylemek, bu model ve rollerin doğasını açıklamayı, yani, bunların somut davranışları hangi yönde etkilediklerini bilmeyi gerektirmektedir (1995:74).

Kültür ve cinsiyet arasındaki ilişkide, cinsiyet belirleniminin çocukluk çağı itibariyle başladığını söyleyen Özdemir, çocuğun doğduğu an itibariyle çevresindeki

insanlarla etkileşim içine girdiğini, başlangıçta ailenin, sonra da öğretmenleri, arkadaşları ve kitle iletişim araçlarının çocuğun sosyalleşmesinde önemli rol oynadığını (1997:69) ifade etmektedir. Cinsiyet rolü sosyalizasyonu da bu süreç içinde, çocuğun kadınlar ve erkekler için en doğru davranışın hangisi olduğunu öğrenmesiyle tamamlanmış olmaktadır (Özdemir, 1997:69).

Yani gerçekte bireyin doğumuyla beraber başlayan bu süreç, bireyin, kendini ait olduğu yaşamın içinde bulması, belli bir yaşama biçimi içinde, başka yaşama biçimleriyle sürekli ilişki içinde olması durumunu gerektirmekte, yaşama uyma sürecini kendi kabullerine göre değiştirmesine, başka biçim ve tavırlara ihtiyaç duymasına neden olmaktadır (Doğan, 2000:312).

Kültürlenme denilen bu süreçte, bireyin kendi ailesi, eğitimi, okulu, meslek, bölge ve çevresinden belli yer ve zamanlarda bir araya gelen, birbirini etkileyen akran grupları arasındaki kültür etkileşimi söz konusudur. Kültürlenmede var olan iletilirken, yeni kültür nüvelerinde yeni bireyler beslenmektedir (Güvenç, 2002:86).

Toplumsal cinsiyet rol ve görevlerinin toplumun içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre tarafından üretildiğine işaret eden kültürel yaklaşımda üretilen kültürün androjen özellikler taşıması gerektiğini vurgulayanlar da bulunmakta ve biyolojik olarak gerçekleşen farklılıkların erkekler lehine avantajlar sağladığı görüşü belirginleşmektedir. Bu avantajlar cinsiyetler arasındaki iş bölümünde etkili görülse de, böyle bir sistemde de “kadın çocuk doğuran ev işi yapan özel alana ait olan bir kimlik” olarak kabul görmekte, erkek ise “üretken, artı değer oluşturan ve kamusal alana ait olan” olarak konumlandırılmaktadır (İmançer, 2006:8).

Kadın olmanın çağımızdaki değişimi en uzaktan ve en yavaş izlemekle eş anlamlı kılındığını söyleyen Oral, kadının bu gelişmede en geri planda bırakıldığına dikkat çekmekte, bu geride duruşun da kadının yine aynı toplumun kültürel yapısı içerisinde kazandığı geleneksel rol tanımları içinde yeniden üretildiğini (2010:167) belirtmektedir. Sadece kamusal alanın dönüştürülmesinin yeterli olmadığı, özel alanın ve özel alan içindeki kültürel yapının ataerkil uygulamalarının da

dönüştürülmesi gerektiği (Altuntaş, 2012:8) en temel sorun alanlarından biri olarak işaretlenmek zorundadır.

1.3.4. Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri öğrenme yeteneğidir. Öğrenme, hem insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri hem de toplumsal yaşama uyum sağlayabilmeleri ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için sahip oldukları bir özellik olarak görülürken, bu sürecin analizinde birçok araştırma davranış bilimciler tarafından yapılmakta, araştırmalar öğrenme sürecinin farklı değişkenlerin etkisi altında kaldığını ortaya koymaktadır (Güney, 2000:141-143). Kurama göre, çevre bireyin kendi cinsiyetine uygun rolleri öğrenmesi açısından oldukça zengin bir kaynaktır. Cinsiyete ilişkin benzerlikleri algılamak, çocukların diğer kişilerin davranışlarını taklit etme olasılığını arttırırken, toplumdaki mevcut algı ve hiyerarşiyi gözler önüne seren sosyal öğrenme mekanizması oldukça güçlüdür (Güldü ve Ersoy Kart, 2009:104). Sosyal öğrenme kuramı cinsiyet farklılıklarını şekillendirmede başka insanların davranışlarının gözlenmesi, pekiştirme ve ceza uygulamaları ve taklidin (Dökmen, 2006: 55) önemine dikkat çekmektedir.

Yeni doğan bir çocuk sadece biyolojik cinsiyete sahiptir. Toplumsal manada toplumsal bir cinsiyet edinmesi ise, çocuğun büyürken toplum önünde, toplumun kurallarını öğrenmesiyle yani toplumsallaşma süreci ile gerçekleşecektir. “Belli bir amaca yönelik davranışların gelişimini sağlayan her çeşit öğrenme faaliyeti”ni (Gürtürk, 1967:67) kapsayan bu sistemde birey, koşullu tepki, sınama-yanılma ve kavrayarak öğrenme ile bu süreci gerçekleştirmektedir. Çocuk büyürken toplum, çocuğun önüne, cinsiyetin gerekliliğine uygun kurallar, şablonlar, davranış modelleri dizisi koyacak, belirli toplumsallaşma etkenleri ile birlikte bu beklenti ve modellerle somutlaştırılan çocuk, yeni bir alanın, ortamın sahibi ve aktörü olacaktır (Jersıld, 1979:23).

Toplumsallaşma görüşü, öğrenme psikolojisi tarafından tanımlanan şu ya da bu mekanizma aracılığıyla içselleştirme düşüncesi üzerinde temellendirilmektedir. Bu

düşünce kişinin kendi içinde üretilen, toplumsallaştırma etkeninin niteliklerini yeniden üreten ya da yansıtan bir psikolojik yapıya işaret etmektedir. Model alma görüşü de toplumsallaştırıcının niteliklerine bürünerek toplumsallaşma teorisinin niteliğini özetlemektedir (Connell, 1998:257).

Model alma teorisinde çocuk kendisine örnek olan anne, baba, öğretmen gibi kişileri taklit ederek, kendi cinsiyet davranışlarını oluşturmaktadır (İmançer, 2006:9). Bu sistem davranışların yakın çevrede öğrenilen kısmı ile ilgili örnek davranışları alma durumunu kapsasa da totalde dünyanın her yerinde sistemin yapısını hazırlayan bir süreç görülmektedir. Dünyadaki her toplum kız ve erkek çocukların davranışlarını ve aktivitelerini yöneten cinsiyet rollerini belirlemiştir (Akın ve Demirel, 2003:81). Bu tanımlamalar üzerinden toplumsallaşma sürecinde toplumsal cinsiyet ilişkileri de yeniden üretilmektedir.

1.3.5. Psikanalitik Yaklaşım

Freud'un görüşlerine dayanan psikanalitik yaklaşım toplumsal cinsiyetin gelişimine ilişkin olarak getirilen ilk kuramsal açıklamalardan biridir. Daha sonraki izleyicileri tarafından Freud'un cinsel gelişim ve cinsiyet rolünün kazanımı hakkındaki görüşleri gözden geçirilmiş ve yeni düzenlemeler yapılmıştır (Dökmen, 2006:32).

Bileşik olayların parçalara ayrılarak basit olaylara dönüştürülmesi anlamını içeren psikanaliz, ruhbilimsel bir oluşumu geriye doğru izleyerek, bunun doğmasına yol açan, daha öncelerde kalmış bir yaşantının ele geçirilmesi konusu ile ilgilenmektedir. Gelişim seyri anlamında ruhsal olayların gelişimini ilk sıraya koyan psikanaliz, nevrotik belirtilerin nedenleri üzerinde gerçekleşen kalıtımsal psikoloji kapsamına giren çalışmayı gerçekleştirmektedir (Freud, 2000:81).

Kişiliğin oluşmasında cinsel gelişmenin psikoloji alanında sorgulanması ilk kez Sigmund Freud tarafından gerçekleştirilmiştir. Freud toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunu çocuğun gelişim dönemlerinden oidipal dönem içerisinde ele almaktadır. Freud'un ortaya attığı Oidipus kompleksi ebeveynlerden birine duyulan sevgi ile

rakip olarak ötekine duyulan eş zamanlı nefretin bireyci bileşimi olarak tanımlanmaktadır (Connell, 1998:270).

Ancak yoğun cinsel arzuların somutlaştırılması durumu için aktör olan anneye yüklenen anlamın çocuğun geçirdiği kastrasyonun beş yaşına doğru çocuk tarafından bilinç dışı olarak yaşanan ve gelecekteki cinsel kimliği üstlenmesi için belirleyici olan karmaşık bir psişik deneyimi belirtiğine değinen Nasio, bu deneyimin esasında çocuğun ilk kez kaygı pahasına cinslerin anatomik farklılıklarını tanıması sorunu (2006:31) olarak ele almaktadır. O zamana kadar tüm güçlülük yanılsamaları içinde yaşayan çocuk ilk kastrasyon deneyimiyle evrenin erkeklerden ve kadınlardan meydana geldiğini ve bedenin sınırlarının olduğunu kabul edecektir (Freud, 2000:89).

Freud'un benimsediği psikanalitik görüş alanında çalışanlar tarafından benimsense de Connell, Freud'u ataerkil kültürün etkisi altında kaldığı gerekçesiyle eleştirmekte, oidipus kompleksi ile vurgulanmak istenenlerin ataerkil toplumda erkeğe yüklenen kültürel değerlerin kaçınılmaz sonucu olduğunu söylemektedir (1998:271). Freud'un psikanalitik yaklaşımından yola çıkarak psikanalitik yaklaşımı temellendiren farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bunlardan biri Alfred Adler tarafından ortaya atılan Bireysel Ruhbilim Öğretisi'dir.

Adler kişiliğin oluşum sürecini cinsel kimlik oluşumundan farklı olarak çevre unsurlarına karşı bireylerin doğrudan doğruya kendilerinin geliştirdiği bir bileşim olarak kabul etmektedir. Bu bağlama göre kişilik, bireyin çevresindeki olaylarda aranılmaksızın, duyum ya da algılanan bütün uyarıcıların bireyin öznel değer yargıları, ilgi alanları, duyguları ve düşünceleri yardımı ile çözümlenmesinin bir sonucu olarak ifade edilmekte, buna bağlı olarak da bireyin uyarıcıları güncel yorumlama biçimine ilişkin davranışları, onun kişiliğine ilişkin göstergeler olarak kabul edilmektedir (Adler, 1996; Akt: Usal ve Kuşluvan, 2000:90).

Analitik Psikoloji konusunda çalışma yapan C. Gustav Jung'ın çalışmaları da psikanalitik çözümlemeler içinde önemli bir yere sahiptir. Psişe kavramı ile insanı bir bütün olarak ele alan Jung, insan kişiliğini kavramsallaştırma sürecinde, "kişilik

yapısını oluşturan bölümlerin neler olduğu, kişiliğe etkinlik kazandıran enerji kaynaklarının ne olduğu, kişiliğin nasıl oluştuğu" sorularından yola çıkarak, psişe kavramı ile insanı bir bütün olarak incelemektedir. İnsan kavramı analitik psikolojide hem erkek hem kadın için kullanılmakta, iki cinsin de kendine ait bir biçimde kişiliğin gölgesinde olduğunu kabul etmekte, Jung kişiliğin birbiri ile aynı olmayan yapısına bağlı olan yapıda parçalarının bir araya gelmesi ile oluştuğunu kabul etmektedir. Böyle bir durumda da insanın kendi cinsi ile aynı cins arasında olan ilişkiden sorumlu olan yönünü de, insanın gölgesi oluşturmaktadır. Yani kadının gölgesi bir diğer kadın, erkeğin gölgesi de bir başka erkektir. Fakat her erkekte bir kadın, her kadında bir erkek imgesi bulunmaktadır (Jung, 1992; Akt: Köknel, 1982:141).

Bir başka yaklaşım da varoluşçu psikoloji çerçevesinde açıklanmaktadır. Simon de Beauvior varoluşçu psikolojiyi oluşturan psikodinamiklerde bireyin var olmanın getirileri ile yüzleşmesinden kaynaklanan çatışmalar üzerinde durmaktadır. Burada "getiriler" şeklinde ifade bulan kavram birliği de, insanoğlunun dünyadaki varlığının bir parçası olan, yaradılıştan getirdiği belli nitelikleri olarak görülmektedir. Varoluşçu psikolojide insanlar her zamanki dünyasını silebilir ya da parantez içine almayı başarabilirse, dünyadaki durum, varlık, sınır ve olanaklarını derinlemesine düşünürse, bütün diğer nedenlerin altında yatan nedene ulaşırsa, var olmanın getirileriyle, derin yapılarla karşı karşıya gelmiş olacaktır (Yalom, 1999:18-19).

İnsanoğlunun ruhsal yaşamının temelinin, bilinçaltı olduğunu söyleyen Lacan ise kişiliğe farklı bir bakış açısı getirerek, kişiliği yapısalcı yaklaşım ile açıklamaya çalışmaktadır. Lacan kişiliğin dilsel anlamda oluşturulduğuna işaret ederken, kişilikte kurulan bilinçaltının da insanların cinselliği olduğunu savunmaktadır (İmançer, 2006:16-17). Lacan simgesel düzenin simgesel baba (babanın adı) tarafından onaylandığını ifade etmekte ve "simgesel baba dilin kastre ediciliğini uygulayan ve yasanın ideal kanunlarını gözeteni ifade eden" bir metafor olarak karşımıza çıkmaktadır (Wright, 2002:76). Babanın yasası fallus olarak çocuğu anneden kastre ederken anne ile dolayımsız ilişkiye son vererek çocuğu kültürün dünyasına bağlayacak olan Oidipal özdeşleşme sürecini başlatmaktadır (Tura, 1996:130).

Böylece çocuk ilk kez simgesel bir yasa ile karşılaşmakta ve "Fallus olmak ise her zaman eril bir özne için olmaktır ve böylece eril özne de ötekinin ayrılığını tanıyarak kendi konum ve kimliğini (iktidarını) gerçekleştirmiş olacaktır" (Taşıtman, 2012: 116-117). Lacancı analizde cinsel kimliğin oluşumuna etki eden toplumsal sınıf, yaş, ırk gibi unsurların gözardı edidiği Lacan'ın feminist kuramcılar tarafından kadını erkek olmayan biçiminde tanımladığı ve olumsuz duruma düşürdüğü için eleştirildiği (İmançer, 2006:18) vurgulanmaktadır. Sonuç olarak psikanaliz çerçevesinde gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet analizlerinde birçok isimden bahsedilmekle birlikte alanda Freud çözümlemeleri oldukça dikkat çekmekte ancak özellikle feminist literatürde eleştirel psikanalize vurgular daha belirginleşmektedir.

1.4. Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kalıpyargılar ve Önyargılar

Cinsiyet rolleri ve bunlara ilişkin değerler kadın-erkek ilişkilerinin tanımlanması ve anlamlandırılmasında temel bir işlev üstlenmektedir. Kadınlığın ve erkekliğin temel unsurları olarak bilinen şeyler, örneğin erkekler için sert, soğukkanlı, hükmedici olmak, kadınlar için ise sıcakkanlı, yumuşak huylu, güler yüzlü, hamarat, düzenli, fedakâr olmak, iki cinse yönelik tutumları ve davranışları belirlemektedir (Kümbetoğlu, 2010:40).

Cinsiyetleri farklılaştıran yapının temelinde kalıp yargılar bulunmaktadır. Kalıp yargılar bir grubun ve o grubun üyelerinin zihinsel temsilleri olarak kabul edilen bilişsel şemalardır. Bilgilerin bellekte hazırlanması ve kodlanmasına rehberlik eden bu bilişsel şemalarda, sadece şemalara uygun olanlar belleğe alınıp hatırlanmakta, bilişsel enerji korunmakta, inceleme ve düşünme gerektirmemektedir. Sosyal olayların açıklanmasında işe yaramakta olan kalıp yargılara göre bireylerden bazı davranışlar sergilemesi beklenmektedir (Dökmen, 2006:97-98).

Toplumsal cinsiyetin neden bir cinsiyet farkları düzeni olarak tanımlandığı ve bunun genellikle görünmez olan nesnel ve bilişsel yapılarını anlamayı kolaylaştırdığı sorusunun cevabında, cinsel kimliği oluşturan kalıp yargılar ve önyargıların tümünün beslendiği bir sürecin olduğu açıktır. Bu süreçte, cinsel kimlik ile ilgili yargılar önce ailede, anne ve babanın davranışları içinde büyüyen çocukta, daha sonra toplumsal iş

bölümü olarak, bedende yazılı değerler, jestler, tavırlar, fiziki haller, konuşma ve dil özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır (Sancar, 2011:194).

Neredeyse avcı toplumdan beri ev, kadına ait bir alan olarak algılanmıştır ve kadının çalışması bile bu gerçeği değiştirmemiştir. Kadının geleneksel annelik ve evsel düzenin idareciliği sorumlulukları ile kamusal yaşama üretken katkıları, çoğu zaman ataerkil düzen tarafından birbirine karşıt olarak sunulmuştur. Cinsiyet eşitlikçi görüş kadın emeğinin sömürüsüne ve kadını yaşamdan koparmayı amaçlayan pratiklere karşı verdiği mücadelesini sürdürse de, güncel yaşam pratiği içinde hangi mekanizma ile meşrulaştırılırsa meşrulaştırılsın, kadın-ev özdeşliği hala başat bir paradigma olarak niteliğini korumaktadır (Erdoğdu Erkarslan, 2010:185).

Kadın ve kadınlığın bir nitelik, "olmak" ifadesinin ise bir eylem olduğunu söyleyen Oral, kadınlığı insanın cinsiyetini belirleyen, fizyolojik bir farkla paylaşıp, yaşam boyu kişiliğin gelişmesiyle bütünleyen bir özellik olarak nitelendirmektedir. Ancak tarih boyunca kadına verilen sayısız roller, işlevler ve imgeler kadın olmak sorununu ortaya çıkarmaktadır. Mitlerden, dinlerden, törelerden, yaşama biçiminden kaynaklanan, ama mutlak ekonomik ve politik inançlar, düşünceler doğrultusunda desteklenen bu rollerin, işlevlerin ve imgelerin kadının fizyolojik özellikleriyle doğrudan bağlantılı olduğu (2010:17) söylenmektedir.

Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı* isimli çalışmasında cinsiyet rollerini çok konuşan, hiç konuşkan olmayan, korkak olan, cesur olan, temiz-pis gibi davranış ayrımlarının hangilerinin kadına, hangilerinin erkeğe ait olduğu konusunun bilinebilirlik kazanışına atıfta bulunulmaktadır. Davranışlara iyi ve kötü şeklinde yeni tanımlar koyan toplumların aslında bu tanımları ve anlamlandırmaları sadece belirli yargılara göre şekillendirmelerinin (1999:393) altı çizilmektedir.

Kadınlar yalnızca kadın oldukları için değil, sahip oldukları farklılıklar ve yaşam deneyimleri nedeniyle de baskı ve ikincilleştirmelere maruz kalmaktadır. Kadınların söz konusu mikro ataerkilliklerle mücadele edebilmesi, ancak içinde bulundukları farklılık-kimlik kategorisindeki ataerkil söylemi tartışabileceği ve

eleştirebileceği etkin bir konuma gelmeleri ile olası görülmektedir (Altuntaş, 2012:61).

1.5. Toplumsal Cinsiyet İlişkilerinin Üretiminde Etkili Olan Yapılar

Toplumsal cinsiyetin kurumsallaşmasında etkili olan temel yapılar bu çalışmada Connell'in (1998) tespitleri temel alınarak; kurumlar, aile, toplumsal ve kültürel yapı, devlet ve sokak üzerine temellenmektedir. Toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıların ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretilmesinde kitle iletişim araçları da başlı başına bir unsur olduğu için, kitle iletişim araçlarının etkisi de bu başlık altında değerlendirilecektir. Kitle iletişim araçları "kurumlar" başlığı altında da değerlendirilebilir. Ancak tüm bu unsurlar içerisinde kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretilmesindeki rolü, bu araçları başlı başına bir unsur olarak ele almayı gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda diğer unsurlar da kurumlar tanımlaması içinde ele alınan konulardan bağımsız değildir.

1.5.1. Kurumlar

Toplumsal cinsiyet kavramı ile cinsiyet teorileri, insanlar arasındaki birebir ilişkilere veya bir bütün olarak toplum üzerine yoğunlaşmaktadır. Toplumun yapı ve temel değerlerinin korunması bakımından mecburi sayılan, nispeten sürekli kaideler topluluğu olan kurumlar, içinde yaşayan ya da kurumla ilişki içinde olan bireylerle, toplumda hangi faaliyetlerin ya da münasebetlerin meşru, arzu edilen ya da beklenen münasebetler olduğunu gösteren kaideler bütünü olarak kabul edilmektedir (Seyyar, 2004:435). Ancak bazı sosyologlar, toplumu bir kurumlar yığını sayan ve toplumbilimi de sadece kurumları incelemekle görevlendiren anlayışı bilimdışı bulmakta, kurumların belli bir toplumsal düzeni sürdürme araçları olduğuna dikkat çekmektedirler (Hançerlioğlu, 2001:247).

Günlük yaşamın büyük bir bölümünün toplum içinde tüketildiği düşünüldüğünde aile dışındaki diğer toplumsal ilişki gerektiren konuların da bu konuya dâhil edilmesi gerekliliği anlaşılmaktadır. "Bu anlamda cinsel politika pratiği, büyük ölçüde kurumlara bağlıdır" diyen Connell (1998:165) toplumsal örgütlenmenin odaklandığı kurumları da şirketler, iş yerleri, piyasalar ve medya gibi

yapılanmalar çerçevesinde ele almaktadır. Aydın da, kurum kavramını kültürün bir kısmı olarak görmekte, insanların yaşam tarzlarının örüntüleşmiş bir parçası olarak kabul etmektedir. Bir başka ifade ile çoğunluğun paylaştığı örüntüleşmiş bir parça "kültür kurumu"nu oluşturmaktadır (1997:13).

En küçük toplumsal kurum olan aileden sonra kültürü aktaran temel araçlardan biri de okul olarak kabul edilmektedir. Formel toplumsallaşma kurumlarından olan okullar, kurallarına göre nesli toplumsallaştırmakta, bu toplumsallaşmanın sonucunda da yeni nesil toplumsal kurallara uyum göstermektedir (Tezcan, 1993:50).

Giddens (2005:511) eğiticilik ve öğreticilikle kutsanmış okul kavramına, rutin bakış açılarından farklı olarak, toplumsal cinsiyet konusunun temel ayrımcılığının okullarda başladığına işaret etmektedir. Ancak okuldaki toplumsal cinsiyet ayrımcılığının, diğer konular kadar bariz bir alanda araştırma alanına sunulmadığı, bu konunun resmi müfredat, oyunlara katılım dışında belirgin olmadığı görülmektedir. Giddens, eğitimdeki giriş noktalarına dikkat çekerken, öğretmenlerin beklentileri, okul ritüelleri ve gizli bir müfredatın varlığından söz etmekte, tarihsel süreçte kızların okul üniformalarında etek ve elbise giymeye zorlanması konusunun, toplumsal cinsiyet tiplemesini ortaya çıkarma gayretinin en açık biçimlerinden biri olduğuna vurgu yapmaktadır. Yine okuldaki okuma metinlerine de vurgu yapan Giddens, ilköğretim okullarındaki öykü kitaplarının ağırlıklı olarak erkekleri merkeze alarak, erkekleri üstünlük ve bağımsızlık göstergesi olarak kabul eden bir anlayışla yaklaştığını (2005:511) belirtmektedir.

Sonuçta bir kurumdaki toplumsal cinsiyet ilişkilerinin etkileşim durumu, o kurumun toplumsal cinsiyet rejimini oluşturmaktadır. Connell (1998:167) her okulda, her zaman eklemlenmiş olmasa da etkin bir toplumsal cinsiyet politikasının varlığının mevcut olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği tarihin her döneminde demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru ve aynı zamanda toplumların kalkınmasının da önemli bir faktörü olarak görülmektedir. Bir toplumun refah seviyesine ulaşması, sistemin aktörü olan bireylerin, toplum içerisindeki birçok kurumda cinsiyet farklılığı olmaksızın topyekün, toplumsal, ekonomik, siyasal süreçlere aktif katılımıyla mümkün olacaktır. Bu bağlamda, kadına yönelik

ayrımcılığın uygulandığı ve kadının toplumsal statüsüne dayalı çeşitli engellerin yer aldığı kurum ve kuruluşlarda da bu engellerin aşılabilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Serdar Tekeli, 2011:133).

1.5.2. Aile

Aile, insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, maddi ve manevi zenginliklerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, biyolojik, psikolojik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Sayın, 1990:2). Connell, aileye dair hiç bir yapının, hiç bir içeriğin, hiçbir anlamın basit olmadığını vurgulamakta, ailenin içinin, tıpkı jeolojik katmanlar gibi, birbiri üzerine yığılmış çok katmanlı ilişkiler sahnesi olduğunu söylemekte, aile dışında, hiçbir kurumda, zaman içinde bu kadar yaygın temas içinde, bu kadar yoğun ekonomi, duygu iktidar ve direniş örgütlerinin sıkı olmadığını (1998:168) ifade etmektedir.

Ailenin böylece bir bakıma kendisinin dev bir örüntüler zinciri olan toplumsal yapıya benzer şekilde kadın, erkek, yaşlı, çocuk gibi öğelerin birlikteliği ve etkileşimiyle meydana gelen bir bütünlük oluşturduğu da söylenebilmektedir. Kadını, bu aile bütünlüğü içerisinde 'değerlendirme' eğilimi, ailenin varlığı gibi devam etmiş bir gelenektir (Bingöl, 2014:110). Bireylerin yaşamlarının evrelerindeki ilk dönem olan çocuklukta, anne ile merkeze alınan aile kavramı, modern toplumlarda küçük çapta aileler olarak çocuğun ilk toplumsallaşma sürecinin gerçekleştiği merkez olarak kabul edilmektedir (Tezcan, 1993:49).

Ailenin yapı ve fonksiyonları da toplumsallaşma süreci ile birlikte toplumsal değişmeye bağlı olarak değişmektedir. Bu anlamda evrensel ve statik bir aile yapısından söz etmek imkânsızdır. Zaman içinde aile üyelerinin sayısında, yapısında ve görevlerinde sürekli değişmeler olmuş, aynı ülkenin kırsal ve kentsel kesimlerinde gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş toplumlarda da aile yapıları değişik görünümler arz etmiştir (Arslantürk ve Amman, 2001:307).

Tüm bu değişimlere rağmen geçmişten bu yana ailenin, sosyal yeniden üretimi sağlayan akrabalık ilişkileri, cinsiyete dayalı iş bölümü ve patriyarkal ilişkilerin bütünüyle birlikte ortaya çıkan cinsiyet rolleri ve ilişkilerinin sonucu olarak ortaya

çıkan toplumsal cinsiyet ideolojisinin de yeniden üretildiği ve geliştirildiği alanın maddi çerçevesini oluşturduğu bilinmektedir (Dedeoğlu, 2000:141). Bu oluşumlarla birlikte toplumların sosyal ekonomik ve kültürel yapısına uygun olarak şekillenen toplumsal cinsiyet rolleri düzeninin de buna uygun çeşitli mekanizmalarda üretildiğini söylemek mümkün görülmektedir (Ökten, 2009:303).

Aile ilişkileri üzerinde birçok unsur etkilidir ve Newman, toplumsal cinsiyetin aile ilişkileri üzerinde etkisine de dikkat çekmekte ve aile içi iletişimden cinselliği tanımlama biçimine, ortaya çıkan sorunlara yaklaşım biçimlerinde, sorumluluklar konusunda bu etkinin kendini daha açık gösterdiğini ifade etmektedir. Aile içinde kültür tarafından belirlenen cinsiyet temelli davranış beklentilerininde de önemli değişimler yaşandığının altını çizmektedir (2013:102). Cinsiyete dayalı iş bölümünde kadının aile içindeki yeri ile ilgili açıklama yapan bazı araştırmacılar gözlemlerini dile getirirken, ailenin işleyiş biçimini, kocaların ve kadınların durumunu tanımlamaya yönelik iktidarın sonucu olarak görmektedirler. Farklı ülkelerdeki aileler üzerinde yapılan uzun sosyolojik araştırmalar, gençleri yaşlılara ve kadınlara erkeklere tabi kılan ataerkil örüntünün, örüntüyü destekleyen erkeksi otorite ideolojileriyle birlikte yeniden ortaya çıktığını (Connell, 1998:169-170) ifade etmektedirler.

Türkiye'de de toplumsal cinsiyet ayrılığına bağlı olarak üstünlüğü ve egemenliğini sürdürebilen egemen erkeklik tarzlarını anlamak için hem eril tahakküm üreticisi "ataerkil" kurumların yapısını, hem de kültürel pratiklerle üretilen "eril tahakküm" stratejilerini iyi anlamak gerekmektedir (Sancar, 2011:301).

1.5.3. Toplumsal ve Kültürel Yapı

Toplumsal cinsiyetin üretildiği alanların başında toplumsal ve kültürel yapı gelmektedir. Toplum yeni kültürel biçimlerin yaratılmasına katkıda bulunurken, var olan kültürden de etkilenmekte, bu sisteme gösterdiği tepki ile yerleşik kültürel yapı içinde yeni kültürel yapılar oluşturmaya çalışmaktadır.

Toplum içinde bulunan kurumlar, insan toplumlarının düzenini sağlayıcı olduğu için, bir taş yığınından çok bir yapıyla benzemekte, toplumsal yapının mimarı

tarzını ortaya koymaktadır. Evlilik rejimlerinin, eğitim sistemlerinin, nezaket münasebetlerinin bile bu anlamda etkileri vardır. Toplumsal gelişim düzeyinin karşısında akla gelebilecek, birçok sosyal-ekonomik kurumlar, ya da Marksist paradigmaya göre üretim usulleri ve sınıf ilişkileri vardır. Her ekonomik sosyal kurum tipinin karşısında da aile, din, politika gibi farklı başka kurumlar bulunmaktadır (Duverger, 1995:77).

Toplum içinde ortaya çıkan yapı kavramında bireylerin tek tek uzlaştığı bir sürece işaret edilirken, kavramın esasının tek tek bireyler tarafından değiştirilemeyeceği, ortadan kaldırılamayacağı savunulmaktadır. Bu anlamda yapı kavramı tekrar incelendiğinde, toplumsal değerler olarak taşıdığı öğelerin tek başına bir değerinin olmadığı, ancak birlik içinde belli bir yer tuttukları için değer kazanmış oldukları görülmektedir. Toplumsal yapının, diğer başka öğelerle kurduğu ilişkiler toplum öğelerine bir anlam vermektedir. Bu anlamda yapı, bağlantılarından oluşan bir denge durumudur. Bir öğenin değişmesiyle bütün dizge ve düzen de değişmektedir (Kızılçelik, 1994:210-211).

Kurum, adet ve gelenekle birlikte sosyal kanunlarla meydana getirilen sosyal yapı, örgütlenmiş, somut, kuruluşlar ve bunun yanında aynı özellikteki sosyal değerler, sosyal hadise ve sosyal olguların oluşturduğu bir bütünlük, normların yerleşmiş, belli ve sürekli tatmin yolları, sosyo kültürel, ailevi, iktisadi ve dini ihtiyaçları karşılama biçimleri ve metotlarından oluşmaktadır. Bir sosyal grupta temel işlevleri karşılayan sürekli münasebet sistemi ve davranış örüntüleri bulunmaktadır. Toplumun yapısı ve temel değerlerin korunması bakımından mecburi sayılan, nispeten sürekli kaideler topluluğu olan sosyal yapıda, insanların nasıl davranıp, davranmamaları gerektiğini öğreten bir normatif sisteme de rastlanılmaktadır (Seyyar, 2004:435).

Bu normatif sistemlerin de herhangi bir davranış, düşünüş, inanış biçiminin tarihsel olarak görece, durağan ve toplumca değer verilen kalıplara dönüşmesi sonucunda da kurumsallaşma denilen süreç ortaya çıkmaktadır (Hançerlioğlu, 2001:249).

Kurumsallaşma sürecinin tamamlanması ile birlikte toplumsal yapı kendisini oluşturan iskeletin yani onu oluşturan kültür ile bu yapıyı sağlamlaştırmaya çalışacaktır (İrvan, 2002:6). Kültür bu yapı ile birlikte mevcut yapının işlevselliği ile toplumsal sistemi destekleyerek, toplumsal yapının inşasını sağlamlaştırmakta, toplumsal kurumları, aynı ilke ve değer yargısında birleştirmektedir (Duverger, 1995:73-74).

Bir toplumda geçerli gelenekleri, törenleri, inançları, yazını içeren kültür, belli bir toplumun kişiliğini oluştururken, onu başka toplumlardan ayıran tüm özellikleri, nesneleri ve manevi değerleri de üretmektedir. Statik olmayan kültür hareketli bir süreçte koşullar değiştikçe, değişiklik göstermektedir. İnsanların toplumdaki ilişkilerini yönlendiren kültür, davranışı kalıplara sokarak, beğenileri, ön yargıları belirlemekte ve yaşamı biçimlendirmektedir (Yörükoğlu, 1992:43-45).

Güvenç (2002:15) kültürün toplumu oluşturan kişileri bir arada tutan, birbirine bağlayan dil ve haberleşme süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törenlerini, hukuk ve yönetim kurumlarını, üretim ve tüketim düzenlerini içine aldığını savunmaktadır. Giddens'ın çözümlemelerinde toplum kavramıyla kültür kavramı arasında çok yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Giddens, toplum kavramını da, ortak bir kültürü paylaşan bireyleri bir arada tutan karşılıklı ilişkiler sistemi olarak görmektedir (2005:22).

Toplumsal cinsiyet olarak adlandırılan cinsiyetin kültürel anlamları da toplum içinde cinsiyete göre belirlenen rollere ve senaryolara bağlı görülmektedir. Cinsiyetin kültürel anlamları toplumsal cinsiyet rolleri olarak belirginleşmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ise toplumun inşa ettiği ve bireylerden yerine getirmeleri istenen cinsiyetle ilgili bir takım beklentilere (Dökmen, 2006:16) karşılık gelmektedir.

1.5.4. Devlet

Kimine göre "en büyük kurum" kimine göre de bir " kurumlar kurumu" olan devlet, dışa ve içe karşı toplum adına hareket edebilen, bu amaçla güç kullanabilen, toprağı ve insanıyla birlikte tüm bir ülkeyi temsil eden, onun simgesi olan bir kurumdur (Kışlalı, 2002:105). Politika bilimi açısından devlet kavramını tanımlama

çabalarında özellikle insan faktörü temel alınarak bir anlamlandırma çabası belirginleşmektedir. Devlet düzeni devleti kuranları, devlet otoritesi o otoriteyi kullananları, devletin kanunları o kanunları yapanları yani hep insanı görünür kılmaktadır. Burada dikkat çeken bu insanların belli siyasal tercihleri ve ideolojik eğilimlerinin, belli dünya görüşlerinin olmasıdır (Kapani, 1989: 43-44). Siyasal bir örgütlenme olarak tanımlanan devlet, çağdaş insan toplumlarında, en büyük toplumsal örgütlenme olarak kabul edilirken, insanların bütün ilişkilerini düzenlemektedir. Bu düzenlemenin geniş kapsamı, hükümet ve yönetim mekanizmalarının ortaya çıkışını sağlamaktadır (Tezcan, 1993:135).

Connell devletin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konularıyla ilgili birçok ideolojik etkinlikle uğraştığını belirtmekte ve bunu açıklama çabasında farklı argümanların varlığına işaret etmektedir. İlk argümanda prensipte devleti tarafsız bir yönlendirici olarak düşünen ama uygulamada çıkar gruplarını ve erkek egemenliğini güçlendirenedebileceğini kabul eden liberal teoriye bir gönderme yapılmaktadır. İkinci argümanda devlet öncelikle bir düzenleme ve yumuşak tahakküm aygıtı olarak görülmekte, üçüncü yaklaşımda devlet sınıf çıkarlarının kollanması esnasında cinsiyet ve toplumsal cinsiyete ilişkin etkiler üreten sınıf devleti olarak tanımlanmaktadır. Dördüncü argüman ise, devletin başlangıçtan itibaren ataerkil bir kurum olduğunu öne sürmektedir (1998:174-176).

Toplumun tarihsel olarak erkek yönelimli bir yaklaşımla şekillenmiş olduğu gün geçtikçe daha çok kabul edilen bir gerçektir. Erkek normu, toplumun bütünü için genel bir norm olarak kabul edilmekte ve bu da politika ve yapılara yansımaktadır. Böylece politikalar ve yapılar genellikle erkekler üzerinden şekillenmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebep olmaktadır (KSGM, 2008a: 15). Sonuç olarak toplumsal örüntülerin oluşturulmasında ve yeniden oluşturulmasında devlet kurucu bir rol üstlenmektedir (Connell, 1998:178).

1.5.5. Sokak

Toplumsal birçok yapının içinde oluştuğu, kendi kültürünü oluşturan sokak, toplumsal ilişkileri içinde barındıran belli sınırları olan bir toplumsal çevre olarak da

kabul görmektedir (Connell, 1998:181). Bu sosyal eve akrabalık bağı olmaksızın her cins, her kesim, rahatlıkla girebilmektedir. Ancak aileden ya da evden farklı olarak, "sokaklar tekin değildir ve büyük bir ihtimalle hırpalanan birileri vardır" (Öktem, 2003:141).

Cinsiyetlenmiş bedenler biyolojik doğa parçaları değil, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin inşa ettiği sosyal alanlar ve mekânlar olarak var olmaktadırlar (Sancar, 2011:138). Sokağın da "kentsel yaşamın yapısal dönüşümünde", toplumsal cinsiyete dair birçok mekânın da kentler içinde toplumsal cinsiyet konusunun incelenmesi için ayrı bir saha oluşturduğunu söylemek mümkündür. "Tüm mekânların cinsiyetinin olması, mekânsal dışlanmada kadınların yine en önde yer alması, kent hakkı" gibi birçok konu, sokak kavramının içinde tartışılmaktadır. Bu bağlamda mekânsal olanın dönüşebilmesinin, büyük ölçüde, mekânsal olmayanın dönüşebilmesine bağlı olduğu konusunun kabullenilişine dikkat çeken Alkan, dönüşümün sadece mekânsal bir dönüşüm olmaktan ziyade, ataerkil bir dönüşüme de işaret ettiğini, bu nedenle kent planlamasında kentin cinsiyetçi doğasının dönüşümünü beklemenin, mucize beklemek anlamına geldiğine (1999:3) değinmektedir.

Atauz da, "Toplumsal Cinsiyet, Mekan ve Kentler" isimli çalışmasında mekanın ataerkil dönüşümünün sınırlılığını farklı mekanlar üzerinden tartışmaktadır. Mekân açısından yapılan paylaşımlar temelinde erkek ve kadınlar arasında her zaman ve her yerde her kültürde adaletsiz bir dağılımın olduğu savunulurken, kadının mekânın sınırlarını daraltan ve kadını kapalı bir mekâna hapseden temel faktörlerin biyolojik olmaktan çok sosyolojik olduğuna (2004:54-57) dikkat çekilmektedir.

Sokağın kimliğinden ziyade, "sokak kültürü"nün ve bu kültüre ait pratiklerin değerlendirilişinin ise Sanayi Devrimi'nden sonra kamusal alan/özel alan ayrımının belirginleşmesi ile gerçekleşmiş olduğu ifade edilmekte, bu süreçten sonra sokakların ve eğlence yerlerinin kadınların varlığı için büyük bir huzursuzluğa ve bir yığın ahlaki düzenleyici söyleme neden olduğuna da dikkat çekilmektedir. Genel bir uyarı ve politik alana kadar uzanan kadın konumlandırılışı, sokak ile birlikte huzursuzluğun özel biçimi olarak tasvir edilmiştir (Wilson, 1992:56).

Sonuç olarak toplumsal bir çevre olarak sokak toplumsal cinsiyet ilişkilerini üreten diğer yapılarla benzer ilişkileri üretmektedir (Connell, 1998:181-183). Jarvis ve ark. (2015: 113) belirttiği gibi toplumsal cinsiyete dayalı süreçlerin izlekleri ile ekonomik yeniden yapılanma ve yapısal uyumun neden olduğu durumlar, toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkilerinin kültürel, zaman ve mekâna özgü inşasını ön plana çıkarmış durumdadır.

1.5.6. Kitle İletişim Araçları

Cinsiyetçi ve eşitsiz toplumsal ilişkileri yeniden üreten medya, bunu yaygın bir biçimde dolaşıma sokarken, topluma dair ipuçları sağlayabilen bir harita olarak okunabilmektedir. Toplumdaki iktidar ilişkilerini yansıtan medya bu iktidar ilişkilerini yeniden üretmekte, değiştirmekte ve başka biçimlerde kurmaktadır (Gencel Bek ve Binark, 2000:3).

Medya toplumsal cinsiyet oluşumunda, cinsiyet rollerinin kategorileşmesinde ve kültür oluşumunda oldukça etkili görülmektedir. Bu etki ile birlikte iletişim teknolojileri yaygınlaşıp, kültür kavramının tanımı değişmiş, kültür kavramı eskisi gibi insanlar arası ilişkilerin ürün ve sonucu olmaktan çıkmış; endüstri toplumunun pazar ortamlarında üretilen ve tüketilen bir ürünü haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak da cinsiyete özgü kültür, kitle iletişim araçlarında, tüketim stratejileri doğrultusunda yeniden üretilmiş ve pazarlanmıştır. Bu anlamda da görsel yayınlar cinsiyete özgü birçok kültürel değerin taşıyıcısı olarak en etkili araç haline gelmiştir. Toplumsal cinsiyetin kültürel değer anlamında bir taşıyıcı olduğu düşünüldüğünde, cinsiyet rollerinin toplumda kitle iletişim araçları tarafından taşındığı görülmektedir (İmançer, 2006:48).

Bu aracılıkta medya, toplumsal cinsiyet rollerini oluştururken geleneksel kodlamaları ve önyargıları da kullanmaktadır. Kadın ve erkek temsillerinde bu kodlamalar rahatlıkla okunurken, kadın ve erkeklerin kültürel, ekonomik ve politik pratikleriyle ilgili her türlü kodlamayı yapan medya, kadın ve erkek kimliğinin inşasında birincil konumda yer alırken, toplumda var olan kadına yönelik ayrımcılığı görmezden gelip yeniden üretmektedir (Sevim, 2013:41).

Bu doğrultuda kitle iletişim araçları ile dayatılan kadın imajı toplumda kadına yüklenen rollerle özdeşleşirken, bu rol kadını güzel, hoş, iyi eş, iyi anne, iyi bir ev kadını ya da şiddet mağduru, cinsel obje olarak iyi-kötü kadın olarak tanımlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının birey ve toplum üzerinde etkisi düşünüldüğünde, bu araçların yayınlarının da toplumsal sorumluluk anlayışı ile bağdaşır nitelikte olması gerekmektedir (Mora, 2005:6).

Kadın odaklı bir habercilik için gündelik hayatın diliyle birlikte haberin dil ve söyleminin de hatta tanımı dahil geleneksel habercilik anlayışının yapısal bir değişikliğe uğraması gerektiği (Alankuş, 2007: 33) yönündeki tespitler dikkate alınmalıdır. Haberin eril anlatısının, bu anlatının içindeki kadın deneyimlerini dışlayan dilin, kurulan edilgen cümlelerle habere konu edilen kadınların özne olma durumları önündeki engellerin, haberi satma stratejisinin kadınların kişilik ve yaşam haklarına yönelik boyutlarının (Köker, 2007: 138-141) sorunsallaştırılması gerektiği ortadadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretiminde yeni iletişim teknolojilerinin etkisi internet temelinde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Bu çerçevede gerçekleştirilecek çözümlemeler kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolünün çok boyutlu bir okumasını yapmaya imkân tanımaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

İNTERNET VE TOPLUMSAL CİNSİYETİLİŞKİLERİNİN YENİDEN ÜRETİMİ

2.1. Yeni İletişim Teknolojilerinin Tanımlanması

Bugün toplumları ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ilerisine taşıyan şeyin bilgi egemen yenidünya düzeninde teknoloji olduğu kabul edilmektedir. Teknolojinin dinamik doğası gereği "yeni" olanın kısa sürede eskidiği, ister bir ürün, isterse bir iş yapış biçimi olsun, yaşam döngülerinin günden güne kısaldığı görülmektedir. Dolayısıyla tarih boyunca insanoğlunun yaşamına şekil veren yeniliklerin sınıflandırılmasında da değişiklikler olması kaçınılmazdır (Başer, 2010:36). Bu değişikliklerle birlikte bilgisayar ile ilgili gelişmelerin iletişim ile birlikte hareket etmesinden doğan yeni şekillenme de zamanla "yeni medya" olarak adlandırılmıştır (Babür Tosun, 2010:381).

Bu değişikliklerin dijital boyutta olanları, günümüzde gündelik yaşamın her alanında giderek yaygın kullanım pratikleri bulan, gündelik yaşam pratiklerini farkında olmasak da köklü bir şekilde dönüştüren, toplumsal yaşamın birtakım gerekleri nedeniyle kullanım yoğunluğu giderek artan, bedenin bir uzantısı/parçası haline gelen bilgisayar, internet ortamı, cep telefonları, oyun konsolları, İ-pod veya avuçiçi veri bankası kayıtlayıcıları ve iletişimcileri, diğer bir deyişle tüm bu dijital teknolojiler yeni medya/enformasyon/iletişim teknolojileri başlığı altında toplanabilmektedir (Binark, 2007:21). Mikro işlemciler, kablolu televizyon, fiber optik kablolar, uydu yayıncılığı, teleteks, e-posta, video konferans, e-sohbet ve internet gibi çok geniş bir alanı içinde barındıran bu teknolojik devrim bilgisayar, telekomünikasyon ve mikroelektronik alanında meydana gelen gelişmelerin sonucudur (Timisi, 2003:80-81).

Bu gelişmelerle birlikte gün geçtikçe genişleyen kapsamda artan teknolojik faktörler yeni iletişim teknolojileri alanını da belirlemektedir. İnternet, intranet, extranet, ofis otomasyon sistemleri, fonksiyonel bilişim sistemleri, yönetim bilişim

sistemleri, uzman sistemler, karar destek sistemleri ve elektronik veri değişimi sistemleri de bu teknoloji içerisinde değerlendirilmektedir (Elibol, 2005:158-159).

Yeni iletişim teknolojileri doğrultusunda gelişen yeni iletişim ortamları, özellikle internet, modern iletişim sisteminin en büyük destekçisi olarak görülmektedir. Öncelikli 1970'lerde başlayan ve 1990'lardan sonra hızla devam eden internet kullanımı, bünyesinde bulundurduğu web sitelerinin, portalların yaygınlaşmasıyla kullanıcı sayısını arttırmış, 2000'li yıllarda sosyal medyanın işlerlik kazanmasıyla her kesimden insanı ilgilendirecek noktalara ulaşmıştır. Sanal ortam kullanıcıları tarafından bir alışkanlık haline gelen sosyal medya kullanımı, her kültürden ve her kesimden geniş kitlelerin, sosyal taleplerine yanıt verirken; aynı zamanda bu ortamı eleştirenlerin odak noktasını da oluşturmuştur. Yeni iletişim ortamlarının gelişmesi, her kesimden bilgi iletişim teknolojilerine olan ilginin artmasına, buna bağla olarak da sosyal medyanın gücünün artmasına ve sosyalleşme kavramının da yeni bir boyut kazanmasına neden olmuştur (Akıncı Vural ve Bat, 2010:3349).

Dijitalleşmenin de etkisiyle hızlı üretilen yayılan ve iletilen enformasyon, teknolojinin ucuzlamasına böylelikle farklı sosyal ve ekonomik sınıflardan bireylerin, teknolojiyi kullanmasına olanak sağlamıştır. Bu sayede, aynı enformasyonu farklı kaynaklardan alan bireyler, yaşamları farklı açılardan görme fırsatına sahip olarak, yaşananları daha kapsamlı bir şekilde değerlendirebilmekte, bu süreçte sosyal ağların ve enformasyon teknolojilerinin etkileşimli yapıları benzer bir dünya görüşüne sahip bireyleri sanal ortamlarda bir araya getirmektedir (Çaycı ve Karagülle, 2014:6372). Bu sanal ortamları kapsayan sosyal medyada, kullanıcılara kendi görüşlerini söyleyebilme, çok sayıda kişiye ulaşabilme, kendilerini özgürce ifade edebilme ortamı sunulurken, kendilerine ait web sayfaları düzenlemeleri, profillerini oluşturabilme fırsatı da tanınmaktadır. Bilgi paylaşımı ve edinimi dışında, kullanıcıların kendilerini daha ideal bir "ben" (daha güzel, daha yakışıklı, daha zengin, daha güçlü vb.) olarak sunma fırsatı da buldukları yeni iletişim teknolojileri alanlarından biri olarak sosyal medya da bireylerin kendilerini yeniden ürettikleri bir alanı da temsil etmektedir (Çalışır, 2014:179-180).

Bu alanla birlikte yeni iletişim teknolojilerinin giderek yaygınlaştığı, günlük hayatta kayda değer bir zaman diliminin ayrıldığı bu yeni iletişim ortamlarında, bireyin sosyalleşme ve sosyal etkileşime geçme şekli de değişime uğramış ve yeni bir boyut kazanmıştır. Buna bir örnek olarak bireylerin sadece kişisel olarak bilgiye erişimlerine imkân tanınan internet, artık bireylerin sosyalleştiği, paylaşımlarda bulunduğu bir alan haline gelmiştir. Bu değişimin diğer hali de son yıllarda geliştirilen ve yaygınlaşan sosyal site ve ağlar olmuştur (Özçağlayan ve Çelik, 2014: 199-200).

Bu sosyal ağ siteleri, kişilerin izlenimlerini yönetme olanağına sahip oldukları mecralardan biri haline gelirken, sosyal ağlarda yer alan fotoğraflar, anlatılan hikâyeler, arkadaşlar, yazılan mesajlar gibi birçok öğe, kişilere ait izlenimleri de etkilemiştir (Öksüz, 2014:487).

Bu yeni iletişim kanallarıyla birlikte yeni enformasyon/iletişim teknolojileri hız, erişim, saklama kapasitesi ve yeni hizmet alanlarının doğmasına olanak tanıması yönleri ile de geleneksel iletişim araçlarından ayırt edilebilmekte, siyasal, ekonomik ve toplumsal birçok alanda önemli değişikliklere yol açabilmektedir. Bunun yanı sıra kamunun elde edebildiği enformasyon miktarında önemli bir artış yaşanmaktadır. Yeni iletişim kanallarının ortaya çıkması, bilgi ve enformasyona ulaşmanın yeni araçlarını da yaratmaktadır (Ürper, 2010:236).

Günümüz teknolojik devriminin ve yeni iletişim teknolojilerinin geleneksel iletişim araçlarından ayrılan bir diğer yönü de, bilginin ve enformasyonun merkezi öneminden ziyade, bu bilgi ve enformasyonun, bilgi üretimine, bilgi işleme/iletme aygıtlarına uygulanması, yenilik ile yeniliğin kullanımı arasında, ikisinin birbirlerini beslediği bir zincir oluşturmasıdır (Castells, 2006:40).

Özellikle gazete, radyo, televizyon, sinema etkileşimli ve multimedya biçemine sahip olması yönü ile ayırt edici temel özelliklerine sahip yeni medya teknolojileri, dijital kodlama sistemi ile temellenmesi yönüyle çok fazla miktarda enformasyonu aynı anda aktarabilmekte ve kullanıcının geri dönüşümde bulunabilmesi olanağına sahip olması özelliği ile enformasyonun düz çizgisel iletiminden hipermetinselliğe

geçmesine neden olurken, etkileşimsellik özelliği ile de iletişim sürecine çok katmanlı iletişim olanağı kazandırmaktadır (Binark, 2007:21-24).

Yeni iletişim teknolojileri hız, erişim, bilgi saklama kapasitesi ve yeni hizmet alanlarının doğmasına olanak tanıması yönleri ile birlikte ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlarda önemli değişikliklere yol açmıştır (Dağtaş, 2007:110). Bu değişiklikler bilgiye ulaşmada geleneksel medyadan alışkın olunan sınırlamaları ortadan kaldırırken, kullanıcının enformasyon kanalları ve içeriği üzerindeki kontrolünü ve üretkenliğini arttırarak, postmodern toplum kitlelerini tüketici aynı zamanda mesajın üreticisi haline getirmiştir (Aydoğan ve Akyüz, 2010:43).

Yeni iletişim teknolojileri ve sonucunda gelişen yeni medya bağlamında üretilen bu mesajlarla da bireyler sosyal ağlarda kendilerine oluşturdukları yeni kimlikler ve sanala doğru yapılan derin ve zaman zaman endişe verici bir yolculuğa da çıkmaktadır. Bu bağlamda yeni iletişim teknolojileri ile birlikte oluşturulan medyanın bireyler, hatta toplumlar üzerindeki etkisi ve gücünün de irdelenmesi gerekmektedir (Baban, 2012:58).

Teknolojiyle aracılanmış iletişim etkinliklerinin, iletişim teknolojilerinde yaşanan değişimlere paralel olarak yaratılan "yeni iletişim teknolojileri"ndeki gelişmelerin dinamik doğası gereği, "yeni"nin nerede başlayıp nerede bittiğini saptamanın zorlaştığı (Başer, 2010:56-57) bir gerçektir. Yeni iletişim teknolojilerinden biri olarak internet, üzerinde en çok konuşulan ve etki mekanizması en geniş teknolojilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Yeni Bir İletişim Teknolojisi Olarak İnternet

Temelde bilgisayarları çeşitli ağlarla birbirine bağlayıp bilgisayarlar arasında bilginin depolanıp paylaşılmasını sağlayan elektronik bir dil ve kurallar bütünü olan internet, dünyanın dört bir yanına yayılan bilgisayarların aralarında bilgi alışverişi yapılabilecek şekilde organize edilmeleri sonucu meydana gelen ağlar ve bu ağların birleşiminden oluşur. İnternet, 1960'lı yılların sonunda kendini göstermeye ve 1990'larda kendinden ciddi anlamda söz ettirmeye başlamıştır (Yüksel, 2017:10).

Dünya çapında binlerce bilgisayar ağını birbirine bağlayan bir ağ olarak iletişim teknolojilerinin bilindik niteliklerinin sınırlarını zorlayan ve iletişim pratiğini büyük ölçüde dönüşüme uğratan bir teknoloji (Başaran, 2010:145) olarak internet, 1960'larda, ABD Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Kurumu'ndaki teknoloji savaşçılarının bir nükleer savaşta Sovyet zaferini ya da Amerikan iletişim ağlarının çökertilmesini önlemeye yönelik bir planıyla doğmuştur. Herhangi bir merkezden kontrol edilemeyen, elektronik bariyerleri aşarak birbiriyle sayısız biçimde bağlantı kurabilen binlerce özerk bilgisayar ağından oluşan bir ağ mimarisi olan ABD Savunma Bakanlığı'nın kurduğu ARPANET, her türlü amaçla bireyler ve gruplar tarafından kullanılan binlerce bilgisayar ağının küresel, yatay iletişimin temelini oluşturmaktadır (Castells, 2006:8).

Web'in buluşu sayesinde insanlar internet üzerinde web sayfalarına erişebilmeye başlamış, bu da Bilişim Çağı'nın gelişiminde önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1990'lardan itibaren web sayfalarına internet üzerinden erişimin sağlanabilmesi ve ağın popülaritesinin ve kişisel bilgisayarın kullanımının artmasıyla günümüzde milyarlarca insan internet üzerinde metin, görsel, ses, video gibi pek çok içerik formatıyla etkileşime geçmeye başlamıştır (Şengül, 2017:25).

2000'lerde internet teknolojisi, internetin kullanım biçimini kökten değiştirecek bir teknoloji kullanımına girilmiştir ve ADSL'le tanışılmıştır. ADSL telefon hattı üzerinden ama telefonun kullanımını engellemeden geniş bant üzerinden internet erişimi içeren bir teknoloji olarak görülmektedir (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012:10-11).

İnternete erişerek, e-posta dolayımıyla iletişim kurmak, MSN'de sohbet etmek, web sitelerinde enformasyon aramak, e-alışveriş yapmak, çevrimiçi veya çevrimdışı dijital oyun oynamak, ogo mobile messenger, İ-pod kullanmak vb. sanal uzamda gerçekleşen edimler gündelik yaşamda geleneksel medyanın kapladığı yeri ve zamanı almış ve yaşamın akışının doğal bir parçası haline gelmiştir (Binark, 2007:5).

İnternet'in Web 1.0 olarak adlandırıldığı 2000'li yıllar internette çevrimiçi (online) olarak bulunmak, haber, bilgi ve eğlenceyi kullanıcıların tüketimine sunmak şeklinde temellenmiştir. 2000'li yılların başından itibaren büyük bir gelişme

göstererek günümüze kadar devam eden Web 2.0 adı verilen süreç ise, internet üzerinde çevrimiçi trafiğin arttığı, insanların farklı platformlarda bir araya geldiği bu platformlarda geliştirdikleri iletişim süreçlerine aktif bir şekilde katıldıkları bir dönemin başlamasına yol açmıştır (Özçağlayan ve Çelik, 2014:191).

Web 2.0 dönemi ikinci nesil internet tabanlı web servislerinden toplumsal ağ sitelerini (sosyal networkler), web tabanlı forumları, podcastleri, özgür ansiklopedileri, diğer çevrimiçi birliktelik ve paylaşıma olanak sağlayan ortamların oluşturulduğu bir platformu ifade etmektedir. Bu ortamlar "yeni bir teknoloji", "yeni bir çağ" olarak isimlendirilmektedir. İçeriğin mikro boyutlara indirgendiği Web 2.0, farklı kaynaklardan çok sayıda yararlı ve kullanılabilir bilgiyi ek bir site altında toplayarak kullanıma sunmaktadır (Aşman Alikılıç, 2011:2). Web 2.0 dönemi ile gelişen internet bu süreçte üzerinde sosyal ağların, çevrimiçi toplulukların kurulduğu ağlar ve topluluklarda, kullanıcılara içerik üretimi yanında, üretilen içeriği sürekli olarak güncelleme ve yeniden üretme olanağını da sağlayan bir mecra haline gelmiştir. İnsanların kendi adlarıyla ve/veya takma isimlerle açtıkları, bir kullanıcı hesabı (account) ile katıldıkları, yazılı sesli fotoğraf, mesaj, video alış-verişi yapabildikleri aynı site içinde diğerleriyle "arkadaşlar" adı altında kendi ağlarını da oluşturabildikleri görülmektedir (Özçağlayan ve Çelik, 2014:191).

Web 2.0'lerle birlikte ortaya çıkan bloglar, ücretsiz web sitesi hizmeti niteliği taşımaktadır. Tema dosyaların kullanımıyla resim, video müzik dosyaları da blog yazıların içine kolaylıkla yerleşebilmektedir (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012:15-16).

Tüm bu gelişmeler beraberinde 2000-2006 yılları arasında günümüzde de oldukça popüler olan ve yoğun olarak kullanılan sosyal medya platformlarını da getirmiştir. 2001 yılında Wikipedia ve Blogger platformları, 2002'de Linkedln, 2003'te Wordpress ve Skype, 2004'te Facebook, 2005'te YouTube ve 2006'da Twitter kurulmuştur. iPod 2001'de, iTunes 2003'te piyasaya çıkmış, 2004'te Gmail ve Flicker, 2005'te Google Maps servisleri başlamış, 2006'da ise Sportify kurulmuştur. 2007 yılında akıllı telefonlar için bir dönüm noktası niteliği taşıyan İphone ürünü ve İos işletim sistemi, 2008 yılında ise online ücretli ve ücretsiz uygulama mağazası olan iPhone App Store uygulaması çıkmıştır. 2008 yılında

Google Crome web tarayıcısı ve Android mobil işletim sistemi, 2009 yılında Whatsapp, 2010 yılında Instagram kurulmuştur. Aynı yıl İpad tabletler piyasaya çıkarken, 2011 yılında Snapchat kurulmuş, 2012 yılında Android işletim sistemi üzerinde çalışan Google uygulama mağazası Google Play (Google App Store) piyasaya çıkmıştır (Şengül, 2017:26-27).

Tüm bu yenilikler bağlamında 2000'li yıllardan sonra literatüre giren sosyal medya kavramıyla birlikte, internet ve akıllı telefon teknolojilerinin de gelişimi ve etkileşime olanak sağlayan yapısı sayesinde etkin konuma gelerek, kullanımı yaygınlaşan bir şekil almıştır (Sayımer, 2014:97-98).

Bu teknolojiyle birlikte, internetteki çoğu veri metin dosyaları, mesajlar, ses dosyaları, fotoğraflar ve video dosyaları halini alan nesnelerin interneti yeni ve farklı veri türlerini toplayıp bu verileri farklı yöntemlerle birleştirerek insanların ve makinelerin daha kapsamlı ve derin iç görüler kazanmasına imkan tanımıştır (Greengard, 2017:34).

Sunduğu etkileşim olanakları sayesinde, hem mesajın göndericisi, hem de mesajın alıcısı arasında, daha önce hiç olmadığı kadar enformasyon akışını sağlayan internet, bu etkileşim sayesinde, mesajın göndericisinin, alıcının görüşleri doğrultusunda yeniden üretime geçmesine olanak tanırken (Başer, 2010:43), sınırlararası iletişimde toplum arasındaki ilişkiyi kurumsallaştırıp, ulusal sınırları aşarak, tüm dünyada bilgi akışını destekleyen ulusal bir mecra olarak, siber uzay alanında her zaman ve her yerde online reklamlar ve diğer görsel elemanları ile de ticaretleşen bir yüz haline gelmişir (Aydoğan, 2010:12). İnternetin bugün gündelik yaşamda her türlü enformasyona ulaşma, bankacılık, sağlık, eğitim gibi hizmetlerden kolayca yararlanma, farklı kimliklerle toplumsal iletişimde bulunma gibi olanakları geliştirdiği bilinmektedir. İnternetin daha fazla kullanımı ile birlikte toplumsal paylaşım ağlarının son birkaç yıl içinde hızla yayılması ve kullanıcılar tarafından benimsenmesi, beraberinde daha yaygın ve daha yoğun bir bilgisayar kullanımına yol açmıştır. İnsanların toplumsal paylaşım ağlarında gittikçe daha fazla zaman geçirmesi yeni ve daha gelişkin paylaşım ağlarının oluşmasını da teşvik ederek,

dünya genelinde ağ örüntüsünün hızla gelişmesinde etkili olmuştur (Toprak ve ark., 2009:25-26).

Gün geçtikçe kullanım alanı genişleyen bu iletişim aracıyla birlikte hayatımıza yeni ifadeler yeni anlatım kalıpları, semboller, kullanım pratikleri de girmektedir (Çakır ve Topçu, 2005:75). Bu kullanım pratikleriyle gelişen internet teknolojisi, hızlı iletişim, elektronik posta, haberleşme grupları, bilgi dosya transferiyle birçok işleve sahipken, bu alanda ticaretin birçok boyutunu yönlendirerek, güçlü bir dağıtım ve ticaret ağı gücü halinde de etkisini sürdürmeye devam etmektedir (Mestçi, 2007:175).

Teknoloji kullanımının yaygınlaşması, uygulama alanlarının çeşitlenmesini ve kullanıcılar tarafından hızla benimsenmesini de sağlayan internet ile ikinci medya çağında iletişimin sağlanması farklı yollarla gerçekleşmeye başlamıştır. Sosyal medya aracılığıyla hedef kitleye en rahat bir şekilde ulaştırılan dijital süreç, internet kullanımı oranlarının yaygınlığı ile uyum göstermektedir. İnternetin kullanım alanının geniş olduğu bölgelerde sosyal medya, görmek ve göstermek, gözetlemek ve gözetlenmek olarak belirlediği amaçlarıyla (Toprak ve ark. 2009:155) gerek kurumsal gerekse bireysel anlamda gücünü her geçen gün arttırmaktadır (Kuşay, 2010:67).

Küreselleşmenin hız kazanması ve kapitalizmin koşut olarak yeniden yapılanması sürecinde yeni iletişim teknolojileri ekonomik, siyasal ve kültürel alanların dönüşmesinde önemli etkilerde bulunmaktadır. Bu etkiler özellikle internetin hem yeni bir kültürel mekân, özgürlük alanı hem de ekonomik bir pazar olarak ortaya çıkmasına, hem birtakım yeni küresel değerlerin, kültürel biçemlerin, kimliklerin, alışkanlıkların hızlı bir şekilde dolaşıma girmesine neden olmuştur. Bir bakıma küresel sistemin kültürel mecraası halini alan internet, sınırları aşma konusunda kültürel alanı da hızlı bir şekilde küreselleştirmeyi başarmıştır. İnternetin kültürel alanda oynadığı bu rol, bir yandan yeni toplumsal ve bireysel ilişki biçimlerini, yeni kimlikleri, yeni kültürel biçimleri yaratırken, bir yandan da küresel ölçekte başat ve aynı zamanda homojenleşmiş küresel bir kültürün inşaasına yol açmıştır (Güzel, 2007:177).

Bu yeni kültürle birlikte de özellikle kitle bağlarının yeni medya teknolojileriyle birlikte silikleşmeye başladığı ve bireyselliğin, hayatın her alanını etkilediği bir dijital çağda, internet ve yeni iletişim teknolojilerinin iletişim ve örgütlenme biçimlerinin de değişmesinde etkili olduğu (Çaycı ve Karagülle, 2014:6378) gözlenebilmektedir. Tüm bu değişim ve dönüşümlerin yanında internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimininde de önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

2.3. İnternet ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Ulaşım araçlarında yaşanan gelişmeler, modern dönemde yaşanan gelişmeler arasında kabul edilirken, yeni ulaşım araçlarının icadı ve bu araçların seri üretimi, bireylerin hareket özgürlüğünü sağlamakla kalmayarak, enformasyonun da hızlı bir biçimde geniş kitlelere iletilmesini mümkün kılmıştır. Bu ilerleme, günümüzdeki bilgisayarlar aracılığıyla kurulan Dünya Çapındaki Ağ'ın ortaya çıkışıyla, enformasyonu her yerde aynı anda kullanılabilir duruma getirirken, zamana ve mekâna esneklik kazandıran bu araçlarla, mekân-insan ve bedeninin doğal kısıtlanmalarından kurtarılarak, bilgisayar terimleri ile video monitörlerinin birbirine bağlanması ile birlikte, insanlar arasındaki uzak-yakın arasındaki ayrımları da ortadan kaldırmıştır (Aydoğan, 2010:4-5).

İletişim ve bilgi teknolojilerinde son 25 yıldır yaşanan gelişmelerle birlikte, dünyayı saran iletişim alt yapısını oluşturan internet ve bu altyapı üzerinden "sayısal bilgi" akışını kesintiye uğramayacak şekilde geliştiren servisler, yazılım ve uygulamalarla desteklenen iletişim süreci beraberinde gelen mobil teknolojilerin getirdiği yeni araçlar, bireyleri sanayi toplumu döneminden farklı olarak 7 gün 24 saat etkileşimli iletişim kurabilecekleri yeni iletişim ortamlarına taşımaya başlamışlardır (Özçağlayan ve Çelik, 2014:186).

Özellikle kimlik boyutunda bakıldığında hem internetin hem de beraberinde getirdiği sosyal medya kavramının, bireylerin her şeyi sorgulamadığı ve kendini gerçekleştirme taleplerinin arayışı içinde oldukları ortamda kimlik kavramının da artık, ait olunan ekonomik, sınıf, aile, etnik köken ve cinsiyet yoluyla insanlara

kazandırılan bir şey olmaktan çıkarak, modern ve post-modern kimliklerin değişken özelliği ile içerisine aldığı kimlikleri her an değiştirebilir ve yeniden inşa edilebilir hale getirmiş olduğu gözlemlenmektedir. İnternet aracılığıyla uzak deneyimlerin tanığı halinde gündelik yaşamın mekânsallığı içinde, birey ve grup kimliğinin oluşumunu tamamlamada oldukça etkili hale gelen birey, iletişim teknolojileri tarihinde ilk kez internet aracılığıyla uzak deneyimlerin tanığı halinde, bu süreçte birey ve grup kimliğinin oluşumunu tamamlamada oldukça etkili hale gelmekte, iletişim teknolojileri tarihinde ilk kez internet aracılığıyla iletişimde bulunduğu "ötekinin" biyolojik ve toplumsal varlığını, sesini, görüntüsünü, cinsiyetini, kısacası bireysel tarihini dikkate almaksızın iletişimde bulunabilmektedir (Baban, 2012:73-75). Bu iletişimle birlikte internetin sanallık özelliği, bireylere yeni bir kimlik kazandırma potansiyeline de sahiptir (Çalışır, 2014:183).

Günümüzde hem internet hem de genel anlamda medyanın toplumdaki güç ilişkilerini yeniden üretmekte, değiştirmekte, başka biçimlerde tekrar kurmakta olduğu görülmektedir. Medya, kadın bakış açısından ve kadınlar için üretim şeklinde somut müdahalelerin gerçekleştirebileceği bir alan olarak, kadınların hayatlarını değiştirme çabasında önemli bir araç olabilecekken, birçok alanda olduğu gibi, toplumsal dinamiklere koşut olarak kadının yaşamındaki değişmeler ve yeni sorunların da hem internette hem de medya metinlerinde ihmal edildiği görülmektedir. Kadınların çalışma yaşamına dâhil olmalarından birçok konuya değin, uygun iş tanımları temelinde sunulan medya metinlerinin dışına çıkan kadınlar marjinalleştirilmektedir. İnternet aracılığıyla yayılan birçok medya söyleminde de kadına yönelik her türlü şiddet, dayak, cinsel taciz, tecavüze kadar, genellikle ya kadınlara atfedilen "kışkırtma"ya ya da erkeklere atfedilen "cinsel dürtülerini gemleyememe" açıklamaları ile sunularak, cinsiyetçi bakış açısı meşrulaştırılmaktadır (Binark ve Gencel Bek, 2000:4).

İnternette üretilen temsillerin beden sosyolojisi bağlamında da destek bulduğu söylenilebilir. Öyle ki beden sosyolojisi, bedeni bütün yönleri ve özellikleriyle sosyal açıdan inşaa edilişi bağlamında ele alırken, hem bedenin biyolojik genetik yapısına

önem vermekte, hem de bedenin sosyal inşacı perspektif ile toplum içindeki sosyal ve kültürel yapı tarafından üretildiğini kabul etmektedir (Bayhan, 2013:153).

Bir yandan da internet toplumsal cinsiyet ilişkileri açısından değerlendirildiğinde dünyanın hemen her yerinde günden güne, gerek kimlik temelli, gerek cinsiyet temelli, gerekse sınıf temelli her grubun kendisine bir yer bulabildiği, kendisini bir şekilde ifade edebildiği bir alan olarak, yeni toplumsal hareketlerin mücadelelerinde etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu gerçekleşirken de internet, haberleşme, örgütlenme ve eylemlilik alanı olarak (Toprak ve ark. 2009:199-200) ön plana çıkmaktadır.

Tüm bu unsurlar dikkate alındığında internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretiminde demokratikleştirici ve yeni bir egemenlik biçimi olma durumu noktasındaki tartışmalar belirginleşmektedir. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde hem internetin demokratikleştici ve yeni bir egemenlik biçimi olduğu yönündeki saptamalar hem de bu durumun toplumsal cinsiyet ilişkileri açısından yansımaları anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

2.3.1. İnternetin Demokratikleştirici Potansiyeli ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Topluluk yönelimli yurttaşlar için dayanışmacı yaşamın sınırsız bir potansiyelini temsil eden internet, coğrafi mekanla sınırlı bireylerin kendi sanal alanlarını yaratmada özgür olduğu, bireylerin yalnız olmadığı, eş zamanlı ya da art zamanlı olarak bireylere her zaman ilişki kurma olanağı tanımaktadır (Timisi, 2003:24). İnternetin yeni bir demokrasi alanı olduğunu olumsal bir çizgide savunanların bu savunmayı geliştirmelerinin nedenini değerlendiren Kellner, yeni iletişim teknolojilerinin ve internetin medya ve politikadan dışlanmış grup ve bireylere, olağan politik tartışmaların kapsamında yer al(a)mayan fikirleri yayma ve genellikle muhalif fikir ve gruplara kapalı tutulan tartışma ve diyaloglara katılma olanağı veren araçlar sunması nedeniyle kabul edildiğini belirtirken, internet ve yeni bilgisayar teknolojilerinin, kamunun erişimine açık bilgi ve fikirler kümesini zenginleştirerek, daha fazla bilgiyle donanmış bir seçmen kitlesinin üretilmesine

yardım ederek, politik tartışma alanından genellikle dışlanan grup ve bireylerin kamusal alana katılım olanaklarını genişletmeye katkıda bulunacağı düşüncesinde olduklarını (2004:711) ifade etmektedir.

Güzel de, dünyada artan sayısal uçurumun, ondan da önemlisi yoksulluğun ve eğitim yetersizliğinin önemli bir sorun olduğu günümüzde, e-grupların doğrudan demokrasinin gerçekleşmesinde bir araç olarak kullanılabilmesini günümüzde, beyaz, batılı, orta sınıf, genç ya da orta yaşlı iyi eğitimli erkekler için geçerli görürken, ticarileşme, tekelleşme, gözetleme ve sayısal uçurum gibi bir dizi olumsuzluk göz önünde bulundurulduğunda, interneti tek başına bir demokratikleştirici unsur olarak ele almanın doğru olmadığını ifade etmekte, günümüzdeki bilgisayar veri tabanları ve web sitelerinin temel bilgi kaynakları halini aldığı, yeni teknolojilerin bilgi arama ve araştırma faaliyetlerini inanılmaz derecede kolaylaştırması nedeniyle, internetin, bugün genel bir demokratikleşme sürecinde anlamlı bir demokratikleşme potansiyelini barındırdığı konusunun da göz ardı edilemez olduğunu (2007:245) belirtmektedir.

Öyle ki bugün internet, hızı, ucuz olması, coğrafi uzaklık olgusunu ortadan kaldırması, ekonomik eşitsizlikleri yok etmesi, enformasyon taşıma ve dağıtma kapasitesi ve farklı ard-alanlardan insanları bir araya getirmesi, anonim kimlikler yaratılabilmesine olanak sağlaması gibi nedenlerden dolayı yeni bir kamusal alan olarak potansiyelini sürdürmektedir (Bayraktutan Sütcü, 2007:80). Kamusal alanı oluşturan internet ortamında da mevcut dijital söylemin internet kullanıcıları tarafından oluşturulduğunu bu nedenle kullanıcılar tarafından oluşturulan yeni bir platform olarak internetin kamusal alanının da mevcut söylemlerle tanımlana geldiği belirtilmektedir. Öyle ki bu örneklere kadın ve kadının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tanımların söylemsel anlamda internet ortamındaki sunumunda da rastlanılmaktadır. Bu anlamda, kamusal bir alan olan internette de kimlikler, baskın, egemen kurumlardan kaynaklanabilseler de yalnızca toplumsal aktörler onları içselleştirdiğinde, kendi anlamları bu içselleştirme etrafında örgütlendiğinde kimlik haline gelmektedirler (Castells, 2006:13).

Bu anlamda internetteki dijital söylemin kavramsallaşması süreci sonunda, kişiselleşen politikanın bir anlam ifade edebilmesi ve toplumun diğer bireyleri tarafından algılanabilmesi için bu politik düşüncelerin kendilerini duyurabilecekleri ortamların yaratılmasına gereksinim duyulduğunu bunda da ancak, toplumun ortak paylaşım alanı olan kamusal alanda, bireylerin topluluk bilinciyle, kişilerin ortak noktada kesişen politik düşüncelerini bir eylem ve söylem aracılığıyla dile getirmeleriyle gerçekleşebilmektedir. Topluluk bilinciyle kamusal alanda dile getirilmeye çalışılan politik düşüncelerin oluşturduğu "dijital söylem" hareketleri de, amaçları ve içerikleri gereği toplumsal hareketler olarak adlandırılmaktadır (Çalışkan, 2013:123-124).

Böyle bir alan toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde bilişim teknolojileri alanını kapsayan hegemonik örüntüler ve toplumsal cinsiyet ideolojisi ile biçimlenmiş olmasına rağmen ötekileştirilen kadınların bu sahada özgürleşme, kurtuluş ve kendini gerçekleştirme olanakları ile oluşturdukları bu platformda, toplumsal ağlardan yalıtılmışlıklarının sona erdiği ve bu durumun da onların özgüvenlerinin artmasına olumlu etkide bulunurken, bu alanda oluşturulan kadın örgütlerinin bilişim teknolojileri aracılığı ile kolay ve hızlı eriştikleri bilgiyi daha rahat yöneterek, lobicilik faaliyetlerini güçlendirebildiği, daha kolay örgütlenebildikleri, bu teknolojilerin sağladığı şeffaflaşmadan yararlanabildikleri (Göker, 2007:206) vurgulanmaktadır.

Ancak burada Timisi (2003: 25-26) internetin bir kamusal dayanışma, katılım platformu olarak demokratik etkilerine ilişkin beklentilerin, kendisini önceleyen iletişim araçlarından var olan beklentilerin devamı niteliği taşıdığına vurgu yapmakta, internetin teknik özellikleri dikkate alındığında yüz yüze iletişim biçimine en yakın iletişim ortamı olma özelliğinde olarak, herkese açık özelliği ile bir sınırlama olmadan herkesin katılımına açık olması durumunun da tek başına interneti bir kamusal alan merkezi olarak tanımlamak için yeterli veri olmadığını belirtmekte, bir kamusal alan görünürlüğünün, düşüncelerin özgürce ifade edilmesine ve karşıtların tartışılmasına izin verecek bir alan olmasıyla ilişkili olduğuna vurgu yapmaktadır (2003:25). Bu konu ile ilgili olarak bilgiye ve bilginin aktarıldığı

teknolojilere sahip olmanın her zaman eşit şartların varlığını göstermediğine vurgu yapan Avcıoğlu (2011:56-57) da bilginin belirli merkezlerde üretilmesi ve bilgi teknolojilerinin belli kişi ve grupların elinde olmasıyla ilgili bu durumun iletişim teknolojilerinden olumlu beklentileri azaltabildiğini ve bununla birlikte enformasyon ağlarının yönlendiricileri ya da belirleyicilerinin olduğunu belirtirken, stratejilere dayalı iletişim ağlarının dünya ölçüsünde genişlemesi durumunun temelinde de ekonomik küreselleşmeyi besleyen kültürel küreselleşme olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda küreselleşmeyle birlikte tanık olunan kültürel uyanış ve direnişin meşru hak talepleri mücadelelerine kazandırdığı ve bu yönüyle "kültürel demokrasi" adına vaat ettikleri, hiç kuşkusuz "başka bir dünyayı mümkün" tahayyülü açısından değerli bir siyasal birikim sunma özelliğine sahip görünmektedir (Üstel, 2011:125). İnternetin siyasal örgütlenmede, kamusal katılımda önemli potansiyeller içerdiği açıktır. Ancak bu teknolojiye yönelik eleştirel bakış internetin demokratik potansiyeli konusunda gözden kaçırılmaması gereken unsurlar ortaya koymaktadır.

2.3.1.1. İnternet Kamusal Katılım ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

İnternet ve web, teknolojik birer gelişme oldukları kadar sosyal hayatta değişikliklere yol açan yeni iletişim seçenekleri olarak da hayatımızda yerini almaktadır. Her geçen gün kullanımı artan internet dünya üzerinde en ücra noktalarda bile erişimi olanaklı hale getirmekte, bu erişim olanakları da beraberinde yeni dönem web üzerinde etkileşimde wiki, blog, forum, sosyal ağ, video/resim paylaşım sitesi gibi farklı alanlara yönelik ama özünde paylaşım, etkileşim ve katılım olan uygulamaları doğurmuştur. Çeşitliliği gün geçtikçe artmakta olan (Eldeniz, 2010:21-31) internet teknolojisinde katılımcı demokrasinin sağlanması da bunların çeşitli katılım biçimleriyle gerçekleştirilmiştir. İnternet teknolojisinin katılımcı demokrasiyi sağlayan (halkın örgütlenerek ortak hareket edebilmesini, herhangi bir konuda kamuoyu oluşturabilmesini sağlayan) katılım biçimleri ise elektronik forum, webblog, wiki ve wikiler, elektronik posta, anket, tele konferans, sohbet (chat), world wide web (internet sitesi) gibi (Mete, 2008:47) birçok aracı içinde barındırmaktadır.

Bu kategoriler ile birlikte artan çeşitlilik yeni katılım biçimlerini de mevcut internet yapısına ekleyerek, bireylerin geniş ağlarla iletişimini mümkün kılmıştır. Bu

katılım biçimlerinden yazılımcıların fikirlerini kolayca paylaşabilmesi amacıyla "wikiwikiweb" adı verilen bir yazılımın geliştirilmesiyle ortaya çıkan Wiki, içeriği kolayca oluşturulabilen ve düzenlenebilen çok sayıda birbirine bağlı web sayfasından oluşan web sitelerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bir diğeri, Web günlüğü anlamına gelen weblogdur. Yeni medyada hızla çoğalan bir paylaşım alanı olarak tanımlanan webloglar, düşüncelerin herkesle paylaşıldığı, üreticilerin, "blogger" olarak isimlendirildiği, yeni medyada bireysel olarak yazarlık yapmaya başladıkları bir alanı kapsamaktadır (Gül ve Sezgin, 2010:4).

Elektronik forumlara katılan yurttaşlar ise; siyasal, sosyal ya da kültürel bir konu hakkında tartışma, örgütlenme ve kamuoyu oluşturma fırsatı bulmuşlardır. "Sanal ortam günlükleri" diye de bilinen Webloglar, etkileri oldukça geniş alanlara yayılan, çok sayıda güncel gelişme ve olayın yorumlanması işini üstlenmektedirler. Anketler sayesinde bireylerin siyasal, sosyal ya da kültürel konular hakkında halkın ne düşündüğü öğrenilmekte ve bu önemli konularda halkın görüşlerinin ön plana çıkarıldığı, bilgisayar aracılığıyla iki bireyden başlayarak geniş çaplı katılıma olanak veren tartışmaya dayalı uygulamalara da ortam sağlanmış olmaktadır (Mete, 2008:48-50).

İnternet yoluyla katılım biçimlerinin yer aldığı, sosyal medya, web siteleri, bloglar, postcast, mesaj panoları, içerik paylaşım siteleri ve çok yaygın bir şekilde kullanılmakta olan sosyal ağ siteleri kullanıcıların dikkatini çekmektedir. Böylece sosyal medyada yalnızlıklarını gidermek, farklılık yaratmak ve bu alanda varlığını sağlamak isteyen bireyler ya da kurumlar sanal da olsa seslerini duyurmak istedikleri platformları yeniden inşa etmektedirler (Kuşay, 2010:61). Bu platformlar, devamında internet ile etkileşimli bir iletişim sürecine işaret ederken, geleneksel medyadaki yansıma gecikmeleri ve okurdan tepki alamama sorunlarına karşın, internet ortamında okur, anlık tepkiler alabilme olanağıyla, bilgisayar ekranında okuduğu, ulaştığı yazının tepkisini, herhangi bir materyale ihtiyaç duymaksızın, web sayfasındaki ilgili yere tıklayarak anında iletebilmekte, kolaylıkla kitleden yanıt alabilmekte, internet kullanıcısının görüşlerini, deneyimlerini, gördüklerini

aktarabilme olanağıyla etkileşimli bir iletişim sürecine devam etmektedir (Çakır ve Topçu, 2005:76).

Bunların yanısıra sosyal ağ siteleri başlığı altında, iş dünyası ve meslek ağ siteleri, ses ve görüntü dosyalarını içeren postcastlardan oluşan siteler, ticaret toplulukları, yaratıcı iş paylaşım siteleri, sanal oyun ortamları da internet yoluyla katılım biçimleri içine dâhil edilebilmektedir (Levi ve Babür Tosun, 2010:100-103).

Tüm bu uygulamalar, günümüzde toplumsal ilişkilerin yaşandığı, yeni arkadaşlıkların edinildiği ya da mevcut arkadaşlıkların sürdürüldüğü, bilgi, beceri, beğeni gibi çeşitli paylaşımların gerçekleştiği toplumsal paylaşım ağlarının yaygın bir şekilde kullanıldığı, her geçen gün yeni toplumsal paylaşım ağlarının ortaya çıktığı ve kullanıcı sayılarının arttığını göstermektedir. Bu durum, bilgisayar teknolojilerindeki gelişme, dolayısıyla toplumun bilgisayar kullanımındaki artış ve farklı kullanımlardan doğan faydalarla açıklanamayacak kadar derin bir ilişkiye işaret etmektedir (Toprak ve ark., 2009:29).

Bu bağlamda demokratik bir ortamın oluşabilmesi için ayrık, ardışık, analog tekniklerinin tersine yöndeşme ve etkileşimlilik özelliklerinin kaçınılmaz sonucu olarak yeni bir iletişim kipinin ortaya konduğu yeni medyada, bu iletişim kipi doğası gereği toplumsal bir nitelik taşırken, iletişim eyleminin arka planında da, mesaj içeriği kadar ortamın doğasına bağlı olarak ortaya çıkan iletişim eylemlerinin ortaya çıkma nedenini ortaya koymakta, bu durum ise kitlelerin neler hissedeceğini belirleyen “kolektif yönelimler” şeklinde açıklanmaktadır (Nalçaoğlu, 2008:62).

Bu anlamda hem demokratik bir alanı destekleyerek yeni kolektif bilincin oluşturması bağlamında, hem de toplumun nabzını tutma konusunda internetin katılımcı bir demokrasiyi desteklediği yönündeki görüşler de belirginleşmektedir. Katılımcı demokrasi için gerekli olan şeyin yurttaşların bilincinde bir değişim gerçekleşmesi ile birlikte yurttaşların bunun için potansiyellerini arttırmaya gayret etmeleri ve geliştirmeleri öncelenmektedir. Burada beklenen ise yurttaşın kendini geliştirdiği ve özerk olduğu bir katılımcı demokrasi ortamının yaratılmasıdır (Dağtaş, 2007:102). İnternet çağında, bir bilgisayara, modeme ve internet servisine erişimi

olan herkes bugün tartışmalara katılabilmekte, böylece görsel işitsel medya çağında, demokratik diyaloğun dışında bırakılmış çok sayıda birey ve gurup yeniden siyasal güç kazanmış olabilmektedir (Göker, 2007:245).

İnternetin zaman ve mekân mevhumunu ortadan kaldırması, internette bireylerin görüşlerini özgürce tartışabildikleri, gündem oluşturabildikleri, ötekilenen ve sistem dışında bırakılan grupların seslerini duyurabildikleri, merkezin ve siyasi iktidarın denetimi dışında ve bizzat bu özelliği nedeniyle aynı zamanda iktidarı da denetleyen bir alan olması nedeniyle sunduğu fırsatların başka hiçbir iletişim aracında olmadığı kadar çok (Armağan ve Deniz, 2012:75) olduğu ifade edilmektedir.

Kolektif biçimde kendi kaderini belirlemenin alanı olarak politik kamusal alan kavramı ve beraberinde getirdiği internet de böylece bugün hem özgürleşimci güç ve yapabilirlik anlamıyla iktidar pratikleri anlayışı içeren hem de, toplumsal asimetrileri kuran ve yaşatan zor veya rızaya dayalı iktidar ilişkileri ve bunları temellendiren toplumsal sömürü ve tahakküm yapılarını, şu ya da bu biçimde sorun etmeye ya da altetmeye yönelik bir tasarımı içermektedir (Özbek, 2004:43).

Kurum ve kuruluşlardan önce bireylerin fark ettiği, kendini ifade edebilmek için kendilerine yer açtıkları bu sanal ortamda, bireyler kadın ve erkek olarak ayrılmaksızın yalnızlıklarını paylaşırken, sosyal paylaşımlarında internet tarafından kendilerine sunulan olanaklarla yine internet tarafından internette oluşturulan sanal dünyada sosyal ortamları küresel bir köye dönüştürmekte, bu süreç zamanla internet üzerinden sanal dünyada güçlü olmak ve diğerleri üzerinde güç sahibi olmak isteyen kitlelerin dikkatini çeker hale gelmektedir. Bir yandan da da sosyal medya farklı uygulama alanları ile gücünü kullanıcıları üzerinde her geçen gün artırmaya devam etmektedir (Kuşay, 2010:85). Bu güç beraberinde getirdiği, iletişime ilişkin ağ stratejileri, katılımcılık ve çoğulculuk gibi yaklaşımları gündeme getirerek, kimlik, kolektif bilinç oluşumu gibi kavramların tartışıldığı ve kadınlar, engelliler gibi güçsüz grupların güçlendirilmesi eylemleri için dünya çapında ağların oluşturulmasında, projelendirilmesinde, iletişim çalışmaları içerisinde, yayılmaya ilişkin gerçekleştirilen araştırma ve projelerin kavram ve çerçevesinde de bir değişim

yaşanmasında da rol oynamaktadır (Başaran, 2010:60). İnternet teknolojisinin kapılarını açtığı siber dünyada da, toplumsal baskı, beden ve mekân belirlenimine kadar birçok konu gündeme gelmektedir (Binark ve Kılıçbay, 2005:124). İnternet bir taraftan kullanıcıları belirli kimliklere davet ederken, bir taraftan da kullanıcılar arasında etkileşime olanak tanıyan teknik özellikleriyle katılımcılarının kendilerini yeniden tanımladıkları ve sosyal ilişkilere katıldıkları bir toplumsal mekân olarak işlemektedir.

Özellikle, konu toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde de bu ilişkilerin yeniden üretiminde bireyler (kullanıcılar) kendilerine oluşturdukları yeni kimliklerle siber mekâna dâhil olmaktadırlar (Güzel, 2007:191). Birçok feminist grup mücadelelerini duyurmak, geniş kitleleri etkilemek için web siteleri oluşturmakta, mail listeleri oluşturmakta ya da başka internet kaynaklı iletişim biçimlerine başvurmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet, cinsellik, ırk etrafında dönen birçok mücadele de yeni iletişim teknolojileri yoluyla yürütülmektedir (Kellner, 2004: 729).

İnternetin Türkiye'deki kadın hareketinin önemli bir temsilcisi olabileceğini Kadın Kurultayı E-Grubu örneği ile ele alan Göker, dijital alanın birçok protesto eyleminin örgütlenmesi ve yaygınlaştırılmasında önemli bir görev üstlenmiş olduğuna dikkat çekmekte ve kadın hareketi açısından da yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla oluşan siberdemokrasi alanının bir mücadele alanı olduğuna vurgu yapmaktadır (2007:244-245).

Küreselleşme doğrultusunda kadını konumlamaya çalışan yapılar, bir yandan küreselleşmede aynılıklar yaratırken, diğer yandan da yerellikleri, yerel kültürleri ve kimlikleri destekleme potansiyeli taşıyarak, küresel ölçekte bu yeni toplumsal hareketlerde, kendi medyalarını oluşturarak, egemen kamusallığa karşı temsil edilemeyenlerin karşıt kamusunu yaratma ve küresel sermayeye karşı toplumsal muhalefet yoluyla meydan okuma potansiyeli taşımaktadır (Taylan, 2012:156).

Gerçekte de bugün internet çağında, bir bilgisayara, modeme ve internet servisine erişimi olan herkes tartışmalara katılabilmekte, böylece görsel-işitel medya çağında demokratik diyaloğun dışında bırakılmış çok sayıda birey ve grup yeniden

bir teknopolitikada varolabilmekte, kamusal tartışmanın yerine geçmeksizin onu tamamlayan bir unsur olabilmektedir (Kellner, 2004:722).

Medya ve sanal topluluklarla birlikte etkileşimli medyada, ifade özgürlüğünün açılım yaptığı yeni bir kamusal alan olan internette kullanıcıya yalnızca yoğun şeffaf ve evrensel bir etkileşim alanı sunmakla kalınmayıp, kamusal hayatın koşullarını da daha iyi yönde değiştirmekte, bireylerin özgürlük ve sorumluluk anlayışlarını geliştirmektedir (Ersöz, 2005:123). Birçok alanda olduğu gibi bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim kullanım pratiklerini etkileyen en önemli değişkenlerden biri cinsiyettir. Dünyada internet teknolojilerine erişim ve kullanım konusunda özellikle kadın ve erkekler arasında farkları ortaya koymaya yönelik çalışmaların sayısı son yıllarda artış gösterirken, bu araştırmalarda gelişmiş ülkelerde kadınlar ve erkekler arasındaki fark da giderek azalmaktadır. Fakat neredeyse tüm dünyada erkeklerin internet teknolojilerinin kullanımı konusunda daha avantajlı konumda olduğu görülmektedir. Ayrıca yalnızca kadınlar ve erkekler arasındaki fark değil, gelişmiş ülkelerdeki kadınların internet kullanım oranları ile azgelişmiş ülkelerdeki kadınların da erişim ve kullanım oranlarındaki farklılıklar da başka eşitsizlik biçimidir (Baştürk Akça ve Kaya, 2016:304).

Bu durum kadınların bir iletişim ve bilgilendirme aracı olarak internetten yeterince yararlanamadıklarını göstermektedir. Bunda, kullanım olanakları, internetin sağladığı olanaklardan sınırlı düzeyde yararlanma, öğrenim düzeyindeki artış ve evde internet bağlantısının olması gibi faktörler etkili olmaktadır. Toplumsal cinsiyet sanal alanda cinsiyet ayrımı konusunu gündeme getirse de, ruhsal, toplumsal ve kültürel anlamda kadının etkinlik düzeyini etkileyen bu ayrım, eğitim-bilgi düzeyinin yükselmesi ve toplumsal değer-normlarda değişim yaşanması sonucu olumlu yönde gelişim göstermektedir. İnternet kullanımında kadın erkek eşitsizliğinin giderilmesi bilgi-iletişim teknolojilerinde kadın ve erkeklerin üretici-tüketici olarak eşit oranlarda yararlanmalarını sağlamak için, kalıplaşmış cinsiyet rollerinde değişimler yaşanması gerekmektedir. Böyle bir süreç başlatılıp, daha iyi bir konum yakalanmadan eşitlik, dolayısıyla demokrasi ve ekonomik, toplumsal gelişme ve

teknolojik ilerleme tam anlamıyla gerçekleştirilemez (Bölükbaş ve Yıldız, 2005:102).

2.3.1.2. İnternet Kamusal Alan ve Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları

Kendisini, özel alandan ayrı olarak ortaya koyan, bazen çok basit düzeyde, kamu gücünün karşıtı bir alan olarak sunan kamusal alan kavramı, duruma göre, kimi kez devlet organları, kimi kez de halkın iletişimine hizmet eden basın gibi medya unsurları kamusal organlar arasında konumlandırılmaktadır (Habermas, 2003:59). Burjuva özbilincinde, mahrem/özel alan, ahlak, kültür, sevgi ve sığınmanın alanı; kamusal alan ise; sorumluluk, saygı, adalet, akıl ve formel eşitliğin, yasanın alanı olarak kurgulanmaktadır (Özbek, 2004:49-50). Habermas (2004:95) yurttaşların ancak genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlüklerini garantilemiş bir tartışma alanı olarak kamusal görev biçiminde davranmış oldukları, bu tür bir iletişimin daha genel bir gövde içinde gerçekleşmesinin bununla oluşan bilginin muhataplarına aktarılması ve onların etkilenmesini mümkün kılacak gazete, radyo ve televizyon gibi kamusal iletişim araçlarıyla sağlanacağına işaret ederek kamusal alanın önemine dikkat çekmektedir. Frazer (2004:104) kamusal alanı, hane ya da aile alanının dışındaki her şeyi belirtmek için kullanmaktadır.

Kamusal alan kavramsallaştırması 20. yüzyılda merkezi bir rol oynayan teknolojik değişmeler ile değerlendirdiğinde bugün hem teknolojinin genelinin hem de bu genel teknoloji içerisinde büyük bir paya sahip olan internet ve dijital iletişimin kamusal alan kavramını yeniden tanımladığı, bunu gerçekleştirirken de iletişim teknolojilerinin, var olan endüstriyel ve düzenlemeci rejimleri değiştirebilecek ve medya sistemlerinde yapısal değişimleri gerçekleştirebilecek nitelikte olduğu belirtilirken, ekonomi politikçiler ise bu süreçte, iletişim teknolojilerinin çoğunun medyanın içeriksel doğası ve beraberinde getirdiği birçok kavramın kendiliğinden belirlenmesi/etkilenmesi konusunda (McChesney ve ark., 2003:14) bir tartışma alanı yaratmaktadır. İnternet de bugün her ne kadar ideal bir katılım eşitliğini tam anlamıyla gerçekleştiremese de, rakip kamusal alanların çoğulluğu içinde mücadeleye izin veren düzenlemeler aracılığıyla, tek ve kapsayıcı bir kamusal alana

olduğundan daha fazla yakın bir şekilde, rakip kamular arasındaki mücadelenin kamu-içi söylemsel etkileşiminin varlığını mümkün kılan bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir (Frazer, 2004:118). Bugün bireylerin kolektif olarak örgütlenmiş politik kararları etkileyebilecek çeşitli tartışma ya da eylemleri az çok gerçekleştirebilecekleri sokak, kafe, medya organları, kürsü gibi virtüel yerlerden oluşan bir alanı ifade etmek için kullanılan birçok kamusal alana (Bilgin, 2007:186) internet de dâhil olmaktadır.

Yurttaş için katılımcı bir demokrasi temelinde çeşitli olanaklara sahip internet, siyasal partiler tarafından da bir kitle iletişim aracı olarak kullanılmaktadır (Bayraktutan Sütcü, 2007:71-96). Böyle bir kamusal alanda internet, televizyon, basın, çıkar grupları ve politik partilerin kamusal alanı olma gibi birçok konuda birleşmiş olarak görünse de, genel olarak birçok kurum gibi sadece kamusallık dışında oluşturulmuş olup üretim sektöründen türeyen alanlar içinde yer almadığı gibi kapitalist üretimin bir yan ürünü olarak ve üretim şebekesinin kendisini meşrulaştırma yeteneği konusunda taşınan ezici kolektif şüpheleri barındırmaktadır (Kluge ve Negt, 2004:138). Bu anlamda internetin de sağladığı kamusal alan ile diğer alanlarla aynı kamusal alanı paylaştığı/aynı perspektiften durum değerlendirmesi yapılan bir alana işaret ettiği, son yirmi yılda çeşitlenerek çoğalan yeni kamusallık biçimlerinden biri olarak elektronik medya aracılığıyla oluşan yeni biçimlenmelerin, entelektüel etkinliğin işlevi, kapsamı ve tarzı üzerinde yeniden bir kez daha düşünmeye, aynı zamanda bu araçları kullananları, kamusal alanın uzamsal, topraksal ve jeo-politik parametlerini de yeniden tanımlamaya zorlamaktadır (Hansen, 2004:145-146).

Özel alan-kamusal alan ayrımı toplumun genelini ilgilendiren meseleler ile bireyin sadece kendisini ilgilendiren meseleler arasında yapılan ve bu bağlamda da modernliğe özgü bir ayrım olarak gelişen iletişim teknolojileri sayesinde bir yandan birbirlerine yaklaşırken bir yandan da gittikçe yalnızlaşan modern insan için medya ve yeni iletişim teknolojileri, içinde yaşanılan dünyayı kavrayıp anlamlandırmanın, toplumsal meselelerden haberdar olmanın, diğer insanlarla bağlantı kurmanın, kendi kimliğini oluşturmanın, yani bir anlamda var olmanın temel araçlarından biri haline

gelmiştir. Bu anlamda yeni iletişim teknolojilerinden internet de bu süreçte kamusal alan oluşturma potansiyelinin araştırılması için önem taşımaktadır (Özgül, 2012:5).

Bu görüşlerin başka bir boyutunda da yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin kadınlara yararlı olduğu iddiası da yer almaktadır. Bu iddia internette çok yaygın ataerkil yapıları görmezden gelirken, cinsel sömürü, pornografik imgeler ile birlikte yok sayılan dişil niteliğini internetin ataerkil bir söylemi yeniden kurma anlamında son zamanlarda daha farklı bir yaklaşıma bırakmaktadır. Bu yaklaşıma göre internet, yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri kullanımda olan beden kategorilerinin aşılmasını sağlarken, çok sayıda ve hatta toplumsal cinsiyetten arındırılmış yeni kimlikler inşa etme olanağı yeni enformasyon teknolojilerinde mevcut görünmektedir. Böylece ortaya ilginç bir ters çevirme işlemi çıkmakta; bu işlemde de teknoloji bedenlerimizden sıyrılmamızı sağlamaktadır (Kılıçbay, 2001:236).

Tüm olumsuzluklara rağmen, medyayı bugün bir politik mücadele alanı olarak, toplumlardaki yerleşik ataerkil maddi ve sembolik üretim biçimlerine meydan okuma ve geleceği eşitlikçi-özgürlükçü bir perspektiften yeniden biçimlendirme projesinin bir parçası olarak tanımlayan feminist eleştiri, yenilikçi alternatif iletişim biçimlerine duyduğu gereksinim ile politik mücadelenin bu alanı güçlü bir biçimde işaretlemesine imkân tanıyarak egemen düşünme biçimlerinin yaygınlaştırılmasına aracılık etmenin önüne geçmek için yeni bir iletişim biçimi kurmak isteyen kadınların, dünyanın farklı yerlerinde farklı yollarla, baş kaldırı basını, yer altı basını, alternatif basın, muhalif basın diye isimlendiren direnme ve mücadele biçimlerine tanıklık eden çalışma pratiklerinin içinde yer alması ve alanın akademik incelemelere konu edilmesi durumunu, medyanın kadına karşı direnme biçimlerinin görünür kılınmasını sağlaması konusunda etkili görmektedir (Köker, 1996:25).

İnternet ortamında kamusal alan yaratma tartışmalarını “kimlik” ve “temsiliyet” üzerinden değerlendirmek gerekmektedir. Sosyal paylaşım siteleri üzerinden kimliğe yapılan vurgu toplumsal cinsiyet ve kamusal alan hakkında önemli bir tutum olarak belirmektedir. Etnik kökene dayalı oluşumlarla birlikte, cinsiyet farkına dayalı ayrışmalar ve daha birçok kimlik temsilleri yeni medya ortamında yer

alma çabasındadır (Çalışkan, 2014:59). Bu bağlamda internet giderek atomize olan ve yalnızlaşan, içedönük ve sıkılgan kişilik yapıları nedeniyle gündelik yaşamda toplumsallaşamayan bireylerin, öteki(ler) ile iletişime girmelerine imkan sağlayan ve bireyleri adeta görünmez sicimlerle birbirine bağlayan yeni bir kamusal alan niteliğindedir (Dolgun, 2011:222). Bu kamusal alan birbirine benzer olan, kişi, grup ve kanaatlerin bir araya geldiği, kanaatlerin dönüşmekten ziyade güçlendiği bir ortam niteliği taşırken, kanaat üreten figürler ideolojiden bağımsız özerk bir alan içinde konuşuyormuş gibi davranmaktadırlar. Bu çoğu zaman bireylere kendisine benzer, kendisi gibi düşünen bir kalabalıkla birlikteymiş hissini de vermektedir. Bu işleyişte, sadece biçimsel düzeyde işleyen, beğenmeler (like), oylamalar vb. bir ideolojik haz boyutu da vardır. Bu duygusal yatırım söz konusu işleyişin enerjisini oluşturmaktadır (Özçetin ve ark., 2012:72).

2.3.2. Yeni Bir Egemenlik Biçimi Olarak İnternet ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

İnternet yenidünya düzenindeki mevcut eşitsizlikleri derinleştiren bir teknoloji olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu teknolojinin yeni bir sömürgecilik anlayışının uzantısı olduğu yönündeki tezlerde, bu sömürgecilik anlayışının post-fordist üretim tarzı içinde gelişen yeni ekonomik yapılanma aracılığıyla belirginlik kazandığı ve küreselleşme söylemi altında da görünmez kılındığına (Timisi, 2003:211) vurgular belirginleşmektedir. Gerçekte de, metaların paketlenmesi, gösterilmesi, tüketimi yoluyla günümüzde yeni medya araçları, politika ve yaşamın her köşesine yayılmıştır. Ayrıca teknolojinin de gösteri toplumunun egemenliğine girmesi, bilgisayarların bir yandan enformasyonu sağlayan bir araç öte yandan zamanın baskın aracı olarak evlere ve iş yerlerine girmesini sağlamıştır. Sonuçta, mücadele ve karşı çıkışın yeni biçimlerini de içinde barındıran bu yeni durum, kültürün, politikanın ve bilincin görselleştirilmesini kapsarken, aslında yeni medya teknolojileri daha fazla eşitlik, katılımcılık beklentileri açısından düşünüldüğünde bütünüyle devre dışı bırakılacak bir olgu değildir (Aydoğan, 2009:192).

Bu bağlamda iletişim teknolojileri kendilerini tanımlayan yaklaşımlar doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirmelerde iletişim

teknolojilerini tek başına bir değişim aracı olarak kabul eden teknolojik rasyonalite ile teknolojik rasyonalitenin karşısında olan teknolojiye eleştirel yaklaşım, iletişim teknolojilerinin tek başına bir değişim aracı olmayacağını, tam tersine kurulu düzenleri ve sistemleri meşrulaştıran ve süreklileştiren bir işleve sahip olduğunu savunurken, iktidar odaklı bir teknolojiye dikkat çekmekte, teknolojiyi iktidarın kitleleri denetleme, harekete geçirme ve yönlendirme araçlarından birisi olarak konumlandırmaktadır (Doğan, 2014:53-54).

Habermas (2004:95) bireylerin ancak özgür bir ortamda tartışabilmeleri halinde kamusal alanın oluşabileceğinden bahsederken, bu oluşuma devletin müdahalesinin olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak yeni bir egemenlik aracı olarak internet aracılığıyla insanlar, farkında olmadan belli bir ideolojik güdülenme içerisine sürüklenmekte, teknoloji aracılığıyla yabancılaşmakta, manipülasyona maruz kalmakta, dolayısıyla kolay yönlendirilebilmekte ve istenilen düşünce ve davranış kalıbına sokularak, toplumsal gerçekliğin kurulmasına ve düzenlenmesine yardımcı olmaktadır (Doğan, 2014:54).

Toplumsal cinsiyet-teknoloji ilişkilerinin şekillenmesinde, aktörlerin mevcut teknolojiyi yorumlayışlarında, toplumsal-kültürel, ekonomik, sınıfsal, politik ve ataerkil etmenlerin etkileri (Savcı, 1999:141) ciddi anlamda sorun alanlarının oluşmasına neden olmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin hem kadınlar tarafından geliştirilmeyişi hem de kadının kullanım alanına uyarlanmayışı ve bunu uygun olarak kullanılmayışı da özellikle ağdaki cinsiyet stereotipleri ve internet ağındaki cinsiyet kimliklerinin üretim sürecini (Dorer, 2006:200) çok farklı boyutlarda etkilemektedir.

Bu başlık altında internetin yeni bir egemenlik biçimi olarak konumlandırılma durumu internetin demokratikleştirici potansiyeli üzerine ortaya konan düşüncelerin eleştirisi, internetin ekonomi politiği üzerinden yaratılan tartışma alanları ve bu durumun neden olduğu egemenlik biçimleri ve internetin kontrol ve gözetleme aracı olduğu yönündeki tespitler ve bunun yarattığı egemenlik biçimleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve tüm bu konuların toplumsal cinsiyet ilişkilerine yansıma biçimleri belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

2.3.2.1. İnternetin Yarattığı Demokrasi Eleştirisi ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Günümüzde internetin yaygınlaşması ile birbiriyle internet üzerinden bilgi kaynaklarına ulaşan, haberleşen, tartışan, forumlar düzenleyen başka bir deyişle zamanın önemli bir bölümünü internet üzerinde geçiren çok sayıda kullanıcı "elektronik topluluk" olarak adlandırılabilecek bir kullanıcı kitlesi oluşturmuştur (Kırçova ve Öztürk, 2000: 15-16). Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte başta siyasal iletişim çalışmalarında olmak üzere birçok alanda ilgi, internet üzerinde gerçekleşen yeni bir kamusal alana yönelmekte, yeni iletişim teknolojilerinin oluşturduğu yeni kamusal alan, sanal mekân ve sanal alan ayrımını gündeme getirirken, her iki kavramın demokratik katılım adına taşıdığı olanakların da tartışılmasına sebep olmaktadır. Bu tartışmalardan biri de mekanın olanaklarının, alanın anlamının tartışılmasının önüne geçtiği konusu ile ilgilidir (Bayraktutan Sütcü, 2007:72).

E toplulukların ortaya çıkışı ile birlikte anlam ve tecrübe kaynağı olarak kimlik, toplumsal aktörleri tanıtmak amacıyla, kültürel özellik ya da birbirleriyle ilgili bir dizi kültürel özellikler doğrultusunda, diğer anlam kaynaklarından farklı temellenerek inşa edilmeye başlanmıştır. Bu süreçte dijital alanda belli bir birey ya da kolektif bir aktör için bir kimlik söz konusu olabilirken, bu çoğulluk, hem kendini temsil hem de toplumsal eylemde bulunma bakımından bir gerilim ve çelişki kaynağı olarak, rol ya da rol kümeleri denilen kolektif kitleler haline gelmiştir (Castells, 2006:12-13).

Ancak bugün bireylerin demokrasinin kolektif katılımcı halini gördüğü e-hayatta da elektronik demokrasinin geleceğine ilişkin ciddi eleştirilerin olduğu görülmektedir. Bu eleştirilerden biri de bu kolektif kimlik ve eylem kaynaklarına katılım durumudur. Öncelikle demokratik siyaset biçimi gereği önemli bir tartışma, temsil ve karar alma aracı olarak kabul gören bu sürecin, hem ulusal, hem uluslararası düzeyde bir tür "Atina Demokrasisi"ni kurumsallaştıracakken, ülkede nispeten küçük, eğitimli ve varlıklı elit, sıradışı bir bilgilenme ve siyasi katılım aracından yararlanarak, yurttaşlıklarını fiilen güçlendirmekte, dünyanın, eğitimsiz, bilgisayardan uzak kesimleri bu yeni demokratik çekirdeğin dışında kalmaktadır

(Castells, 2006:528). Bu nedenle kolektif bir kimlik oluşturma durumunun her kesim için ortak saha oluşturma durumu zayıflayacak bununla birlikte tüketici tarafından yaratılıp, sunulan, dağıtılıp kullanılan, sosyal medyadan da bireylerin birbirlerine taşıyacakları mal, hizmet, marka, şahıs ve sorunlar hakkında enformasyondan da uzak kalmış olacaklardır (Levi ve Babür Tosun, 2010:109).

Öte yandan böyle bir bilinçli dijital sahanın oluşması durumunun diğer kitle iletişim araçları tarafından da desteklenmesi gerektiğine işaret eden Toprak ve ark. (2009:266) da çevrimiçi bir kolektif eylemin çevrim dışında, kolektif eyleme dönüşmesi için konunun geleneksel medya metinlerinde yer almasının gerekliliğine dikkat çekmekte, bu sahalarda gerçekleşecek kampanyalara duyarlı ve varlıkları gerçek yaşama köklenmiş toplumsal örgütlerin de bu kolektif eylem kampanyalarına destek vermelerinin sağlanması gerektiğinin altını çizmektedirler.

Kolektif eylemi iletişimsel eylem anlamında sanal sahada gerçekleştirmeye çalışan kitleler, özellikle son yıllarda başta ABD olmak üzere ortaya çıkan ve Batı toplumlarında hızla yerleşen yeni yaşam biçiminin bir sonucu olarak da içe kapanık, zamanının büyük bir bölümünü televizyon ya da bilgisayar başında geçiren, sosyal ilişkileri zayıf bir insan prototipini ortaya çıkarmaktadır. Buna göre insanlar çok az neden için dışarı çıkmakta ve dış dünyayla bağlantılarını televizyon ya da bilgisayarlarla sağlamakta, böylelikle sanal cemaatlerde yer alırken, diğer birçok kamusal alandan uzak kalmaktadırlar (Kırçova ve Öztürk, 2000:18).

Gerek internete, gerek bilgisayar teknolojilerine erişim sorunu, enformasyon bolluğu ve ticarileşmesi, internet üzerinde tekellerin kurulması, devlet ve özel sermaye tarafından tüketiciye dönüşen vatandaşın denetlenmesi için yoğunluklu olarak kullanımı, aşırı bireysel kullanımı ve kullanım amaçları vb. sorunlar, internetin demokratikleştirici potansiyelinin sınırlılıklarını oluşturmakta, internet yeni bir demokrasi vaat etmekten ziyade kamusal meseleleri görünür kılmaya (Şener, 2006:67) çalışmaktadır.

Timisi, internetin bireylerin, yerel ve küresel grupların birbirine bağlanmasında, kamuoyu oluşturulmasında, bu kamuoyunun harekete geçirilmesinde

ve dayanışma oluşturmada önemli uygulamalara konu olduğunu, ancak, aynı zamanda ticarileşme, erişimde var olan dengesizlik, iktidar güçlerinin interneti denetleme isteği gibi konuların da, internetin demokratik potansiyelini makro bir bakış açısı içinde ortadan kaldırmakta olduğunu, bu anlamda internetin tek başına bir demokratikleştirici unsur olarak ele alınmasından çok, genel bir demokratikleşme süreci içinde anlamlandırılması gerektiğine (2003:30) değinmektedir.

Bu sisteme bağlı olarak ilerleyen post modern toplumda hem demokratik söylemlerin hem de sosyal mesajların üreticisi ve tüketicisi haline gelen bireyler için geleneksel medyanın sunmadığı aktif katılım hakkı ile bir "ifade özgürlüğü alanı" mı, yoksa demokratik temsil ihtiyacına hizmet eder görünen ve dönem dönem biriken baskıyı azaltan toplumsal bir yapı mı oluşturulmaya çalışıldığı tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu yaklaşım, internet savunucularının, internet dolayımlı demokrasiye gereğinden fazla önem vererek, Atina'nın "agora demokrasisinin", yeniçağın siber-demokrasisiyle yeniden hayat bulacağı iddiasını "hayali" bularak, eleştirmektedir. Bu eleştirilerde, Aydınlanma düşüncesinin mirası olarak demokrasi idealini gerçekleştirmenin yolunun yeni bir teknolojik buluşla değil, toplumsal-kültürel yaşam ve bu alanlarda mücadelelere bağlı olduğu iddia edilmektedir (Şener, 2006:64).

İnternet kültürünün kolektif eylemi ortadan kaldıracağı konusuna dair eleştiriler interneti, kapitalizmin yeniden yapılanmasında çalışma yaşamının yeni teknolojiler çerçevesinde örgütlenmesinin üst yapısını oluşturan bir araç olarak tanımlarken, iş yerlerinde birbirinden ayrışmış olan bireyler tarafından, toplumsallık geliştirme aracı olarak ele alınan internet, ilk elde bireyleri ortadan kaldıran bir araç olarak görülürken, uzun dönemli sonuçları itibariyle, toplumsal ilişkileri giderek daha fazla gerçekleştiren oluşu, insani dayanışmanın yarattığı aidiyetleri, bireyleri bir araya getirmedeki anlamını ortadan kaldırması, sanal toplulukların yalnızlığında bir durum olarak görmesi, bu yalnızlaşma sürecinin ise direnme, değiştirme, anlama sürecinin gerektirdiği toplumsal bağlamı ortadan kaldırması riskiyle birlikte alternatif arayışlara duyulan ihtiyacı da ortadan kaldıracaktır (Timisi, 2003:216).

Konuya internet üzerinde bu kimliklerin nasıl üretildiği düzleminde bakıldığında, internet üzerindeki iletişimin daha çok metinler üzerinden sağlandığı görülmekte, kişinin sesi, konuşması, yüz ifadesi, mimikleri gibi cinsiyeti ele verecek ipuçlarının gözden kaçtığı, bu durumun internette farklı cinsiyetmiş gibi davranan kişinin çevrimiçi kişiliğinde cinsiyetini gizlemesine imkan sağladığı, kişinin karşısındakini yanıltarak diğer cinsiyete bürünmesine ve karşısındaki cinsiyetle gönderdiği metinler üzerinden yakın bir ilişki başlatabilmesine neden olduğu, böyle bir deneye girişen kişilerin, oyunun büyüsüne kendilerini fazlasıyla kaptırarak kimliklerle oyun oynamaya başlayan kişiler olabileceği (Denizci, 2009:52) vurgulanmaktadır.

İnternette cinsiyeti farklılaştırmanın birçok nedeninin bulunduğuna değinen İmançer (2006:211) kadınların sonuçlarına gerçek hayatta katlanmak zorunda kalmaksızın saldırgan davranışları denemek ve tepkileri test etmek için dijital alanda böyle bir değişime geçtiklerine, yine yüz yüze iletişimde konuşulamayan konuları gündeme getirip konuşabildikleri, böylece davranış olanaklarının denenmesi ve genişletilmesinin mümkün olabildiğine değinmekte, cinsiyet değişiminin yalnız biriyle karşılaştırma ve gerçek hayattaki duygusal dengeyi kurma için kullanılmadığına, gündelik hayatın problemlerini aşmak için de kullanıldığını ifade etmektedir. Böyle bir durum bir yönüyle ağda, erkeğe özgürlükten söz ettirmekte, diğer tarafta kadınların ağ kullanıcısı olarak kimlikleriyle bu alanda var olabilmesi durumunu arttırmalarının gereklerini nitelemektedir. Bu alandaki çalışmaların arttırılması da böyle bir durumda ataerkil menfaate göre kadınların ağa katılımının güçlendirilmesi ve bunun ekonomik ve politik menfaat ile nasıl ilişkilendirildiği sorusu üzerinde dururken, bununla ilgili olarak ağ iletişiminde devlet kontrolü ve hukuki kurallar koyma gayretleri için, internette pornografinin yayınlanmaması, sansüre benzer önlemlerin alınmasına dair uygun sebep ve meşru temel oluşturmaya çalışmaktadır (Dorer, 2003:157).

Ancak bugün ilke olarak tam bir demokratik alandan bahsetmek istenildiğinde, bu alanın sadece keyfilik, baskı ve bürokratik hiyerarşiyle, devlet egemenliğine değil, aynı zamanda sermaye egemenliğine, ticarileşme ve metalaşmaya karşın kurulan,

kurulması gereken bir alan olduğunun ve egemen iktidar ve para ilişkilerinin de mevcut olan/oluşturulmaya çalışılan kamusal alanı sakatladığından bahsedilebilir (Özbek, 2004:33-34).

Binark ve Gencel Bek, teknoloji ve toplumsal cinsiyet düzleminde yaptıkları değerlendirmelerde bir teknolojinin sadece mühendislik uygulaması değil, aynı zamanda arka planında ekonomik, siyasal, askeri, toplumsal kararların ve güç ilişkilerinin ürünü olduğuna dikkat çekerken, bu ürünün herhangi bir teknolojik araç üretilirken, ideal bir kullanıcıyı hedefleyen, bu ideal kullanıcının kim olduğunu önemseyen, genellikle kullanana yüksek prestij atfeden araçların ideal kullanıcılarının da erkek olarak düşünüldüğü bir sistemin ortaya çıkan sonuçlarında, yeni enformasyon teknolojileri bazında, kullanımının erkeklerin ilgi ve yetenek alanı olarak görülmekte olduğuna (2007:192) dikkat çekmektedirler.

Bu bağlamda yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin kadınlar için yararlı olduğu iddiasının ayrı bir tartışma konusu olduğunu ifade eden Kılıçbay, bu teknolojilerin özlerinde dişil bir niteliğe sahip olduğu iddiasının özcü olma özelliğini koruduğunu, bu iddianın diğer yandan internette çok yaygın ataerkil yapıları görmezden geldiğini (2001:236) ifade etmektedir. Medyada kadının temsili üzerinden gerçekleşen cinsiyetçiliğin üretiminin bu söylemi üretenlerin çoğunun erkek olmasıyla ilişkili olduğunu söyleyen Binark ve Gencel Bek de, üretim sürecinde yer alan kadın medya profesyonellerinin konumunun ataerkil yapıda olması ve bu yapı içinde de anne ve eş olarak, cinsel nesne olarak, şiddetin hedefi olarak ya da farklı kadın tiplerinin dişilik temelinde ortaklanması şeklinde medyadan kadınlara verilen birtakım öğütleri kapsayan bu sürecin temelinde ataerkil söylemin olduğunu (2007:149-150) ifade etmektedirler.

Gerek bloglar gerek toplumsal cinsiyet konulu araştırmalarda dijital alandaki mevcut söylemin kadın ve erkek iktidarına dair “kadın duygusaldır”, “erkekler rasyoneldir” bakış açılarını tespit etmekle birlikte, bilinçli ve bilinçsiz olarak bu bakış açılarının kadın ve erkeğe dair önyargıların yeniden üretilmesine katkıda bulunduğunu ifade eden Çelebi de (2009:71-72) bu alandaki söylemlerin adeta

kadınların duygusal erkeklerin rasyonel olduklarını ispat etme çabalarını belirginleştirdiğini ifade etmektedir.

Tüm bu unsurlar düşünüldüğünde internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretiminde oynadığı rolün oldukça belirgin olduğunu söylemek mümkündür ve bu konular dikkate alındığında internetin demokratikleştirici potansiyeli kadar ataerkil ilişkilerin ve hegemonik söylemlerin üretim sürecindeki etkisinin de gözardı edilmemesi gerektiği ortadadır.

2.3.2.2. İnternetin Ekonomi Politiği ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Ekonomi politik yaklaşım, ekonomik örgütlenme ve politik, toplumsal, kültürel yaşam arasındaki etkileşimle ilgilenirken, kurumsal ve teknolojik engellerin piyasayı nasıl şekillendirdiği, bu engelleri kontrol eden şirket ve hükümetler, ekonomi ve uluslararası ticari ilişkilerin dinamikleri, gelişme ve az gelişme kavramları, ülkeler arasında enformasyon üretme, dağıtma ve paylaşma konusundaki eşitsizlikler, uluslararası tekeller gibi, iletişim kurumlarının toplumsal düzeyi diye tanımlanabilecek çözümleme birimlerine başvurmaktadır (Başaran, 2010:89). Özellikle tekelleşme ve ticarileşme ekseninde yürütülen tartışmalarda, ağların ekonomi politiğine ilişkin sahiplik yapısı ve kontrolü bağlamında gerek uluslararası, gerekse ulusal bir tekelleşme ortamından (Timisi, 2003:214-237) söz edilmektedir.

İletişime ekonomi politik yaklaşımlar, kamusal politikaları, bu politikaların oluşturulma süreçlerini, aktörlerini, uygulanma araçlarını, yasalar, düzenlemeler, kurumlar gibi bir dizi olguyu, verimlilik konusunun ötesine geçerek bütüncül, tarihsel ve adalet, eşitlik ve kamu yararı gibi temel değerler çerçevesinde incelemekte, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin yayılması ile telekomünikasyon politikaları arasındaki etkileşimi değerlendirmek için önemli bir çerçeve sunmaktadır (Başaran, 2010:127).

Öte yandan küreselleşmenin ekonomik tabanını oluşturan postfordist üretim ilişkileriyle birlikte aşırı boyutlara ulaşan üretim, aşırı bir tüketimi de zorunlu kılarken, bu aşırı tüketimin gerçekleşebilmesi için belli ilkeleri içeren bir mekanizmanın varlığını zorunlu hale getirdiği, küreselleşmiş ekonominin sürekli

kendini yeniden var kılabilmesi için gerekli olan tüketim olgusunu, tüketim kültürünü ve dolayısıyla onun zihinsel örüntülerini beslemekte olduğu, tüketim kültürünün temel işlevinin küresel ekonomiye ve onun akışına hizmet etmekte olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Güzel, 2007:182-183) günümüzde, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin de üretimsel süreçlerde kurucu bir rol üstlenir hale geldiği, ekonominin enformatikleştiği, üretici akışlar ve şebekelerin öneminin giderek arttığı yeni koşullar endüstriyel üretimin çehresini değiştirdiği, enformasyonel ekonominin çoğu hizmetinin, aslında sürekli enformasyon ve bilgi alışverişi üzerine kurulu olduğu görülmektedir (Taş, 2007:322).

Tüm eleştirilere rağmen yeni iletişim ve enformasyon teknolojilerinin içinde geliştirildikleri toplumsal yapının ekonomi politiği çerçevesinde incelenmesi gerektiği tezini savunan eleştirel ekonomi politik yaklaşıma dayanan bu analizlerin sonucunda, bilgisayar teknolojilerinin ve internetin, küresel kapitalizmin egemen iktidar ilişkileri çerçevesinde geliştirildiği ve dünya sisteminin egemen üretim ve bağımlılık ilişkilerinin üretiminde ve yeniden üretiminde önemli bir rolü ve işlevi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Yaylagül, 2013:214).

Birçok olgu gibi teknolojiyle tanımlanan kültür konusu da beraberinde yeni oluşum alanlarını ve yeni sömürü alanlarını getirmekte ve bu alanlardan biri de yine internet olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceliklerini değer aktarımı şeklinde belirleyen birçok kitle iletişimi aracı gibi internet de, siyasal, sosyal, ekonomik birçok sömürü alanı ile birlikte, bunlardan daha ağır yürüyen, fakat daha kalıcı etkiye sahip bir yol olan kültür sömürgeciliğini de tercih etmekte, bunu gerçekleştirirken de toplumları eğitebilecek ve değiştirebilecek birçok unsurdan yararlanmaktadır (İşçi, 1995:136-137).

Kültür ve teknoloji kavramları modern dünyada, küresel kapitalizmin ve günlük hayatın giderek önem kazanan parçaları kabul edilirken, ekonomi ve yönetim gibi önemli yaşam alanlarına nüfus ettiği, kendi çevrelerini ve alt kültürlerini de oluşturduğu ifade edilmektedir. Kültürün internet tarafından sürekli işgal edilen bilindik formlarında, eğlence, eğitim, oyun ve iletişim kaynağı olan dünyayla bağlantı sağlayan bilgisayarın evin temel eşyalarından biri haline geldiği, süregelen

değişimin büyüklüğünü anlamak için, "eğitlence" [4] toplumundaki bilgi ve kültür endüstrilerini de bu bağlamda birleştirmeleri dikkat çekmektedir. Bugüne kadar medya gösterisinin yayılması ve teknolojik olarak gelişmesi, internet ve sanal gerçekliğin doğurabileceği büyüyen endişeleri de yeniden canlandırmıştır (Kellner, 2013:39-47).

Kitlelerin kendileri üretmedikleri ve kitle üretim endüstrisinin ürettikleri standartlaşmış ürünleri tükettikleri ve bu ürünlere bağıntılı olan bilişlerin de yeniden üretildiği bir kitle kültürünün varlığına işaret eden Erdoğan ve ark. (2006:1) da bu kültürün varlığının sorumlusunu zevkler peşinde koşan kitlelerden ziyade, değersiz olan, bencil, vurdumduymaz bir şekilde diğer insanları sadece sömürecek ve kullanacak bir kaynak gibi görmeyi üreten endüstriyel yapıdaki karar veren güçler şeklinde ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra popüler malların, popüler ilişkilerin üretildiği bu üretimin çeşitli aşamalarına çeşitli nedenlerle katılan kitleler de üretilmektedir. Aksi takdirde, popüler yapılmak istenenler asla popüler olamamakta, popüler kültür hem endüstriyel ürünleri (popüler mal ve hizmetleri) üretmeyi, hem de bu kültürü tüketme peşinde koşan insanları (popüler bilişleri) üretmeyi amaçlamaktadır (Erdoğan ve ark., 2006:2). Bu popüler sistemler toplumlar ya da sosyokültürel sistemler ile birleşerek toplumsal yaşamın yeniden üretilmesinde bir etki mekanizmasına sahiptir. Üretim sürecinde değişen yaşam tanımları, sistem yapılarına bağımlılık içinde değişirken, neyin toplumsal yaşam olduğu, neyin "kültürel" olarak gereksinimlerin bağlayıcı yorumlanışı için bağlantı sistemini oluşturan dünya imgelerinin terimleriyle tanımlandığı konunun tartışılan yönünü oluşturmaktadır (Habermas, 2011:540).

İnternet, belirli değerlerin oluşturulmasına ve bu değerlerin satılmasına olanak tanırken, bu noktada siber uzam üzerinde oluşturulan tüketim içerikli, eğlence ve modaya ilişkin çeşitli kültürel metinlerin kapitalist pazar ekonomisi ve neo-liberal ideolojinin ürettiği erkeklik, kadınlık ya da gençlik hakkındaki başat durum tanımları ve başat değerlerle uyumlu bir yaşam tarzını devreye sokmaktadır. İnternet üzerinde

[4] Eğitlence, terimi modern toplumların kuruluşundaki eğitim ve eğlence sektörlerinin birlikteliği, eğitim teknolojilerinin ve multimedyanın eğlencenin biçimini değiştirme yollarına ve eğlencenin, internetten politikaya hayatın her alanını şekillendiren formlarına işaret etmektedir (Kellner, 2013:39).

yaratılmış bu kategorik alanlarda, kullanıcılara, kadın, erkek veya genç olarak seslenilmektedir. Bu çağrılara bir şekilde cevap verenler ya da ona göre davrananlar, seçilmiş ve kurgulanmış kimlikler ve kültürel formlar dolayımında siber uzamda da inşa edilmektedir (Güzel, 2007:187).

İnternette çoğu zaman erkeğin arzu nesnesi olarak konumlandırılan kadın, pornografik içerikli web siteleri ya da kadını sadece tüketici olarak konumlandıran kadınlara yönelik web sitelerinde, ana akım medya içeriğini benimseyen sitelerde, sağlık, yaşam, çocuk bakımı ve yetiştirmesi, evlilik, yemek-sofra, spor, güzellik ve beden bakımı, moda, mekân tasarımı, kültür ve sanat konularında sunulan enformaysonlar temelinde (Binark ve Gencel Bek, 2007:195) görünür kılınmaktadır.

Bu görünürlükte ise erkekler için fiziksel görünümüne dikkat etmesi ve önem vermesi gereken, bu doğrultuda tüketmeyi alışkanlık edinmiş, modayı yakından takip eden, sürekli olarak güzellik ve diyet gibi konularla meşgul olan başat cinsiyet rejiminin değerleri ve kurallarıyla uyumlu bir kimliklenmeye çağrılan bir kadın profili çizilmektedir. Kadına uygun görülen rolleri ve cinsiyetçi erkek egemen kültürel değerleri yeniden üretmekle kalmayan bu süreç, aynı zamanda kadına dair cinsiyetçi olmayan, eşitlikçi anlam ve kimlik inşalarını da engellemektedir (Güzel, 2007:198). Çünkü tüketim kültüründe yer alan özneler tüketim tarzları üzerinde düşünmeden tüketim buyruk ve pratiklerini bir proje olarak yaşam tarzı haline getirmekte, bu bağlamda da giyisi, bedensel görünüş ve gündelik pratiklerini gerçekleştirip, beğenilerini diğerlerine teşhir etme gereği duymaktadırlar. Böylece tüketim kültüründe birey, seçtiği ürünler, giyisiler ve bedensel görünümü ile bir yaşam tarzı oluşturmaktadır. Maddi ve sembolik nesneler vasıtasıyla kimliğini tanımlayan birey, tüketim ideolojisi tarafından da bireyselliği ve farklılığını seçtiği ürünler aracılığıyla sağlayacağına dair söylemlere maruz kalmaktadır (Kula, 2013:991-996). Bu söylemlerde hem erkek hem de kadın bedeni ticarileştirilmekte, görünürleştirilmekte reklam ve tüketim malzemesi haline getirilmektedir (Demez, 2012:516).

Sonuç olarak insanların artan şekilde teknolojiye daha fazla bağımlı olması ve her konuyu sanal kültür ortamında yaşaması, bireylerin kimliklerini, dahası tüketim

tercihlerini (ya da tüketici olarak davranışlarını) değişime uğratırken, küresel anlamda meydana gelen bu hızlı değişim, yeni pazar ortamlarını ve tüketim biçimlerini oluşturmuştur (Nar, 2015:942). Bu oluşumun odak noktası olan tüketim toplumunda ve kapitalist tüketim kültüründe biyolojik bir beden anlayışından farklı olarak, simgesel üretilmiş bir "sosyal beden" anlayışının varlığı söz konusudur. Bu anlayışta, bedenden beklenen bedenin anlamlı bir ifade sunması değil, yüksek düzeyde bir görünürlük içinde etkinlikte bulunmasıdır. Bu beden için gerekli görülen tüm yapay güzellik ölçütlerinin ve estetik değerlerin sebest piyasa ekonomisinin isteklerine göre belirlenmesi anlamına da gelmektedir (Köse, 2011: 83).

2.3.2.3. İnternetin Neden Olduğu Yeni Kontrol/Denetim Sistemleri ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Kitle iletişim araçları ve telekomünikasyon teknolojilerindeki hızlı değişimlerin yanı sıra kontrol devriminin ayrıca Endüstri Devrimi toplumunun daha yerel düzeylerinde yitirilmiş olan ekonomik ve politik kontrolün sürekli artan bir merkezileşmeyle birlikte yeniden kurulmaya çalışıldığı dikkat çekmektedir. Buna bağlı olarak internetin yaşanan bu değişimle önceleri hükümetlerin ve piyasaların kişisel ilişkilere ve yüz yüze etkileşimlere bağımlı olan kontrolünün, bürokratik organizasyonun sağladığı araçlarla, yeni ulaştırma ve telekomünikasyon altyapıları ve kitle iletişim araçları aracılığıyla bütün sistemi kapsayan iletişim olanakları sayesinde bu kontrolü yeniden kurabildiği görülmektedir (Beniger, 2011:443). Gözetim de, hem bireylerin birbirleri üzerinde deneyimledikleri ilişki şekli boyutuna göre azalan/artan bir iktidar pratiği olarak, hem de devletlerin ve artık günümüzde ticari şirketlerin düzenli olarak yürüttüğü gücünü ve dozunu gittikçe arttırdığı bir tahakküm olarak tüm yaşama egemen durumdadır (Toprak ve ark., 2009:143-144). İnternet şekillendirilmiş ikiliklerin bir sonucu olarak kamu ve özel gibi modern kavramların eleştiriye açık hale gelmesiyle bir zamanlar "özel" hayata dair olan bütün davranışların detaylarının, oldukça "kamusal" olan bilgisayar sistemleri arasında sağladığı dolaşımda, bunların arasındaki sınırları belirsizleştirmekte, böylece kontrol ve denetim sistemlerine dair problemin bir kısmı, fiziksel alandan elektronik alana geçmektedir (Lyon, 1997:37) ve bundan sonraki süreçte artık

bedenin her hareketi denetime tabi tutulmakta, maniple edilen bir baskı siyaseti içinde, iktidarın en önemli aracı halinde, onu yeniden kuran bir iktidar mekanizmasının içinde yer almaktadır. Mevcut iktidar mekaniği başkalarının bedenlerine yalnızca onların istenilen şeyleri yapmalarını göstermek değil, aynı zamanda istenildiği takdirde iş görmeleri için nasıl el konulabileceğini de göstermekte, böylelikle itaatkar, bağımlı, idmanlı bedenler yaratmaktadır (Timurtürkan, 2009:57).

Lyon (1997:145-146) da oluşturulan yeni tekniklerin hemen tüm gözetleme sektörlerinde görülebildiğine dikkat çekerken, bunların yönetim ve siyasette görülmekle beraber, sağlık, işyeri ve bilgisayar alanlarında da görüldüğüne vurgu yapmakta, her sektörde, zaman ve mekân arasındaki yeniden belirlenmiş ilişki ile kamusal ve özel alan arasındaki sınır ve teknoloji ile toplum arasındaki bağlantı için beden gözetlemesinin çıkarımlarını incelemenin önemine değinerek, sürecin kimlik belirleme siyasetlerinin ve risk yönetimi doğrultusunda, bedene kararlı bir şekilde bir belge ve tahmin verme doğrultusunda bu gözetim mekanizmalarının kabul edildiği/ettirildiğini ifade etmektedir.

Bu gözetim mekanizmalarını toplumun yönetimsel işlevleri üzerine alan iktidar sistemleri de, söz konusu yönetim gücünü elinde tutabilmek, dışından gelecek olası zararlara karşı koruyabilmek için açıktan ya da gizli gözetim örgütlenmeleri ve sistemlerini oluşturarak, gerek diğer iktidar sistemleri gerekse toplumu oluşturan bireyler hakkında bilgi edinmek, ne yaptıklarını haberdar etmekle "programlı" araçlar olarak, gözetleme ve bilgi getirme eylemlerini, yine toplum içindeki olası tehditlere karşı izlediği benzer yöntemlerle, kendi elinde olan kontrol ve denetim sistemlerini teknoloji ve yeni medyaya bırakmaktadırlar (Toprak ve ark., 2009:145). Timurturkan da (2009:57) böyle bir teknoloji alanını modern iktidar arayışının kendine uygulama alanı seçmesi konusuna göndermede bulunurken, itaatkar, bağımlı, idmanlı bedenlerin yaratılmasının en etkileyici yöntemlerinden birini de gözetime dayalı bir iktidar temsili ile bedenin yeniden üretimini sağlayan biopolitikaların geliştirilmesi olarak görmektedir.

İnternet, her konuda olduğu gibi kadınlık değerleri ve kadınlara uygun toplumsal roller konusunda da belirli tanımlamalar yapmaktadır. Bu bağlamda internet aracılığıyla tanımlanan kadınların nasıl bir kimliğe davet edildiğiyle ilgili ipuçlarına ulaşılabilinmektedir. Kadın, erkekler için fiziksel görünümüne önem vermesi gereken, bunun için tüketmeyi alışkanlık edinmiş, modayı yakından takip eden, sürekli olarak güzellik ve diyet gibi konularla meşgul olan başat cinsiyet rejiminin değerleriyle uyumlu bir kimliklendirmeye çağrılırken, bu şekilde ifade edilen kadına uygun görülen roller ve cinsiyetçi erkek egemen kültürel değerler yeniden üretilmekle kalmamakta, eşitlikçi anlam ve kimlik inşaları da engellenmektedir. İnternetin kadın ve erkekler tarafından kullanım pratiklerine ilişkin yapılan birçok araştırmada da benzer şekilde, internet teknolojisinin gündelik yaşamdaki cinsiyetçiliği ve kadın erkek arasındaki verili güç ilişkilerini koruduğunu ve sürdürdüğü öne sürülmektedir. Kadınlar hem teknolojiye erişim sorunları ve teknoloji okur-yazarı olmamaları, hem de cinsiyetçi imgelerin siber uzamdaki yoğun dolaşımı gibi örnekler nedeniyle internet ortamında egemen cinsiyet rejiminden özgürleşme olanağını kullanamamaktadır (Alemdaroğlu ve Demirtaş, 2004:216).

Böyle bir ortamında medyada kurulan kadın kimliklerinin giderek artan bir şekilde erkek söylemleriyle örtüşen bir cinsellikle nitelendiğine değinen Saktanber (1993:213), bu söylemde ana hatlarıyla kadını pasif, kolayca el konulabilen, hükmedilip, parçalara ayrılıp çeşitli amaçlar için kullanılabilen, seyirlik bir cinsel haz nesnesine dönüştürülen, böylece de “ideal” kadının nasıl göründüğünün izleyiciye sunulduğuna değinmektedir. Gerek mecralarına, gerek içerik türlerine göre, bugün Türkiye’de yaygın medyanın geniş ölçüde, kadınlara karşı cinsiyetçi bir söylem benimsediği saptanmakta, bu söylemde hem kadınların yeterince temsil edilmemesi/temsiliyetin görünür olmaması biçiminde, hem de kadınları kalıplaşmış cinsiyetçi modeller çerçevesinde temsil etme biçiminde dile getirmesi anlamında, görsel tekniklere daha çok yer veren bir medyadan söz edilmekte, bu medyanın da kadını geniş ölçüde “cinsel nesne” ya da “magazin malzemesi” ve “konu mankeni” olarak kullanmakta olduğu görülmektedir (Uğur Tanrıöver ve ark. 2009:49).

Bu bağlamda bugün, hem teknoloji hem de internet, erkek söylemlerinden ve dünyayı tanımlayan erkek bakış açısından etkilenmektedir. Bu bakış açısında kadınlar kimi zaman başkalığının farkında olarak, dişil söylemi icraa ederlerken, kimi zaman da egemen düzen tarafından sağlanan kültürel araçlarla bir direnme ediminin aktörü olarak görülmektedir. Böyle bir ortamda medyanın tüketiminin özel alandaki iktidar ilişkilerini içine alan bir politika anlayışını içerimlemekte olduğunu söylemek mümkün görülmektedir (Van Zoonen, 2002:293). Cinsiyette böyle kısıtlayıcı bir söylem, bir çift olarak kadın ve erkeği ayıran bir yol ile anlama, cinsiyeti sınırlandıran biçimleri düzenleyici bir işleme alıştırma, hegemonik düşünceleri bozmayı mümkün kılmamaktadır (Butler, 2004:43).

Sonuçta internet genel olarak toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretim sürecinde çoğu zaman alternatif bir söylem üretip eşitsiz politikalara karşı bir mücadele alanı yaratmaktan daha çok egemen toplumsal cinsiyet ilişkilerini meşrulaştıran, eril bir dili besleyen bir görüntü vermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POPÜLER KADIN SİTELERİNDE VE KADIN ODAKLI HABERCİLİK YAPAN İNTERNET SİTELERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

3.1. Metodoloji

Bu çalışmada internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl yeniden ürettiğini ortaya koyabilmek için van Dijk'ın eleştirel söylem analizi temelinde çözümlemeler yapılmıştır. Bu başlık altında çalışmada kullanılan yöntem, çalışmanın amacı, önemi, varsayımları, araştırma soruları, sınırlılıklar, evren ve örneklem tanımlanmaya ve çalışmadaki temel kavramlar belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

3.1.1. Problem

Çalışmanın temel sorunsalı popüler kadın siteleri ile kadın odaklı habercilik yaptığını belirten internet sitelerinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyabilmektir.

3.1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı toplumsal cinsiyet ilişkilerinin internet yoluyla nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymaktır. Toplumsal cinsiyetin üretildiği birçok alan bulunmaktadır. Bu alanlardan biri de internettir. Her ne kadar internetin demokratik potansiyeli tartışılsa ve bir kamusal alan yarattığı vurgulansa da internet aynı zamanda egemen söylemin üretildiği araçlardan biri konumundadır. Bu çalışmada internetin kadınlar açısından dönüştürücü işlevlerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet temelli iktidar ilişkilerinin üretilmesindeki rolü araştırılmıştır. Çalışmada kadın odaklı habercilik yaptığını belirten siteler ile popüler kadın sitelerinin kadına ilişkin söylemleri ortaya konularak interneti nasıl kullandıkları, cinsiyetçi yapıya karşı bir söylem üretip üretemedikleri ve cinsiyetçi politikaları farkında olarak ya da olmayarak yeniden üretip üretmedikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.1.3. Önem

İletişim çalışmalarına bakıldığında kadın ve medya temelli çalışmaların büyük bir kısmı kadınların kitle iletişim araçlarında nasıl temsil edildiği, kadınların medyayı nasıl kullandığı ya da medya sektöründe çalışan kadınların sorunları üzerine odaklanmaktadır. Yapılan çalışmaların büyük bir bölümü geleneksel medyada kadın temsilleri üzerine temellenmiştir. Türkiye'de yapılan tezler tarandığında toplumsal cinsiyet temelli çalışmalara da rastlanmaktadır. Ancak Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde yeni iletişim teknolojileri ve toplumsal cinsiyet ilişkileri çerçevesinde yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın bu anlamda alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda geleneksel medya üzerine odaklanan çalışmaların kadın temsillerine yönelik genellemelerinin yeni medya açısından değerlendirilmesi ile geleneksel ve yeni medyanın kadına ilişkin temsillerinin karşılaştırılma olanağı doğmaktadır. Bu çalışma ayrıca internetin demokratikleştirici potansiyeline ilişkin söylemlerin toplumsal cinsiyet açısından aynı karşılığı bulup bulmadığını sorunsallaştırması açısından da önemlidir. Çalışmada popüler kadın siteleri ve kadın odaklı habercilik yapan sitelerin söylemleri içerisinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl inşa edildiğinin ortaya konulma çabası hem bir kıyaslama olanağı yaratırken hem de internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerini yeniden üretmede farklı paradigmalar içerisinde hareket eden kadın sitelerinin hegemonik ilişkileri nasıl ürettiği, bir mücadele alanı yaratıp yaratamadıkları da görünür kılınmaya çalışılmaktadır.

3.1.4. Varsayımlar

Bu çalışmanın temel varsayımları şu şekilde belirlenmiştir:

- Söylem toplumsal yapıyı etkileyen ve toplumsal yapıdan etkilenen bir özelliğe sahiptir.

- Haber bir söylemdir.

- Kadınlık, günlük yaşamda toplumsal dinamikler içinde daima yeniden üretilen bu üretimde de ataerkil söylemin etkisi altında kalan bir söylemdir.

- Toplumsal cinsiyet toplumsal olarak inşa edilir.

- İnternet toplumsal cinsiyet ilişkilerinin üretildiği alanlardan biridir.

- Popüler kadın siteleri geleneksel kadın rollerinin yeniden üretildiği alanlardan biridir.

- Kadın odaklı habercilik yapan siteler toplumsal cinsiyet ilişkilerinin neden olduğu eşitsizlikleri bir sorun alanı olarak konumlandırmaktadır.

3.1.5. Araştırma Soruları

Çalışmada popüler kadın sitelerinde ve kadın odaklı habercilik yapan sitelerde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl ele alındığını ortaya koyabilmek için cevap aranan sorular şu şekildedir:

- İnternet toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tanımlanmasında nasıl bir role sahiptir?

- İnternet toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini görünür kılmada demokratikleştirici bir işleve sahip midir?

- İnternet toplumsal cinsiyet ilişkileri açısından bakıldığında hegemonik ilişkilerin yeniden üretildiği alanlardan biri midir?

- Popüler kadın siteleri toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl konumlandırmaktadırlar?

- Popüler kadın siteleri kadını nasıl konumlandırmaktadırlar?

- Popüler kadın siteleri geleneksel kadın rollerini mi pekiştirmektedirler?

- Popüler kadın siteleri kadın sorunlarını gündeme getirip, bir mücadele alanı yaratabilmekte midirler?

- Kadın odaklı habercilik yapan siteler toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl konumlandırmaktadırlar?

- Kadın odaklı habercilik yapan siteler nasıl bir kadın inşa etmeye çalışmaktadılar?

- Kadın odaklı habercilik yapan siteler geleneksel kadın rollerini pekiştirmekte midirler?

- Kadın odaklı habercilik yapan siteler kadın sorunlarını gündeme getirip bir mücadele alanı yaratabilmekte midirler?

3.1.6. Sınırlılıklar

- Araştırma popüler kadın siteleri ve kadın odaklı habercilik yapan internet siteleri ile sınırlandırılmıştır.

- Araştırmada popüler kadın siteleri tanımlaması altında *Mahmure.com* ve *Pudra.com* isimli siteler, kadın odaklı habercilik yapan siteler tanımlaması altında *Bianet* ve *Uçan Süpürge* isimli siteler incelenmiştir.

- Araştırma 1 Ocak 2014 ile 30 Haziran 2014 tarihleri arasındaki altı aylık bir dönem ile sınırlandırılmıştır.

- Araştırmada sadece haber metinleri incelenmiştir.

3.1.7. Yöntem

Medya metinlerinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl yeniden üretildiği sorusuna cevap bulmada eleştirel söylem analizi temelinde yapılan çözümlemeler önemli veriler sunmaktadır. Bunun en önemli sebebi bu yöntemin medya metinlerinin ideolojik boyutunu ortaya koyabilmede ve hegemonik ilişkilerin nasıl yeniden üretildiğini belirleyebilmede önemli bir işleve sahip olmasıdır. Toplumsal cinsiyet konusu da toplumdaki hegemonik ilişkilerden bağımsız değildir ve birçok söylem alanı içerisinde yeniden üretilen bir özelliğe sahiptir.

"Söylem" sözcüğü Avrupa akademik çevrelerinde 1970'lerden sonra yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Bunda Foucault'nun çağdaşlarından farklı olarak "ideoloji" sözcüğü yerine söylem sözcüğünü tercih etmesi önemli rol oynamaktadır

(Şendur ve Atabek, 2007:151). Sonsuz şimdide yaşayan asıl gerçeklik olan söylemler, sosyal varoluşu kapsarken, dil, din, törenler, inançlar, semboller ve eylemler de söylemsel açılımların ürünleri olarak görülmektedir. Her söylemin farklı dilden konuşması bireysel ve toplumsal kimliklerin de söylem vasıtasıyla birbirinden farklılaşmasına (Özdemir Çakır, 2011:21) neden olmaktadır.

Söylem, dünyayla ilişkimizi sağlayan, konumlandıran iktidar aracı ve sonucu olabileceği gibi aynı zamanda karşıt bir strateji için de engel ya da çıkış oluşturabilecek karmaşık ve istikrarsız bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitleleri harekete geçiren söylem, eylemleri üretip güçlendirirken, bir yandan da yıpratmakta, zayıflatıp onun silinmesini sağlamaktadır. (Sözen, 1999: 66-67). Söylem analizi doğal olarak metin (yazılı) ve konuşma (sözel) halinde bulunan söylemler üzerine odaklanmaktadır. Söylemin yerel ve genel bağlamı içinde incelenen söylem, yer zaman, taraf, sosyal rol, kurumsal ilişki, norm, değer ve örgütsel yapı gibi bağlamlarda incelenirken, sosyo-kültürel bağlam içinde kendinden önce ve kendinden sonra gelen birey ve gruplardan bağımsız düşünülememektedir. Söylemin düzey ve katmanlarıyla ilgilenmenin yanı sıra bunlar arasındaki karşılıklı ilişki ile ses, kelime, sözdizimsel biçimler gibi söylem biçimleri ile dilsel eylemler ve etkileşim biçimleri ile de ilgilidir (Barker ve Galasinski, 2001: 63-64).

Söylem analizi sosyal pratikler olarak konuşma ve metinler ile ilgili olduğu için geleneksel olarak, dilsel içerik, anlam tema, gramer ve uyum gibi dilsel biçim olarak sınıflandırılacak özellikleri içermektedir. Eylem, inşa ve değişebilirlikle ilgili olan söylem analizi, insanların konuştukları ve yazdıkları aracılığıyla farklı türde eylemlerde bulunup, bu eylemin niteliklerini kısmen de olsa üsluplarını, dilsel kaynakların ve retoriksel araçlar ile tartışmalı bir tarzda örgütleme üzerine odaklanmaktadır. Retoriksel çözümleme, söylemsel versiyonların gerçek veya olası seçeneklere karşı tasarlanma biçimine dikkat çekmek açısından yararlı görülmektedir. Söylem analizi, söz konusu analizin odağına, varsayılan gerçeklikle nasıl ilişkili olduğunu sormak yerine bu seçeneklerle rekabete girmek üzere başarılı bir şekilde nasıl tasarlandığını sorgulamayı içermektedir (Punch, 2005: 216).

Tüm bu özelliklerle birlikte eleştirel söylem analizi söylemin hangi kültüre, hangi tarihi periyoda, hangi sosyal duruma göre kullanıldığını, konuşmacının niyeti, ilgi ve amacının ne olduğunu kapsayan içerik özellikleri, söylemin standart bir dile mi yoksa bazı bölgesel ya da sosyal diyalektlere göre mi belirlendiğini, telaffuz ve kullanımın dilin kurallarına uygun olup olmadığı, gramatik eksikliklerin neler olduğu, cümleler arasında ne tür anlam ilişkilerinin bulunduğu, kullanılan sıfatlar, zarflar, bağlaçlar ile neler anlatıldığı, amaç ve fikirlerin neler olduğunu belirten gramatik özellikleri, söylemin yapısını, türünü, özelliklerini içeren yapısal özelleri, söylemde kime hitap edildiği sorusundan yola çıkılarak, etkileşimsel özelliklerini, sunum esnasında hitabı kapsayan sunum özelliklerini de (Baş ve Akturan, 2008, 34-35) belirginleştirmeye çalışmaktadır.

Haber metinlerinin de bir söylem olduğu noktasındaki eleştirel paradigmanın tezleri dikkate alındığında ise, haber söyleminin de haber kaynağı, haberin üretildiği kurum, toplumun ekonomi politiği, haber profesyonelleri ve editoryal süreçler gibi birçok unsuru içinde barındıran ve çok boyutlu bir çözümlemeyi gerektiren özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Belirli bir üretim sürecinin sonucunda oluşan haber, bunun sonucunda üretim sürecini kontrol edenlerin de parçası olarak egemen ideolojiyi üretmektedir. Haber metninin düzenlenişi ile oluşan ideolojik unsurlar, haber metinleri içinde belli egemen düşünceler, yaklaşımlar, anlatıların öne çıkmasıyla, bunun sonucunda da, belli dünya görüşünü taşıyan ideolojik ve kapalı bir metin şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu metinlerin çözümlenmesi için, egemen söylemlerin nasıl kurulduğunu anlamak ise haberde kullanılan dilin incelenmesini gerektirmektedir. Endüstriyel bir yapı içinde kullanılan haber dili, her haber için, belli kod ve profesyonel değerler ve kodlar içermektedir. Haber metninde, resim ve yazıların sayfaya yerleşme biçimi, yazı karakterlerinin basıldığı puntonun büyüklüğü, sayfa üzerine yerleşen başlıklar, alt başlıklar, ara yazılar, açıklama yazıları egemen söylemin oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Bulut ve Yaylagül, 2004:124).

Dursun, haberi bir söylem olarak ele alan yaklaşımların, haberin, taşıdığı olayların anlamlarını denetleme ve sınırlandırmasına yarayan uzlaşımlar seti ile

ilgilendiklerini bu uzlaşımlar setinin de haber metninin kapalı ve sıkı metinler olarak yapılanmasını gerektirdiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda haber söylemi içinde güçlülerin tanımlarının yeniden üretilmesini sağlamada saygın kişilerin görüşlerine yer vererek resmi söylemi destekleyen bir yapının yeniden üretildiği (2001: 131) yönündeki tespitler de önemli vurguları içinde barındırmaktadır.

Eleştirel haber çözümlemeleri haberin dünyaya ve insana dair bir anlatı olarak kurucu bir rolü olduğu tezi üzerinden hareket etmektedirler ve haberin bir yandan bu dünyaya ilişkin zihnimizde oluşturduğumuz tasarımları şekillendirdiği, bir yandan da gazetecinin niyetinden bağımsız olarak varolan güç konumlarını desteklemeye, sürdürmeye etkisi olduğu başta kadınlar olmak üzere mevcut habercilik anlayışından en çok etkilenenlerin toplumsal güç ilişkilerinde ikincil konumda olan kesimlerin olduğu vurgulanmaktadır (Dursun, 2013: 195).

Bu çalışmada da eleştirel haber çözümlemelerin temel saptamalarından yola çıkılarak van Dijk'ın makro ve mikro yapı temelli söylem analizi yaklaşımı çerçevesinde haber metinleri analiz edilmiş ve internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl yeniden ürettiği sorusuna van Dijk'ın ortaya koyduğu eleştirel söylem analizi yaklaşımı ile cevap aranmaya çalışılışmıştır. Aynı zamanda çalışmada van Dijk'ın, ideolojik çözümlemenin kategorileri olarak ortaya koyduğu aktör tanımı, otorite, karşılaştırma, kanı birliği oluşturma, yadsıma ifadeleri, dramatikleştirme, örtmece, kanıtsallık, örneklerle açıklama, genelleştirme, abartma, ironi, metofor kullanımı gibi birtakım stratejilerin de haberde toplumsal cinsiyet ilişkilerini yeniden üretmede nasıl kullanıldığı belirginleştirilmeye çalışılmıştır (2003: 79-108).

van Dijk'ın, makro ve mikro temelli söylem analizi yaklaşımına odaklanıldığında, makro haber çözümlemesinde bir toplumun görüş noktası, genel grup bilgisi, tavır ve ideolojileri karakterize edilmektedir. Benzer yolla sosyal bir erişim olarak makro seviyedeki pratiklerin makro seviyede yeniden üretilebildiği ifade edilmektedir. Bu durum makro seviyede bir grubun inançlarının çatışmasına ya da makro seviyede bireylerin inançlarının değişmesine neden olabilmektedir ki onlar kontrolde kişisel pratikleri ve sosyal etkileşimi de dönüştürebilmektedir (1991:35). Bireysel sezgiler üzerinden geliştirilen yorumlardan uzak durulan makro yapıda,

incelenen içerikler global seviyede tutulmak zorunda iken, genel metin yapısında, özet ve anafikir üzerinden hareket edilmektedir. Makro yapılar ve bilişsel işlemler kullanıldığı kritik haber üretiminde haber yazanlar ve editörler tarafından biriktirilip depolanırken, hafızalanmakta ve daha sonra medya kullanıcıları tarafından tekrar üretilmektedir (van Dijk, 1988a:13-14). Makro yapıda genellikle ilk olarak haber başlıkları, sonra başlıkların öncülüğünde daha az ölçüde makro cümleleri, içerik detaylarını, sonlara doğru da öne çıkan şematik kategoriler incelenmektedir (van Dijk, 1988a:15). Yerel söylem ya da mikro yapı olarak adlandırılan diğer yapıda ise kelimelerin anlamları cümleler ve cümlelerin ilişkileri önemlidir (van Dijk, 1988a:99). Yerel anlamda metin karakterize etmenin mikro yapısında kelimeleri oluşturan kelime grupları, cümleler, tümceler ve cümle bağları vardır (van Dijk, 1988a:170). Mikro yapılar (yerel yapılar) cümle yapıları (gramer), şekil bilgisi, söz dizimi kuralları, anlamsal kelime dağarcığı, ardışık yapılar (metin bilgisi), yakın tümceler, anlamsal bağdan oluşmaktadır. Genel (anlamsal) makro yapı, konular ve resmi üstyapıya dayanmaktadır (van Dijk, 1988a:17).

Özer, van Dijk'ın makro ve mikro yapı temelli eleştirel söylem analizini değerlendirirken makro yapının tematik ve şematik yapı şeklinde ikiye ayrıldığını tematik yapının başlıklar, haber girişi, spot gibi unsurların çözümlenmesinden oluştuğunu, şematik yapının durum ve yorum olarak iki kısımdan oluştuğunu şematize ederek konuyu daha sistematize bir hale getirmektedir. Durum; ana olayın sunumu, sonuçlar, ardalan ve bağlam bilgisi[5] gibi unsurlardan oluşurken, yorum kısmı haber kaynakları ve olay taraflarının olaya ilişkin getirdikleri yorumlardan oluşmaktadır. Mikro yapı ise; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retoriği şeklinde ele alınmaktadır. Sentaktik çözümleme cümlelerin aktif pasif, basit ya da karmaşık olması gibi durumları dikkate alarak yapılan bir çözümlemedir. Bölgesel uyum ardarda gelen cümlelerin birbirleriyle ilişkisinin ele alındığı kısımdır. Kelime seçimleri ideolojik çözümlemenin en önemli kısımlarından biridir. Haber retoriği ise, haberde ikna edici ve inandırıcı verilerin çözümlenmesidir (2011:82-85).

[5] Ardalan hikâyeye konu olan olayın öncesindeki gelişmelerin verildiği kısım iken bağlam söz konusu hikâyelerde yatan ideolojik anlamı içermektedir (Özer, 2011:114).

Sonuç olarak ekonomik ve siyasal olarak daha güçlü olan gruplar söylemin rollerini, tür ve üsluplarını denetlemekte, bunlara erişim olanağı ve mülkiyetini de sahiplenmektedir. Söylem tiplerini, başlıklarını, enformasyon miktarı, argüman seçimi ya da sansür edilmesi, retorik işlemlerin doğasını belirlerken, haber aktörlerinin tercihe dayalı erişim ve sunumları da toplumsal iktidarın kitlesel dolayımından geçerek yeniden üretilmektedir. Haberi makro ve mikro yapılara ayırarak inceleyen van Dijk, makro yapıda iktidar yapılarının hangi söylemler ya da söylemsel özellikler yoluyla dışa vurulduğunu ya da meşrulaştırıldığını da incelemektedir. Burada anlamı belirleyen en önemli unsur ise söylem içinde bir iktidar ilişkisinin devam ettiğini gösteren çatışmadır. İktidar ilişkilerinde, taraflar kendi anlamlarını üretmekte, dışladıkları konu, olay veya kişileri kurarak kendilerini konumlandırmaktadırlar. Haberlerde sunulan bu örgütlü karşıtlıklar, toplumsal nedenlerinden sıyrılarak ve bağlamlarından kopartılarak üretilmeye devam edilmektedir (van Dijk, 2005:315).

3.1.8. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki popüler kadın siteleri ve kadın odaklı habercilik yaptığını belirten internet siteleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, *Pudra.com, Mahmure.com, Bianet* ve *Uçan Süpürge* isimli siteler oluşturmaktadır. Siteler hakkında bilgi almak için site yetkilileri ile görüşülmüş ve verilen bilgiler çerçevesinde sitelerin temel amaçları belirgin kılınmaya çalışılmıştır.[6]

Mahmure.com 2000 yılında Doğan Yayın Holding bünyesinde kurulmuştur. İncelenen dönemde, moda, güzellik, aşk-ilişkiler, magazin, yaşam, sağlık, blog, alışveriş, astroloji, video ve galeri kategorilerinde haberler okurlarına sunulmaktadır. Site yetkilileri sitenin kadına dair her şeyi içeren bir portal olduğunu belirtmiş ve sitenin Türkiye'nin en eski kadın portalı olma özelliğini de taşıdığını ifade etmişlerdir.

---

[6]*Uçan Süpürge* ile ilgili olarak site yetkilisi Selen Doğan
Pudra.com için Funda Şahinbaş
Mahmure.com için Duygu Çelikkol
Bianet için Ekin Karaca ile görüşülmüştür. Mail yolu ile alınan bilgiler ve internet sayfalarında verilen bilgiler doğrultusunda vizyon ve misyonlar ortaya konulmuştur.

Pudra.com ise 2009 yılında kurulmuştur. Site yetkililerinden edinilen bilgiler doğrultusunda, dijital yaşama uyum sağlamak amacıyla oluşturulan sitenin, kadınlar için bir yaşam rehberi olarak hazırlandığı ifade edilmektedir. "Çalışan, üreten, meraklı, ilgili, hayatı kendi ve etrafındakiler için daha güzel yapma hedefiyle, tüm kadınlara ulaşarak onlara rehberlik etme, ilham verme" misyonuyla yola çıktığını belirten site, kadın sığınma evleri ile de bağlantılı çalışarak, kadının toplumda hak ettiği yeri alması için haberler yaptığını, gündemdeki konuları kadın bakış açısıyla değerlendirerek yayınladığını belirtmektedir. Site kendisini daha iyi bir sosyal yaşam, daha sağlıklı bir toplum, daha iyi yetiştirilmeye çalışılan çocuklar ve kendi hayatının kahramanı olan kadınlar için içerikler üreterek, kadınlara ilham verme ve destek olma rollerini de üstlenen bir site olarak konumlandırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama ve kadınların güçlenmesine yönelik feminist düşünce, eylem ve politikaların yaygınlaştırması amacıyla çalışma, bu alanın bilgisini özgün araştırma, görsel işitsel materyallerle zenginleştirme, ulusal ve uluslararası örgütlenme girişimlerinde bulunma ve bu girişimlere destek verme misyonuyla kurulduğu ifade edilen *Uçan Süpürge* ise, 14 Şubat 2002 yılında yayın hayatında aktif olarak yer almıştır.

Site yöneticileri tarafından kurulduğu günden bu yana iletişim ve ağ kurma çalışmaları doğrultusunda ilerlediği belirtilen site, başlangıçta bir kadın örgütü şeklinde çalışmalarını sürdürürken, 1996 yılı itibariyle, iletişim ve ağ kurma çalışmalarını odağına almış, bu alandaki gelişmelerini bir web sitesi üzerinden vermeye başlamıştır. Kadın ve kadın örgütleri arasında bilgisayar ve internet okuryazarlığının günümüzdeki şekliyle yaygın olmaması nedeniyle, kadınların hızlı ve ayrıntılı bilgilenme/haberleşme mecrası olarak oluşturulmuştur. İlk yıllarında haftada bir güncellenen site, hafta boyunca, faaliyetleri, düzenlenen toplantılar, yerli-yabancı heyetlerin ziyaretleri, gündeme ilişkin yorumlar, katıldıkları eylemler ve kadın gündeminden haberlerden oluşmaktadır. Başlangıçta en geniş haber kaynağı olarak ana akım medyadan yola çıkan sitede, güncel olarak günlük gazeteler düzenli olarak taranmakta, siteye taşımak istenilen haberler, kadın bakış açısıyla yeniden yazılıp yayınlanırken, yerel gazeteler, ulusal televizyon kanalları ve internet haber

siteleri de incelenmektedir. Anaakım habercilik anlayışından çıkmak için Yerel Kadın Muhabirler Ağı'nı oluşturan *Uçan Süpürge*'nin, kadın gündeminin nabzını tutmak isteyen kadınları bir araya getirdiği dillendirilmektedir. Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak kamusal alana erkekler kadar hakim olamayan kadınların, başka kadınların yaşamını, başka kentleri yakından tanımasını sağladığı ifade edilmektedir.[7] Çalışmada incelenen dönemin dışında şu anda *Uçan Süpürge* internet sitesine[8] bakıldığında *Uçan Süpürge* Vakfı olarak yeni bir yola çıktıkları, *Uçan Süpürge* Vakfı olarak üç temel alanda faaliyetlerini yoğunlaştırmak istedikleri belirtilmektedir. İlk olarak illere gitmek, kadınların kadın örgütlerinin günümüz gerçekleri ile ilgili düşünce ihtiyaç ve tespitlerini beraber okumak istedikleri belirtilmektedir. İkinci olarak üniversite öğrencileri ile birlikle toplumsal cinsiyet eğitimleri düzenlemek istedikleri vurgulanmaktadır. Son olarak, daha çok kadın ile kültür sanat aktiviteleri aracılığı ile bir araya gelmeyi hedefledikleri ifade edilmektedir.

Bianet ise ağırlık merkezinde, yerel medya, yerel radyo, yerel TV ve gazetelerin yer aldığı, üretim temelinde bir dayanışma ve haberleşme ağı oluşturma girişimiyle, amaç ve ilkelerini ilk kez Nisan 1997'de Ankara'da bir araya gelen yerel medya temsilcilerinin yayınladığı deklarasyonla duyurduğunu ifade etmektedir. Sitede *Bianet*'in, 13 Ocak 2001'de İzmir'de toplanan "Kuruluş Konferansı"yla bir proje olmanın ötesine geçtiği yaşamsal bir adım atarak gerçek bir iletişim seçeneği olarak varlığını duyurduğu ifade edilmektedir. Sitede ayrıca *Bianet*'in, Mayıs 1997'de Ankara'da toplanan '"Ulusal Konferans" ve 13 Ocak 2001'de İzmir'de toplanan "Kuruluş Konferansı"nın karşısına koyduğu, enformasyonun/içeriğin sermayeden ve devletten bağımsızlaşmasını; medya mülkiyeti ve kontrolünün topluma aktarılması hedefiyle Türkiye'de ve dünyada bilginin -enformasyonun- yeniden üretilmesi ve dağıtılmasının maddi ve manevi araçları üzerindeki ticari egemenliğe karşı toplumsal yararı egemen kılan bir "Bağımsız Medya" oluşturma mücadelesi sürdürdüğü vurgulanmaktadır.[9] *Bianet* daha önce de belirtildiği gibi sadece kadınlara yönelik bir site değildir. Ancak kadın odaklı ve toplumsal cinsiyet

[7] www.ucansupurge.org
[8] www.ucansupurge.org.tr
[9] http://bianet.org/bianet/sayfa/bagimsiz-iletisim-agi

odaklı haberciliği ön plana çıkarmış olması ve bu konularda cinsiyetçi ve eril bir dili sorunsallaştırma çabalarının belirginleşmesi, bu internet sitesininin araştırmaya dahil edilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Çalışmada belirtilen dönem ve belirtilen internet sitelerinde 1218 haber arşivlenmiştir. Popüler kadın sitelerinden *Pudra.com*'da bu haberlerin 22'sini moda-stil, 3'ünü yaşam-dekorasyon, 6'sını yaşam-hukuk, 6'sını kişisel gelişim, 5'ini yaşam-teknoloji, 22'sini moda-alışveriş rehberi, 6'sını anne/çocuk-bebeğe hazırlık, 28'ini güzellik-cilt bakımı, 32'sini güzellik-makyaj, 19'unu güzellik-saç bakımı, 3'ünü güzellik-parfüm, 10'unu güzellik-estetik, 1'ini burçlar ve aşk, 7'sini yaşam-kariyer, 9'unu anne-çocuk/hamilelik, 16'sını anne-çocuk/bebek bakımı, 15'ini anne-çocuk/çocuk gelişimi, 4'ünü anne-çocuk/ergenlik dönemi, 20'sini anne-çocuk/annenin not defteri, 10'unu aşk&ilişkiler-aşk, 22'sini aşk&ilişkiler-cinsellik, 7'sini aşk&ilişkiler-evlilik, 3'ünü aşk&ilişkiler-ayrılık/boşanma, 8'ini aşk&ilişkiler-erkekler, 33'ünü sağlıklı yaşam-sağlık, 25'ini sağlıklı yaşam-hastalıklar, 17'sini sağlıklı yaşam-beslenme, 16'sını sağlıklı yaşam-diyet, 26'sını sağlıklı yaşam-spor/egzersiz, 7'sini sağlıklı yaşam-psikoloji, 10'unu sağlıklı yaşam-uzmanlar kategorisinde yer alan haberler oluşturmaktadır. *Pudra.com*'da toplamda 418 haber kaydedilmiştir. Popüler kadın sitelerinden *Mahmure.com*'un haber kategorilerinde haberlerden 2'sini alışveriş, 8'ini astroloji, 47'sini aşk-cinsellik, 2'sini aşk&ilişkiler-evlilik, 7'sini aşk&ilişkiler-test, 4'ünü moda-trendler, 20'sini moda-defileler, 60'ı moda-dekorasyon, 2'sini moda-düğün/saç, 5'ini moda-düğün/gelinlik, 12'sini moda-düğün hazırlıkları, 15'ini güzellik-makyaj, 18'ini güzellik-kişisel bakım, 47'sini güzellik-uzmanlar, 22'sini güzellik-saç, 20'sini sağlık-diyet, 10'unu sağlık-genel sağlık, 90'ını sağlık-kadın sağlığı, 5'ini sağlık-test, 37'sini yaşam-kariyer, 6'sını yaşam-test kategorisindeki haberler oluşturmaktadır. Bu bağlamda *Mahmure.com*'da 439 haber araştırma kapsamına alınmıştır.

Bianet'te toplumsal cinsiyet ve farklı cinsel yönelimlere ilişkin haber kategorileri incelenmiş ve 1 Ocak-30 Haziran 2014 tarihleri arasında kadın kategorisinde 166 haber, LGBTİ kategorisinde 100 haber kaydedilmiştir. *Bianet*'te toplam 266 haber araştırmaya dahil edilmiştir. Bu haberlerden kadın kategorisindeki

haberler incelendiğinde ortaya çıkan temalar ve haber sayıları şu şekildedir: 76 haber kadınların örgütlenmesi, 31 haber şiddet, 27 haber siyasal yaşamda kadın, 19 haber hukuksal sorunlar, 10 haber ekonomik yaşamda kadın, 3 haber çocuk gelin konusuna odaklanmıştır. LGBTİ kategorisindeki 100 haberin odaklandığı temalar ve bu temalara ilişkin haber sayısına bakıldığında cinsiyetçi politikalara karşı örgütlenmeye vurgu yapan 41 haber, hukuksal sorunlara değinen 19 haber, siyasal yaşamdaki görünmezliği vurgulayan 17 haber, cinsel ayrımcılığı sorunsallaştıran 8 haber, şiddet temelinde 6 haber, sanat kapsamında 5 haber, eğitim konusunda 2 haber, sağlık ve spor konularında 1'er haber yer almıştır. İncelenen dönemde *Uçan Süpürge*'de ise yaşam kategorisi 35 haberden, siyaset 18, çocuk gelin kategorisi 16, kültür sanat kategorisi 7, şiddet 6, medya 4, hukuk 4, eğitim 3, ekonomi kategorisi 2 haberden oluşmuştur. Toplam 95 haber araştırma kapsamına alınmıştır. Bu haberler içerisinde yaşam kategorisinde yer alan haber başlıklarına diğer haber kategorileri içerisinde de rastlandığı için tekrara düşmemek amacıyla haberler verildiği kategoriler içerisinde değerlendirilmiştir. İncelenen dönemde ele alınan sitelerde belirtilen kategorilerdeki haberlerde o kategoriyi temsil edebilecek ve o kategori içinde ele alınan konuların farklı boyutlarını ortaya koyabilecek haberler eleştirel söylem analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Aynı zamanda incelenen sitelerin kendi konu kategorileri içindeki ana temalar belirlenerek ön plana çıkan konuların temel vurguları çerçevesinde çalışmada kategoriler oluşturulmuştur. Böylece benzer kategoriler, aynı konunun çeşitli boyutlarını ortaya koymaya çalışan ancak ayrı ayrı başlıklandırılan kategoriler tek bir kategori altında ele alınmıştır. Eleştirel söylem analizi çerçevesinde yapılan değerlendirmeler bir haberi makro ve mikro temelde analiz etme ve ideolojik stratejileri belirginleştirme çabasını içinde barındırdığı için oldukça deyatlı bir çözümlemeyi gerektirmektedir. Bu sebeple tüm haberlerin incelenmesi çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Çalışmada aynı söylemi içinde barındıran haberler belirlenmiş ve o söylemi temsil edebilecek heberlerden seçim yapılarak analizler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada popüler kadın sitelerini temsil etmede *Mahmure.com* ve *Pudra.com*'un seçilme nedeni incelenen dönemde kadın/moda siteleri kategorisinde Türkiye'de tıklanma oranı bakımından ilk sıralarda yer almalarıdır. Tıklanma sayısı

ve sitede kalma sürelerine göre incelenen Gemius verilerine göre[10] popüler kadın sitelerinden *Mahmure.com* Ocak 2014 tarihinde 22.796.009 trafiğiyle 2. sırada yer almaktadır. *Pudra.com* Ocak ayında 9.100.790 trafiğiyle 5. sırada yer almaktadır. Şubat ayı verilerine göre *Mahmure.com* 18.740.586 trafiğiyle 2. sırada yer almakta, *Pudra.com* ise 8.550.969 trafiğiyle 5. sırada yer almaktadır. Mart ayı verilerine göre *Mahmure.com* 17.611.244 trafiğiyle 3. sırada yer alırken, aynı tarihte *Pudra.com* ise 6.216.746 trafiğiyle 4. sırada yer almaktadır. Nisan ayı verilerine göre ise *Mahmure.com* 18.954.777 trafiği ile 1. sırada yer almakta, Pudra.com ise aynı tarihte 6.663.107 trafiği ile 4. sırada yer almaktadır. Mayıs ayı verilerine göre *Mahmure.com* 15.428.198 trafiği ile 2. sırada yer alırken, *Pudra.com* ise Mayıs ayında 6.224.473 trafiğiyle 4. sırada yer almaktadır. Haziran ayı verilerine göre *Mahmure.com* 12.948.169 trafiğiyle 3. sırada yer almakta, *Pudra.com* ise Haziran ayında 5.295.645 trafiğiyle 6. sırada yer almaktadır. Kadın odaklı habercilik yapan siteler yok denecek kadar azdır ve *Bianet ve Uçan Süpürge* isimli siteler kadın odaklı habercilik yaptıklarını belirttikleri için bu iki site araştırmaya dahil edilmiştir.

3.1.9. Verilerin Elde Edilmesi

Çalışmada belirtilen internet sitelerinde belirtilen tarihler arasındaki haberler araştırmacı tarafından arşivlenmiştir. İncelenen internet sitelerinde hangi kategoride kaç haber olduğu belirlenerek haberlerde ön plana çıkan temalar saptanmış ve bu temalar çerçevesinde haberler Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi temelinde incelenmiştir.

3.1.10. Tanımlar

Araştırmada ön plana çıkan bazı kavramların tanımları aşağıda verilmektedir:

---

[10] http://www.connectedvivaki.com/hangi-site-ne-kadar-tiklaniyor-ocak-ayi-gemius-verileri-01-2014/
http://www.connectedvivaki.com/hangi-site-ne-kadar-tiklaniyor-subat-ayi-gemius-verileri-2/
http://www.connectedvivaki.com/hangi-site-ne-kadar-tiklaniyor-mart-ayi-gemius-verileri-2/
http://www.connectedvivaki.com/hangi-site-ne-kadar-tiklaniyor-nisan-ayi-gemius-verileri-2/
http://www.connectedvivaki.com/hangi-site-ne-kadar-tiklaniyor-mayis-ayi-gemius-verileri-2/
http://www.connectedvivaki.com/hangi-site-ne-kadar-tiklaniyor-haziran-ayi-gemius-verileri-2/

Cinsiyetçilik:

Cinsiyet temelinde insanlara önyargıyla bakıp ayrımcılık uygulamak (Hogg ve Vaughan, 2007:684) olarak tanımlanmaktadır.

Cinsel rol:

Cinsellik stereotipine uygun olduğu düşünülen davranış (Hogg ve Vaughan, 2007:684) olarak tanımlanmaktadır.

Cinsiyet Kimliği:

Biyolojik, ruhsal, kültürel, toplummsal vb. etkenlerin etkileşiminin bir ürünü olarak kişinin kendini kendi öznel dünyasında bir erkek veya kadın gibi hissetmesi, bir erkek veya kadın olma duygusudur (Budak, 2000:174). Kadın ya da erkek olduğumuz bilgisi, yani cinsiyet kimliğimiz yaşamın erken dönemlerinde kazanılır. İki ya da üç yaşlarında çocuklar kendi cinslerinin farkındadır ve bir kız mı yoksa erkek mi olduklarını söyleyebilirler (Taylor ve ark., 2007:355).

Toplumsal Cinsiyet:

Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği bir toplumdan diğerine olduğu kadar tarihsel süreç içinde de değişebilen "cinsiyet konumu" ya da cinsiyet kimliği olarak görülmektedir. Bu anlamıyla toplumsal cinsiyet sadece cinsiyet farklılığını belirlemekle kalmaz, aynı zamanda cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtir (Berktay 2000:16).

Bu güç ilişkileri toplumların içinde bulundukları sosyal ekonomik ve kültürel yapıya uygun şekillenen cinsiyet rolleri ve düzeni buna uyan çeşitli mekanizmalarca üretilmektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet rol ve rejimleri buna uygun gelişen yöntem ve mekanizmalarla, tarih, coğrafya, zaman, sınıf ya da ırka göre ve bunlarla birlikte toplumun siyasi ve ekonomik koşullarına göre de çeşitlilik gösterir (Ökten, 2009:303).

Ancak birçok alanda olduğu gibi toplumsal cinsiyet alanında da, içinde yer aldığı toplumsal çevre ve eğitimin etkisinin görüldüğü ilk yer ailedir. Ailede kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta, toplumsal cinsiyet kimliği edinmektedir. Böylece kadın için ev ile ilgili işleri yürütme ve çocuk bakımı gibi işler ön plana çıkarken, erkekler için bu roller sosyal çevre ve iş hayatında yoğunlaştırılmakta ve önem kazanmaktadır (Powell ve Greenhaus, 2010:1012).

Toplumsal Roller:

Yetişkinlerin yaşamları, aile üyeleri, iş görenler ve topluluk üyeleri olarak değişik roller tarafından yapılandırılır. Bu rol ve yapılara göre geleneksel toplumsal roller erkek ve kadın davranışlarını birçok bakımdan etkiler. Kadınlar yuva yapıcı, ev kurucu ve çocuk bakıcılar, erkekler ekmek kazanıcılar olarak cinsiyete dayalı bir işbölümünü sürdürürler (Taylor ve ark., 2007:362).

Ataerkillik:

İnsan soyunun anne tarafından geldiği görüşü baskın olan toplumlara "anaerkil", babanın soyundan geldiği görüşü baskın olan anlayışa ise "ataerkil" toplum adı verilmektedir (Güvenç, 1979:161). "Ataerkillik başlangıçta erkek aile reisinin otoritesi üzerine kurulu toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün ise, genel olarak erkek tahakkümünü yansıtan daha genel bir anlamla yüklüdür" (Marshall, 1999: 47).

3.2. Bulgular ve Yorumlar

3.2.1. Popüler Kadın Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Çalışmada popüler kadın siteleri tanımlaması adı altında *Pudra.com* ve *Mahmure.com* isimli internet siteleri incelenmiştir. İncelenen bu sitelerde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin beden ve tüketim ilişkileri ve geleneksel kadın rolleri çerçevesinde konumlandığı görülmektedir. Ön plana çıkan bu temaların alt başlıkları da çalışma içerisinde ayrıntılandırılacaktır.

3.2.1.1. Beden ve Tüketim İlişkileri Üzerinden Üretilen Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Çalışmada incelenen popüler kadın sitelerinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin üretiminde ön plana çıkan temalardan biri beden ve tüketim söylemi üzerinden üretilen toplumsal cinsiyet ilişkileridir. Popüler kadın sitelerinde ön plana çıkan bu tema içerisinde odaklanılan temel konular ise; ünlü bedenler üzerinden üretilen ilişkiler, estetik mucizesi bedenler ve tüketimin nesnesi olma başlıkları altında değerlendirilmiştir.

3.2.1.1.1. Ünlü Bedenler Üzerinden Üretilen İlişkiler

Kadın ve kadınlık insanların üzerinde konuştukları ve ona dair açıklamalar ürettikleri bir söylem alanı olarak ele alınmaktadır. Üzerinde çeşitli konuşma biçimlerini barındıran kadın ve kadınlık ile ilgili söylemler birbiriyle çelişip uyumsuz görünebilmekte ve yeni kadın kimlikleri üretilmektedir (Elçin, 2011:3). Bu üretilen kadın kimliklerinde belirlenimci bir ilişkiyi kural olarak kabul etmeyen beden üzerinde çalışan biyopolitikacılar, politik faillerin alanlarını ve güdülerini ciddi bir biçimde şekillendiren biyolojik kökenlere ve etmenlere gönderme yaparken, insanın var oluş süreci içinde pek çok davranışsal örüntünün ortaya çıktığını ve bunların hiç birinin insan davranışlarını tamamen belirlemese de çoğunun hayatın çeşitli alanlarını kayda değer ölçüde şekillendirdiğini varsaymaktadır (Lemke, 2013:35).

Van Dijk'ın söylem analizi yaklaşımında makro yapılar çerçevesinde ele alınan başlıklara odaklanıldığında ünlüler üzerinden yapılan tanımlama biçimleri ile bedenin yeniden inşa edilmekte olduğu görülmektedir. *Pudra.com* ve *Mahmure.com*'da incelenen haber başlıklarında kadınlar ve kadınlara dair eylemler üzerine olan tüm söylemlerin, çeşitli aktör tiplerinin tanımları doğrultusunda verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Popüler kadın sitelerinden *Pudra.com'un moda-stil* kategorisinde incelenen haber başlıklarında, kadın, "ilham kaynağı" olarak konumlandırılırken kadının beden ölçüleri, giyim tarzı da mercek altına alınmıştır. İdealize edilen beden tanımlamalarında manken ve sanat dünyasından isimler ön plana çıkarılırken ünlü bedenler üzerinden kadınlara da mesajlar verilmektedir.

Haber başlıklarında, ünlü kadınların, diğer kadınlar için ilham veren bir stili yansıttığı söylenmekte (*Miroslava Duma'nın İlham Verici Stili/26.06.2014/Pudra.com)*, ünlü bir kadın üzerinden hamile kadının giyim tarzı ve stili üzerine değerlendirmeler yapılmakta, (*Scarlet Johansson'un Hamilelik Stili/18.03.2014/Pudra.com),* minyon kadınlara giyim önerileri verilmekte*, (Minyon Kadınlar Nasıl Giyinmeli/13.06.2014/Pudra.com, moda/stil),* ünlülerin seçtiği giyim tarzları üzerinden "yeni trend kadın figürü" oluşturulmaya çalışılmaktadır *(Sezonun Hit Parçası:Jimmy Choo Lance/05.02.2014/Pudra.com)*.

Mahmure.com'da da, ünlü kadınlar üzerinden diğer kadınlara benzer şekilde mesajlar verilmektedir (*Hollywood Saç Uzmanlarından Altın Öneriler/11.06.2014/Mahmure.com, Hangi Saç Modeli Daha Çok Yakışmış/16.05.2014/Mahmure.com).* Ünlü bedenleri içeren haber başlıkları incelendiğinde, önermelerdeki savların, van Dijk'ın (2003:65) belirttiği gibi çeşitli rollerdeki aktörler, eylemden etkilenenler ya da bir eylemden yararlanan söylem aktörlerinden seçildiği görülmektedir. Bu söylemleri içeren aktör tanımlarında, insanlar ve eylem üzerine olan tüm söylem çeşitli aktör tiplerinin tanımını içermektedir. Bu nedenle aktör tanımı, aktör grupların üyeleri olarak ya da bireysel olarak, adları ya da soyadlarıyla, işlev, rol ya da grup adıyla, belirli ya da belirsiz olarak, eylemleriyle ya da (sözde) nitelikleriyle, konumları ya da diğer insanlarla ilişkileriyle vb. düşünebilirler (van Dijk, 2003:79). Popüler kadın sitelerinde bu aktörler vurgulandığı gibi, "ünlü şarkıcılar" ve "mankenler"dir. Ünlü kadınlar üzerinden yeni tanımlar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Başlıklardaki ifadelerde "ünlü kadınlar", diğer kadınlar için "ilham kaynağı" olarak görülmektedir. Haber başlıklarında ise kadınlara, Hollywood yıldızlarının saç uzmanlarından "öneriler" sunulmakta, benzer şekilde kendisi için daha önce inşa edilen toplumsal söylemlerle desteklenen haber başlıklarında da bu söylemler yinelenmekte, "hazza sunulan" kadının bedenine vurgu yapılmaktadır.

Van Dijk'ın ideolojik söylem çözümlemesinde makro yapı başlığı altında, spotlar ve haber girişleri de bu çözümlemenin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda popüler kadın sitelerinden *Pudra.com* ve *Mahmure.com*'un ünlü kadın

bedenleri üzerinden inşa ettiği söylemleri içeren haber girişlerinde yer alan spotlar incelendiğinde van Dijk'ın söylem çözümleme stratejilerinde belirttiği aktörlerin incelenen metinlerde özellikle "ünlü şarkıcı" ve "mankenler" olduğu dikkat çekmektedir.

*Pudra.com'*da makro yapı çerçevesinde tematik yapı düzleminde haber spotlarına odaklanıldığında, *Miroslava Duma'nın İlham Verici Stili (26.06.2014)* başlıklı haberin spotunda "Moda dünyasının en güzel giyinen isimlerinden olan Rus editör Miroslava Duma'nın stilini inceliyoruz!" cümlesinde "en güzel giyinen isim" nitelendirmesiyle, ünlü bir isim diğer ünlü mankenlerle mukayese edilmektedir. *Pudra.com'*un moda ve stil kategorisinde yer alan[11] bir başka haberin spotunda ise "Ünlülerin giyim tarzıyla yakından ilgiliyseniz Jimmy Choo'nun kült haline gelen ayakkabısı "Lance" modeli için dolabınızda yer açın. Ünü gittikçe artan Jimmy Choo Lance ayakkabısını kimler nasıl giydi? *Pudra.com*'da okuyun." ifadeleri van Dijk'ın ideolojik söylem çözümleme yöntemlerinde kullandığı, benzer anlamlar, konum, rol, amaç, dünya görüşü ya da konuşmacının düşüncesine bağlı olarak, yani bağlam özelliklerinin bir işlevi olarak farklı sözcüklerle değişken bir şekilde ifade edilmektedir. Söylem çözümleme yönteminde kullanılan sözlükleştirme stratejisi (van Dijk, 2003:97) bu cümlelerde tapınma anlamına gelen "kült" kelimesi ile karşılanmaktadır. Kült'ün sözlükte geçen tapınma anlamı burada moda tutkunu kadınlara ithaf edilmektedir.

Moda-stil kategorisinde *Pudra.com*'da yer alan kadınların minyon olan ve minyon olmayan kadınlar olarak ayrıldığı haberde, kadınlara bedenleri üzerinden tavsiyelerde bulunulmakta, haberin spotunda ise (*13.06.2014/Pudra.com)* minyon yani kısa boylu kadınlara giyim önerileri verilirken, metinde geçen aktörler, "manken olan ünlü bedenler" üzerinden örneklendirilmektedir. Diğer haber metinlerden farklı olarak kadına dair söylemler, ünlü kadın üzerinden haberi sunan kişinin yorumlarıyla gündelik hayattaki kadına da mesajları içermektedir.[12]

---

[11] "*Sezonun Hit Parçası: Jimmy Choo Lance*" (*05.02.2014/Pudra.com).*

[12] "*Miroslava Duma'nın İlham Verici Stili*" (*26.06.2014/Pudra.com*), "Ufak tefek kadınların kıyafet ve aksesuar seçimlerinde titizlikle davranması ve bazı önemli noktalara dikkat etmesi gerekiyor. En

Popüler kadın sitelerinden *Mahmure.com*'un güzellik ve saç kategorisinde yer alan haber spotlarında[13] ise van Dijk'ın haber söylem çözümleme stratejileri arasında yer alan "sınıflandırma" ifadelerine rastlanmaktadır. van Dijk sınıflandırma stratejisinin, insanların insanları sınıflandırma eğilimi ile oluştuğunu belirtmekte, sınıflandırma kavramını bu eğilim sonucunda oluşan grupların olumlu ya da olumsuz özelliklerine bağlanarak kategorilendirilmesi şeklinde tanımlamaktadır (2003:81). Bu stratejiye bağlı olarak cümle içinde kullanılan "Hollywood starları gibi parlak ve kusursuz saç" ifadelerinde kadınlara "Hollywood starları" örnek gösterilirken, aynı zamanda "karşılaştırma" stratejisi de kullanılmaktadır. Karşılaştırma stratejisi, söylem içinde geçen bir ya da birden fazla grubun, deneyim, durum, koşul ve zamanlarının karşılaştırılması durumudur (van Dijk, 2003:82). Aynı haber spotunda, "Hollywood'un en ünlü saç uzmanlarına kulak verin" ifadelerinde geçen "kulak vermek" deyimiyle de ünlü uzmanların kadınlara yönelik sunulan "önerilerinin" dinlenmesi gerektiği mesajı verilmektedir.

Mahmure.com'un *Hangi Saç Modeli Daha Çok Yakışmış (16.05.2014)* başlıklı haberinin spotunda ise ünlü isimlerin saç modelleri tanıtılırken, spotta Kaliforniyalı ünlü bir oyuncu olan Blake Lively'in saçları için kadın okurdan tavsiye alan bir söyleme başvurulmakta, çoğu kadının günlük hayatta birbirine danışarak birçok konuya karar verişine benzer şekilde bu haber metninde söylemde geçen "ne dersiniz, Blake'in hangi saç modeli daha güzel?" ifadeleri ile yazıyı kaleme alan kişi yorumu okura bırakmaktadır.

Haber spotlarında sentaktik çözümleme ile incelenen haber yüklemleri genel olarak aktif olarak kullanılırken, haber metinleri içinde yer alan "ilgiliyseniz", "açın", "okuyun", "inceliyoruz" fiilleriyle moda dünyasında yer alan kadınlar, "takip edilenler" diğer kadınlar "takip edenler" olarak nitelendirilmektedir.

Haber içinde sözcük seçimleri belli bir ideolojik seçimi ve tavrı yansıtmaktadır. Dil ve söylem, toplumdaki güçlü iktidar ilişkilerinin dayandığı cinsel, etnik, dinsel farklılıkların yansıdığı bir mücadele alanı olarak kabul edilmektedir. Haberde

---

güzel, boyu 1.60 altı kadınların seksi stillerini örnek almaya ne dersiniz?" (*13.06.2014/Minyon kadınlar nasıl giyinmeli?/Pudra.com*).

[13] "*Hollywood Saç Uzmanlarından Altın Öneriler*" (*11.06.2014/Mahmure.com), "Hangi Saç Modeli Daha Çok Yakışmış*" (*16.05.2014/Mahmure.com).*

anlatıcının dili, farklı belirlenimler içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinin söylem içinde eklemlendiği momentleri yansıtır. Bu açıdan haber, diğer söylemlerden ne aynıdır, ne de onlardan daha önemlidir. Önemi daha fazla okunuyor, dinleniyor ve izleniyor oluşundan kaynaklanır. Dil içinde mücadele ise söylemlere ilişkin bir kavramdır. Sözcüklerin anlamı, diğer bir deyişle vurgusu söylemler içinde oluşmaktadır (İnal, 1996:119).

Popüler kadın sitelerinden *Mahmure.com* ve *Pudra.com'da* moda ve stil kategorisinde incelenen 2 haber metninde (*Miroslava Dumanın İlham Verici Stili/26/06/2014/Pudra.com/moda/stil/, Sezonun Hit Parçası: Jimmy Choo Lance/05.02.2014/Moda/Stil)*, ana olayın sunumu, ardalan bilgisi ve haber aktörlerinin tanıtımı detaylı olarak okura sunulmaktadır.[14] Aynı kategorinin 3 haberinde ise haber girişinde seçilen aktör olay ya da ardalan bilgisi okura verilmemektedir.

Haber metinlerinde konuşmacılar söyledikleri şeylerden sorumlu olarak görülmektedir. Bu nedenle bir inancı ifade ediyorlarsa, çoğunlukla onlardan inançlarının bir kanıtını sunmaları ve bu inançları yadsıyan başkalarıyla tartışma içerisine girmeleri beklenmektedir. Kitle iletişim araçları bilgisi insanların kullandığı kanıtsallık stratejisinin önemli bir bölümünü oluşturur. Kitle iletişim araçlarından alınan iletilerin kullanımı önyargılı olabileceğinden kanıtlar da ideolojik dayanaklı olabilir (van Dijk, 2003:65-66).

Bu doğrultuda popüler kadın sitelerinden *Pudra.com*'da ve *Mahmure.com*'da yer alan haberlerde de "kanıtlama" ifadelerine rastlanmaktadır. *Pudra.com*'da yer alan haberlerde hamilelikte güzel giyinme konusu ve ünlü bir kadın üzerinden minyon kadınlara gönderilen mesaj içerikleri üzerinden geliştirilen kanıtlama unsurları, daha çok yazarın yorumunu içeren kanıtsallık ifadeleri ile okura aktarılırken, *Mahmure.com*'da saç bakımı ile ilgili 2 haber içeriğinde haberlerden

---

[14] "Miroslava Duma'yı moda ile ilgili olanlar zaten tanır. İsmini daha önce duymamış olanlara ise kendisini takdim edelim. 31 yaşındaki Miroslava Duma ya da yakınlarının kendisine seslendiği biçimde Mira Duma, ismini Harper's Bazaar Rusya'nın moda editörü olarak duyurdu. Daha sonra kendine ait stil sitesi Buro247'yi yarattı. Duma, dünyaca ünlü birçok marka için free lance olarak moda danışmanlığı yapmayı sürdürüyor" (*Miroslava Duma'nın İlham Verici Stili/ 26.06.2014/Pudra.com*).

birinde bu konu ile ilgili "uzman görüşleri" tırnak içinde verilerek, doğrudan alıntıyla, okura kanıtlanmaya çalışılırken, bir diğer haberde ünlülere yakışan saç modelleri, yazarın yorumuyla desteklenerek okurun yorumuna bırakılmıştır.

Pudra.com'daki ünlü manken Scarlett Johansson'un hamilelik stilinin incelendiği haberde "2009 yılındaki koleksiyonunda yer alan dantel detaylı peplum bir elbise giyen oyuncu, asil seçimiyle hamilelikte de güzel görünebileceğini kanıtlamıştı." cümlesinde geçen "asil seçim" ifadesiyle, metin yazarının bir yorumu olarak metnin içinde yer almakta, devamında gelen "güzel görünebileceğini kanıtlamıştı" ifadesinde ise aktif bir cümle yapısı yine metin yazarı tarafından desteklenmektedir. Burada kadınların çoğunun hamilelik döneminde şık giyimden uzak olduğu konusu tartışılırken, hamilelik döneminde de kadının şıklığından "ödün vermemesi" gerektiği mesajı verilmektedir. Bu mesajda ünlü bir ismin, bu dönemde seçtiği moda tarzı ele alınmış, "kanıtlamıştı" ifadesiyle de, bir kadın olarak ünlü mankenin kendi seçimleriyle şıklığını yansıtabileceği okurlara ifade edilmiştir. Genel olarak metin yazarının da ünlü mankeni destekleyen söylemlerinden yola çıkarak, "kadın şık olmalı" mesajını okura vermektedir. Haber metninin devam eden cümlelerinde geçen "dikkat çekmeyi başaran minyon güzel", "moda dünyasında adeta yeni bir çağ açtı" "moda haftalarının aranan yüzleri arasında başı çekiyor" ifadelerinde kullanılan "çağ açmak", "başı çekmek" gibi ifadeler de cümle içinde retoriksel ikna etme ve okuru yönlendirme unsurları olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda, metaforik ve abartılı bu ifadeler ikna etmede önemli bir işleve sahiptir. van Dijk abartmayı, anlamın niteliğini artırmayı sağlayan anlamsal (retoriğe ait) söz oyunları olarak tanımlarken (2003:93), metaforu ise, soyut, karmaşık, bilinmedik, yeni ya da duygusal anlamların daha bilinen ve somut hale getirilmesi amacıyla, kelimelerde anlamsal retorik değişmeleleri içeren ifadeler (2003:98) olarak tanımlamaktadır. Ayrıca aynı haber metni içinde geçen "alışık olduğumuz sarışın uzun boylu Rus kadınlarından oldukça uzak olan Mira" ifadelerinde de "güzel kadın" tanımlaması (sarışın, uzun boylu) yapılmaktadır. Sarışın uzun boylu olmayan Miroslava Duma üzerinden verilen örnekte ise, bu standarda uymayan (yani sarışın, uzun boylu olmayan) kadınların da güzel olabileceği, diğer kadınlara ima edilmektedir. Ünlü mankenin, seçimleri de metinde "renkli ve göz alıcı stil" ve

"iddialı aksesuvarlar" ve "aranan yüz" ifadeleriyle desteklenmektedir. *Pudra.com*'un moda ve stil kategorisindeki bir başka haberde de kadınların kullandığı bir ayakkabı markasından bahsedilmekte, van Dijk'in haber söylem çözümleme stratejilerinde sıraladığı anlamların niteliklerini arttırmayı sağlayan "abartılı söz oyunları"na başvurulmaktadır (2003:93). Haberin metninde,[15] ayakkabı modelini tanıtmak için genelde moda dünyasındaki kadınlar için kullanılan "moda dünyasında başarısını kanıtlayan" ifadeleri haberde kadınlar için tüketim malzemesi olan bir ürünün detayında verilirken, devam eden cümlelerde "ilgiyi üzerine çekiyor" ifadesiyle, kadının dikkat çekiciliğine atıfta bulunan bir söylemle birlikte, kadının dış görünüşüyle dikkat çekebileceği mesajı da verilmektedir. Haber metninde "bileğe doğru çıkan iddialı kıvrımları" ve "renkleriyle kırmızı halılara seksi bir hava katıyor" şeklindeki sıralanan tanımlamalarda, "kıvrım-seksi-kırmızı" kelimeleri kadın bedeni üzerinden üretilen, cinselliği ön plana çıkaran bir anlatıyı da içinde barındırmaktadır. Kadın için üretilen tüketim malzemeleri, kadının dişiliğini ön plana çıkarmak için kullanılırken, bu ürünlerin kadınlara ulaşması amacıyla da, yine kadın bedeninin kullanıldığı görülmektedir.

Popüler kadın sitelerinden *Mahmure.com'un* "güzellik saç bakımı" kategorisinde yer alan iki haberden birinde, kadınların saç bakımı ve saç modeli "ünlü uzmanlar" tarafından değerlendirilirken, diğer haberde ise ünlülere yakışan saç modelleri tartışılmaktadır. Her iki haber söylemi mikro bir yapıda, sentaktik bir çözümleme ile incelendiğinde ise, ilk haberde[16] saç uzmanlarından alınan öneriler, tırnak içinde okura aktarılmakta, metin yazarının haber ile ilgili verdiği bilgiler "uzman görüşleriyle" desteklenmekte ve "doğrudan aktarma" ile kanıtlanmaya ve okuru ikna etmeye çalışmaktadır. Burada metinde konuşmacı verdiği örnekleri desteklemek için birtakım "otoritelerden" veya "uzmanlardan" söz etmektedir. van

---

[15] *"Sezonun Hit Parçası:"Jimmy Choo Lance" (05.02.2014/Pudra.com).*
"İlk ayakkabı koleksiyonunu tüketicilere sunduğundan beri modern görünümleri ve rahat kalıplarıyla en çok tercih edilen markalardan biri olan Jimmy Choo, çıkardığı modellerle her sezona damgasını vurmayı başarıyor..." *(05.02.2014/Pudra.com).*
"Son bir sezondur Kristen Bell, Olivia Palermo ve Eva Longoria gibi ünlü isimlerin kıyafetlerini tamamlayan Lance modeli bileğe doğru çıkan iddialı kıvrımları ve renkleriyle kırmızı halılara seksi bir hava katıyor" *(05.02.2014/Pudra.com).*
[16] *"Hollywood Saç Uzmanlarından Altın Öneriler" (11.06.2014/Mahmure.com), "Hangi Saç Modeli Daha Çok Yakışmış" (16.05.2014/Mahmure.com).*

Dijk burada nesnellik ve güvenilirlik konusunu tanımlarken, nesnellik ve güvenilirliğin anlamsal hareketle ilgili olduğunu göstermek amacıyla bu tanımı yaparken (2003:80), örneklerle açıklama ise, uslamlamada etkin bir girişimin çoğunlukla konuşmacı tarafından savunulan genel bir konuya, örnekler veren veya daha akla uygun hale getiren kısa hikaye ya da anlatılar söylemde ön plana çıkmaktadır (2003:88). Bu haberde de saç uzmanlarından kadınlara tavsiyeler tırnak içindeki ifadelerle verilmektedir ("Jessica Alba dâhil pek çok ünlü isme hizmet veren renk uzmanı Robert Ramos: "Gençken çekinmeden farklı renklerle deneyler yapabilirsiniz" diyor"). Diğer haber metninde ise[17] daha çok okurun yorumuna açık söylemler seçilmekte, bu söylemler sık sık metni yazanın yorumlarıyla desteklenirken, zaman zaman da okura danışılan yorumlarla ifade edilmeye çalışılmakta, bazen de haberi yapan metni okur adına yorumlamaktadır. Böylece bir "kanıbirliği" de oluşturulmaya çalışılmaktadır.[18] van Dijk (2003:83) kanıbirliğini, ideolojik söylemlerde, bağlılık ve dayanışma amacıyla grup birleşmesi olarak tanımlamaktadır.

Haber içeriklerindeki cümle yapısı sentaktik bir çözümleme ile incelendiğinde aktif yapılı cümlelere rastlanmakta ("olmasıdır","olmalı", "ekliyor"), bu fiiller kimi zaman da şartlı yapılı cümlelerle, ("olmalı") okura sunulmaktadır. Haber yorumunda ise, ünlü kadınların saç uzmanlarından, günlük hayattaki kadına öneriler yer almakta, van Dijk'ın stratejik söylem çözümleme yöntemlerinden sözlükleştirme stratejisine de örnek olabilecek cümlelere rastlanmaktadır. Metin içinde eleştirel bir nitelik ya da suçlamanın açıkça belirtilmediği durumlar, daha etkili bir biçimde ironik söylemlerle okura yansıtılmaktadır (van Dijk, 2003:96).

---

[17] "Blake Lively kısa bir süre için sarı saçlarını çilek sarısına boyattı. Ne dersiniz, Blake'in hangi saç modeli daha güzel?" *"Hangi Saç Modeli Daha Çok Yakışmış" (16.05.2014/Mahmure.com).*

[18] "Bu renge alışamamış olacak ki, kendi rengine geri döndü…Saçlarının rengi ve şekli sürekli değişiyor. Fakat son olarak sarı saçta karar kılmış gibi görünüyor…Hayden Panetierre bir anda uzun sarı saçlarını kısacık kestirdi. Ancak uzun saçlı hali ona daha çok yakışıyor…Julia Roberts'ın yeğeni olan Emma Roberts'ın saçları da biraz kısaldı. Katlı saç kesimini "biz" çok beğendik." "*Hangi Saç Modeli Daha Çok Yakışmış" (16.05.2014/Mahmure.com).*

3.2.1.1.2. Estetik Mucizesi Bedenler

İncelenen popüler kadın sitelerinde kadın bedeninin yeniden inşa edildiği bir alan olarak estetiklenen bedenler üzerinden üretilen söylemler dikkat çekmektedir. Modern toplumda bedenlerin, özellikle de kadın bedeninin karşı karşıya kaldığı algı, söylem, kurum, mekân, pratik ve deneyimler farklılaşmakta ve çeşitlenmektedir. Toplumsal yapıdaki değişimleri ortaya koyan bu söylem, kurum, mekan ve pratiklere (sağlık, spor, güzellik, diyet vb.) özneler, özelde de kadınlar değişik algı ve beklentilerle dahil olabilmektedirler (Odabaş, 2005:153).

Haber içerikleri estetiklenen bedenler üzerinden kurgulanırken, kadınlar için belirlenen estetik trendler olarak kabul edilen müdahaleler, aynı haberlerde "kanıtsallık" içeren ifadelerle pekiştirilmeye çalışılmakta, bu ifadeler, hem bir "uzman" görüşüyle kanıtlamaya çalışılırken, hem de uzmanların görüşleri kitle iletişim araçlarından biri olan internetle, diğer insanlara aktarılmaktadır.

Bu haberlerden *Mahmure.com*'un "güzellik/kişisel bakım" kategorisinde yer alan *27.06.2014* tarihli *"İz Bırakmayan Karın Germe Ameliyatı"* başlıklı haberde, estetik bir müdehalenin kaygılarını açıklayan bir söyleme rastlanırken, haberin ardalanına dair bilgilere rastlanmamakta, aktörler estetik yaptırmaya teşvik edilmekte, devam eden spotta ise "izsiz bir operasyon olduğu için yurdışında ve Türkiye'de popüler hale gelen karın germe ameliyatı kusursuz görünüm sağlıyor…" ifadelerinde kullanılan "popüler" kelimesi ile estetik, aktörlerin birbirinden esinlenerek, ya da birbirini teşvik ederek yaptıracakları bir moda gibi sunulmaktadır. Nedensellik içeren ifadenin de yer aldığı haber spotunda "kusursuz görünüm" ifadesiyle abartılı söz oyunlarına başvurulduğu (2003:93) görülürken, ameliyatın kusursuz bir görünüm sağlamak için yapıldığı/yapılması gerektiği yönünde bir düşünce oluşturulmaya çalışılmakta ve kadın estetize edilen tanımlama biçimlerinin bir parçası olmaktadır. Metinde geçen *"izsiz operasyon"* ifadesiyle de hem kadınların vücutlarında kalan herhangi bir izin onların bedenlerine bırakacağı estetik hasar vurgulanmakta, hem de ideal kadın bedeninin nasıl olması gerektiği ifade edilmektedir. Yine makro çözümleme temelinde haberin spotunda geçen "herkes estetiği ön planda tutarak sağlıklı ve cezbedici bir görünüme kavuşabilir" ifadesine

odaklanıldığında "estetik uygulamalar"ın ne derece merkeze alındığı görülmekte ve "cezbedici" ifadesi ile abartılı bir söylem olarak (2003:93), ideal kadın portresi çizilirken, kadına da cezbedici olması gerektiği mesajı verilmektedir.

Makro açıdan incelenen haber girişinde ise haber spotundan farklı olarak "sağlık" ifadesi "cezbedici" ifadesinden önce verilmekte, sağlık ön plana çıkarılırken, "cazibeli" olmanın da gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Devamında ise "artık isteyen herkes estetiği ön planda tutarak sağlıklı ve cezbedici bir görünüme kavuşabilir" cümlesinde geçen "estetiği ön planda tutarak" ifadesinde sağlık ve cezbedicilik "estetik" ifadesi ile desteklenmektedir.

Haber metninin mikro yapıda sentaktik yapısı incelendiğinde ise aktif ve basit yapılı cümleler ve tanımsal ifadeler dikkat çekmektedir.[19] Haber metninde estetik ile birlikte yeni bir kadın figürü çizilirken, ameliyat sonrası "popo bölgesi çıkık" "bel bölgesi gamzeli" ifadeleriyle beden idealize edilmektedir. Kadının dişiliğini ön plana çıkaran kıyafetleri giyebilmesi için estetik bir bedene sahip olmasının gerekli olduğu ima edilmektedir. Haber retoriği bağlamında incelenen haber görselinde ise kendisine estetik müdahale yapılan bir kadın ve kadına estetik müdahaleyi yapan bir güzellik uzmanı bulunmaktadır.

*Mahmure.com'*un güzellik/kişisel bakım kategorisindeki *"Aşırı Terlemeye Botoks Çözümü"*[20] başlıklı bir diğer haber makro açıdan incelendiğinde haber başlığında botoks uygulaması, başlığa getirilen "çözüm" ifadesi ile desteklenmekte, terlemeye çözüm olarak botoks önerilmektedir. Haber içeriğinde "uzman" görüşlerine de rastlanmaktadır. Burada da yine van Dijk'ın ideolojik söylem analizinde belirttiği, söylemsel kanıtlara başvurulmakta, uzman görüşleriyle estetik ve botoksun faydaları sıralanmakta, cümle içinde geçen "kalite bozulması, olumsuz etkilenmek, sıkıntı yaşamak" gibi olumsuzlama cümlelerinin yanı sıra "çözüm,

---

[19] "Liposuction izsiz bir ameliyattır ancak gevşemiş karınlarda fazla etkili değildir, yani karın bölgesinin genişlemesini çözmez. Karın germe çok başarılı olsa da iz bırakır". *"İz Bırakmayan Karın Germe Ameliyatı" (27.06.2014/Mahmure.com).*

[20] "Terlemenin vücut ısısını ayarlama fonksiyonu açısından önemli olduğunu belirten ve toplumun % 3'ünde aşırı terleme görüldüğünü söyleyen uzmanlar, aşırı terleme herhangi bir sistemik hastalığa bağlı olmaksızın ortaya çıkabildiğini belirtiyor. Avuç içleri, ayak tabanı ve koltuk altlarında bölgesel olarak görülen aşırı terleme botoksla tedavi edilebiliyor" *(12.06.2014/Aşırı Terlemeye Botoks Çözümü/Mahmure.com).*

kurtarma, engelleme" gibi olumlama ifadelerine de yer verildiği görülmektedir. Mikro açıdan incelenen haber metni aktif yapılı cümlelerle desteklenirken haber cümlelerinde basit yapılı cümleler tercih edilmektedir. Haber aktörleri için "hastalar ve kişi" ifadelerinin kullanıldığı dikkat çekmekte, haber metninde kanıtsallık stratejisi olarak sayısal ifadelere de rastlanmakta (van Dijk, 2003:65-66)[21] haberin devam eden kısımlarında da kanıtsallık konusu "güvenli yöntem", "yan etki görülme olasılığı çok düşüktür", "ciddi rahatsızlık yaratmayan geçici durumlar" ifadeleriyle desteklenmektedir. Bu ifadelerde okura güven veren bir söylem oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Haberin görselinde ise yüzüne su çarpılmış, göğüs hizasında kesilen çıplak bir kadın fotoğrafı yer alırken, "ferahlık" olgusu okurlara verilmeye çalışılmakta, ancak yine kadının bedeni üzerinden konunun vurgulandığı görülmektedir.

Aynı sitenin "güzellik/kişisel bakım" kategorisinde yer alan *"Estetik Cerraha Teslim Olmadan Önce Dikkat!"*[22] başlıklı haberde doğru estetik işleminin yapılması için neler gerektiği konusu "dikkat!" ifadesi ve ünlem işaretleriyle belirlenmeye çalışılmakta, okuru uyarıcı nitelikte bir başlıkla haber içeriğine dikkat çekildiği görülmektedir. Makro yapıda incelenen haber spotunda kullanılan haber aktörü (van Dijk, 2003:79) olan kadınlar "kendini cerrahların ellerine emanet eden" olarak okura sunulmaktadır. Haberin spotu da "giderek, daha çok kadının" gibi belirsiz ifadeler ve abartılı söz oyunlarıyla (van Dijk, 2003:93) desteklenmektedir.

Haber içeriğinin ardalanı maddeler ve ara başlıklar şeklinde oluşturulurken, haber ara başlıklarında "olun", "bilgilenin", "güvenin" gibi aktif emir kiplerine rastlanmaktadır. Başlıklardan ilkinde "risklere karşı bilinçli olun" ifadesiyle, estetik ameliyatların risk barındırdığı, ancak buna rağmen bireylerin bilinçli olabileceği ifade edilmektedir. Haberin devam eden kısımlarında medyada çok revaç gören

---

[21] "Hastaların yaklaşık % 60 - % 80'inde ailede aşırı terleme öyküsü vardır…Her bir koltuk altında 15-20 noktaya ince bir iğne ile ilaç deriye 15-20 derecelik açı ile uygulanır…Etkisi 4-12 ay kadar sürer." *(12.06.2014/Aşırı Terlemeye Botoks Çözümü/Mahmure.com).*

[22] "Estetik cerrahide özellikle son yıllarda yaşanan gelişmeler, giderek daha çok kadının kendini cerrahların ellerine emanet etmesine yol açıyor. Ancak vücudunuzun herhangi bir bölgesine uygulama yaptırmadan önce hem düşünmeniz hem de bilgi almanız gereken detaylar var..." *(Estetik Cerraha Teslim Olmadan Önce Dikkat!/09.06.2014/Mahmure.com).*

uygulamaların “sizi şaşırtmasına izin vermeyin” şeklindeki önerilerle de her ne kadar bazı konulara dikkat çekilmeye çalışılsa da sonuçta daha mükemmel sonuçlar alınması için bir takım kuralların ön plana çıkarılması dikkat çekmektedir. Metinde okur konu ile ilgili bilgilenmeye davet edilmekte (“olabildiğince bilgilenin”) başarılı bir operasyon için ise retoriksel bir benzetme olarak “tek bir altın kural” ifadesi kullanılmaktadır.

Haberin bir diğer ara başlığında ise “hislerinize güvenin” ifadesi ile “hekim ve hastanın ilk karşılaşması”nın önemine vurguda bulunulmakta, devamında da “güven” ve “dürüstlük” kelimeleri yinelenmekte, haberin son ara başlığında da yine “bir estetik cerrah her şeyden önce doktordur” ifadesiyle hastalar için güven sağlamaya çalışan bir ifade kullanılmakta, devamında ise estetik müdahale ile diğer rahatsızlıklara müdahalenin neden farklı olduğu “karşılaştırma” stratejisiyle (van Dijk, 2003:82) verilmektedir. Sonuçta risklere karşı bilinçli olunduğu takdirde, yeterince bilgilenildiğinde, hislerinize güvendiğinizde, işinde uzman bir cerrah tercih ettiğinizde estetik cerrahinin sunduğu tüm olanaklardan neden yararlanılmasın ki düşüncesi de metnin içinde yeniden üretilmektedir.

Erkeğin kadına sunduğu ya da kadın için tasarladığı kabuller, moda, kadını bedeninden dolayısıyla bedeni de var olan anlamından uzaklaştırmaktadır. Dar etekler, yüksek topuklar, rahat olmayan kıyafetler, ideal vücut ölçüleri olarak dayatılan zayıflık, kadın bedenini “kötürümleştirmektedir”. Geçen zamanla birlikte yaşlanmayı, çürümeyi, ölümü hatırlamayı istemeyen erkek, kadının düşünsel üretkenliğinde bunları aşmayı mümkün ve arzu edilir bir şey olarak görmemektedir. Süslenme, erkeğin istediği hâkimiyeti, yapaylığı, bedenin taşlanarak zamanın etkilerinden kadını yok tutmaya yarayan bir edim (Tong, 2006:322) olarak adlandırılmaktadır.

Mahmure.com'un "güzellik/uzmanlar" kategorisinde yer alan *"Güzelliğin Sırrı Karbon Peeling"* [23] başlıklı haberde haber başlığında geçen "sır" kelimesi ile bir gizem yaratılmaya çalışılmakta ve uygulama çekici hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Yine makro açıdan incelenen haber spotunda, cilt problemlerinden bir olan leke tedavileri için öneriler sunulmakta, metinde geçen "karbon peelingi, güzelliğin sırlarıdan biri" ifadesiyle, güzel olmanın yollarından biri olarak kadınlara estetiksel bakım önerilmektedir. Bu haberde de yine "sır, sonuç" gibi kelimelerle retoriksel benzetme unsurları ön plana çıkarılırken, van Dijk'ın ideolojik söylem çözümlemelerinde belirginleşen "karşılaştırma" stratejisini (van Dijk, 2003:82) içeren ifadelere de rastlanmaktadır. Metinde geçen "Uygulamanın en rahatlatan avantajlarından biri de gündelik yaşantımızı sekteye uğratmadan sosyal hayatınıza devam edebilmenizi sağlaması. Etkin sonuçlar için ise biraz sabretmeniz gerekiyor" cümlesinde geçen "en rahatlatan" ifadesiyle diğer estetik işlemlerle söz konusu işlemin farkı karşılaştırmalı bir şekilde (van Dijk, 2003:82) vurgulanmaktadır. Kanıtsallık stratejisine başvurulan haberde (van Dijk, 2003:65-66) sayısal verilere de rastlanmaktadır. "Uygulamanın en rahatlatan avantajı" ve "gündelik yaşantınızı sekteye uğratmadan sosyal hayatınıza devam edebilmesini sağlaması" gibi ifadeler haber başlığını ve diğer metinleri destekleyici şekilde karbon peelingi kullanımını desteklerken, normalde uygulanan bu işlemin uygulanmasından sonra sosyal hayatın sekteye uğrayabileceği de dolaylı olarak ima edilmektedir. İşlemin sabır gerektirdiği vurgulanırken, kadınların güzel olabilmek için mücadele etmesi gerektiği ifade edilmektedir. Hedef ise "mutlu" ve "istediği yüze sahip olan" bir kadına ulaşmaktır.

Söz dizimsel biçimlerdeki değişebilen anlamların ifade edilmesi için geçerli olan her şey, aynı şekilde bütün söylem düzeyindeki, tüm önermeler için de geçerlidir. Birtakım önermeler de metin ya da konuşmanın sonunda yer alan tümcelerle ifade edilmekte, genel olarak, tümcelerde olduğu gibi, bir metnin başında ifade edilen bilgi böylelikle fazladan bir vurgu almaktadır. İlk önce o okunduğu için

---

[23] "Karbon Peelingi, hem cilde peeling etkisi yaratmak, ölü hücrelerden arındırmak için tek seans yapılabiliyor hem de tedavi amaçlı 1-2 hafta aralarla yapılabiliyor… Yaklaşık 15-20 dakika süren bu uygulama sonrası cildinizde herhangi bir kabuklanma gözlenmiyor" (*Güzelliğin Sırrı Karbon Peeling/ 31.03.2014/Mahmure.com).*

metnin geri kalanının yorumu üzenirden sonra ifade edilen bilgiye göre daha fazla denetim sahibi olmaktadır (van Dijk, 2003:70).

Bu tespitler dikkate alındığında *Mahmure.com*'un "güzellik/uzmanlar" kategorisinde yer alan *"Selülitler Dert Olmaktan Çıkıyor"*[24] başlıklı haberde "dert olmaktan çıkmak" ifadesiyle deyimleştirilmiş bir tamlama ile kadınlar estetikle çözüm bulmaya teşvik edilirken, selülitli bir vücudun ideal kadın bedeninde olmaması gerektiği vurgulanmakta, "selülit" ve "dert" arasında bir ilişki kurularak retoriksel bir benzetme yapılmaktadır. Makro yapıda incelenen haber spotunda, okurun gözünde güvenilirliğin sağlanması için uzman görüşlerine ve güven yaratacak verilere de başvurulmaktadır. Sayısal verilerle desteklenen haber metni, sentaktik çözümlemede incelendiğinde cümle yapılarının aktif yüklemlerle desteklendiği görülmektedir.

Yine metnin devam eden kısımlarında cilt problemleri kadın için "can sıkıcı" bir konu olarak ele alınmakta, cilt lekeleri için "kadınlar için oldukça can sıkan" ifadesi kullanılmakta, cilt probleminin yalnızca kadınları ilgilendiriyormuş gibi okuru yönlendiren söylemler görülmekte, ideal kadın profilinde kusursuz bir kadın çizilmeye çalışılmaktadır. Metaforik bir anlatımla selülit "portakal kabuğuna" benzetilmekte, haber metninde kadın bedeninin "ipeksi bir vücuda" ulaşması için kadınlara tavsiyeler verilmekte, bu tavsiyeler mikro yapıda gereklilik içeren ifadelerle (uzak durmalı, dengeli ve düzenli beslenmelisiniz) okura sunulmaktadır. Haberin devam eden kısımlarında ise retoriksel yineleme (van Dijk, 2003:105) ifadelerine de rastlanmaktadır ("Tabi ki selülitin baş düşmanı su, bunu asla unutmuyor ve bu uygulama sürecinde de sürekli su tüketiyoruz.").

---

[24] "SmoothShapes, lazer&vakumla çalışan ve ABD'de tedavisinde FDA ve Amerikan Dermatoloji Derneği (ADD) onayı almış ameliyatsız bir uygulama. Photomology adı verilen teknoloji nedeniyle sonuçları kalıcı. Bu iyileştirme uygulaması 4 ana prensipten oluşuyor: "Diod lazer, infrared ışık enerjisi, vakum etkisi ve mekanik masaj" (*"Selülitler Dert Olmaktan Çıkıyor/18.03.2014/Mahmure.com).*

Mahmure.com'un güzellik/uzmanlar kategorisinde yer alan *"Leke Sorunu Işık Peelingi İle Çözülüyor"*[25] başlıklı haberin haber spotunda ise diğer haberlerin "aksine ister kadın ister erkek olsun lekeler yüzümüze gölge düşürüyor" ifadesiyle konunun her iki cinsiyet için de sorun teşkil ettiğine dikkat çekilmiştir. Metnin devamında karşılaştırma stratejisi (van Dijk, 2003:65-66) ve yineleme stratejisi içeren ifadelere (van Dijk, 2003:65-66) rastlanmaktadır. Söz konusu tedavi yöntemine kadınları teşvik etmek için "dünyada kabul gören ve etkileri gözlenmiş güvenilir sistemler" ifadesi kullanılırken, "en çok konuşulanlarından", "dahası yüz güldüren sonuçlar", "oldukça başarılı sonuçlar" ifadelerinde de abartılı söz oyunlarına (van Dijk, 2003:93) başvurularak okur için haber inandırıcı hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Haberde konu ile ilgili otoritelerin, uzman kişilerin (van Dijk, 2003:80) görüşlerinden faydalanılması gerektiği de "bu sistemlere hakim bir uzman tarafından gerçekleştirilmesinin önemi de artıyor" gibi ifadelerle görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Mikro açıdan incelenen haber metninde ise "yapıyoruz, kullanabiliyoruz" gibi yüklemlerde biz ifadesine başvurulduğu görülürken, aktif yapılı cümleler tercih edilmektedir. Doğrudan anlatım tekniklerine de başvurulan haber metninde okurların konu ile ilgili düşünceleri tırnak içinde doğrudan bir anlatımla okur söylemişçesine verilmekte ("Lekelerimden tamamen kurtuldum") metin içinde geçen "göz ardı etmeyin" deyimiyle de cildin önemsenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Tüm bu doğal olmayan uygulamalar ironik olarak kadınların hayalini kurduğu iddia edilen doğallıkla özdeşleştirilmektedir. Fotoğraf ve metin bağlantısı bağlamında incelenen haberde ise haber içeriğini destekleyen görsele rastlanmamaktadır.

Kadının bakımlı olması gerektiği mesajının okura verildiği bir başka haber olarak *Mahmure.com'*da *"Fibrocel ile Cilt Gençleştirme"*[26] başlıklı aynı kategoride

---

[25] "İster kadın isterse erkek olsun lekeler yüzümüze gölge düşürüyor. Özellikle de kadınlar için oldukça can sıkan cilt lekeleri her kadının hayalini kurduğu doğallığı da yok ediyor". *"Leke Sorunu Işık Peelingi İle Çözülüyor/04.03.2014/Mahmure.com).*

[26] "Fibrocell uygulaması ilk Sertap Erener'in cildinin ışıldaması ile dikkat çekti. FDA tarafından onaylanan bu uygulama güneşten etkilenmeyen kulak arkasından veya kol içinden alınan doku ile 3 haftada 10 milyon kök hücreye dönüştürülüyor. Fibrocell yöntemi artık Türk laboratuvarında

yer alan bir başka haberde ise cilt ışıldatma yöntemlerinden olan Fibrocell uygulaması anlatılmakta, bu anlatımda van Dijk'ın da (2003:86) belirttiği metinlerarası kanıtsallığa başvurulmaktadır. Makro yapıda incelenen haber başlığında yine kadınların ciltlerini olduğundan daha genç gösterdiği söylenilen başka bir yöntem olan fibrocel'den bahsedilmekte, "gençleşme" konusu üzerinden hareket edilmektedir. Makro yapıda incelenen haber spotunda da konu ile ilgili otoritelerin (van Dijk, 2003:81) uygulamaları üzerinden hareket edilerek örnekler verilmektedir. Haber ardalanında ünlü bir beden üzerinden gerçekleşen uygulamanın etkisi ifade edilmekte, haber ardalanının, haber bağlamı tarafından desteklendiği görülmektedir. Haber başlığında ve girişinde haberde hedeflenen sadece kadınlar gibi görünse de, metnin ilerleyen kısımlarında "kişi" ve "erkek" ifadesi de kullanılmaktadır ("Ameliyat olmadan, anestezi almadan yapılan ve sosyal hayatı etkilemeyen bu uygulama kadınlar ve erkekler tarafından tercih edilen uygulamaların başında geliyor."). Haberde güverilirliği ve kanıtsallığı arttırmak için zaman zaman sayı oyunlarına başvurulduğu görülürken[27] kanıtsallık her iki haber metninde de bilgi ve düşüncelerin ilgili birkaç delil ya da kanıt sunduğu durumlarda bir tartışmadaki dünya görüşleri ya da iddiaları daha akla yatkın görünür hale getirmektedir (van Dijk, 2003:87). Kanıtsallık ünlü bir isim üzerinden gerçekleştirilirken uygulama ikna edicilik adına sayısal verilerle desteklenmekte, uzmanlar tarafından tavsiye edilmektedir.

Pudra.com'un güzellik-estetik kategorisinde yer alan haber başlıklarında kullanılan tamlama ve kelimeler genellikle estetik alanı ile ilgili teknik kelime, terim ve tamlamalar şeklindedir. "Klişe güzellik", "yeni trend", "slikon", "estetik", "cilt çatlakları", "estetik dolgu", en çok kullanılan ifadelerdir. Yüklemlerde de ağırlıklı olarak "bilmeniz gerekenler/bilinmesi gerekenler" şeklinde sentaktik anlamda dolaylı ifadeleri içeren gereklilik kiplerine rastlanmaktadır.

çoğaltılarak, doktorlar tarafından uygulanabiliyor" (*"Fibrocel ile Cilt Gençleştirme/03.03.2014/Mahmure.com).*

[27] "Tedaviye başladıktan 3 ay sonra ciltte etkili sonuçlar gözle görünmeye başlıyor. Türkiye de iki yıldır uygulanan acısız olan ve kişinin sosyal hayatını etkilemeyen bu uygulamanın etkileri 4-6 yıla kadar kalıcı" (*"Fibrocel ile Cilt Gençleştirme/03.03.2014/Mahmure.com).*

Pudra.com'da "Liposuction Uygulaması Hakkında Bilmeniz Gerekenler"[28] başlıklı haberde bölgesel yağlardan kurtulmaya çalışan kadınlara Liposuction yöntemi hakkında bilgiler verilmektedir. Makro yapıda incelenen haber başlığında "bilmeniz gerekenler" ifadesiyle kadınlara ithaf edilen söylemler dikkat çekmektedir. İronik bir söylemde (van Dijk, 2003:96) kadın ideal ölçülere ulaşmak için tüm bilgi ve donanıma sahip olmak zorundadır anlamı "gerekenler" ifadesiyle verilmektedir. Belirsiz ifadelerin kullanıldığı haber metni, uzman görüşleriyle desteklenmekte, ideal kadın ölçüleri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. "Peki, ideal görüntüye kavuşmak imkânsız mıdır? Hayır. Diyetinizi ufak ama etkili operasyonlarla birleştirerek yazın mükemmel bir vücutla sahilde dolaşabilirsiniz" ifadelerinde de ideal görüntüye kavuşmaya çalışan kadın için kendisine ufak ama etkili operasyonlarla mükemmel bir vücut vaad edilmektedir Yine devam eden cümlelerde zayıflığın takıntı olduğundan bahsedilirken, uzman görüşleriyle birlikte kadınlar yağ aldırma işlemi olan liposuctiona davet edilmektedir. Bu işlem sonunda da kadına, ideal görüntüyle, mükemmel bir vücutla sahilde dolaşabileceği vaad edilmektedir. Mikro yapıda incelenen haber metninde haber fiillerine bakıldığında, pasif yapılı cümlelerin tercih edildiği ("yapılır","gerekir","taburcu edilir","görülür") görülmektedir. Karşılaştırma stratejisine (van Dijk, 2003:82) başvurulan cümlelere de rastlanmaktadır ("…operasyonlar arasında en çok uygulanan liposuction uygulaması ile ilgili bilgiler verilmektedir"). Yineleme ifadelerine rastlanan cümlelerde (van Dijk, 2003:105) ("yine liposuctionun en çok uygulandığı bölgeler diz içleri, üst kol, gıdı bölgesi ve yüz bölgesidir") hedef kitle olan kadınlar için liposuction yönteminin sıradan her kadının yaptırabileceği bir uygulama olduğu, ama sonuçlarının kadınları "özel vücuda sahip kadınlar" şekline dönüştürebileceğinin altı çizilmektedir. Böylece kadın uygulamalara aşina bir söylemle desteklenmektedir.

---

[28] "Liposuction öncesinde diyet yapılmalı mı? Liposuction yöntemiyle beden farklılıklarımızı azaltmak mümkün mü? Prof. Dr… liposuction hakkında merak edilenleri anlattı… Diyetisyen kontolündeki diyetler kalıcı çözümler getirse de çoğu kişi hayalindeki vücuda kavuşmakta zorluk çeker. Bölgesel yağlar, alt ve üst beden farklılıkları moral bozukluklarına sebep olabilir. Peki, ideal görüntüye kavuşmak imkânsız mıdır? Hayır. Diyetinizi ufak ama etkili operasyonlarla birleştirerek yazın mükemmel bir vücutla sahilde dolaşabilirsiniz…" (*Liposuction Uygulaması Hakkında Bilmeniz Gerekenler/ 31.03.2014/Pudra.com).*

Pudra.com'da güzellik-estetik kategorisinde yer alan *"Estetik Dolguya Dair Bilinmesi Gereken Her Şey"*[29] başlıklı haberde yüz ve vücut için uygulanan estetik dolgu ile ilgili bilgiler verilmekte, haber spotunda estetik dolgunun kullanılma amacı anlatılmaktadır. Haber içeriğinde "hem sayısal verilere" hem "belirsiz ifadeler" ve "retoriksel ifadelere" yer verilmektedir. Haber ara başlığında dolgunun neden arttığı sorusunun da cevabı aranmaktadır. Söz konusu estetik değişimin kişinin doğallığını bozmadığı gibi bir algı uyandırılmaya çalışılmaktadır. Haber otoritelerinin konu ile ilgili görüşlerinin verildiği haber metninde akademik bir tartışma niteliğinde olduğu belirtilen estetik dolgu konusunda haber akörleri için gerçek hasta ve gerçek hasta olmayan ayrımıyla hareket edildiği, kozmetik amaçlı estetik yaptıranların ise bu kararlarının *"kişisel karar"* niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Haber görselinde kendilerine botoks yapılan kadınların görsellerine yer verilmiş, görsellerin çoğunda kadın yüzü ve mimikleri ifadesiz şekilde konumlandırılmış, retoriksel bir öğe olarak haber görselinde kadının dış müdahaleler doğrultusunda bedeninde olan değişikliğe işaret edilmiştir.

Pudra.com'un güzellik estetik kategorisinde yer alan *"Yüz Germe Ameliyatlarına Yeni Alternatif: Ulthera* başlıklı haberde *(29.01.2014)* ise ameliyatsız yüz germe ile ilgili bilgiler verilmektedir. Ayrıca estetikle ilgili birçok alternatif uygulamanın da olduğu kabul edilmektedir. Makro yapıda haber spotu ve girişinde uzman görüşlerine yer verilirken, metinde geçen, "cilde tek bir uygulama ile kişinin kendini oldukça iyi hissedeceği, gözle görülebilir olumlu sonuçlar alması mümkündür" ifadesinde de yine beden üzerinden geliştirilen bir söylemle, bir kişinin kendini iyi hissedebilmesi için iyi bir görünüme sahip olması gerektiği ifade edilmektedir. Retoriksel bir unsur olarak haber fotoğrafında da kadın yüzü detayı haberi destekleyici olarak verilmektedir.

Estetik konusunda genellikle göğüs büyütme operasyonlarında kullanılan silikon taktırma konusuna da değinilmiş ve *Pudra.com*'un güzellik ve estetik

---

[29] "Günümüzde estetik dolgu maddeleri kozmetik amaçlı olarak yüzün ve vücudun birçok farklı alanında kullanılıyor. Peki, dolgunun yan etkileri, yan etki riskini azaltan uygulama teknikleri neler? Yanıtları Pudra.com'da" *(Estetik Dolguya Dair Bilinmesi Gereken Her Şey/31.01.2014/Pudra.com)*.

kategorisinde yer alan *17.02.2014* tarihli haberinde[30] makro yapıda incelenen haber spotunda "gün geçtikçe daha çok talep gören", ifadesinde, silikonun kadınların yaşamlarının akışında doğal bir değişim olduğu, talebin giderek arttığı belirtilmektedir. Abartılı söz oyunlarına başvurulan haber metninde "daha çok", "mükemmel", "göğüs ölçüsünden memnun olmayan" gibi ifadeler ön plana çıkmakta, uygulama sonrasında ideal mükemmel kadın figürü yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu işlemlerin artışının vurgulandığı haber metninde, kadınların göğüs ölçüsünden memnun olmamaları sonucunda bu işlemi gerçekleştirdiklerinden bahsedilmektedir. "Pek çok kadın özgüvenini de tekrar kazanıyor" ifadeleriyle kadınların özgüven kazanmalarında beden estetiğinin rolü vurgulanmakta, haberde "uzman" görüşlerinden tavsiyeler verilmekte, kadın bedeni yine idealize edilen ölçülere uyumlaştırılmaya çalışılmaktadır.

Sonuç olarak beden kültürü modern toplumda bir endüstri ve sektöre dönüşmüş durumdadır. Kendi görünüşünden, bedeninden sorumlu tutulan bireyler yaşam kalitelerini yükseltmek, bedenin formunu korumak, sağlıklı yaşamak için beden sektörünün sunduğu sağlık, estetik, kozmetik, güzellik, diyet ve fitness gibi hizmetlerden faydalanmak istemektedirler. Modern beden kültürünü oluşturan diyet, güzellik, fitness, estetik vb. beden odaklı söylem, mekân ve pratikler, sayısız el kitabı ve broşürler meşru bedeni ve bedenin meşru kullanımını yapılandırmaktadırlar (Odabaş, 2005: 160).

3.2.1.1.3. Tüketimin Nesnesi Olma

Tüketim toplumu, bir yönüyle, küresel sermayeden yoksun olan bireylere bedenleri ve dış görünüşleriyle var olma olanağı sunan bir sistemin adıdır. Bu sistem içinde üretilen değer ve pratiklerin kadınlar için sunduğu vaatler ise sonsuzdur (Işık, 1998:11).

Tüketim toplumunda arzunun dolaysız bir göstereni bedendir. İncelikli ve gösterişli bir bedenden mahrum olmanın yaşam arzusundan büsbütün yoksun olmak olduğu anlayışı benimsenmiştir. Söz konusu arzuyu inşaa etmede de, moda ve

---

[30] *"Silikon Taktırırken Nelere Dikkat Etmeli?" (17/02/2014/Pudra.com).*

reklamcılık başta olmak üzere, medya ve imaj endüstrisinin pek çok alanı doğrudan işlev görmektedir. Moda endüstrisinin yeniden oluşturduğu beden, reklamcılığın kışkırtıcılığı ve satış retoriği aracılığıyla kitlesel pazarlamaya hazır hale getirilmektedir. Diyet, güzellik ve vücut bakımı (solaryum, kuaför, manikür-pedikür, vb.) spor ve egzersiz gibi diğer popüler tüketim kültürü pratiklerinde mutluluğa, kişisel yeterliliğe, sağlam iradeye, yaşlanmayan ve hep diri ve genç kalan beden idealine vurgular yapılırken, beden adeta mitsel bir düzene yükseltilmiştir. Benzer şekilde, ince ve zayıf bedenlerin başarı, gençlik, toplumsal itibar ve kabul görmeleriyle ilişkilendirilmesi ile de birçok uygulamanın, temelde kadın bedeni ve özel olarak da kadın bedenini toplumsal bir "proje" olarak konumlandırılmasına sebebiyet vermektedir. Söz konusu projenin öngördüğü beden, kendisi için sürekli olarak harcama yapılması vurgulanan bir yatırım aracı olarak tüketim toplumunun ekonomik ederinin en yüksek olan ürünü şeklinde sunulmaktadır (Köse, 2011:88). Hemen hemen her çeşit kitle iletişim aracında güzellik maskeleri, diyet reçeteleri, solaryum, botoks gibi tekniklerle kusursuz bir vücuda ve güzelliğe sahip olabilmenin yolları bireylere empoze edilmektedir (Günindi Ersöz, 2010: 39).

Bu sistem içinde üretilen değer ve pratiklerin kadınlar için sunduğu vaatler ise sonsuzdur. *Pudra.com*'da da ünlü kadınlar üzerinden öneri ve tüketim tavsiyelerine yer verilmekte, *Mahmure.com*'da da kadın bedeni tüketim kültürünün dinamikleri içerisinde nesneleşmektedir.

Pudra.com'un "güzellik ve cilt bakımı" kategorisinde yer alan *"Naomi Camphell'in Anti Aging Sırrı" (07.03.2014)* ve *"Charlize Theron'un Cilt Bakımı Sırrı" (04.03.2014)* başlıklı haberlerde, iki ünlü oyuncu üzerinden kadınlara "tavsiyeler" verilmektedir. Makro açıdan incelenen her iki haber başlığında da tekrarlanan "sır" kelimesiyle, van Dijk'in haber söylem stratejilerinde kullandığı söz konusu ünlü isimler üzerinden sunulan tavsiyeler, "sözlükleştirme" tekniği ile okura sunulmakta, "sır" kelimesi ile kadınların güzellik ve bakım sırlarını herkesle (her kadınla) paylaşmadığı ima edilmektedir. Haberler ayrı ayrı incelendiğinde ise *07.03.2014* tarihli haberin spotunda haber başlığını açıklayıcı nitelikte, "fit, kırışıksız" ifadeleriyle genç görünümlü olan olgun kadının profili çizilmeye

çalışılırken, “43” yaşında olmasına rağmen ifadesinde ise örtülü olarak, 43 yaşın gençlikten olgunluğa geçen kısmındaki kadın figürü de tasvir edilmektedir. Bağlam ve ardalan bilgisine yer verilen haber metninde, “1990’lı yıllara damga vuran ve modellik konusunda rakipsiz” ifadesiyle, tarihsel anlamda haberin ardalanının vurgulandığı görülmektedir. Haberin devam eden kısımlarında da ardalan ve bağlam bilgilerinin devam ettiği görülmektedir (“bundan beş yıl önce Amerika’da ortaya çıkan ancak Türkiye’de fazla ilgi görmeyen bu detoks türü pek çok şeye iyi geliyor”). Haber görselinde ise haber metnini destekleyici nitelikte söz konusu mankenin fotoğrafı verilmektedir. Burada kadın bedeninin erkeğe haz nesnesi olarak sunumu için kadının yapması gerekenler sıralanmakta, sağlık konusu beden konusunun önüne geçilerek verilmektedir. Aktif cümle yapılarının kullanıldığı haber semantiğinde, “yardımcı olur”, “engeller” gibi yapıcı ifadelere de yer verilmektedir.

“Charlize Theron’un Cilt Bakımı Sırrı” başlıklı bir diğer haberde, makro açıdan incelenen haber spotunda haber başlığını destekleyen ifadelere rastlanmaktadır. Bu ifadelerde “doğallıktan yana olan” “kusursuz cilt” ifadeleriyle, Charlize Theron’un cildine uygulanan bakıma dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Metinde yine ünlü bir haber aktörü üzerinden “kusursuz kadın” profili çizilmeye çalışılmaktadır.

Haber girişinde ise ünlü isim üzerinden ideal kadın profilinin detayları verilmektedir. Bu detaylara göre, güzelliği herkes tarafından kıskanılan, ancak özel hayatında doğal olan, fotoğraflarda cildi parlayan, böyle bir güzelliğin sırrı kendisinde olan kadın ideal kadın olarak görülmektedir. Devamında ise sayısal veriler ile desteklenen haber metninde geçen “400 dolarlık özel bakım” ifadesinde bu bakımın bedeli verilirken, güzel olmanın belirli bir bedel gerektirdiği de dolaylı olarak okura verilmektedir. Haber görselinde ise aktristin fotosuna yer verilirken, söz konusu aktrist eli ile belini kavrayan, özgüvenli bir duruş içeren bir görselde verilmektedir. Bu da haber metnindeki kusursuz ve kendine özgüvenli kadın imajını destekleyici niteliktedir.

Aynı sitenin “güzellik cilt bakımı” ve “güzellik saç bakımı” kategorisinde yer alan *“Boby Brown’un Yeni Yüzü Kate Upton” (24.03.2014)* ve *“Elidor’un Yeni Yüzü*

Serenay Sarıkaya Oldu" (19.02.2014) haberlerinin başlığında da yine "sözlükleştirme" ve "ima" ifadeleri görülmektedir. van Dijk (2003:93) örtüklük/ima olarak isimlendirdiği bu stratejiyi, söylemdeki konuşmacıların bildikleri ya da inandıkları her şeyi söylemesine gerek kalmadan, örtük kalan söylemin büyük bölümünü, bilgi ya da tutumlardan çıkarılabilir ve dolayısıyla söylemde temsil edilebilir zihinsel modellerin bir parçası olarak tanımlamaktadır. Her iki haber başlığında da vurgulanan "yeni yüz" kavramı ile tüketim kültüründeki kadının metalaştırıldığı görülürken, eskiyen bir şeyin yerine konan herhangi bir kavramı tanımlayan "yeni" sözcüğü, burada kadın için bir tüketim malzemesi olan makyaj ürününde, kadının yüzünü vitrinleştirerek, seçilen yeni bir yüzü tüketicinin huzuruna çıkarmak için kullanılmaktadır. Haberler detaylı şekilde incelendiğinde ise *24.03.2014* tarihli haberin girişinde haberin ardalan ve bağlam bilgilerine yer verilirken, bu bilgilerin ideal kadın imajının çizilmesinde kitle iletişim araçlarının rolü doğrultusunda abartılı söylemlerle ve metaforik anlatımlarla desteklendiği görülmektedir ("Resmi ınstagram hesabı üzerinden yapılan açıklama, kozmetik dünyasında bomba etkisi yaratırken, Upton hayranlarını da fazlasıyla sevindirdi"). Haberin devam eden kısımlarında Kate üzerinden kadınlara mesajlar verilirken kadınların sadece güzelliği ile ön plana çıkmaması gerektiği, aynı zamada sağlıklı görüntüsü ve pozitiif enerjisiyle de ön plana çıkması gerektiği mesajı verilmektedir. Haber metninde aktif yapılı cümlelere yer verilirken ("sevindirdi", "açıkladı", "yetti", "verdi") cümleler doğrudan anlatımla desteklenmektedir.

19.02.2014 tarihli haber içeriğinde ise ünlü bir isim üzerinden kadın bedeninin bir ürün tanıtımı için kullanıldığı haber içeriğinin detaylarına yer verilmektedir. Haber ardalan ve bağlam bilgilerine yer verilen metinde, söz konusu çekimleri devralan ünlünün bu çekimleri devralma sebebi sebep sonuç stratejisi bağlamında haberin ardalanı ile birlikte metin içinde verilirken, abartılı ifadelerin de sayısal verilerle desteklendiği görülmektedir.[31] Haber görselinde ise ünlü ismin fotoğrafına yer verilmektedir.

[31] "Elidor'un yeni yüzü olan Sarıkaya reklam kampanyası kapsamıda kamera karşısına geçmek için bir milyon lira aldı. Miss Turkey 2010'da ikinci olduktan sonra dikkatleri üzerine çeken, şu anda da Medcezir dizisindeki rolüyle çok beğenilen Serenay'a rol arkadaşı Hazal Ergüçlü de eşlik etti. Elidor

Aynı sitenin, diğer başlıklarında ise ünlü bir modacının 2014 yılı için tasarladığı saç modelleri tanıtılmakta *(Uğur Alevyılmaz 2014 İlkbahar-Yaz Saç Modelleri)* ünlü isimlerin saç ve makyajları *(Oscar'ın Gelmiş Geçmiş En Güzel Saç ve Makyajları)* incelenmektedir.

Söz konusu haberlerden *"Uğur Alevyılmaz 2014 İlkbahar Yaz Saç Modelleri"* başlıklı haberde *(28.04.2014)* kadın için ideal saç modelleri ele alınmakta, Alevyılmaz'ın kadını doğa tutkunu, kendisini prenses gibi hisseden, renklere aşık, lüksten uzak, duyarlılığı yüksek bir bohem bir prenses hayal ettiği vurgulanarak, haberde kendimizi nasıl bir prenses gibi hissedeceğimizi görelim denilerek haber görsellerle desteklenmekte ve kadının kendini bir prenses gibi hissetmesi yine belli estetize etme biçimleri çerçevesinde tanımlanmaktadır. *Oscar'ın Gelmiş Geçmiş En Güzel Saç ve Makyajları* başlıklı bir diğer haber metninde *(01.03.2014)* ise karşılaştırma ifadesinin haber başlığına yansıdığı görülmekte, bu ifadeler "gelmiş geçmiş" ve "en güzel" ifadeleriyle vurgulanmaktadır. Ardalan ve bağlam bilgilerine rastlanmayan haber metninde, retoriksel bir unsur olarak haber metnini destekleyici nitelikte kadınların saç modelleri ve renklerinin ön plana çıktığı görsellere yer verilmektedir.

Makro çözümleme temelinde konuya yaklaşıldığında haber başlıkları haberin genelini açıklayıcı niteliktedir. Başlıklarda yer yer *Pudra.com*'un "güzellik saç bakımı" kategorisinde yer alan "*Oscar'ın Gelmiş Geçmiş En Güzel Saç ve Makyajlar*ı" başlıklı haberinde olduğu gibi "karşılaştırma" ifadelerine de rastlanmaktadır. Tematik yapıda incelenen bir başka unsur olan haber girişlerindeki spotlarda ise, haber başlıklarını destekleyen ifadeler görülmektedir. Bu ifadelerde ise haber aktörleri olan ünlü isimlerin bedenleri üzerinden kadınlar tüketimin bir nesnesi haline getirilmektedir.[32] Bu mesajlarda ise ünlü manken Naomi Camphell için

---

reklamına ait herhangi bir görüntüyü basınla paylaşmadı ancak bu haber şimdiden gündeme bomba gibi düştü" *(19.02.2014/Pudra.com).*

[32] "43 yaşında olmasına rağmen kırışıksız cildi ve fit vücuduyla dikkatleri çeken Naomi Campbell'ın sırrı yeşil sebze suyu. İşte Campbell'ın anti-aging sırrı hakkında bilmeniz gerekenler" *(Naomi Camphell'in Anti Aging Sırrı/07.03.2014/Pudra.com)*.

"Doğallıktan yana olan Charlize Theron kusursuz cildiyle dikkatleri üzerine çekiyor. İşte güzel oyuncunun 400 dolarlık cilt bakım sırrı" *(Charlize Theron'un Cilt Bakımı Sırrı/04.03.2014/Pudra.com).*

"kırışıksız cilt ve fit vücut", ünlü oyuncu Charlize Theron için "kusursuz cilt", ünlü manken Kate Upton için "dünyanın en güzel kadınları arasında" ifadeleri kullanılmaktadır. Retoriksel bir dille "kusursuz", "mükemmel", "fit" olma yolları diğer kadın okurlara verilirken, "ideal kadın" portresi de çizilmektedir. Ünlü saç tasarımcısının 2014 saç koleksiyonunun tanıtıldığı diğer haberde ise, haber içeriğini okura inandırıcı kılmak için ideolojik söylem çözümleme yöntemlerinde kullanılan, birçok savın güvenilirliğini artırmak için tarafsızlığı vurgulayan girişimlerden biri olan "sayı oyunlarına" (van Dijk, 2003:200) bu haber spotunda da başvurulmaktadır. Spotta geçen "Sektörde 40. Yılını kutlayan Wella Professional saç tasarımcısı" ifadesinde, haber içeriğinden önce haber aktörü tanımlanmakta, kadınlara verilen tavsiyelerin neden dinlenmesi gerektiği de önem sırasına göre spota çekilerek, kadınlara özel yorumlara dikkat çekilmektedir.

Ünlülerin Oskar Ödülleri'ndeki saç ve makyajlarının tanıtıldığı bir diğer haberde de[33] haberin tarihi verilerek, neden önemsenmesi ve kadınlar tarafından takip edilmesi gerektiğine dikkat çekilirken, devam eden cümlelerde "Oscar ödüllerinden önce gelmiş geçmiş en iyi saç ve makyajları da mercek altına alıyoruz" ifadelerinde de, vurgulanan "önce" ifadesiyle, saç ve makyajın bir kadın için gerekliliğine ve önceliğine dikkat çekilmektedir.

Haberlerin içerikleri mikro bir yapıda sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri bağlamında incelendiğinde ise genel olarak "aktif yapılı" cümlelere rastlanmaktadır. Bu haberde adı geçen ünlü isimlerin sözlerine tırnak içindeki ifadelerle sıkça yer verilmekte, metinlerde, "açıkladı", "belirtti", "keyifli anlar yaşattı" gibi aktif yapılar kullanılmaktadır. Yine tüketim kültürü ürün ve etkinliklerinin tanıtıldığı haberlerde, ünlü kadınlar için "dikkat çeken", "sırrını

"Dünyanin en güzel kadınları arasında gösterilen Kate Upton Bobbi Brown'un yeni yüzü oldu" (*Boby Brown'un Yeni Yüzü Kate Upton/*24.03.2014/*Pudra.com*).
"Saç tasarımcısı Uğur Alevyılmaz'ın "Bohem Prenses" ismini verdiği 2014 İlkbahar Yaz Saç Koleksiyonu'nda örgüler, romantik dalgalar ve farklı renk uygulamaları öne çıkıyor" (*Uğur Alevyılmaz 2014 İlkbahar Yaz Saç Modelleri/*28/04/2014/*Pudra.com*).
"Medcezir dizisinin güzel oyuncusu Serenay Sarıkaya Elidor'un yeni yüzü oldu. Rol arkadaşı Hazal Ergüçlü ile kamera karşısına geçen Sarıkaya, bunun için bir milyon lira aldı (*Elidor'un Yeni Yüzü Serenay Sarıkaya Oldu/*19.02.2014/*Pudra.com*).
33 "2 Mart'ta yapılacak 2014 Oscar Ödülleri'nden önce gelmiş geçmiş en iyi saç ve makyajları da mercek altına alıyoruz. İşte Oscar'ın en güzel 20 saç ve makyajı. Pudra.com'da okuyun" *(Oscar'ın Gelmiş Geçmiş En Güzel Saç ve Makyajları*/01.03.2014/*Pudra.com).*

açıklayan", "damga vuran" ifadelerine yer verilmektedir. van Dijk'in ideolojik söylem stratejilerinden biri olarak belirlediği haber metinlerinde bugünkü durumun "tarihte daha önce meydana gelmiş olaylarla" karşılaştırılılmasını ifade eden cümle içinde tarihsel öğelere başvurma (van Dijk, 2003:90-91) stratejisi de dikkat çekmektedir. Bu öğeler, "Naomi Camphell'in 1990'lı yıllara damga vuran", "1991 yılında kurulan ve kısa zamanda en iyi kozmetik markası arasına giren", "86. Oscar Töreni", "Wella'nın 40. yaşı" ifadelerindeki tarihsellik, retorik bir unsur olarak okuru ikna etmek amacıyla cümle içinde yer almaktadır. Bunun yanı sıra bazı cümlelerde ise "ardalana bağlı" olarak neden-sonuç ilişkisi ve "sayısal" ifadelerle desteklenen ifadelere de rastlanmaktadır. Söz konusu örnekte,[34] ünlü oyuncunun güzel bir cilde sahip olmasının sırrı, 400 dolarlık özel bir bakım yaptırmasının sonucu olarak görülmektedir. Haberde bir başka cümlede ise aynı ünlünün, ünlülerin güzellik uzmanı olan bir ismi tercih etmesinden dolayı kusursuz bir cilde sahip olduğu ifade edilmektedir. Burada "kusursuz bir cilde sahip" ifadesi, söylem çözümleme stratejilerinde anlamın niteliklerini arttırmayı sağlayan retoriksel bir "abartma" unsuru olarak kadın okurlara, kusursuz olmanın yollarından biri olarak özel ve pahalı bir bakımı önerirken, tüketim hallerinde kadınlık yine kusursuz bir bedene sahip olmanın yollarını kadın okurlara göstermektedir. Diğer haberlerde de benzer şekilde bağlam bilgisi neden sonuç ilişkisi içinde okura sunulmaktadır. Bu haberde ünlü bir makyaj ürünü, tanıtımında kullanılan ünlü bir isim için sadece "güzelliği" nedeniyle değil, "sağlıklı görüntüsü" ve "pozitif enerjisi" nedeniyle de seçildiği belirtilirken, hem bir kadının seçilip, beğenilme unsurları sıralanmakta, hem de van Dijk'ın da (2003:87) ideolojik çözümleme yöntemlerinde anlamı yumuşatma amacıyla kulladığı "örtmece" unsuru olarak, kadının sadece güzel olmasının, kadının beğenilme unsuru olmadığı, kadının aynı zamanda sağlıklı görüntü ve pozitif enerjisinin de kadının beğenilme unsurları arasında yer alacağı ifade edilmektedir. Saç bakımı kategorisinde yer alan bir haberde de, ünlü saç tasarımcısı, 2014 yılı ilkbahar-yaz saç modellerini tanıtttığı yaz koleksiyonuna "bohem prenses"[35] ismini vermektedir.

---

[34] *"Naomi Campbell'in Anti-Aging Sırrı" (07.03.2014/Pudra.com).*

[35] Uğur Alevyılmaz "Her kadının içinde prenses olma isteği var. Bu yaz tüm kadınların kendilerini prenses gibi hissedecekleri bir koleksiyon hazırladım. Doğa tutkunu, lüksten uzak, renklere âşık, duyarlılığı yüksek bohem bir prenses hayal ettim" diye anlatıyor koleksiyonu (*Uğur Alevyılmaz 2014 İlkbahar Yaz Saç Modelleri*/28/04/2014/*Pudra.com*).

“Haber içeriğinde her kadının içinde bir prenses yatıyor” mesajı kadınlara verilirken, kadınlar için kullanılan “prenses” sözcüğüyle kadın, prensese benzetilmekte, van Dijk’in stretejik söylem çözümleme yönteminde anlamı yumuşatmak için kullanılan örtmece anlam (2003:87) burada “bakımlı kadın prenses gibi olabilir” ya da “her kadın güzel ve bakımlı bir kadın olmak ister” mesajını diğer kadınlara vermektedir.

Sonuç olarak, geçmişte kimlik oluşum sürecinde dışlanan, öteki ve mahrem sayılan, saklanan beden, bugün güzelleştirilerek, yüceltilerek, özgürleştirilerek bir cinsel arzu nesnesi haline getirilmeye çalışılmaktadır. Tüketim kültürünün var olmasını istediği ideal birey bedeninin ideolojik olarak, sürekli yenilenen ve modanın peşinde koşan, hiçbir zevki gözardı etmeyen veya her hoşnutluk veren şeyleri deneyimlemenin bilincinde olan kişi olarak tanımlanmakta veya kabul görmektedir (Bilgin, 2015:327).

3.2.1.2. Geleneksel Kadın Rolleri Üzerinden Üretilen Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Popüler kadın sitelerinde geleneksel kadın rolleri üzerinden üretilen toplumsal cinsiyet ilişkilerinde belirginleşen roller “annelik” üzerinde temellenmektedir. Annelik üzerinden gündeme getirilen konularda ise hamilelikle ilgili konular ile tüketim ve moda çerçevesindeki konular görünür durumdadır.

3.2.1.2.1. Annelik ve Hamilelik Üzerinden Üretilen Söylemler

Annelik, geleneksel olarak biyolojik kadınlıkla birlikte anılan ve içi kültürel olarak farklı niteliklerle doldurulan, en genel haliyle kadının bir çocuğa hamile kalmasıyla başlayan bedensel bir deneyim ve doğumun ardından bebeğin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak ekseninde devam eden bir rol olarak tanımlanabilmektedir (Miller, 2010:33). Ancak annelik kavramı günümüzde geleneksel içeriğini korurken, zaman zaman da modern değişimlerle birlikte yeni anlamlar da kazanmaktadır (Sever, 2015:72).

Pudra.com’un anne-çocuk/bebeğe hazırlık, anne-çocuk/hamilelik, anne-çocuk/bebek bakımı, anne-çocuk/çocuk gelişimi, anne çocuk/ergenlik dönemi, anne-

çocuk/annenin not defteri kategorisi olmak üzere, 6 ana kategorisinde anne ve hamilelik öncesi/sonrası dönemleri haber metinlerine yansımakta, aynı sitenin/aşk-ilişkiler/evlilik, sağlıklı yaşam/sağlık, sağlıklı yaşam/psikoloji, sağlıklı yaşam/uzmanlar olmak üzere 4 kategorisinde de bu söylemlere dolaylı olarak yer verilmektedir.

Bu haber içeriklerinde annelik ve hamilelik ile ilgili söylemler, bazı örnek haber başlıkları üzerinden incelendiğinde, gebelik dönemi öncesi ve sonrasını içeren konulara dair haberlere yer verildiği görülmektedir.

Bu haberlerden *24.03.2014* tarihli *Pudra.com*'un anne-çocuk/bebeğe hazırlık kategorisinde yer alan *"Yumurtlama (ovülasyon) Testi Nasıl yapılır?"* başlıklı haberde kadınlara hamile kalmak için öneriler sunulmaktadır. Makro yapıda incelenen haber başlığı ve haber spotunda soru içeren cümlelere rastlanmaktadır. Mikro yapı açısından bakıldığında haber metni cümlelerinde genellikle aktif yapılı, gereklilik ve tanım içeren yüklem yapıları mevcutken, doğrudan anlatım tekniklerine başvurulan soru içeren cümlelere de *rastlanmaktadır (Peki ama yumurtlama gününüzü nasıl bileceksiniz?).* Yine mikro açıdan incelenen haber metninde bir söylem stratejisi olarak abartılı söz oyunlarına da başvurulduğu (van Dijk, 2003:93) ("en yüksek seviyededir", "her gün yeni bir test uygulamanız gerekir", "daha az belirginlikteyse", "en elverişli zaman") görülmektedir. Kanıtsallık stratejisinin zaman zaman kullanıldığı haberde, bu strateji sayısal verilerle okura verilmektedir. Haber metninde soru ifadeleri sıkça kullanılarak, okuru bilgilendirme amacında bir haber metni oluşturulmaya çalışılırken haber görselinde ise, elinde prediktör tutan bir kadın görüntüsü yer almaktadır. Retoriksel bir ikna unsuru olarak kullanılan fotoğrafta kadın tebessüm eder şekildedir. Makro yapıda incelenen haber spotunda ise cilt çatlaklarının sebeplerine değinilmekte, bu sebepler *"hamilelik ve hızlı kilo alıp verme"* olarak ifade edilmekte, bir önceki haberde hamileliğin vücuttaki değişimlerine değinilmezken, *(24.03.2014 tarihli Pudra.com'un anne-çocuk/bebeğe hazırlık kategorisinde yer alan "Yumurtlama (ovülasyon) Testi Nasıl yapılır?),* söz konusu haberde hamilelik ve devamında hızlı kilo alıp vermenin ciltte oluşturacağı çatlaklardan korunma yollarına vurgular yapılmakta, haber spotunda haber

otoritelerinin (uzman) görüşlerine de yer verilmektedir. Haber metninde genelleştirme içeren ifadelere (van Dijk, 2003:90) ve belirsiz ifadelere de rastlanmaktadır ("Türkiye'de pek çok anne adayı…").

Hamilelik ve annelik teması altındaki haberler incelendiğinde, hamilelik konusunun, kadın bedeni üzerindeki değişimler dâhilinde de ele alınmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu temada, hamilelik ve kadın bedeninin dönüşüm süreci incelenirken, kadın sürekli eski bedenine ve formuna dönmeyi amaçlamakta ya da dolaylı olarak amaçlanmaya koşullandırılmaktadır. Bu koşullanmaların yansıdığı *"Cilt Çatlaklarının Olmaması için Doğal Yöntemler"* başlıklı *29.05.2014* tarihli *Pudra.com*'un haberinde kadınlar için genellikle görsel bir bozukluk olarak kabul edilen cilt çatlakları için çözümler kadınlara sunulmaktadır.

Haber metninin devam eden kısımlarında cilt çatlaklarının sebepleri başlık ve haber spotundan farklı şekilde verilmekte, "hamile olunmasa da hızlı ve aşırı kilo alıp verme" konusunun da çatlaklara sebep olduğu ifade edilmektedir. Haber metninde, "her kadının hayali pürüzsüz bir cilt, estetik bir vücut" ifadesinde, genelleme içeren ve belirsizlik içeren (van Dijk, 2003:106) ifadelere rastlanmaktadır. Kadınların en büyük amaçlarının güzel bir vücuda sahip olma isteği gibi bir genellemeyle kadın bedeni yeniden üretilmektedir. Ciltte çatlak olmaması için sıralanan maddelerde, kadınlara öneriler sunulurken, yineleme ifadeleriyle (van Dijk, 2003:105) "özellikle hamilelik döneminde" haber metnini destekleyen bir söyleme başvurulmaktadır.

Pudra.com'da "Hamileliğin 5 Şaşırtıcı Yararı" başlıklı, *26.02.2014* tarihli bir başka haberde haber başlığında geçen "şaşırtıcı" ifadesinde hamilelik sürecinin genellikle zor bir süreç olduğu, ancak kadın bedeni için faydalarının da olduğu ifade edilmektedir. Haber ardalan bilgisine detaylı yer verilmeyen haber metninde, hamilelik sürecinin sıkıntılı geçmesine neden olan durumlar bağlam bilgisinde okura verilmektedir. Haber metninde "anne adayları" ifadesi sıkça tekrarlanırken, hamilelik için "güzel bir bekleyiş" ifadesi ile birlikte karşılaştırmalı ifadelere de başvurulmakta (van Dijk, 2003:82) "anne adayları için mutsuzluk verici tarafları olduğu kuşkusuz" ifadesiyle de desteklenmektedir. Yine metinde yineleme ifadelerine ve belirsiz

ifadelere de rastlanmaktadır ("Ama inanın bebeğin gelişimi için üretilen hormonlar, kendinizi pek çok konuda daha iyi hissetmenizde de etkili oluyor"). Hamilelik sürecinde kadınlara kendilerini daha seksi hissetecekleri vaad edilmektedir. Haber metninin devam eden kısımlarında ise hamilelik sonrasında kadınların hayatına gelecek bir yenilik sürecinden bahsedilmekte, bu yenilikte de kadınların adet sancısının azalacağı hatta tamamen kesileceği ifade edilmekte, bu durum kadın için yenilikle eşleştirilmektedir. Zaman zaman belirsiz ve kıyaslayıcı ifadelerin de kullanıldığı haber metninde "daha uzun" "tüm yaşam" "daha az" gibi ifadeler yer alırken, haber yüklemlerinde aktif yapılı ve pasif yapılı cümlelere rastlanmaktadır ("gösteriyor", "geliyor", "uyarılıyor"). Hamilelik sürecinin kadını "bebeğim için sağlıklı olmalıyım" düşüncesine yönlendirdiği ifade edilirken, kadının genel olarak bedenine bakması ve seksi olması, bebeği için de sağlıklı olması gerektiği görünür kılınmaktadır.

Bu bağlamda *Pudra.com*'un hamilelik ve annelik temalı haberinde zaman zaman sağlık ve kadın sağlığı ile ilgili konulara da yer verildiği görülürken, hamileliğin kadın için "doğal bir hak" olduğundan bahsedilmektedir. Buna örnek olarak, *05.02.2014* tarihli, *"Kanseri Yenenler de Artık Hamile Olabiliyor"* başlıklı haberde kanser hastası olan kadınların hamile kalıp kalamayacağı sorusuna cevap aranırken, "çocuk sahibi olmak her kadının en doğal hakkı" değerlendirmelerinde bulunulmakta, kadının anne kimliği ön plana çıkarılmaktadır. Haber ardalan ve bağlam bilgilerinin haber spotunda verildiği haber metninde, haber ardalan bilgisi sebep sonuç ifadeleriyle okura aktarılmaktadır. Deyimsel ifadelere ve abartılı söz oyunlarına da (van Dijk, 2003:93) başvurulduğu ("tarihe karışmak") görülmektedir.

Yine haberin devam eden kısımlarında retoriksel sayı oyunlarına rastlanırken, rakamlar ve istatistikler ile düşünce ikna edici bir biçimde ortaya konulmaya çalışılmaktadır.[36] Bu da haber metninin istatistiklerle, sayısal verilerle daha geniş

[36] "Rahim yaşlanmasının değil, yumurtanın yaşlanmasının hamile kalmayı zorlaştırdığını hatırlatan Dr… 30 yaşındaki bir kadının dondurulan yumurtalarının 40 yaşına geldiğinde de aynı kalacağını, dolayısıyla rahmin yaşlanmasının döllenme işleminin gerçekleşmesini engellemeyeceğini belirterek, döllenme için yumurtanın genç kalması gerektiğinin önemine işaret etti" (*Kanseri Yenenler de Artık Hamile Olabiliyor/05.02.2014/Pudra.com).*

kapsamda kesinliğini ve kanıtlayıcı niteliğini göstermektedir (van Dijk, 1988b:179). Bu istatistikler "Dondurma yönteminde -196 derecede embriyo, sperm ve yumurtaların 5 yıl boyunca saklanabildiğini…" "eskiden dondurulan her 100 embriyodan 60'ı canlı kalırken, günümüz teknolojisi ile dondurulan embriyoların yüzde 9'unun sağlıklı olarak çözülebildiği" ifadeleriyle ve "Dr…, dondurulmuş embriyolarda geçmişte gebelik şansının yüzde 20'lerde iken günümüzde bu oranın taze embriyo transferi ile aynı oranlara ulaştığının altını çizdi" ifadeleriyle desteklenmektedir.

*Pudra.com'*un anne-çocuk/hamilelik kategorisinde yer alan *"Nasıl Kolay Hamile (gebe) Kalınır?"* başlıklı haberde *(28.04.2014)* makro yapıda incelenen haber başlığında ve metinde kadınlara, hamile kalmaları için en uygun dönem ile ilgili bilgiler verilirken, bazı tavsiyelerde bulunulmaktadır. Bu tavsiyelerde geçen ifadelerde ise hamile kalmak isteyen kadınlara, dengeli, düzenli bir hayat, düzenli bir beslenme ve uyku, sigara ve alkolden uzak durması önerilirken, kronik hastalığın tedavi yollarına gitmesi ve ilaçlarını gözden geçirmesi tavsiye edilmektedir. Haberin ardalan ve bağlam bilgilerine yer verilmezken, haberde kadının başka bir bedeni kendi bedeninde taşıdığı için sorumlu olduğu hatırlatılmaktadır. Sayısal verilerle desteklenen haber metninde kanıtsallık stratejisi (van Dijk, 2003:65-66) olarak sık sık sayılara başvurulmaktadır. Tanımlamalara da başvurulan haber metninde ("henüz yataktan kalkmadan, herhangi bir aktivitede bulunmadan ölçülen vücut ısısına "bazal vücut ısısı" denilir") okuru uyaran söylemlere de rastlanmaktadır (…sadece buna dayanarak yumurtlamayı belirlemek her zaman çok güvenilir olmayabilir). Haber görselinde ise on bir ayrı haber görseline yer verilirken, bu görsellerde, kadının hamile görüntüsüyle yalnız olarak verildiği fotoğrafların yanı sıra, eşiyle birlikte prediktörü tuttuğu fotoğraf görseline de rastlanmaktadır. Çiftler görselde mutlu, tebessüm eder bir şekilde yer almaktadır.

*Pudra.com'*un anne/çocuk/hamilelik kategorisinde yer alan *19.03.2014* tarihli *"Doğurganlığı artırmak için ne yemeli?"* başlıklı bir başka haberde de, kadınlara yine hamile kalmaları yönünde tavsiyeler verilmekte, doğurganlık, kadın için bir "potansiyel" olarak kabul edilmektedir. Haberin ardalanı ve bağlam bilgisinde

kadının hamile kalmak için iyi beslenmesi gerektiği bunun için neler yapması gerektiğine dair vurgularda bulunulmaktadır. Sayısal verilere ve uzman görüşlerine yer verilen haberde, haber otoritelerinden tavsiyeler de okura verilmektedir (van Dijk, 2003:80). Öğretici bir üslupla yazılan haberde, semantik anlamda incelenen cümle yapılarında ise sıkça pasif yapılı cümlelere rastlanmaktadır ("görülmüştür", "sınırlanmalıdır", "tercih edilmelidir"). Belirsiz ifadelere rastlanan haber metninde ("çok fazla", "belli oranlarda", "bazı besinler") deyimsel ifadelere de başvurulmaktadır (verimsizliğe yol açmaktadır). Yiyeceklerin faydasında "kadın ve erkekte cinsel faaliyeti arttıran" yiyecekler tavsiyesi ile bazı yiyecekler doğurganlığı arttıran yiyecekler olarak sıralanırken sıkça kadına anne olmak istediği için kendisine bakmasının gerektiği vurgulanmaktadır. Haber görselinde iki ayrı hamile kadın görüntüsüne yer verilirken, ilk görüntüde kadının karnını tuttuğu bir haber görseli, diğerinde ise yine hamile kadının ayaklarını koltuğa uzattığı bir haber görseline yer verilmektedir. Burada hamilelik için konfor, doğru ve keyifli yaşam konusuna dikkat çekilmektedir.

Anne-çocuk-hamilelik kategorisinde yer alan bir başka *(Doğum İzni Ne Zaman Başlar/Pudra.com/19.03.2014)* haber başlığında haber metnini destekleyen ifadelere yer verilirken hamile kadının doğum izni temasının işlendiği haberin spotunda ise aktör tanımları yapılmış (van Dijk, 2003:79) "hamile çalışan" ifadesi kullanılmıştır. Yine haber spotunda, "işte çalışan hamilenin hakları konusunda bilinmesi gerekenler" ifadesinde geçen "işte" ifadesiyle hem konuya sahip çıkıldığı belirginleştirilmeye çalışılmış hem de güncel bir söylemle bilgilendirme amaçlı seçilen bilgiler okura sıralanmıştır. Haber spotu tematik anlamda incelendiğinde hamile çalışan bir kadının doğum öncesinde izne çıkmadan ihtiyaç duyduğu izinle birlikte, iznin süresi sorular şeklinde okura aktarılırken, izin sırasında gelire duyduğu ihtiyaç da örtülü olarak okura ima edilmiştir (van Dijk, 2003:93). Kadınları hamilelik süreci için bilinçlendirme amacıyla sıkça sayısal verilere de yer verilen haber metninde, haberin ardalanı ve bağlamı verilmezken, "izin hakkı vardır", "izne çıkması zorunludur", "kesinti yapılmaz" gibi ifadalerle ve metnin devam eden kısımlarında "hiçbir hamile", "doğuma kadar çalışacağım" diyemez; doğuma 3 hafta kala izne çıkması zorunludur" ifadelerinde daha çok kadının yanında duran bir

söylemle hareket edildiği görülmektedir. "Yine ihtiyaç duyuyorsa, doğumdan sonra 6 ay ekstra izin alabilir" ifadesinde de kadının ihtiyaç ve haklarına vurgu yapılmaktadır. Haber görselinde ise çalışan hamile kadın görseline yer verilmekte, kadının omuzdan yukarısı görselde yer almazken, karnı ve elindeki dosya ile çalışan hamile kadın figürü ile haber metni desteklenmektedir.

Popüler kadın sitelerinde annelik ve hamilelik teması üzerinden işlenen bir başka konu ise bebek bakımı ve sağlığı ile ilgilidir. Bu başlıklardan anne-çocuk-bebek bakımı kategorisinde yer alan *"Evinizi Bebek İçin Güvenli Hale Getirmenin Temel Kuralları"* başlıklı *(21.02.2014)* haberde ardalan ve bağlam bilgilerine yer verilmezken, bebeğin yaşam alanını güvenli hale getirme bir kitaptan alıntılar yapılarak anne/kadın ile ilişkilendirilmektedir. Mikro açıdan incelenen haber metninde söz dizimsel yapıda, retoriksel bir unsur olarak metinler abartılı retoriksel ifadelerle (van Dijk, 2003:93) desteklenmektedir ("en iyi yol"). Cümle yapıları incelendiğinde ise aktif yapılı cümlelere rastlanmaktadır ("ayarlayın", "davranmayın", "olun", "kullanmayın"). Uzman görüşlerine de yer verilen haber metninde otoritelerin tavsiyelerine de yer verilmiştir.[37] On ayrı haber görselinde ise ağlayan bir çocuk ve anne bebek fotoğraflarına yer verilmektedir.

Popüler kadın sitelerinden *Mahmure.com'*da ise hamilelik ve annelik ile ilgili söylemleri içeren haberler, doğum kontrol yöntemleri, kürtaj, gebelik, kısırlık temalarıyla işlenmiştir.

Bu haberlerden güzellik/uzmanlar kategorisinde yer alan 13.05.2014 tarihli *"Çocuğunuzu Kötü Yetiştirmenin Yolları"* başlıklı haberde örtüklük (ima) (van Dijk, 2003:93) içeren ifadelere yer verilse de içerikte ailelerin doğru çocuk yetiştirmede yapmamaları gerekenler sıralanmaktadır. Ardalan ve bağlam bilgilerinin haberde geçen bir kitap üzerinden okura verildiği haber metninde, haber başlığında sözde olumsuzluk içeren bir başlık yer alsa da haber metninde iyi yetiştirmenin yolları sıralanmaktadır. Haber içeriğinde bir önceki çocuk yetiştirme görevinin kadına

[37] "ABD Tüketici Ürünleri Güvenliği Komisyonu, karyola çıtalarının arasının 7,3 santim olmasını zorunlu tutuyor" (*Evinizi Bebek İçin Güvenli Hale Getirmenin Temel Kuralları/21.02.2014/ Pudra.com).*

verildiği haberlerden farklı olarak[38] çocuk yetiştirmenin hem anne hem de babanın görevi olduğu vurgulanmıştır. Makro yapıda incelenen haber spotunda da sözde olumsuz söylemlerde olumlu mesajlar verilmektedir. Dolaylı anlatımlar ve ironik söylemlere de haber başlıklarında rastlanmaktadır (van Dijk, 2003:96). ("Çocuğunuzu İnatçı Yapmanın Yolları"). Haberde çocukları yanlış tutumlara sürükleyen nedenler sıralanırken, bunlar doğruymuş gibi verilmekte, örtülü bir ifade ile annelerin yapmaması gerekenler sıralanmaktadır. Bu mesajlarda, çocuklara zorla ödev yaptırmamak, çocukları mükemmelliyetçi yetiştirmemek gibi mesajlar da bulunmaktadır. Haber görselinde ise metni destekleyen bir görsele yer verilmemektedir.

*Mahmure.com'*un *14.06.2014* tarihli *"Doğum Kontrol Haplarını Kimler Kullanamaz?"* başlıklı haberinde ise kadınlara doğum kontrol haplarının zararlarından bahsedilmektedir. Ardalan ve bağlam bilgilerine rastlanmayan haberin spotunda ise doğum kontrol haplarının yan etkilerinden bahsedilirken, haber spotunda diğer haberden farklı olarak "her kadın için sağlıklı olmayabilir" ifadesinin devamında kadınlardaki birçok rahatsızlık sıralanmakta ve kontrol yöntemlerinde kadın sağlığının ihmal edilmemesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Mikro açıdan incelenen haber metninde ise genellikle aktif yapılı fiil yapılarına rastlanırken ("gerekiyor", "gerçekleştirir", "kalınabilir") belirsiz ifadelere de (pek çok doğum kontrol yöntemi, "çok aile bulunuyor") rastlanmaktadır. Sayısal ifadelerle de desteklenen haberin (… "48 saat sonra etkisini gösterebilir", "5 yıl kalabilir") görselinde ise iki ayrı fotoğrafa yer verilmekte bu fotoğraflarda doğum kontrol hapını tutan iki ayrı kadın bulunmakta, kadınların yüzünde söz konusu hapların kullanımı konusunda endişeli bir görüntüye rastlanmaktadır.

*Mahmure.com'*un sağlık/kadın sağlığı kategorisinde yer alan *20.03.2014* tarihli *"Sağlıklı Gebelik için Bağışıklık Sistemi Güçlenmeli"* başlıklı haberde, kadının gebelikte niçin kendine dikkat etmesi gerektiği sorusunun cevabı üzerinde durulmaktadır. Haber başlığı kadınlara tavsiye veren bir söylemle verilirken, haber metninde ise kadınlara gebelik için öneriler verilmektedir. Haber aktör tanımı (van

---

[38] *"Evinizi Bebek İçin Güvenli Hale Getirmenin Temel Kuralları"* (*Pudra.com/21.02.2014*).

Dijk, 2003:79) yapılırken, *"anne adayları" ve "gebe"* ifadeleri kullanılmaktadır. Anne bebek gelişimi ilişkisine de dikkat çekilen haber spotunda haber otoriteleri olan (van Dijk, 2003:80) uzman görüşlerinden de faydalanılmaktadır. "Anne hastalıkları" şeklinde kategorize edilen hastalıklar için, "genelleştirme" ifadelerine de rastlanmaktadır. van Dijk (2003:90-91) genelleştirmeyi, haber söylemi içindeki tartışmaların çoğunun, genel bir eylem ve olaydan sıyrılarak olasılıklarda soyutlandığı, dolayısıyla da daha genel olarak uygulanabilir hale getirildiği durumlar için kullanmaktadır. Bu haber içeriğinde de haber aktörlerini vurgulayan "anne adayları" ifadesiyle, haber metni tüm anne adaylarına yönelik yazılmaktadır.

Haber metninde de "evhamsız", "kaygısız", "rahat ama özenli ve dikkatli beslenmesi gereken" bir anne olmanın bebeğin gelişimi için gerekli olduğu ifade edilmektedir. Anne karnı metaforik anlamda "dünyanın en korunaklı bölgesi" ifadesiyle retoriksel bir benzetme unsuru olarak verilmektedir. Deyimsel açıdan anneler için sıkça kullanılan "iki canlı" ifadesine de metinde yer verilmektedir. Mikro açıdan incelenen cümle yapılarında ise kelime seçimlerinde, olumlu ifadelerin seçildiği görülmektedir (Bu olumlu unsurlar elbette bebek için de olumlu gelişme sağlıyor).

Sonuç olarak hemen her toplumda görülen toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel toplumlarda, daha şiddetli ve sınırları keskin şekilde görülmektedir. Bu yapılarda kadın diğer statü ve rolleri ne olursa olsun öncelikle dişidir. Böylesi yapılarda "kadın", diğer statü ve rolleri ne olursa olsun öncelikle "dişi" olarak belirlenmektedir ve kadının hayattaki esas rolü, iyi bir anne ve iyi bir eş olmak olarak işaretlenmektedir. Dolayısıyla iyi bir anne ve iyi bir eş olmak adına, aile içindeki bakım emeğini ve ev işlerini yapmak da kadınlara ait görülmektedir (Tire, 2017:100).

3.2.1.2.2. Tüketim ve Moda Düzleminde Anneliğin Anlamlandırılması

Günümüzde kitle iletişim araçlarının bireylere sunduğu imgeler, bireylerin dünyaya bakış açısını ve değer yargılarını şekillendirmekle birlikte, ideal kadın ve erkek imgelerinin nasıl olması gerektiğini, nasıl giyinip, nasıl görüneceğimizi ve nasıl tüketeceğimizi, bununla birlikte de hâkim kültürel değerlere nasıl uyum

sağlayacağımızı da göstermektedir (Kırca Schroeder, 2007:15). Aklı erilleştirerek toplumsal yapının her nüvesinde dayatan modernite, birçok alanda olduğu gibi moda ve tüketim alanında da erkek düşüncesini merkeze alarak kutsamaktadır. Kadını da bu süreçte olabildiği kadar merkezden uzak tutmakta, tüketim odaklı, sahip olan ve olmayan ayrımıyla varlığı/beni, kendi içinde tutarken, kadını kendi dışında kurgulamaktadır. Modernite, aklın dışında tuttuğu her olguyu aşma, kontrol altına alıp egemenlik kurma idealiyle, kadını ve bedenini ötekileştirerek, aşılacak, kontrol altına alınacak bir varlık olarak (Şaşman Kaylı, 2011:44) konumlandırmaktadır. Geçmişten bu yana moda ve tüketim kavramıyla adeta özdeşleştirilen kadın, tüketim toplumunda merkezi bir yere oturtulmakta hamilelik döneminde de moda ve tüketim toplumunun temel dinamiklerinin dışında kalamamaktadır. İncelenen popüler kadın sitelerinde de hamilelik, doğum ve çocuk bakımı konularını kapsayan haberler genellikle hamilelik dönemindeki kadınların moda ve tüketim konusu ile birlikte bebek bakımındaki tüketim ürünlerini ve hamilelik sonrasında annenin tüketmesi gereken ürünleri kapsayan daha çok tüketim odaklı konuları içermektedir.

Pudra.com'un anne/çocuk/hamilelik kategorisinde yer alan *02.04.2014* tarihli *"Hamilelikte Şıklığın Yeni Adresi: CharisMom Maternity"* başlıklı haberde hamile kadınlara kıyafet önerileri verilmektedir. Haber başlığında "hamilelikte şıklık" ifadesinde dolaylı olarak, hamile kadınların şıklığından ödün vermeyebileceği ifade edilirken, kadının her zaman şık olması için de teşvik edildiği görülmektedir. Haber spotunda bu önerileri destekleyici olarak haber aktörleri (van Dijk, 2003:79) "stilinden ödün vermeyen anneler ve anne adayları" şeklinde ifade edilmektedir. Genellikle kadınlar için kullanılan "zarif" kelimesi, haberde, zarif tasarım şeklinde metaforik olarak kadınların kıyafet seçimlerine de göndermede bulunmaktadır. Haber spotunda ise kadınların kıyafet seçimleri için yönlendirici ifadelere rastlanmaktadır. Bu ifadelerde rahatlık ve feminenlik ifadeleri ön planda tutulurken, kadınların her ortamda rahatça taşıyabilecekleri kıyafetlere ve kadınsı çizgileri üzerinde taşıyacağı "feminen" duruşa sahip kıyafetlere sahip olmaları gerektiği mesajı verilmektedir. Haberde dolaylı bir şekilde, şık ve şık olmayan annenin tanımı yapılırken, annelik haberin söyleminde formülleşmiştir. Haberde anne ve annelik kavramı için "dokuz ay hamilelik, iki yıl emzirme ve bir ömür boyu annelik" ifadesi kullanılmakta, söz

konusu marka, bir annenin nasıl olması gerektiğini formüle ederken; zamansız ve her daim modaya ayak uyduran bir kadın portresi oluşturmanın yollarını sunmakta, bu sunumun başında da güzel ve şık giyim maddesini koymaktadır. Haber içeriğinin devam eden kısımlarında, yine feminenliği ön planda tutan çizgi ve konseptten bahsedilmekte hem işte, hem evde, hem de sosyal yaşamda, konforlu giyim önerileri sunularak, feminen, masum ve romantik bir kadın stili dolayısıyla da masum ve kadınsılığını ön plana çıkarmış bir kadın görünümü tasarlanmaya çalışılmaktadır. Şematik anlamda incelenen haber metninde hamilelik ve hamilelik sonrası süreçler haber bağlamında okura verilmektedir. Yine mikro anlamda kelime seçimleri ele alındığında "şık", "zarif", "doğal", "duygusal", "feminen", "masum", "romantik" gibi kelimelerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kadınlar yaptıkları kıyafet seçimleriyle rahat, şık, duygusal, feminen, şehirli kadınlar olarak kategorileştirilmektedir.

Pudra.com'un anne-çocuk/bebeğe hazırlık kategorisinde yer alan *"Gap Hamile Koleksiyonu Türkiye'de Satışa Çıktı"* (24.03.2014) başlıkla bir diğer haberde ise, hamilelikte "rahat", "fonksiyonel", "şık" kıyafetlerin önemi vurgulanmaktadır. Haberde bağlam ve ardalan bilgileri verilmemektedir. Makro yapıda incelenen haber girişinde koleksiyon tanıtımına yer verilirken hamilelik sürecinden de bahsedilmektedir. Süreç için olumlu ve olumsuz ifadeler bir arada verilirken, ("güzel","zorlu") kadınların fiziksel değişimleri üzerinden hareket edilerek, hamilelikte alınan kilolardan hamileliğin zorlu yanı olarak bahsedilmektedir. Yine metinde geçen deyimsel ifadeler de retoriksel bir unsur olarak kullanılmıştır (van Dijk, 2003:98). Haber görselinde dört ayrı fotoğraf kullanılmakta, bu fotoğraflardan aynı kareye alınmış üç kadın görselinde, kıyafetler fit görünümlü kadınlar üzerinden tanıtılırken, diğer büyük haber görselinde ise söz konusu markanın kadın için hazırladığı tasarıma yer verilmekte, hamilelikte giyim temasına vurgu yapılmaktadır.

Pudra.com'un *01.04.2014* tarihli *"Emzirirken Ne Yemeli, Ne Yememeli?* başlıklı bir başka haberinde de, doğum sonrası kadınlar için bir dönem olarak kabul edilen emzirme dönemi tüketim konusu başlığı altında hem anne, hem bebek için ortaklaştırılarak, annelik döneminde, annenin bebeğinin gelişimi ve kendi sağlığı için

tüketmesi gerekenler sıralanmaktadır. Ardalan ve bağlam bilgilerinde annenin bu süreçte neden sağlıklı beslenmesi gerektiği belirtilmektedir. Makro bir yapıda incelenen haber girişinde, haber metnini destekleyici bir ifade olarak, anne ve bebek gelişimi için yapılması gerekenleri vurgulamak için "dikkat" kelimesi kullanılmaktadır. Yine makro bir yapıda incelenen haber spotunda retoriksel olarak yineleme unsurlarının kullanıldığı ("hem bebeğin gelişimi hem annenin sağlığı için") görülürken, bilgiler okura "öneriler" olarak verilmektedir. Anne çocuk sağlığına sıkça vurgu yapılan haber metninde, sebep sonuç içeren ifadeler ("bu nedenle emzirme sürecinde beslenmeyi önemsemek gerekiyor") deyimsel ifadeler ("büyük önem taşıyor"), belirsiz ifadeler ("birçok hastalığın") ve abartılı söz oyunlarına (van Dijk, 2003:93) da yer verilmektedir.

*Pudra.com'*un *14.03.2014* tarihli *"Süt Yapımını Artıran Kurabiye Tarifi"* başlıklı haberin spotunda haber aktörleri için "emziren anneler" ifadesi kullanılırken, "annenin sütünü artıracak şekilde beslenmesi önemli" ifadesinde de "annenin sağlıklı beslenmesi için çocuğunu iyi beslemesi gerekmektedir" mesajı okura verilmektedir ve bu yolla kadınlara öğütler sunulmaktadır. Haber metninde zaman zaman sözlükleştirme ifadelerine ("emzirme kurabiyesi") ve tanımlama ifadelerine de yer verildiği görülmektedir ("Emzirme kurabiyesi, emziren anneler için gereken besin maddelerini almalarına yardımcı olan gıdalar bütünü olarak düşünülebilir"). Metinde "destek", "mevcut", "içermek", "yardım etmek" gibi olumlayıcı ifadelerin kullanıldığı görülürken, mikro yapıda incelenen haber metni yüklemlerinde pasif yapılara rastlanmaktadır ("düşünülür, inanılır, bulunur").

Popüler kadın sitelerinden *Pudra.com'*da anne/çocuk kategorisi başlı başına bir kategori olmasına rağmen *Mahmure.com'*da böyle bir kategori yer almamaktadır.

Sonuç olarak, kadın doğurganlığı, bireysel olduğu kadar toplumsal bir olgudur. Kadının kendi bedeniyle ilgili bireysel kararları sosyo-ekonomik, siyasal etkenlerden tümüyle bağımsız değildir (Doğan, 2012:82). Bu sürece tüketim kültürü de dahil edildiğinde, bütün deneyim, mal ve hizmetlerin ticarileştirilmesi sürecini kapsayan tüketim kültürünün, ilke olarak mal ve hizmet üretiminin en yoğun olduğu, üyelerinin üretici değil de "tüketici rolünü oynama görevinin emrettiği şekilde

biçimlendirildiği" toplumlarla özdeşleştiği görülmektedir. Bu toplumlarda bireylere dayatılan norm da, "bu rolü oynama kabiliyeti ve istekliliğidir" (Bauman, 2006:92).

3.2.2. Kadın Odaklı Habercilik Yapan İnternet Sitelerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

Çalışmada kadın odaklı habercilik yapan internet siteleri tanımlaması altında *Uçan Süpürge* ve *Bianet* incelenmiştir. İncelenen bu sitelerde belirginleşen temalar, kadının ekonomik ve siyasal yaşamda karşı karşıya kaldığı sorunlar, hukuksal anlamda bir takım sıkıntılar, eğitim alanındaki sorunlar, kadın sorunları karşısında örgütlenme, kadın ve şiddet olarak belirginleşmektedir. Ayrıca küçük yaşta evlendirilen "çocuk gelinler" ve cinsel yönelimlerle ilgili tartışma alanları da belirginleşen temalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.2.1. Ekonomik Yaşamda Kadın

Cinsiyet kültürü, bireye ve toplumsal ilişkilere yönelik geniş bir çerçevede, bir toplumda kadına ve erkeğe yönelik tanımlamaları, bunlara ilişkin imajı, davranış kalıpları, cinsiyete dair kimlikler, cinslerin birbirlerine karşı olan ilişki biçimleri, tutumları, evlenme adetleri, aile tipleri, güzellik anlayışları ve giyim kuşamlarını da içine alan çok geniş bir alanı ifade etmektedir (Türköne, 1995: 14). Değerler ile ifade edilen ve açıklanan cinsiyet kültürü kavramına, insanların hayatlarını sürdürürken kayıtsız kalmasının söz konusu olmadığı görülürken, cinsiyete yönelik toplumun ve kültürün ileri sürdüğü tutumlar ve değerlerin, insanlar üzerinde denetleyici, sınırlandırıcı ve rehberlik edici pek çok işlevi yerine getirdiği de görülmektedir. Toplum insanlardan bu rolleri yerine getirmesini beklemektedir (Ersoy, 2009:215).

Bu rollerde genellikle, kadın, ev içi alanda, erkek ise iş hayatında konumlandırılırken, kadının iş hayatına katılımı için aile, toplumsal davranış örüntüleri, eğitiminin kalite ve düzeyi ile genel ekonomik koşulları gibi dış koşullar ve bireyin girişimcilik ruhu ve sahip olduğu girişimcilik yeteneği gibi iç koşullar sıralanmaktadır. Bu koşullar, kadının iş hayatına katılımını olumlu ya da olumsuz etkilemektedir (Soysal, 2010:87). Bu etkilerle birlikte, her kültür, kendi içinde kadın ve erkeğin davranışlarını tayin eden cinsiyete yönelik belirli statü ve rollere sahiptir.

Hangi alanda olursa olsun statü ve roller toplum içerisinde ayırıcı özelliklere işaret etmektedir (Dönmezer, 1982:165).

Toplumsal yaşamda cinsiyetçi politikaların en belirgin gözlemlenebildiği alanlardan biri olan çalışma yaşamına ilişkin tartışma alanları da kadın odaklı habercilikte görünür kılınmaya çalışılan konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. *Bianet* ve *Uçan Süpürge*'de toplumsal cinsiyet düzleminde ele alınan konulardan birinin kadının iş yaşamındaki konumunun sorgulanması olduğu görülmektedir. Haber içeriklerinde ağırlıklı olarak, kadınların iş hayatında yaşadıkları sıkıntılar ve adaletsiz ücretlendirme politikalı görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Bu tema altında ele alınan haberlerden geneli temsil edebilecek nitelikteki haber içeriklerine odaklanıldığında *Uçan Süpürge*'de *"Kadın Esnaf Olmak II"* başlıklı *(26.03.2014)* haber, çalışma yaşamında kadınların karşı karşıya kaldığı sorunları görünür kılmada oldukça dikkat çekmektedir.

Haber metninde yer alan aktörler (van Dijk, 2003:79) iş hayatında yer alan kadınlardır. Haberde ardalan ve bağlam bilgileri verilmiş, haber başlığında cümle yarım bırakılarak, örtülü bir şekilde kadın esnaf olmanın zorlukları okura ima edilmiştir. van Dijk'ın haber söylem stratejilerinden biri olarak konumlandırdığı örtülü ifadeler bu anlamda başlıkta dikkat çekmektedir. Haber spotunda ise sayısal verilerle desteklenen kanıtsallık (van Dijk, 2003:87) ifadelerine rastlanmaktadır ("Türkiye'de 1 milyon 181 bin erkek işverene karşılık 97 bin kadın işveren var").

Haberde çalışma yaşamı içinde kadınların yaşadığı sıkıntılar çalışma yaşamının içinde yer alan kadın anlatıları ile desteklenmektedir. Farklı sektörlerde yer alan kadınlarla yapılan görüşmelerde mesleklerdeki cinsiyetçi ayrımlar, kadına uygun olmadığı düşünülen bazı mesleklerde, kadınların, erkeklerden gelecek olan tacizlere karşı, mesleklerinde "erkek gibi olmak" zorunda kaldıkları yönündeki anlatılar haberde görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Kadınların birçok alanda görünür olabilmek için erkek gibi olmak zorunda bırakıldıklarına ilişkin metaforik anlatım biçimleri aslında kadınların karşı karşıya kaldıkları sorunları oldukça açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kadınların meslek hayatında yaşadıkları zorulukların kadın anlatıları çerçevesinde ele alındığı haberde işveren ve işçi olma ayrımı, iş çıkış saatinin kadın işçi olarak yapılan anlaşma doğrultusunda devam etmemesi, işverenin kadın işçiden fazla mesai isteme, görev tanımının dışına çıkma gibi konularndaki sıkıntıların altı çizilmektedir. Kuaförlük mesleği ile uğraşan bir kadının anlatısında, kadın kültürü ve kadın dili yaratmanın pratiklerine ilişkin bir söylem alanı dikkat çekmektedir. Bazı meslek gruplarının kadınların yaşamı için önemi "kadınların hayatlarına dâhil olmak" ifadesi ile verilirken, örneğin kuaförlük mesleği içinde yer alan kadının anlatılarında kadınlar açısından bu mekânların başka işlevlerinin de olduğu aktarılmaya çalışılmaktadır. Kadınların gündelik yaşamın sıkıntılarından kurtulmak ve kafasını rahatlatmak için bu mekânların önemli bir işlevi olduğu görülmektedir.

Erkek esnafların ve erkeklerin çalışan kadınlara olan yaklaşımının da ele alındığı anlatılarda esnaflıkta erkek ağırlığının olduğu, kadınların esnaflığı yapamayacağına dair erkek inanışının belirgin olduğu, kadınların kendilerini işlerinde kabul ettirmeye çalıştıkları bir sorun alanı olarak işaretlenmektedir. Kadın anlatılarında bu durum "kendimizi kabullendirdik" ve "kadının fendi erkeği yendi" gibi ifadelerle ortaya konulmaktadır.

Bianet'te ise ekonomik özgürlüğün kadın için neden önemli olduğunu görünür kılmaya çalışan "*Kadınlar Takas Pazarı'na"* başlıklı *(10.06.2014)* haberde ise, Sosyalist Feminist Kolektif'in dördüncüsünü düzenlediği bir etkinlik kadınlara tanıtılırken kadınların ekonomik şartlarına dikkat çekilmektedir. Haber ardalanı ve bağlam bilgilerinin verildiği haber girişinde haber ardalanı ve bağlamının sayısal verilerle desteklendiği görülmektedir. Makro çözümlemede başlık dikkate alındığında "Kadınlar Haydi Takas Pazarı'na" ifadeleri kadınların geneli için davet niteliği taşımaktadır. Mikro açıdan haber metni dikkate alındığında yüklemlerde etkinliğin gerekliliğini ve kadınlar tarafından yönetilebilirliğini vurgulamak için "gereklilik", "kuracaklar", "istiyoruz", "yaratıyor" gibi yüklemler ile "sadece kadınlara açık olan takas pazarı" bir yandan da "kadın kültürü"nün üretim alanlarından biri olarak işaretlenmektedir. Mikro açıdan incelenen haber metninde kadınların toplumsal olarak yaşadığı sorunlara dikkat çekmek için "kader, öfke, acı"

ifadeleri kullanılmakta, çözüm olarak da “mücadele”, “coşku”, “birlikte güçlenme” ifadeleri ile kadınlar birliğe davet edilmektedir. Burada kullanılan “kader” kelimesi ile kadınların kendi kaderini belirleyemeyen kısmına, “öfke ve acı” ile de kadınların uğradığı haksızlıklara karşı bir vurgu belirginleşirken, “birlikte güçlenme” ile kadınların yalnız kalışlarına ve ancak bir kadının diğer kadına destek olabileceğine atıfta bulunulmaktadır. Haberde geçen “bize unutturulan dayanışma ve paylaşma gibi içimizi ısıtan ve güçlü hissettiren duyguları yaşama fırsatı” ifadesinde geçen “unutturulan” kelimesinde, kadınların erkekler tarafından geri plana atılışı ironik bir söylemle (van Dijk, 2003:96) eleştirilmektedir. “Ayıplara pabuç bırakmadan” deyimiyle de örtülü olarak, kadınlara karşı muameleye kadınların duyarsız kalmaması konusunda kadınlara çağrıda bulunulmaktadır. Bugün kadınların her ne kadar erkeklere göre işgücüne katılımı ve girişimcilik faaliyetleri konusunda istenen seviyeye gelmediği/getirilemediği bir gerçek olsa da, kadınların her geçen gün ekonomik hayatta daha etkin hale gelmeye başladığı ise bilinen bir gerçektir. Ancak bunun için kadınların ekonomik potansiyelleri olduğu kadar sosyal potansiyellerinin de harekete geçirilmesi ve bu gücü kendilerinde görmeleri gerçeğinin unutulmaması gerekmektedir. Bu gücün etkinliğini gösterebilmesi için ise, kadın girişimcilerin karşılaştıkları engelleri, çalışma koşullarını, yönetim biçimlerini, işlerini kurma ve geliştirme stratejilerini, gelecek yönelimlerini ve örgütsel, çevresel fırsatları değerlendirme potansiyellerini ortaya koyan kapsamlı araştırmalara (Soysal, 2010:85-86) ihtiyaç duyulmaktadır.

Yapılan çalışmalar kadınların, erken yaşlardan itibaren cinsiyet, düşünce ve davranış kalıpları açısından ev işlerine yönelik beceriler kazanmaya teşvik edildiğini ortaya koymaktadır. Bu becerilerin kazanılması ev işlerinin uzantısı olan istihdam alanlarında kadın işgücünün yoğunlaşmasına neden olurken, kadınların, erken yaşlardan itibaren edindikleri bu becerilere dayalı olarak ev işleriyle bağlantılı işlerde çalışmakta/çalıştırılmakta olduğu da gözlemlenmektedir. Kadınların ev içi işlerin uzantısı olan işlerde çalışmaları, ekonomik katkılarının her zaman geçici olarak algılanmasına yol açmaktadır (Ataklı Yavuz, 2016:84).

Sonuç olarak kadın, bugün birçok alanda olduğu gibi ekonomik yaşama katılım noktasında da cinsiyet ayrımı engeline takılmaktadır. Erkeklerin çoğunlukta olduğu mesleklerde kadınların varlığı zor kabullenilirken, kadınlardan erkek gibi olmaları/davranmaları beklenmektedir. Birçok alanda olduğu gibi çalışma yaşamında da cinsiyetçi politikalar kadının çalışma yaşamının içinde yer alma mücadelesini zayıflatmaktadır.

3.2.2.2. Siyasal Hayatta Kadın

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de eşitsizliğin en fazla görüldüğü alanlardan biri kadının siyasal karar alma mekanizmalarındaki konumudur. Bu anlamda toplumsal cinsiyet perspektifinde kadının toplumsal yaşamdaki konumu, siyasal alandaki yerini açıklayabilmek bakımından da önemlidir (Yaylı ve Eroğlu, 2015:506).

Kadınların ulusal ve yerel politikaya katılma ve temsil oranlarının düşüklüğünde erkek egemenliğine dayanan cinsiyetçi rejimin yarattığı ekonomik/toplumsal eşitsizlik ve erkek egemenliğindeki siyasi kültür etkili olmaktadır. Cinsiyet rejimi içinde üretilen geleneksel siyaset kuramı, gündelik yaşamı özel ve kamusal alan olarak ayırmaktadır. Bu ayrım gerçekte toplumsal cinsiyet temelli bir ayrımcılığa karşılık gelmektedir. Bu ayrımda kadınlar özel alanda konumlandırılırken, hanedeki bakım, yetiştirme, beslenme gibi yeniden üretim etkinliklerinden sorumlu tutulmakta, erkekler ise kamusal alanda politika, ekonomi gibi alanlardan sorumlu olmaktadırlar. Erkek ve kadınları farklı yaşam deneyimlerine göre konumlandıran bu bakış açısı, siyaset pratiğini de eril deneyime göre biçimlendirmiş, siyaset teori ve pratiği eril normlara göre oluşturulmuştur. Bu çerçevede iktidar ve otorite imgeleri üzerine kurulu, kadınları dışlayan bir kavram ve alan olarak yapılandırılmıştır (Pınarcıoğlu, 2017:13).

Kadınların siyasal yaşamdaki görünmezliği sorunu *Bianet* ve *Uçan Süpürge*'de ele alınan konulardan bir diğeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların aktif siyasete katılımı noktasındaki sorun alanları okura sunulmaktadır.

Haberin veriliş biçiminde hangi unsurların görünür kılınmaya çalışıldığı hangi unsurların gözardı edildiği de önemli bir konudur ve haberde kimi ifadeler tırnak içinde verilip doğrudan aktarılsa da herhangi bir aktörün konuşmasının içinden seçilen ve habere yansıtılan kısımlar da haberde inşa edilmeye çalışılan gerçekliği çözümleme noktasında önemlidir. Bu anlamda *Bianet*'te*"Kadın Partisi Kuruluyor"* başlıklı haber *(26.06.2014)* her ne kadar parti yetkililerinin söylemleri üzerinden verilse de kurulacak partinin amaçlarını ve vizyonunu görünür kılmaya çalışan bir dil kullanılmış olduğu görülmektedir.

Bağlam ve ardalan bilgilerine rastlanmayan haber girişinde, Kadın Partisi'nin kadınsız demokrasi olamayacağını söyleyerek yola çıktığı belirtilmekte ve haberin genel anlatımı içinde de "demokrasinin bile cinsiyeti" olduğuna ilişkin eleştiriler örtük bir şekilde metnin akışına yansımaktadır. Parti yetkililerinin kadınların yasa, kanun ve yönetmeliklerde, yerel ve genel yönetim kararlarında olmadığına ilişkin söylemleri görünür kılınmış ve söz konusu sıkıntıların giderilmesi için "kadın bakış açısı getirilmeli" şeklindeki gereklilik ifadeleri habere yansıtılmıştır. Kadın bakış açısının yaşama geçirilmesi şeklindeki partinin söyleminde öncelenen unsurlar bir yandan da haberde belirginleştirilerek kadın odaklı bir habercilik haberin anlatısında ön plana çıkmaktadır. Haberin ara başlığı "kotalar tersine dönüyor" şeklinde oluşturulmuş ve başlık da aynı zamanda egemen siyaset algısında pozitif ayrımcılık altında kadın kotası uygulamasına ironik bir gönderme yapılmıştır.

Haber mikro yapı açısından incelendiğinde parti yetkililerinin "biliyoruz", "inanıyoruz", "söz veriyoruz" gibi ifadeleri haberde belirginleşmekte ve "kadınsız demokrasi olmayacağını söyleyerek yola çıkan Kadın Partisi" ifadesinde de, dolaylı bir sebep-sonuç ilişkisi görülmekte, demokrasinin, gerçekleşebilmesinin, kadınların bu platformda eşit olarak yer alabilmelerine bağlı olduğu parti söylemi üzerinden görünür kılınmaktadır.

Parti söyleminde eril siyaset anlayışı "her şeyin en iyisini bildiğini iddia eden bir yönetim anlayışı" sözleriyle örtülü olarak eleştirilirken, kadınların siyasette ihtiyaç duyduğu şey dinlenmek ve birlik içinde mücadele etmek şeklinde özetlenmekte, kadınlarla birlikte gerçekleştirilmesi gereken siyasetteki hedeflere de

örtülü şekilde değinilmektedir. Kadınların siyasete katılmaları sonucunda kadın erkek ayrımı yapmaksızın herkese yardımcı olacağı vurgulanmaktadır. Kadınların siyasetteki katılımı için retoriksel bir benzetme unsuru olarak "isyanı olanların sesi ve sözü" ifadesi kullanılırken, kadınların siyasetteki yeri için metaforik bir anlatımla (van Dijk, 2003:98) "mücadele platformu" benzetmesinden yararlanılmaktadır. Haber metninin fotoğrafında ise partinin sembolüne yer verilmiştir.

*Bianet'*te *10.03.2014* tarihli *"Kaç Kadın, Kaç Erkek Belediye Başkanlığına Aday?"* başlıklı haber makro açıdan incelendiğinde haber başlığında, soru şeklinde yineleme ifadesiyle erkek ve kadın belediye başkan adaylarının sayısının eşitsizliğine ironik bir gönderme yapılmaktadır (van Dijk, 2003:96). Haber ardalanı ve bağlamının yer aldığı haber metninde seçimlerdeki oy azlığı rakamlarla verilmektedir. Zaman zaman belirsiz ifadelerin kullanıldığı haber metninde ("hiçbir", "biri"), kadınların sayılarının az olduğuna değinilen ifadedelere de rastlanmaktadır. "Seçimlerde oy pusulalarında yer alacak belediye başkan adaylarının sadece yüzde 3,3'ü kadınlardan, yüzde 96,7'si erkeklerden oluşuyor" cümlesinde geçen "sadece" ifadesi ile bu oranların azlığına vurguda bulunulmaktadır. Sentaktik açıdan incelenen cümlelerin genelde aktif yapılı olduğu görülürmektedir.

Haber metninde sıklıkla rakamsal ifadeler ve sayısal verilere yer verildiği görülmektedir. Seçimlerdeki kadın belediye başkan adaylarının azlığına vurgu yapılırken vurgular yine sayısal verilerle desteklenmektedir.[39] Haber görselinde ise erkeklerin çoğunlukta olduğu erkek figürü arasında 5 tane kadın figürü yerleştirilmiştir. Bu figürlerde erkekler resmiyetin sembolü olarak siyah renkli takım elbise ile görselleştirilirken, kadınlar için pembe kıyafet figürü tercih edilmiştir.

"Kadınlar Kadın Dostu Kayseri İstedi" başlıklı *Bianet'*te geçen bir başka haberde *(09.03.2014)* ise makro açıdan incelenen haber başlığında, kadınların kendilerine önem verilmesini istedikleri örtülü olarak "kadın dostu" ifadesiyle vurgulanmıştır. Mikro açıdan incelenen haber spotunda "beklenti", "talep" ifadesiyle

[39] "Seçimlerde oy pusulalarında yer alacak belediye başkan adaylarının sadece yüzde 3.3'ü kadınlardan, yüzde 96.7'si erkeklerden oluşuyor" *(Kaç Kadın, Kaç Erkek Belediye Başkanlığına Aday?/10.03.2014/Bianet).*

kadınların istekleri vurgulanırken, retoriksel olarak Kayseri için “kadın dostu kent” istekleri görünür kılınmaktadır.

Yine bu yerel seçimler öncesi beklenti ve taleplerini dile getiren kadınların istekleri haberin ardalanı olarak okura verilmektedir. Metin içinde geçen “kadınlar lehine daha eşitlikçi, huzurlu bir şehir yönetimi” ifadesinde karşılaştırma stratejisinin uygulandığı görülürken (van Dijk, 2003:82), kadınların eşit olduğu bir şehir ortamı için “eşitlikçi” ve “huzurlu şehir” ifadeleri kullanılmaktadır.

Diğer haberlerden farklı olarak, kadınların siyasal platformlarda birleşme nedenlerine değinilen haberde, kadınların yaşam alanlarını kolaylaştıran yeni alanlar oluşturma konusu çalıştay içerisinde yer alan kişilerin değerlendirmeleri üzerinden habere taşınmıştır. Bu alanlarda kadınların sıkıntılarına örtülü olarak değinilirken, bu sıkıntılar, kadınların iş hayatına katılımı için ücretsiz gündüz bakımevi, rahatlıkla sokakta dolaşabilmeleri için aydınlatma yeterliliği, toplu taşıma araçlarının seferlerinin arttırılması, semt pazarlarında kadınlara yer ayrıma, kadın sığınma ve aile merkezleri oluşturma gibi ihtiyaçlara da vurguda bulunulmaktadır.

Kadınlar ve çocukların, aynı statüde görüldüğü yardım ve desteğe ihtiyaç duyduğuna dair ifadelere de rastlanırken, çalıştayı düzenleyenler yönetimleri pozitif ayrımcılığa davet etmektedir.

Haber metninde çalıştayı düzenleyenlerin önerilerinde belirginleşen “ifade etti”, “yaptı”, “sıraladı,” gibi etken fiillerin yanı sıra, “iyileştirilmeli”, “yapılmalı”, “sağlanmalı”, “kurulmalı”, “üretilmeli” gibi gereklilik ifadeleri de olduğu gibi habere yansıtılmıştır. Sayısal ifadeler ve uzman görüşlerinin yer aldığı metinde, çalıştay içinde yer alanların görünür kıldığı kadınların yaşam alanlarını aktifleştirecek çözümler sıralanmaktadır. Haber söylemlerinde de kullanılan “örnekleme” ifadeleri çalıştay içinde yer alanların önerilerinde de görünür durumdadır ve önerilerdeki kadının yaşam alanı sınırlarının genişlemesi için çocuk bakım evleri ve kreşlerin arttırılması, kadınların iş hayatına girebilmesi için kendi kurdukları pazarlarda ürünlerini satışa çıkarmaları gibi örnekler kadının yaşam alanındaki statüsünü kolaylaştırıcı unsurlar olarak haberde verilmektedir. Haber görselinde de kadınların

Gazeteciler Cemiyeti'ne toplu ziyaretinin görseli verilmekte, bu görsel ile kadınlar birliğe davet edilmektedir.

Konak'ı Kadın Dayanışmasıyla Yönetmeye Talip Bir Kadın (28.03.2014) başlıklı bir başka haberde haber başlığında "kadın dayanışmasıyla yönetmeye talip bir kadın" ifadesinde, kadınların kadınlarla iş birliğine davet edildiği görülmektedir. Başlıkta geçen "talip" kelimesi kadınların yönetimde yer almayı istediğini vurgulamaktadır. Haber girişinde bağlam ve ardalan bilgilerine rastlanırken, bu bilgilerde söz konusu belediye başkan adayının geçmişte yaptığı faaliyetlerden bahsedilmektedir. Haber metninde doğrudan anlatım tekniklerine dayanan, konuşmacının sözlerinin tırnak içinde verildiği bir anlatıma rastlanmaktadır.

Haber içeriğinin devam eden kısımlarında belediye başkan adayının "kadınların güvende hissetttikleri sokaklar yaratacağım" ifadelerine yer verilmekte, aslında kadınların yaşadıkları mekânlarda güvende olmadıklarını belirten örtülü bir anlatım dikkat çekmektedir. Belediye başkan adayının "tüm sorunlarımızı kadın dayanışmasıyla çözeceğimizi biliyorum. Bu nedenle, ben sadece sorunları içeriden bilen biri olarak kolaylaştırıcı olacağım" şeklindeki değerlendirmeleri kadınları içeren sorunların kadınlar tarafından anlaşılabileceği, siyasi alanda kadını temsil eden bir diğer kadının, sorunları içerden bilen biri olarak kolaylaştırıcı olacağını, ima etmekte ve haberde de görünür kılınmaya çalışılmaktadır.

Metnin devamında kadınların sıkıntılarının, bir kadın gözüyle değerlendirilmesindeki avantajlar, haber otoritesinin ağzından "ben sadece sorunları içeriden bilen biri olarak kolaylaştırıcı olacağım" ifadesiyle verilmektedir.

Kadınların hak arayışı mücadelesi, retoriksel bir benzetmede, insan hakları mücadelesi kaynaklı olarak görülürken, kadınlar için söz konusu hareketin içinden gelmiş olmak avantaj olarak görülmektedir. Haber metninde belediye başkan adayının "her yerde söylediğim gibi, kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık olacak" kadınların söz konusu sıkıntıları için "tüm dezavantajlı gruplara yönelik ayrıcalık" gibi tanımlamaları "eşit olmayan kişiler, kurumlar arasında eşitliği savunmak

eşitsizliği sürdürmek demektir" gibi ifadeleri haberin anlatısı içinde belirginleşmektedir.

Siyasi aktörün söylemindeki kadının bulunduğu siyasal ortam için "çok gerilimli bir ortam" ifadesi, "kadın aday olunca herkesin size karışma, söz söyleme hakkı varmış gibi oluyor" ifadeleri "hegemonik bir erkek dilinin siyaset için ne kadar zararlı olduğunu gördük" şeklindeki ifadeler haberin anlatısında kadın ve siyasal yaşam arasındaki sorun alanlarını görünür kılmada da dışarıda bırakılmamıştır.

Siyasi aktörün "Türkiye'nin artık farklı bir diller politika yapmaya kapı aralaması lazım" ifadesinde geçen "farklı diller" tanımlaması kadınların siyasal yaşamdaki yarattığı farklılığa gönderme yapmaktadır. Mikro açıdan incelenen haber metninde siyasi aktörün kadınların siyasal hayata katılımlarını "mücadele", "çözüm" "özgürlük", "görev", "uygulayıcılık", "dayanışma" gibi kelimeleri tercih ederek söylemini inşa ettiği görülmekte ve haber söyleminde de bu ifadeler görünür kılınarak kadının siyasal yaşamdaki görünürlüğünün artması yönündeki istekler konuya yaklaşım tarzı dikkate alındığında desteklenmektedir.

Kadın odaklı haberciliği oldukça ön planda tutan *Uçan Süpürge* de siyasal yaşamda kadınların yeterli derecede temsil edilmemesini sorunsallaştırmakta ve bunu haberlerine taşımaktadır. *30.03.2014* tarihli *"Muş Kadın Çatısı Derneği'nden Siyaset Eğitimi"* başlıklı haberde derneğin siyasal faaliyletlerinden bahsedilmektedir. Haberin ara başlığında geçen "kadınlara kadınların siyaset eğitimi" ifadesinde bir siyasal alandaki kadın görünmezliğinin yine kadın mücadelesi ile çözüleceğine bir gönderme yapılmaktadır. Haber girişinde doğrudan anlatımla haber bağlam ve ardalan bilgilerine rastlanırken, haber metninde kadınların siyasal yaşamda bilinçlenmesi/bilinçlendirilmesi gerektiği konusuna dikkat çekilmekte, kadının sadece siyasete katılımı değil, yurttaş ve kadın yurttaş olmanın bilinciyle, sosyal hak ve sorumluluklarının farkında yaşaması, yerel yönetimlerin ise bu anlamda yönlendirici bir güç olarak, kadının toplum içinde yeri, siyasete katılımı, yurttaş ve kadın yurttaş olmanın, yerel yönetimlerde, kişilik ve kimlik hakları, yurttaşlık ve insan hakları çerçevesinde, toplumsal cinsiyet eşitliğiyle hakkını savunması konusunda eğitimlerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Haber metninde,

kadınların erkeklerle eşit olmadıkları toplumsal kalıplarla karışı karşıya kaldıklarının da altı çizilmektedir. Toplumsal kalıpların olduğu yapılar "aile", "akrabalar", "sosyal çevre" olarak sıralanmaktadır. Kadınların demokrasiye katılımının mutlak gerekli olduğu "kadınsız demokrasi olmayacağı gerçeğinin görülmesi için mücadele ediyoruz" ifadesiyle vurgulanmaktadır. Erkek siyasetçilerin siyaset alanındaki egemenliği için ironik bir şekilde (van Dijk, 2003:96) "rant alanı" ifadesi ile, kadınların siyasal yaşama katılamadıkları söz konusu partiler için "erkek egemen partiler" ifadesi kullanılmakta, "kadınsız demokrasi olamayacağı gerçeği" cümlesinde geçen "gerçeği" ifadesinin de retoriksel ikna etme ve güvenilirliği arttırma stratejisi olarak kullanıldığı görülmektedir. Yine haber metninde, kadınların siyasal yaşamdan uzak kalmalarının, onların yaşamlarını belirleyen politika ve uygulamalara eşit katılmadığının altı çizilirken, burada geçen "yaşamlarını belirleyen politika" ifadesinde kadınların, kendileri dışındaki otoriteler tarafından belirlenen erk söylemle yönetildikleri, bu nedenle kendilerinin söz hakkı sahibi olmadığı vurgulanmaktadır. Mikro açıdan incelenen cümlelerde ise aktif yapılı ("uyguluyor", "dediler", "çektik", "istiyoruz", "uyguluyoruz") ve pasif yapılı ("alındı", "sayıldı", "sömürülüyor") cümle yapılarına rastlanırken, haber görselinde kadınların bir kadın tarafından bilgilendirildiği, kadın konuşmacının olduğu bir görsel görülmektedir.

*Uçan Süpürge'*de yer alan *"Paris'i Kadınlar Yönetsin"* başlıklı bir başka haberde ise metnin spotunda haberin ardalanına dair bilgilere rastlanmaktadır. Bu bilgilere göre hem Türkiye'deki yerel seçimler hem de Fransadaki yerel yönetimlere katılmaya hazırlanan adaylar hakkında bilgi vermektedir. Fransa'daki yerel yönetim seçimlerine kadınların katılımını kapsayan bir haber içeriği okura verilirken, metinde geçen "ilk defa kadın belediye başkanı olacak" cümlesinde kadınların aktif siyasete daha önce hiç katılmayışına dikkat çekilmektedir. Aktif olarak siyasal yaşamda bulunan bir kadın başkan adayı için dönemin cumhurbaşkanı tarafından kadın olması ve hamile olması nedeniyle bakan olamayacağı tırnak içinde ifade edilirken, milletvekili için de "iki çocuk annesi" vurgulaması yapılmaktadır.

Ancak Paris yönetimi başkan yardımcısı olan Anne Hidalgo'nun bu süreçte başkan adayı, Nathalie Kosciusko-Morizet'e kadın olarak destek verdiği tırnak içi

doğrudan anlatım tekniği ile ifade edilirken, bu ifadelerde Hidalgo'nun "Paris'in ilk kadın belediye başkanı olması"nın çok önemli bir sembol olarak politikaya atılmak isteyen ancak geçmişte buna cesaret edememiş kadınlara çok olumlu bir işaret olacağı da ifade edilmektedir. Metin içinde ayrıca kadınların politikadaki yerinin öneminin tartışılması gerekliliğine vurgu yapılarak, siyasi gücün hala erkeklerin elinde olduğuna dikkat çekilmekte, medyanın kadın politikacılara cinsiyetçi yaklaşımına ilişkin vurgular haber metninde görünür kılınmaktadır.[40] Yine siyasete atılan kadınların diğer kadınlar için önemli bir sembol olduğuna da vurguda bulunan cümlelere rastlanan metinde daha önce siyasal yaşamda olmak istemiş ancak siyasete atılmamış kadınlar için "cesaret edememiş kadınlar" ifadesi kullanılmaktadır.

Siyasete atılmaya çalışan/atılan kadın adayların siyaset ile ilgilerinin sorgulandığı yeteneklerinin görmezden gelindiği kadın adayların becerileri, çoğu zaman niteliklerinin geri plana atıldığı vurgulanırken, erkek için sorgulanmayan soruların kadın adaylara yönlendirildiği ifade edilmektedir. Siyasal yaşamda erkek adayların varlığının sorgulanmadığı ("asla sorulmayan sorular") ancak kadın adayların sorgulandığı ifade edilmektedir. Haber görselinde ise Paris Belediye Başkanlığı Seçimleri için dört adayın görüntülerine yer verilmektedir.

"Kreş Yoksa Oy da Yok" başlıklı *(06.01.2014) Uçan Süpürge'*de yer alan bir başka haberde ise Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) Platformu'nun 14 ilde kadınların katılımıyla düzenlediği atölyelerde kadınların kreş haklarının talebine dair bir kampanya oluşturması ve bu kampanyada, kadınların örgüt, emek ve meslek örgütleri ile sivil toplum örgütlerinden oluşan bir bütün olarak, yerel seçimlerdeki adaylara siyasi kampanya dâhilinde belirlenen taleplerini kabul ettirmek ve bu konunun takipçisi olmak adına çeşitli konularda çalışmalarını sürdürmeleri talep edilmektedir. Haber metninde söz konusu girişimin tarihlerine yer verilerek haber metninin ardalanı ve bağlamı okura aktarılmıştır. Diğer haberlerden farklı olarak,

---

[40] "Fransa'da sosyal politikalar toplumsal cinsiyet eşitliğine destek sunsa da, kadınların politikadaki yeri oldukça tartışmalı. Siyaset Bilimci Sandrine Leveque, siyasi gücün hala erkeklerin elinde olduğunun ve medyanın kadın politikacılara yaklaşımının ayrımcı olduğunun altını çiziyor". "Kadın adayların becerileri, çoğu zaman nitelikleri görmezden gelinerek sorgulanıyor. Erkek bir adaya asla sorulmayan sorular, kadın adaylara yöneltiliyor" *(Paris'i Kadınlar Yönetsin/10.02.2014/Uçan Süpürge).*

kadınların seçimleri desteklemeleri için, yönetimdeki erkeklerin, kendilerine yardımcı olmaları ve istihdam alanlarını açmaları koşuluyla mevcut yönetimi destekleyecekleri ifade edilmektedir.[41] Makro açıdan incelenen haber başlığında bu bilgileri destekleyecek ifadeler dikkat çekmektedir. Haber metninde sayısal verilere de rastlanırken, kadınların iş hayatına dâhil olabilmeleri için verdikleri mücadeleden bahsedilmekte, kreş hakkı talebinde bulundukları görülmektedir. Uzman kişilerin ve otoritelerin desteğinin görünür kılınmaya çalışılması ("Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, KSGM gibi kamu kurumlarından, yerel yönetimlerden, çeşitli sivil toplum örgütlerinden katılımcılar ile yerel seçim adaylarının bulunacağı toplantı… başlayacak") retoriksel açıdan haberin görsel unsurlarla desteklenmesi haberi daha dikkat çekici hale getirmektedir. Bu görselde kadın erkek çocuk figürleri görülürken, çocuğun altını değiştiren bir baba görseli, evin önünde oynayan erkek çocuk ve kız çocuğu görseli, çalışan kadın görseli, baba oğul oynayan görsel, kardeşlerin top oynadığı bir görsel, baba ve erkek çocuğun el ele görüntülerinin yer aldığı görsel, çalışan kadın görseli, evli elinde bebek arabası görseli, çocuğuyla oyun oynayan anne görseli, elinde bebek arabası görseli verilmektedir. Haber görselinde geçen "yaşamın her alanında eşitlik, bakım hizmetlerinde ortak sorumluluk" ifadesinde kadın ve erkek eşitliğe davet edilirken, bu eşitliğin kapsamına da göndermede bulunan bir söylem görülmektedir. Buna göre, "kadın yaşamın her alanında erkekle eşit olmalı", "bu eşitlik sadece yasal anlamda değil sosyal anlamda da olmalı", "çocuk bakımı hem erkeğin hem de kadının güdümünde olmalı", "çocuklar için açılan kreş anneleri iş hayatına teşvik etmeli" mesajları verilmektedir.

Bugün kadının siyasal katılımı hala erkeklerle eşit düzeye gelememiştir. Özellikle seçilme hakkından yararlanma ve siyasal karar mekanizmalarında yer alma konusunda cinsler arası eşitsizlik çok belirgin bir biçimde varlığını sürdürmekte ve kadınlar erkeklerin çok gerisinde kalmaktadırlar. Bu durum da, kadınların "yönetime

---

[41] "Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) Platformu'nun 14 ilde kadınların katılımıyla düzenlediği atölyeler sonucu kadınların kreş hakkı talebine dair bir kampanya oluştu ve bu kampanya, Kreş Haktır Platformu adıyla genişleyerek kadın örgütleri, emek ve meslek örgütleri ile sivil toplum örgütlerinden oluşan yaklaşık 40 örgütten kadınların yürüttüğü bir kampanyaya dönüştü (www.kreshaktir.org). KEİG Platformu üyesi kadın örgütleri, Nisan 2013'de başlayan kreş kampanyasını yerel seçimlere taşımaya hazırlanıyor. Yerel seçimlerde adaylara kampanya dâhilinde belirlenen talepleri kabul ettirmek ve bu konunun takipçisi olmak adına çeşitli konularda çalışmalar sürdürüyor" *(Kreş Yoksa Oy da Yok/06.01.2014/Uçan Süpürge).*

katılma" konusunda, cinsler arası eşitsizlik sorununu gündeme getirmektedir (Gökçimen, 2008:8). Aile, eğitim, yaşam, iş hayatı yani toplumsal yaşamın her aşamasında eşitliğin sağlanması ve siyasetin yalnızca erkek işi oluduğuna dair değer yargılarının değişmesi gerekmektedir. (Konan, 2011:171).

Türkiye'deki kadınların gerek sivil toplum örgütlerine, gerekse siyasi partilere katılımları güçsüz olup, siyasal süreçlere kendi toplumsal sorunlarını temsil edecek bir düzeyde katılmalarının yeterli olmadığı bilinirken, kadınların katılımının olduğu sivil toplum örgütlerinin ise, genellikle gönüllü yardım faaliyetleri yürüten kuruluşlar olduğu ifade edilmektedir. Kadınların sosyal yardım derneklerindeki çalışmaları, evlerindeki rolleriyle uyum gösterirken, kadınların bu faaliyetlerinin yanı sıra, siyasal güçlenme yollarını aramaları, siyasi örgütlenmelere yönelmeleri gerekmektedir (Gökçimen, 2008:44).

Sonuç olarak siyasal yaşama katılım noktasında, kadınların önündeki engellerin kaldırılması, ancak erkeklerin de desteklediği toplumsal politikalar geliştirilmesi, benimsenmesi ve etkin uygulanmasıyla mümkün olabilecektir. Ancak böylece, kadınlar ataerkil toplum sınırlarını aşabileceklerdir. Bu ilerleme gerçekleştirildiğinde hem kadınlar hem de erkekler, toplumun refahına eşit katkıda bulunma şansına kavuşacaklardır (Güldü ve Kart, 2009:104).

3.2.2.3. Hukuk ve Kadın

Kadınların erkeklerle eşit haklara kavuşma çabası uzun bir mücadeleyi içinde barındırmaktadır. 20. yüzyıla kadar kadınların siyasal ve toplumsal hayattaki rolleri sınırlıdır. Kadınların, toplumun kendilerine biçtiği geleneksel rollerin dışında kamusal hayata girerek siyasi hakları kazanması ancak demokrasi, insan hakları, eşitlik kavramlarının gelişmesi sonucunda ve bunların doğal bir uzantısı olarak gerçekleşmiştir (Konan, 2011:157).

Ancak yasalarla sağlanmış görülen eşitlik, aslında kadın açısından uygulanmadıkça oldukça sınırlı bir alanda kalmaktadır. Bu sınırlı alanda eşitlikten bahsetmek mümkün görülmezken, hukuksal ve siyasal eşitlik sosyal ve ekonomik eşitlikle bütünleşmedikçe özgürlüğün de sınırlı kaldığı görülmektedir. Tam eşitliğin

sağlandığı bir toplumda ise yalnızca daha önce kendini geliştirme olanağı bulamayan bireylerin gelişmekle kalmadığı, bütün toplumun gelişme potansiyelinin yükseldiği görülmektedir (Parla, 1993:103).

Bu bağlamda kadınların anayasa ve kanunlarda yer alan cins eşitliğinin ya da ayrımcılık yasağının toplumsal yaşamda işlemediği görülmektedir. Eşitlikçi politikalarla desteklenmeyen hukuki eşitlik, beraberinde toplumsal eşitliği getirememektedir. Eril dilin, atasözlerinden ders kitaplarına, meslek seçiminden günlük yaşamda ev işlerinin bölüşülmesine, kısaca toplumsal yaşamın tümüne yayılan etkinliği, mevcut ayrımcı yapının "doğal" kabul edilmesini ve yeniden üretilmesini sağlamaktadır (Turanlı Yücel, 2007:100).

İncelenen haber sitelerinde ele alınan birçok konunun hukuksal boyutu olsa da doğrudan bu kategori altında değerlendirilebilecek haberlerin sayısı, incelenen dönemde kadın örgütlenmesi, siyaset gibi konulara göre daha sınırlıdır. *07.01.2014* tarihinde *Uçan Süpürge'*de hukuk kategorisinde *"Evli kadın yalnızca kendi soyadını kullanabilecek"* başlığıyla yer alan haber makro yapıda incelendiğinde tematik anlamda kadının erkeğin soyadını almadan kendi soyadını kullanabileceği konusunun okura aktarıldığı görülmektedir.[42] Ardalan ve bağlam bilgilerinin haber girişinde verildiği haber metninde mikro yapıda incelenen haber başlığında ise kullanılan "yalnızca", "kendi soyadı" ifadeleriyle kadınların evlilikleri sonucunda erkeğin soyadını alma durumu örtülü bir söylemle eleştirilmektedir. Haber spotunda ise haber otoritelerinin ağzından ("Anayasa Mahkemesi evli kadınların sadece kendi soyadlarını kullanabilmesine izin verdi") ifadelere yer verilirken, mikro yapıda incelenen haber spotunda pasif yapılı cümle yapılarının kullanıldığı görülmektedir ("yayımlandı", "belirtildi"). Haber girişinde geçen ifadeler incelendiğinde, "evli kadınlar" ifadesine başvurulurken, toplum tarafından kullanılan (kızlık soyadı) bekârlık soyadı için "evlilik öncesi tanınıp bilindiği" ifadesi kullanılmakta, kadının evlilik sonrası aldığı soyadı için ise "kocanın soyadı" ifadesi kullanılmaktadır.

---

[42] "Evlilik öncesi tanınıp bilindiği soyadını tek başına kullanmak isteyen bir evli kadın avukatın bireysel başvurusunu kabul eden AYM, kocanın soyadını kullanma zorunluluğunun Anayasa'nın "kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlığını taşıyan 17. maddesinde tanımlanan manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğuna hükmetti" (*Evli kadın yalnızca kendi soyadını kullanabilecek/07.01.2014/Uçan Süpürge).*

Dolaylı bir anlatımla, soyadını kullanma gerekçesi de "tanınıp, bilinme" ifadeleriyle vurgulanırken, kadının kocasının soyadını kullanma zorunluluğu, kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığının korunması ve gelişmesini zedeleyici bir müdahale olarak görülmektedir. Burada geçen müdahale ifadesinde kadınların kendileri dışındaki bir sistem tarafından uygulanan dayatmaya maruz kaldıkları dolaylı olarak "müdahale" metaforuyla vurgulanmaktadır (van Dijk, 2003:98). Yine kadınların kendi soyadlarını kullanmaları hakkının özel hayat ve aile hayatına saygı çerçevesinde kabul edilmesi gerektiği mesajı örtülü bir söylemle verilirken, aksi bir durumun kadın için manevi zarar ve hak ihlalini kapsayıcı bir durum olduğu vurgulanmıştır. Sayısal veriler ve tarihsel ifadelerle desteklenen haber metninde, haber ile ilgili geçmiş haber arşivlerinden de faydalanılmakta, haberin ardalanı ile ilgili detaylı bilgiler haber metninde verilmektedir.

"243 Kadın Örgütü Cinsel Suçlar Yasa Tasarısına İtiraz Ediyor" (05.06.2014) başlıklı *Bianet*'teki bir haber ise, cinsel suçlara ilişkin bir düzenlemeyi çeşitli boyutlarıyla eleştirmektedir. Makro açıdan incelenen haber başlığında sayısal verilerden faydalanıldığı görülürken, kadınların mevcut yasaya karşı çıkma durumu, bir otoritenin gücü ve kadın birliği göz önünde bulundurularak verilmiştir. Bu durum başlıkta geçen "itiraz ediyor" ifadesiyle desteklenmiştir. Bağlam ve ardalan bilgilerinin verildiği haberde cinsel suçlar tasarısının geri çekilmesini isteyen 243 kadın örgütünden bahsedilmektedir. Makro açıdan incelenen haber spotunda geçen "cinsel suçlara sözde ceza artırımı diye sunulan bu tasarı, özde cezasızlıktır" şeklindeki değerlendirmeler 243 kadın örgütünün ortak kanaati olarak sunulmuş ve ideolojik ve retoriksel stratejilerden biri olan "kanı birliği"nin gücünden yararlanmak istenmiştir. Kadın örgütlerinin söylemindeki "sözde" ifadesiyle, cinsel suçların azaltılması ile ilgili çalışmaların yeterli olmadığı, özünde bu süreç sonucundaki suçların cezasız kalmasına neden olacağı iddiaları haberde ön plana çıkarılmıştır.

Yasa tasarısına eleştirilerin yer verildiği haberde, yasanın muhataplarıyla tartışılmadan sunulduğu iddialarına da yer verilerek, "yasanın muhatapları" ifadesi ile kadınların yeterince dikkate alınmadığı yönündeki iddialarda kadın örgütlerinin söylemi üzerinden görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Yasa tasarısına getirilen

eleştirilerden biri olan “bu suç toplumun önünde tıbbileşterilmeye çalışılıyor” saptaması da haber metninde eleştirilerden biri olarak sunulmakta ve yine kadın örgütlerinin söylemi üzerinden önemli bir sorun alanı olarak işaretlenmektedir.

Sonuç olarak biçimsel-hukuksal eşitliğin kanun ve anayasalarda yer alması söz konusu sorunun ortaya konması ve çözüm yollarının zorlanması bakımından önemlidir. Diğer taraftan biçimsel-hukuki eşitliğin sorunları çözmeye yetmemesi, eşitlik anlayışına ilişkin yeni sorular ve sorun alanları beraberinde getirmektedir. Kadına ilişkin hukuki düzenlemelerin birbiri ile çelişmesi, başlangıçta teknik bir sorun gibi görünse de, özünde hukukun kadına ilişkin dilinin tarihsel duramlarının ve gizli ayrımcılığın tespit edilmesi bakımından gereklidir (Turanlı Yücel, 2007:110).

3.2.2.4. Eğitim ve Kadın

Kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların biyolojik farklılıklarla ile açıklanamayacağını, kadın ve erkeklerin rolleri söz konusu olduğunda çeşitli kültürler arasında büyük farklılıklar olduğuna dikkati çeken toplumsal cinsiyet çalışmaları bunun toplumsal düzlemde kurulduğunu savunurlar. Dolayısıyla bir toplumda kadın ve erkeklerin toplumsal hayata katılım biçimi, oranı, görünürlüğü ve temsil biçimi önemli oranda o toplumda geçerli olan toplumsal cinsiyet algısından etkilenir (Ökten, 2009:302).

Bu bağlamda eğitimin de bu algıdan etkilendiğini söylemek mümkündür. Bireylerin sosyalleşme sürecinde çok önemli bir role sahip olan eğitim süreci, ailede başlayan sosyalleşme süreci, okul öncesi dönem ve okul çağı ile birlikte devam ederken, sosyalleşmenin bu aşamasında aile dışındaki kurumların etkisi daha çok göze çarpmaktadır. Eğitime katılım konusunda fırsat eşitliğini önleyen etkenler ise, coğrafi etkenler (köy, kent ayrımı, bölgesel ayrım), sosyal etkenler (etnik gruplar, din ve dil ayrımı, nüfus, ataerkil aile yapısı), ekonomik etkenler (ailenin ekonomik düzeyi, devlet kaynaklarının sınırlılığı) şeklinde sayılmaktadır (Doğan, 2000:250-252).

Ülkemizde ise kadının sosyalleşmesi, iş hayatına katılmasına etki eden faktörler incelendiğinde de yine eğitim eksikliği, kocanın yaklaşımı, çocuk bakımı ve ev işleri gibi faktörlerin önemli olduğu gözlenmektedir (Sevim ve Kuzgun, 2004:14).

Çalışmada belirlenen tarihler arasında *Uçan Süpürge'de* doğrudan eğitimle ilgili *"4 Bilim Kadının Öyküsü Canlandırma Film Oldu" (28.01.2014)* başlığıyla yer alan haber, makro açıdan incelendiğinde haber başlığında sıkça kullanılan "bilim adamı" ifadesi yerine "bilim kadını" ifadesi kullanıldığı görülmektedir. Haber ardalanının detaylı bir şekilde verilmediği haber spotunda, haber içeriğinde dolaylı aktör olan söz konusu projenin gerçekleşmesine katkıda bulunan kurum isimleri verilmektedir.[43] Projenin isminde geçen "benim" ifadesiyle dolaylı bir anlatımla kadınların vurgulandığı bir söylem görülürken, ("Benim Madam Curie'm" projesi), haber metninde geçen "kız çocuklarının meslek seçerken toplumsal cinsiyet rollerine uygun yönlendirmeler yerine, yetenekleri ve hayalleri doğrultusunda eğitime yönlenmelerini amaçlıyor" ifadesiyle, dolaylı bir anlatımla, toplumsal baskı sonucunun kız çocuklarının meslek seçimlerini de etkilediği ima edilmekte, olması gereken ile ilgili de açıklama yapılmaktadır. Haber metninde geçen "kadınların gerek fen bilimleri gerekse sosyal bilimlerde nasıl öncü olabildiğinin en güzel örneklerinden dördü, bu projede çocukların karşısına çıkacak." ifadesinde ise kadınların genellikle sosyal bilimlerdeki başarılarına vurguda bulunulurken, fen bilimleri alanındaki başarıların erkeklere ait olduğu ve kadınların bu alanlara yeteneklerinin olmadığı görüşü de ironik bir şekilde eleştirilmektedir. Haber metninin devam eden söylemlerinde de söz konusu söylemleri destekleyen, kadınlar için ayrılan mesleklere vurguda bulunulmaktadır. Bu meslekler "öğretmenlik", "hemşirelik", "avukatlık" şeklinde sıralanmaktadır. Kadınların bu mesleklerde sınırlı kalmamaları gerektiğine değinilirken "yalnızca" ifadesiyle söylem desteklenmekte, kadınların bilim ve teknoloji alanında yer almayışları da eleştirilmektedir. Kadınların bilim ve teknoloji alanında yer almama sebepleri için de erkek egemen engeller

[43] "Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği, ilköğretim öğrencilerine yönelik bir proje başlattı. Avrupa Birliği Merkezi Finans ve İhale Birimi ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteklediği projede Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Pursaklar ilçesinde belirlediği okullarda örnek bir çalışma yürütülüyor" *(4 Bilim Kadının Öyküsü Canlandırma Film Oldu/28.01.2014/Uçan Süpürge).*

tanımlaması yapılmakta, çözüm içeren diğer ifadede de, erkek egemen engellerin ortadan kaldırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Metnin devam eden kısımlarında ise söz konusu bilim kadınlarının Türk temsilcileri için "kadınların yolunu aydınlatan bu dört bilimci" ifadesi kullanılmaktadır. Sebep sonuç içeren ifadelere yer verilen haber metninde, bilim kadınlarının başarılarının sebepleri "inatla, umutla, kendilerini yetiştirmiş olmaları ve açtıkları kapıdan başka kadınların geçmesini teşvik etmeleri" şeklinde sıralanmaktadır. "Sembol", "örnek", "öncü" gibi ifadelerle metnin mikro yapısının desteklediği görülmektedir. Metnin sonlarına doğru *Uçan Süpürge* konuya yaklaşımını net bir şekilde ortaya koyabilmek için "*Uçan Süpürge* şöyle diyor:" tanımlaması ile neyi sorun olarak gördüklerini belirginleştirmek istemiştir. Bu cümlelerde cinsiyet ayrımı yapılmadan "çocuklar" ifadesinin kullanıldığı görülürken, çocukların meslek ayrımı yapılmaksızın yetiştirilmesi gerektiği mesajı verilmektedir.[44]

Sonuç olarak, aile ve kadınlık-erkeklik konumlarının sosyal varoluş biçimleri, kadınların eğitim seçiminden ev içindeki karar almaya kadar birçok yapıyı yakından etkilemektedir (Dedeoğlu, 2000:167). Bu sebeple kadının toplumsal anlamda rol ve statü olarak doğru yerde olmasının, ülkenin gelişimi açısından son derece önemli olduğu, bunun yolunun da bilinçli ve nitelikli bir eğitim süreciyle gerçekleşebileceği (Özaydınlık, 2014:108) ifade edilmelidir.

3.2.2.5. Örgütlenmiş Kadınlık

Dünya kadınları, eğitim düzeyleri, geleneksel yaşam biçimleri, değer yargıları, yasalardaki ayrımcı hükümlerden kaynaklanan engeller nedeniyle, yüzyıllar boyunca, içinde yer aldıkları siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramadan yaşamışlardır (Çakır, 1996:19). Ancak özellikle 20. yüzyılda seçme-seçilme konusunda yasalarda yapılan

---

[44] *Uçan Süpürge* şöyle diyor: "Bu proje, kadınlara atfedilen kalıplaşmış meslekler konusunda yerleşik algının kırılmasına yardımcı olmak istiyor. Çocukların geleceğe hazırlanırken, özellikle meslek planlamalarında ufuklarının açılmasını sağlamak gerekiyor. Meslek konusunda kalıplaşmış örnekler değil çocukların kendilerine rol modeli olacak başka mesleklerin de ayrımına varmalarıyla özellikle kız çocukların meslek seçimi konusunda tutumlarının değişmesi için önemli bir adım" *(4 Bilim Kadının Öyküsü Canlandırma Film Oldu/28.01.2014/Uçan Süpürge).*

düzenlemeler, kadının siyasal katılımında değişiklikler yaratmıştır (Gökçimen, 2008:8). Bu değişiklikler ile birlikte kadınlar örgütlenmeye başlamıştır. Kadın örgütlenmesinin öncüleri genellikle erkekler tarafından kontrol edilen hiyerarşik yapılara kuşkuyla yaklaşan, işyerinde cinsel şiddet, taciz, ayrımcı istihdam politikaları gibi sorunları çözmek için alternatif özerk örgütler kurmaya inanan kadınlardan oluşmaktadır. Kadın örgütlenmeleri (sendikaları), genel sendikal hareket içinde işçi kadınların hakları ve istihdam koşulları konusundaki farkındalığın yükseltilmesinde, bireysel ve kolektif kazanımlar elde edilmesinde, geleneksel sendikal hareketin kültürünün dönüştürülmesinde önemli rollere sahip olmuşlardır. Ayrıca örgütsüz ve işyerinde zayıf bir konuma sahip olan kadınların kendi güçlerine inanmaları ve güvenmelerine katkı sağlamışlardır (Urhan, 2009:101). Böylece geçmişte olduğu gibi bugün de kadın hareketinin çıkış noktasının özgürlük ve eşitlik hareketi olduğunu söylemek mümkündür (Çakır, 1996:18).

İncelenen dönemde *Bianet*'te ve *Uçan Süpürge*'de çeşitli konulardaki kadın direnişi ele alınırken, *Bianet*'in daha çok kadının sosyal yaşama katılımı teması altında örgütlenmeyi içeren haberlere yer verdiği, *Uçan Süpürge*'nin ise sosyal olaylara duyarlı bir kadın birliğini temsilen haberlerini kategorize ettiği görülmektedir.

Bianet'teki *"Kadınlar 6. Ekmek ve Gül Şenliğinde Buluşuyor" (25.05.2014)* başlıklı haber, makro açıdan incelendiğinde haber bağlam ve ardalan bilgilerinin verilmediği, bir televizyon kanalının her sezon bitiminde gerçekleştirdiği "ekmek ve gül şenliği" isimli etkinlikle, diğer sezonu açmaya hazırlanışı konu edilmektedir. Haber spotunda geçen "bol dayanışmalı" ifadesinde kadınların ironik bir söylemle (van Dijk, 2003:96) dayanışmaya davet edildiği görülmektedir. Haber metni içinde haber girişinde etkinliğin kapsamından bahsedilmektedir. Bu kapsamda kadın mücadelesinin devamlı olmasına da işaret edilirken, "dayanışma etkinliği" ifadesi kullanılmaktadır.

Kadına hitaben etkinliği gerçekleştiren yetkililerinin sözlerinde ise, "acı, neşe, bıkmışlık, direnç" sözleri bir sezonu kapsayan süreci tanımlamak için kullanılmaktadır. Kadın gözünden kadınların değerlendirdiği söylemlerde "Hadi

bırak elindekileri bir kenara. Evin işi, çocuğun derdi, patronun söylediği bir kenara dursun" ifadeleriyle, "kadınların sürekli olarak ev işleri ve sorumluluğu taşıdığı, çocuğun sorumluluğunu tek başına üstlendiği, iş yerinde işverenin sözlerinden dolayı incinen bir rolden sıyrılması gerektiği" mesajı kadına verilmekte, kadın güçlü ve dayanışma içerisinde olmaya davet edilmektedir. Haber görseli incelendiğinde ise haberde iki görselin kullanıldığı görülmekte, ilk görselde kollarını dal yaparak birbirine sarılan kadın figürü görülürken, figürün siluetinden kadın figürü olduğu anlaşılmaktadır. Diğer görselde ise TV videosunun şenlikten görüntülerine yer verilmektedir.

Bianet'teki *"Kadın Örgütleri'nden Kıbrıs Öğretmenler Sendikası'na Uyarı" (19.06.2014)* başlıklı haberin başlığında ise dolaylı bir anlatıma başvurulduğu görülmekte "kadın örgütlerinden uyarı" ifadesinde aslında kadın örgütü içindeki kadınlardan bahsedilmekte, fakat kadın örgütünün görüşü gibi yansıtılmaktadır. Bağlam ve ardalan bilgilerinin de verildiği haberde, söylem kadın örgütleri üzerinden hareket edilerek oluşturulsa da asıl konu kadınların öğretmenler sendikasına yaptığı ikazdır. Haberin içeriğine detaylı bir şekilde yer verilmezken, haberin ardalanında erkek şiddetine karşı tavır alma ve eşine şiddet uygulayan sendika başkanı hakkında soruşturma başlatma durumu nedeniyle böyle bir tepki gösterildiği ifade edilmektedir. Şiddet konusuna vurgu yapılan haber, mikro yapıda incelendiğinde "disiplin", "örgütlenme", "soruşturma", "şiddet" kelimelerinin tekrar edildiği, devamında ise "mücadele" kelimesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Haber içeriğinde tırnak içinde doğrudan anlatım ifadelerine yer verilirken, bu ifadeler, sayısal verilerle ve alanında uzman kişilerin görüşleriyle desteklenmektedir. Daha önce de aynı çalışmaların yapıldığını ancak dönüş alınmadığı ironik bir şekilde (van Dijk, 2003:96) haberde "hiçbir gelişme olmamıştı" yüklemiyle vurgulamaktadır. Kadınların birliğe çağrıldığı haberde, "erkek şiddeti" için "dava" metaforu kullanılarak, konu ile ilgilenen ve mücadeleyi sürdüren kadınlar için *"takipçi"* ifadesi kullanılmaktadır. Kadınların sıkça birliğe çağrıldığı ve bu sürecin bir mücadele olduğu yönündeki söylemlerde kadınların yalnız olmadığının altı çizilmektedir. Kadınların mücadele alanlarının da sıralandığı haber metninde kadınların mücadele ettikleri konular "taciz", "tecavüz", "fiziksel şiddet" ve "sözel

şiddet" olarak belirtilmiştir. Haber metni incelendiğinde "parçası olmak", "kayıtsız kalmak", "tarafsız olmak", "intikal etmek", "iddia etmek" gibi ifadelerle desteklenen söylemlere rastlanmıştır. Haber görseli olarak söz konusu sendikanın ambleminin kullanıldığı görülmektedir.

Bianet'te yer alan bir başka haberde de *(Soma İçin Kadın Dayanışması/19.05.2014)* başlıkta "kadın dayanışması" ifadesi ile kadınları birliğe davet eden bir söyleme yer verildiği görülmektedir. Haberin bağlam ve ardalanına yer verilmeyen metinde haberin konusu 13 Mayıs 2014'te Manisa'nın Soma ilçesinde maden ocağında meydana gelen felaketin mağduru işçilerin eşleri için yapılan etkinliktir. Okura daha çok haber içeriği ile ilgili bilgi verilmektedir. Haber spotunda sayısal verilerle desteklenen (van Dijk, 2003:100) ifadeler görülürken ("yedi ilde sokağa çıkan kadınlar") mağdur eşler için "Somalı kadınlar" ifadesi kullanılmakta, "Somalı kadınlar yalnız değildir" ifadesiyle, kadınlara destek içeren bir söylem görülmektedir. Örtülü bir söylemde kadınların yalnız kaldığı vurgulanmaktadır. Makro açıdan incelenen haber metninde kelime seçiminde "somalı kadınlarla dayanışmak" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Maden kazası için de "maden cinayeti" ifadesi kullanılmıştır. Haberin gerçekleştiği yer ve zaman haber metninde verilirken, haber aktörlerinin sözleri (van Dijk, 2003:79) tırnak içinde tek bir kişinin ağzındanmış gibi verilmektedir.

Felakette ölen erkekler için "yüzlerce kardeşimiz" ifadesi kullanılırken, geriye kalan eşler için ise "kömür tozlarının arasında yaşamını devam ettirmeye çalışan, geleceğe ilişkin hiçbir güvenceleri olmayan kadınlar" ifadesi tercih edilmiştir.

Haber metninde kadınları tanımlayan ifadelere sıkça yer verildiği görülürken, kadınlar için "yaşamları ipotek altına alınmış yüzlerce aile ve yüzlerce ailenin ev işçileri", "yaşam emekçisi kadınlar" ifadeleri kullanılmaktadır. Daha önce çeşitli felaketler sonucunda mağdur olan kadınların örnek gösterildiği metinde, bu tarz facialarının kadınlarda uyandırdığı etkinin yeni olmadığı "toprakların yabancı olmadığı bir seda olarak yankılanıyor" ifadesinde geçen "yabancı olmamak" ifadesiyle desteklenmektedir. Metnin sonunda yer alan "Soma için kız kardeşlik köprüsü kuruyoruz" ifadesinde de yine kadın dayanışmasına dikkat çekilmektedir. Mikro

açıdan incelenen haber metninde, aktif yapılı cümleler ("yaptı", "sürdü", "başladı") ve pasif yapılı cümle yapılarına da ("verildi", "isteniyor") yer verilirken, kutuplaşma içeren (van Dijk, 2003:102) biz-onlar ifadelerini yansıtan yüklemlere de rastlanmaktadır ("kuruyoruz", "birleştiriyoruz"). Haber görselinde ise eylem için toplanan kadınlara yer verilmekte, işçilerin kafalarındaki baret tepki olarak kadınların başlarında görülmektedir. Yerde ise kadınların mücadelesi ile özdeşleşen mor pankartlar görülmektedir.

Uçan Süpürge'de kadın örgütlenmesini içeren haberlerde sosyal olayların yanı sıra kadının günlük hayatında yaşadığı zorluklarla mücadele etme misyonuyla bir araya gelen bir kadın örgütlenişi görülmektedir.

*Uçan Süpürge'*de *"Engelli Kadınlar Örgütleniyor"* başlığıyla yer alan haberin, makro yapıda incelenen haber başlığında kadınların birliğe çağrıldığı bir ifadeye rastlanırken, söz konusu topluluk için "örgütlenme" ifadesi kullanılmaktadır. Makro açıdan incelenen haber spotunda haber konusu ile ilgili bilgi okura verilirken, projenin amacı "Engelli Kadınların Hak Temeli Mücadele Adımları" projesi başlığıyla açıklanmaktadır. Kadınların hak arayışına dikkat çekilen haber spotunda, mücadele alanının engelli kadınlarla sınırlı tutulduğu görülürken makro bir yapıda incelenen haber metni içinde yer alan haber aktörü de, haber metnini destekleyen bir yapıda haber aktörü olarak (van Dijk, 2003:9) görme engelli bir avukatın ifadeleriyle okura sunulmakta, metnin içeriği aktör tarafından desteklenmekte ve uzman görüşü olarak haberde verilmektedir. Engelli kadınlara yönelik ayrımcılığa dikkat çekilirken, ironik bir anlatımla konunun toplumsal cinsiyet konusu ile de ilgili de olduğu ifade edilmekte, dolaylı bir mesajla toplumsal cinsiyet konusunun erkek ve kadın ilişkisi ile sınırlandırıldığı, konunun aslında engelli kadınlara içkin sorunlar değil de genel anlamda kadına içkin sorunlar çerçevesinde düşünülmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Metnin devam eden kısımlarında kadına yönelik şiddetin konuşulup bu konuda farkındalık yaratmak amacıyla hareket ettiklerini belirten engelli kadınlar, kadının uğradığı haksızlıkların çoğu zaman konunun engelli kadınlarla sınırlandırılan bir mücadeleyi kapsamasını "kadın olduklarını" unutuyorlar sözleriyle eleştirmektedirler. Engelli kadınların yaşadıkları problemler için "şiddet", "engel"

"sıkıntı", "sorun" ifadeleri kullanılırken, metinde kullanılan "proje", "farkındalık", "güç", "mücadele" ifadeleriyle de kadınlar birliğe davet edilmektedir. Haber görselinde engelli kadın derneğinin amblemi kullanılırken, amblemde kadın hareketinde ön plana çıkan mor renk görülmektedir.

"Feministler Toplu Taşımada Tacize Son Kampanyası Başlattı" (Uçan Süpürge/18.04.2014) başlıklı haberin bağlam ve ardalan bilgilerinde kadınların duyduğu rahatsızlıktan bahsedilmekte, erkeklerin toplu taşımada kapladıkları yer retoriksel bir benzetme unsuru olarak (van Dijk, 2003:98) erkekler tarafından günlük hayatta kadınlara ayırdıkları yer ve müsaade alanlarına benzetilmektedir. Metinde erkeklerin toplu taşımada rahat bir şekilde oturma nedenleri de buna bağlı olarak, kadının ev hayatında, iş hayatında, mutfakta, balkonda yaşadığı sınırlama ve çalışan kadının erkek tarafından kabullenilmeyişi süreciyle ilişkilendirilmektedir. Burada geçen *"normalleştirilemez"* ifadesiyle durum eleştirilmekte, normalleştirilmemeli mesajı kadınlara verilmektedir. Öncelikli olarak yönetim alanındaki erkeklerin, kadınlara iş yaşamına müsaade etmedikleri görüşü ironik bir söylemle (van Dijk, 2003:96) eleştirilmektedir. Sosyal medyanın da konuyu yönlendirmede etkili olduğu mesajı okura verilirken, söz konusu toplu taşıma araçlarında kadınlara yer vermeyen erkekleri anlatan durum için "taciz", bu durumla başbaşa kalan kadınlar için de "mağdur" ifadesi kullanılmaktadır. Haber görselinde ise kadın ve erkeğin yüzlerinin görünmediği, erkeğin bacaklarını açarak oturduğu kadının da kenara sıkıştığı bir toplu taşıma içi görüntüsü verilmiştir.

Sonuç olarak bugün kadın sivil toplum örgütlerinin eğitim stratejileri, kimlik oluşturma ile kadınların koşullarının düzeltilmesi için baskı yapma seçenekleri arasında itinalı ama yine de kurulması zor bir dengede sürdürülmekte, bu stratejilerle zorlu bir ikilemle baş etmek zorunda kalan kadın, önceden belirlenmiş toplumsal cinsiyeti dönüştürücü müfredatı takip etmek ya da daha ılımlı ve acil yerel ihtiyaçlara yani temel ihtiyaçlarına odaklanmak zorunda kalmaktadır. Kadın STÖ'leri, yerel, ulusal ve bölgesel olarak kadınların ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlamayı amaçlayan, kısa dönemli eğitimlere ağırlık vermektedir ve okul sistemi ya da toplum genel olarak kadınlara eğitim sağlama konusunu ihmal etmektedir. Bu tip eğitimler okul

sisteminin dışında gerçekleştirildiğinden öğrenme ve öğretme gibi belirli bir niyet taşımalarına rağmen yaygın eğitim olarak bilinmektedir (Stromquist, 2010:101-102).

3.2.2.6. Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri

İnsanlık tarihiyle ortaya çıkan şiddet olgusu, hem bireysel hem toplumsal öğeleriyle birlikte karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu yapı şiddet olgusunu tanımlama ve ortaya koymada birçok yeni yapı ve tanımı oluşturmaktadır. Çok farklı biçimlerde karşılaşılan şiddet olgusu, baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma, başkaldırı gibi türlere ayrılmakta (Kocacık, 2001:1) insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olaylar ya da girişimler olarak (Ünsal, 1996:29) ele alınmaktadır. Bir diğer bakış açısıyla şiddet eylemini harekete geçiren güdülenme olarak tanımlanmaktadır. Güdülenmenin dayanağında ise bireylerin ya da grupların somut bir hayat beklentisi, dayanılmaz hale gelen baskılar, kan davaları, namus cinayetleri olabilmektedir (Ergil, 2001:40). Şiddet; psikolojik, ahlaksal, siyasal, ekonomik, hukuksal vb. (Keleş ve Ünsal 1996:91) açılardan incelenebilecek kadar geniş bir konudur.

3.2.2.6.1. Fiziksel Şiddet

Aile içinde, yetişkinlerin birbirlerine uyguladıkları, en yaygın yaşanan ve tanımlanan şiddet türü olarak bilinen fiziksel şiddet, kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılması olarak bilinirken, fiziksel şiddete genellikle kadınların maruz kaldığı istatistiksel kanıtlarla gösterilmektedir. Fiziksel şiddet; itmek, tokat atmak, boşamaya çalışmak, ısırmak, tekmelemek, yumruklamak, fiziksel kuvvet kullanarak kişinin evden çıkmasına veya eve girmesine engel olmak, eşya fırlatmak, bıçak ve silah gibi aletlerle tehdit etmek, işkence yapmak gibi fiziksel güç kullanılan durumları kapsamaktadır (Jeunemaitre vd, 1992:169; Akt: Yetim ve Şahin, 2008:24).

Bununla birlikte, kadının aile ortamındaki eşitsizliğe dayanan konumu ve ev içindeki emeğinin değersizliği, ataerkil toplum yapısı içinde belirlenen güç ve iktidar ilişkileri ile birlikte de kadın, kendinden güçlü konumda olan ve dolayısıyla iktidar

sahibi olan kocasına bağımlı hale gelerek, kocasının onun üzerindeki gücünün bir göstergesi olarak sergilediği şiddete maruz kalabilmektadır (Gödelek, 2005:102).

Bu mağduriyette, şiddet; fiziksel şiddetin insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edim olarak özetlenebilirken, şiddetin mala, cana, sağlığa, bedensel bütünlüğe, birey özgürlüğüne karşı bir tehdit oluşturması söz konusudur. Burada da yaralama, ırza tecavüz, yağma, adam kaçırma gibi başkasına yönelmeler olabildiği gibi, intihar girişimleri biçiminde bireyin kendine yönelik eylemleri de söz konusudur (Ünsal,1996:32).

Konunun bu derece ciddi olması kadın odaklı habercilik yapan sitelerin kadına uygulanan şiddeti görünür kılma çabalarını arttırmaktadır. Bu sitelerden *Bianet*'te fiziksel şiddet konusu daha çok öldürme, yaralama ve saldırı haberleri ile verilmektedir. Bu haber başlıklarında genel olarak erkeğin kadına uyguladığı şiddet konusu vurgulanmakta, haber başlıklarında, "işkence, ölüm, şiddet" ifadeleri tekrarlanmaktadır. *Uçan Süpürge*'de ise incelenen dönemde doğrudan fiziksel şiddet kategorisinde tanımlayabileceğimiz haber yer almamıştır.

Fiziksel şiddet haberlerinde haber içeriği olarak ağırlıkla cinayet haberlerinin verildiği *Bianet'*te kadın cinayetlerinin sayısının ve nedeninin aylık raporunun verildiği ve bu raporun sayısal verilerle desteklendiği görülmektedir. İncelenen haber başlıklarında hem kadın cinayetinin sürekliliğine hem de sitenin haberleriyle sürekli takipçisi olduklarına dair ifadeler, ay isimlerinin başlıklara taşınmasıyla vurgulanmaktadır. Cinayet suçu ve fiziksel şiddet suçunu işleyenlerin ağırlıklı olarak erkek olduklarına dikkat çekmek için *"erkekler", "erkek şiddeti"*, ifadeleri haber başlıklarına sıkça taşınmaktadır.

Bu bağlamda, Nisan ayını kapsayan şiddet haberlerinden *Bianet*'te *"Erkekler Nisan'da 29 Kadın Öldürdü"* başlığıyla yer alan haberde erkek şiddetine dikkat çeken ironik bir söylemle (van Dijk, 2003:96) olayın tüm erkekleri ilgilendiren boyutuna dikkat çekilmektedir. Haber kapsamında o tarihte işlenen cinayetlerin tamamı değil, özellikle kadın cinayetlerinin sayısına yer verilmektedir. Sayısal verilerle desteklenen haber spotunda haberin ardalanına dair bilgiler

verilmemektedir. Haber giriş metninde haber kaynağı olarak "*Bianet'in yerel ve ulusal gazetelerden, haber sitelerinden ve ajanslardan derlediği haberlere göre, erkekler Nisan'da 29 kadın öldürdü*" ifadelerine yer verilmektedir. Mayıs ayından farklı olarak öldürülen kadınların kimler tarafından öldürüldüğüne dair sayısal veriler ve yüzdelik sonuçlar okura verilirken[45], *"yüzde 72 kocalar, eski koca ve sevgililer"* ifadeleriyle şiddet konusunun aktörleri açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca devlet tarafından korunan ve evden uzaklaştırma cezası alınan kadınlar için bu tarz caydırma usullerinin etkili olmadığı "kadınların dörtte biri koruma kararlarına rağmen öldürüldü" değerlendirmeleriyle van Dijk'in söylem çözümlemede belirttiği retoriksel ve ideolojik stratejilerden biri olan örtülü ifade (ima) ile durum eleştirilmektedir. Haber metninin yanında yer alan haber metnini destekleyici nitelikte olan çerçevede haber metninden ayrı olarak, haber içeriğindeki cinayetlerle ilgili bilgiler verilirken, kadınlar ve kız çocukları ifadesiyle, erkeklerin yalnızca karşı cinsle ilgili işlediği cinayetlere yer verilmekte, erkekler tarafından öldürülen erkeklerin (erkek) cinayetlerinden bahsedilmemektedir. Karşılaştırma stratejilerine de rastlanan haber metninde, en çok cinayetin işlendiği şehir olan İstanbul'a dikkat çekilmektedir. Kadınların cinayetlerini içeren söylemler için "kadın katli" ifadesi kullanılmakta, davamında da kadın cinayeti ile birlikte cinsel taciz sayıları da verilmektedir. Cinsel tacizin de cinayet konusu kadar önemsenmesi gerektiği örtülü bir ifadede verilmektedir. Mikro açıdan incelenen haber metninde aktif ("gerçekleşti", "maruz kaldı", "uyguladı") ve pasif yapılı cümlelere ("yaralandı", "yakıldı", "öldürüldü") yer verilmektedir. Haber görseli incelendiğinde ise siyah beyaz bir fotoğrafta elinde "kadın yaşam özgürlük" ifadesini içeren bir pankart tutan kadın görseli yer almaktadır.

05.06.2014 tarihli *"Erkekler Mayıs'ta 23 Kadın ve Bir Kız Çocuğu Öldürdü"* başlıklı *Bianet*'te yer alan haberin makro bir bakış açısıyla incelenen haber başlığında, erkek şiddeti yine başlığa taşınmıştır. Haberde bağlam ve ardalan bilgilerinin detaylı olarak verildiği görülürken, bu bilgilerde erkeklerin uyguladıkları

[45] "Kadınların yüzde 31'i boşanmak istedikleri ya da erkeklerin barışma/birliktelik teklifini reddettikleri için öldürüldü. Kadınların yüzde 72'si kocaları, eski kocaları ya da sevgilileri tarafından öldürüldü: 13 kadını kocaları, beşini sevgilileri, üçünü eski kocaları, ikisini damatları, birini erkek akrabası, birini babası, birini komşusu öldürdü. İki kadın kocasına/babasına yönelik düzenlenen silahlı saldırı sırasında öldürüldü"*(Erkekler Nisan'da 29 Kadın Öldürdü/06.05.2014/Bianet).*

şiddet sayıları belirtilmektedir. Makro açıdan incelenen haber spotunda, erkeklerin işlediği suçları vurgulayan ve eylemlerin öznelerinin doğrudan erkekler olduğuna dikkat çeken yüklemler görülmekte, bu eylemler, "öldürdü", "tecavüz etti", "yaraladı", "cinsel tacizde bulundu" fiilleriyle desteklenmektedir.[46] Ayrıca mağdur olanlar için de "kadın" ve "kız çocuğu" ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. 2014'ün ilk beş ayını kapsayan bilgide toplam 112 kadının öldürüldüğü, 32 kadın ve kız çocuğuna tecavüz edildiği, 236 kadının yaralandığı, 44 kadın ve kız çocuğuna ise cinsel tacizde bulunulduğu ifade edilirken Mayıs ayında olan darp ve cinayet haberlerini içeren metinde şehirlere göre şiddet haberlerinin dağılımı verilmekte, şiddetin nedenleri de sıralanmaktadır. Habere göre, "evli kadının kocasından boşanmak istemesi, hamile kadının hastaneye gitmek istemesi, evli kadınların başka bir erkekle ilişkisinin olduğunun iddia edilmesi, erkeklerin ev uzaklaştırma süresinin dolması" gibi nedenlerle kadın şiddete maruz kalmaktadır. İfadelerin bazılarında kadınların ailelerinin de bu şiddetten müzdarip olduğu belirtilmektedir. Erkeğin (damadın) darp ettiği ya da öldürdüğü kişi kadının babasıya da kız kardeşidir. Mikro yapı çerçevesinde bakıldığında ise, haber metinlerinde van Dijk'ın da söylem çözümleme yönteminde dikkat çektiği doğrudan alıntılama ifadelerine rastlanmaktadır. Bu söylemlerden birinde savunması alınan kocanın "Her zaman nasıl dövdüysem öyle dövdüm" ifadesinde, kadına uygulanan şiddetin sürekliliğine dikkat çekilmekte, kadına uygulanan şiddet ironik bir biçimde eleştirilmektedir.

Bianet'te bir başka haberde de *"Karısını Dövdü; İki Astsubayı Öldürdü"* başlığıyla *19.04.2014* tarihli bir cinayet haberi okura aktarılırken, makro açıdan incelenen haber metninde erkek cinayetine dolaylı bir söylemle dikkat çekilmektedir. Haberin ardalanı, haber spotunda verilmemekte, haber girişinde haberin detaylı ardalanı okura sunulmaktadır. Bu haberde de yine iki erkeğin kavgası ve kadının mağduriyeti tartışılırken, benzer şiddet haberlerinden farklı olarak, haberin mağduru, iki erkek ve bir kadınken, olay kadını korumaya çalışan iki erkeğin öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Bir kadının darbı ve iki erkeğin ölümü ile sonuçlanan haberin metninde, olay ile ilgili durum tanımlaması yapılırken, haber metninde Y.A'nın akli

[46] "Erkekler Mayıs'ta 23 kadın ve bir kız çocuğu öldürdü; 13 kadın ve kız çocuğuna tecavüz etti; 36 kadını yaraladı; 25 kadın ve kız çocuğuna cinsel tacizde bulundu" *(Erkekler Mayıs'ta 23 Kadın ve Bir Kız Çocuğu Öldürdü/Bianet/05.06.2014).*

dengesinin yerinde olmadığının ileri sürüldüğü ve daha önce de cinayet suçundan sabıkasının olduğunun belirtildiği aktarılmaktadır.

Her ne kadar kadına yönelik aile içi şiddeti tetikler gibi görülse de, genellikle şiddetin dozu iniş-çıkışlar göstererek, işsizlik, yoksulluk, kronik hastalıklar gibi aileyi bütünüyle olumsuz etkileyen koşullara da duyarlı olarak çok çeşitli biçimlerde karmaşık bir süreç halinde yaşanmaktadır. Şiddeti belli bir tek nedene ya da bir nedenler setine bağlamak zordur. Esas olarak kadınla erkek arasındaki iktidar eşitsizliğine bağlı olarak yaşanmakta ve genellikle erkeklerin, kadınlar üzerinde otorite sağlamak, onu kontrol altında tutabilmek için eril şiddete başvurduğu görülmektedir (Akadlı Ergöçmen ve ark. 2009:110).

Erkek şiddetiyle mücadele konusunda *Bianet*'te geçen *"Kadınlar Mücadele Ediyor, Erkek Şiddeti Yargılanıyor"* başlıklı *5 Haziran 2014* tarihli haber makro bir bakış açısıyla incelendiğinde haber başlığında kadına şiddetin mücadele boyutuna dikkat çekilmektedir. Haberde bağlam ve ardalan bilgilerine rastlanmamaktadır.

Makro açıdan incelenen haber spotunda erkek şiddeti karşısında kadının tavrı bir mücadele olarak görülürken, mücadelenin sonuçlanması bir kazanım olarak görülmektedir. Kadına şiddet uygulayan erkek için "saldırganlar" ifadesi kullanılırken, yargı kararları da diğer emsal yargı kararlarıyla karşılaştırılmaktadır. "Bianet, kadına yönelik şiddet, taciz, tecavüz ve cinayet konusunda sürdürülen mücadeledeki gelişmeler, saldırganlara verilen cezalar ve "olumlu" ve "olumsuz" yargı kararların çetelesini tutuyor" şeklindeki değerlendirmelerde "çetelesini tutmak" deyimi ile kadınlara dair tüm şiddet haberlerine ilişkin gelişmelerin yakın takipçisi olunduğu vurgulanmaktadır. "Saldırganlar" olarak nitelendirilen şiddet uygulayan erkekler için verilen tüm cezaların kadınlar için olumlu ve tatmin edici olmadığı ifade edilmektedir. Haber metninde mikro yapıda incelenen ifadelerde ise şiddet uygulayan erkek için "şiddet uygulayan koca" ifadeleri kullanılmaktadır. Haber görseli incelendiğinde ise baş kısmı görünmeyen bir kadın profilinde, kadının yakasında asılı armadaki "isyandayım" yazısı dikkat çekmektedir. Renk olarak, görselde yine kadın, şiddet ve tecavüz görsellerinde ağırlıklı olarak yer alan siyah temaya rastlanmaktadır.

Sonuç olarak sağlıklı bir toplum olmanın birçok koşulu vardır. Özellikle yapısallaşan şiddetin sona erdirilmesi için otoriter ya da geleneksel yapının dönüştürülmesi ve sosyal davranışları yönlendiren yerleşik değerlerin, çağın ihtiyaçlarına uyumunu sağlamak da gerekmektedir. Bu bağlamda temel değerlerin uzlaşmacı ve barışçı olmasına özen gösterilmelidir. Bununla birlikte adaletin de toplum için önemli olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Toplumun aileden devlete kadar demokratikleştirilerek ve hukukun üstünlüğüne göre düzenlenerek bu sorunların aşılabileceği dikkate alınmak zorundadır (Kocacık, 2001:6).

3.2.2.6.2. Cinsel Şiddet

Kadına cinsel bir nesne gibi davranmak, şüphe ile yaklaşmak, aşırı kıskançlık göstermek, diğer kadınlara açıkça ilgi göstermek ve kadını aldatmak, duygusal baskı ya da kaba kuvvet ile cinsel ilişkiye zorlamak, tecavüz ederek, kadını istenmeyen cinsel pozisyonlara zorlamak ve fuhuşa zorlamak gibi şekillerde ortaya çıkan "cinsel şiddet", bugün evrensel bir sorun olarak görülmektedir (Lancet 2002; 359; Akt: Şahin vd, 2012:24).

Şiddet olgusunu ele alan sosyologlar bu konunun toplumsal ilişkilerin dinamikleri içinde, bütüncül bir yaklaşımla ele alınabileceğini savunmaktadırlar. Çünkü çatışmalar daha çok birbirleriyle ilişki içinde olan bireyler ya da gruplar arasında olmaktadır. Gerçek yaşamda saldırganlık ve şiddet eylemlerinin genellikle birbirlerini tanıyan birey ya da gruplar arasında gerçekleştiği unutulmamalıdır. Bir toplumda hangi davranışların şiddet olarak kabul edildiği, o toplumun toplumsal yapı özelliklerine göre, diğer bir ifadeyle kültürel yapı ile geçerli olan değer yargıları ile yakından ilgili olduğu görülmektedir (Kocacık, 2001:2). Bu arada medyanın da şiddeti temsil biçimleri dışarıda bırakılamayacak kadar önemli bir meselidir. Medyada kadınlara dair üretilen imge ve söylemlerde, medyada şiddeti araştıran çalışmaların bulguları ile şiddetin temsilinde, erkeğin kadından daha güçlü olduğunu öne süren "biyolojik farklılıklar" söylemine dayanılırken, kadınları doğaları gereği itaatkar, pasif, bağımlı, güçsüz olarak gören anlatıda, erkekler, saldırgan, güçlü ve etkin olarak gösterilmekte, bu gerçeklikte medyanın inşasının da payı ile birlikte,

kadın ve erkek arasındaki farklılık bir zıtlık olarak izleyici/okura sunulmakta, bu sunum insani ilişkileri de güç ilişkileri temelinde tanımlamaktadır (Dursun, 2010:20).

Bu bağlamda incelenen dönemde *Bianet'*te doğrudan cinsel şiddet konusu işleyen haberlere yer verildiği görülmektedir. *Uçan Süpürge'*de ise incelenen dönemde doğrudan cinsel şiddeti içeren haber başlıklarına rastlanmamıştır. Cinsel şiddet konusunu içeren haber başlıkları dolaylı olarak çocuk gelinler teması altında okura sunulmuş, söz konusu sitenin cinsel şiddet haberleri ise çocuk gelinler başlığı altında bu çalışmada detaylı olarak incelenmiştir.

*Bianet'*te cinsel şiddet ile ilgili *"Madem Cezalar Artıyor, Kadınlar Cinsel Suçlar Tasarısına Neden Karşı?"* başlıklı haberin başlığı makro açıdan incelendiğinde *(18.06.2014)* örtülü bir söylemle (van Dijk, 2003:96) artan cezaların kadınlar için yetersiz olduğu ironik şekilde "madem" ifadesiyle eleştirilmektedir. Haber girişinde ise habere dair ardalan ve bağlam bilgilerine rastlanmakta, bu bilgilerde söz konusu platformun gerçekleştirdiği eylemlerden bahsedilmektedir. Haber başlığında geçen "madem" sözcüğü ile haber metinde savunulan kadın ve çocuk istismarını içeren cezaların etkisini gösterdiği görüşü sözde olumlamayla çürütülmeye çalışılmaktadır. Sözde olumlama ifadeleri kendi grubunun olumlu özelliklerini vurgulayan kolektif bir savunma biçimi olduğu gibi, saygınlığını koruma ya da izlenim yaratmanın daha bireysel şekline dönüşebilmektedir (van Dijk, 2003:103). Cinsel suçlar tasarısının yeterli olmaması nedeniyle, kadınların cinsel suçlar tasarısına karşı oldukları ifade edilmeye çalışılmaktadır. Makro açıdan incelenen haber spotunda da hem haber otoritelerince (van Dijk, 2003:80) hem sayısal verilerle (van Dijk, 2003:100) desteklenen belirsiz ifadelerin yer aldığı cümlelere rastlanmaktadır. Makro yapıda incelenen haber metninde, haberin ardalanı ile ilgili bilgilere yer verilirken, sosyal medyanın kadın örgütlenmesi üzerindeki etkinliğini vurgulayan söylemlere rastlanmaktadır.[47]

[47] "250'nin üzerinde kadın örgütünü çatısı altında toplayan Şiddete Son Platformu, tasarıya tepki göstermiş, tasarının geri çekilmesi için gazetelere ilan vermiş ve sosyal medyada #sözdecezaarttirimiozdecezasizlikhashtag'iyle eylemler yapmıştı" (*Madem Cezalar Artıyor, Kadınlar Cinsel Suçlar Tasarısına Neden Karşı?/18.06.2014/Bianet).*

Makro yapıda incelenen haber spotunda ise uzman görüşlerine yer veren ifadelere rastlanırken[48], görüşü desteklemek için ise sayısal verilerle desteklenen bilgiler okura verilmekte, haber metninde cezaların yetersizliğini savunmak için seçilen aktörler, avukat, psikiyatrist ve gazeteci olarak belirlenirken, her üç meslek grubunun da kadın temsilcilerinin görüşleri ile haber metni desteklenmektedir. Haber ara başlıklarından birinde geçen "Zorla evlilikler değil, akranlar arası ilişki suç sayılıyor" ifadesinde örtülü bir söylemle, zorla evlilikler için, evlilikleri yaptıran ailelere suçlu muamelesi yapılmadığı (yapılması gerektiği) ima edilmektedir. Olayın ardalanı haberin giriş metninde sunulmakta, mikro yapıda incelenen haber söyleminde "travma, taciz, şiddet, tepki, zorlama, suç" gibi kelimeler tekrarlanmaktadır. Cinsel Suçlar Tasarısı, konusunun yetersizliği ile ilgili olarak Şiddete Son Platformu'nun sosyal medyada da kadınları destekleyecek eylemlerine rağmen tasarının yetersizliğinin kabul edilmediğinden şikâyetçi olunurken, konu ile ilgili üç uzmanın da açıklamalarına yer verilmektedir. Cinsel şiddet uygulayan erkekler için "saldırgan", "kadın tecavüzcüsü", "çocuk istismarcısı" ifadeleri kullanılmaktadır. Haberde cümle yapılarına bakıldığında ise "geçirildi", "değerlendirildi", "kabul edildi" gibi pasif söylemlere rastlandığı görülmekte, tartışmacı bir söylem içeren soru ve sorgulama ifadelerine de rastlanmaktadır ("Böyle bir şeye maruz kalan biri kaç yerde bunu anlatmak zorunda olacak?). Haber görselinde ise söz konusu suçlarla ilgili yorumlara rastlanmaktadır. Bu yorumlarda sanıkların ruh hastası olduğu, ceza arttırımının sözde kaldığı, özünde bu durumun cezasızlık oluduğu ve bu sisteme itiraz edilmesi gerektiği iri puntolu yazılarla siyaha alınmış bir çerçevede, haber metnini destekleyici olarak okura sunulmaktadır.

Bugün kadına yönelik aile içi şiddet pek çok boyutu olan karmaşık bir durum olmakla birlikte eşi ya da birlikte olduğu kişiden şiddet yaşamış kadınlara bunun nedenleri sorulduğunda, en yaygın beyan edilen nedenler erkeğin ailesi ile yaşadığı sorunlar ve ekonomik sıkıntılar olarak sıralanmıştır. Bu nedenler kadınların eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin erkeğin ailesiyle ilgili sorunlar

[48] "TCK'daki değişiklikler 250'nin üzerinde kadın örgütünün itirazlarına rağmen kabul edildi. Şiddete Son Platformu'ndan avukat Gülbahar ile Bayram; psikiyatrist Başterzi ve gazeteci Armutçu tasarıyı Bianet'e değerlendirdi" (*Madem Cezalar Artıyor, Kadınlar Cinsel Suçlar Tasarısına Neden Karşı?/18.06.2014/Bianet).*

eğitim düzeyi yüksek kadınlar tarafından şiddet nedeni olarak daha az oranda dillendirilirken, bazı kadınlar kadının cinsel ilişkiyi reddetmesi, erkeğin sözünü dinlememesi gibi nedenler belirtmişlerdir. Kadının davranışlarıyla ilgili nedenlerin görülme sıklığını açıklamak için kadınların şiddete karşı tutumları da göz önünde bulundurulmalıdır (Akatlı Ergöçmen vd, 2009:99).

Bianet'te *30.04.2014* tarihli *"Holywood'dan Mesaj: Rızası Yoksa Tecavüzdür"* başlıklı haber makro açıdan incelendiğinde haber başlığında kamuoyunda dikkat uyandıracak isimlerin haber başlığına dolaylı bir söylemle taşındığı görülmektedir. Haber girişinde bağlam ve ardalan bilgilerine rastlanmamaktadır.

Bu söyleme göre "Holywood'dan mesaj" ifadelerinde, videoda dikkat çekilen, rızasız ilişki konusu film sektörünün merkezi Holywood'un ünlü isimlerinin gündemine alınmıştır.

İncelenen haber spotunda haber aktörleri, sinema aktörlerinden hem de siyasal isimlerden yorumcular seçilirken haber aktörlerinin ağzından birlikte tırnak içi yorumlarına rastlanmaktadır ("Daniel Craig, Benicio Del Toro, Steve Carell, Seth Meyers, Dulé Hill, Barack Obama ve Joe Biden "Eğer kadının rızası yoksa bu tecavüzdür, saldırıdır, suçtur, yanlıştır" dedi". Haber metninde ise rızasız cinsel ilişki konusu işlenmektedir. Ünlü simaların yanı sıra devlet başkanı ve yardımcısının olduğu videoda, cinsel şiddet konusuna dikkat çekilmiştir. Videonun metninde cinsel saldırının çok büyük bir sorun olduğu belirtilmektedir. Metinde geçen "büyük bir sorunumuz var ve yardımınıza ihtiyacımız var" cümlesinde cinsel şiddet sorununun evrensel anlamda bir sorun ve sıkıntı olarak görüldüğü "sorunumuz" ifadesiyle, devlet çalışanlarının bu konuda yapabileceklerinin ise ancak halkın yardım ve desteğiyle olabileceği örtülü bir şekilde ifade edilirken bu söylemi destekleyen "yardımınıza ihtiyacımız var" ifadeleri ile de cinsel şiddet sorununun birlik ile çözülebileceği mesajı verilmektedir. Haber görselinde ise söz konusu haberde geçen ünlülere yer verilmektedir. Burada haber görseli ile ünlülerden mesajlar geldiği ve ünlülerin söz konusu konu ile ilgili birlik olduğu vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Haberde cinsel saldırı karşıtı videodaki söylemler doğrudan aktarılmıştır. Videodaki bu söylemler ele alındığında şiddet konusunu içeren bir başka ifadede, van Dijk'ın (2003:102) da haberin söylemini inşa eden stratejiler kategorisinde belirttiği sözlükleştirme ve gereklilik ifadelerine rastlanmaktadır. Cinsel şiddet için "bunun adı cinsel saldırı" ifadeleri ile cinsel şiddete ilişkin bir çerçeveleme yapılırken, yapılması gerekenlere duyulan gereksinim "sona ermesi gerekiyor" ifadeleriyle görünür kılnmaya çalışılmıştır. Devam eden cümlelerde ise, cinsel saldırıyı içeren birçok durumun, öncesinde bireysel çaba, sonrasında toplumsal birlik ile çözüleceği mesajı okura verilirken, bir kişinin bu duruma verdiği bireysel tepkinin, kitleleri harekete geçirebileceği de ifade edilmektedir.[49] Şiddetin suskun tarafına dikkat çekilirken, şiddete uğrayanların görüldüğü sırada müdahale edilmesi gerektiği, kadının suçlamalara mağruz kaldığı, yardımsız kaldığına dikkat çeken ifadelere de rastlanmaktadır (Eğer böyle bir şey yaşandığını görürsem, ses çıkarırım. Eğer böyle bir şey yaşandığını görürsem, asla kadını suçlamam, yardım ederim.). Aksi halde bireylerin bu sorunun bir parçası halinde olacağının altı çizilmektedir. Bu duyarlılığın saygı ve sorumlulukla ilgili olduğu vurgulanmaktadır. Birlik içeren (van Dijk, 2003:102) ifadelere de rastlanan video anlatısında cinsel şiddet konusu ile ilgili çözüm için hep birlikte hareket edilmesi gerekliliğine vurguda bulunulmaktadır. Mikro açıdan desteklenen videonun söyleminde "çözüm", "ihtiyaç", "saygı", "sorumluluk" gibi olumsal ifadelerle insanlara mesajlar iletilmektedir. Haber görselinde ise ünlü aktör ve siyasetçilerin fotoğraflarının yan yana verildiği bir fotoğraf ve haberle ilgili video yer almaktadır. Haberde her ne kadar doğrudan aktarım ifadeleri ön plana çıksa da neyin haber yapıldığı kadar neyin yapılmadığının da önemli olduğu gerçeği dikkate alındığında bu konudaki hassasiyeti ve var olan durumu sorun alanı olarak inşa etme çabası haberin genel anlatısına yansımaktadır.

Bianet'te *21.04.2014* tarihinde *"Avrupa'da Her 10 Kadından Biri Cinsel Şiddet Mağduru"* başlıklı haberde spota taşınan "Avrupa'da her üç kadından biri fiziksel şiddete, her 10 kadından biri en az bir kere cinsel şiddete maruz kaldığını söylüyor" ifadeleri "Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın" araştırmasına dayandırılarak

[49] "Hepimizin çözümün bir parçası olmanıza ihtiyacımız var. Bu saygıyla ve sorumlulukla alakalı. Cinsel saldırılara son vermek bize, hepimize bağlı. Ve bu, sizden başlıyor. Çünkü bir kişi aslında çok fazla kişidir" (*Holywood'dan Mesaj: Rızası Yoksa Tecavüzdür/30.04.2014/ Bianet*).

verilmektedir. Haber metninde Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın Avrupa Birliği çapında erkek şiddeti raporu yayınladığı belirtilmekte ve bu raporun sonuçları haberde sunulmaktadır.[50] Haber içindeki söylemler sayılar veriler ve uzman görüşleriyle retoriksel olarak güçlendirilmektedir. Haberde araştırmaya göre belirlenen en yaygın şiddet biçimi itip kakma, tokatlama ve saç çekme olarak sıralanmış, kadınların yüzde 10'unun 15 yaşından önce bir yetişkinden cinsel şiddet gördüğü ifade edilmiştir. Bunun dışında partneriyle ilişkisi biten kadının da şiddete uğradığı belirtilmiştir. Haber metninde kadınların kendilerine uygulanan şiddeti sakladığı dolaylı bir şekilde sayısal verilerle desteklenen şiddetin polise bildirilmesini içeren ifadelerle ("Ve kadınlardan sadece yüzde 14'ü partnerinden gördüğü şiddeti polise bildiriyor.") desteklenmektedir. Ayrıca teknolojik araçların da şiddeti tetikleyici yapısına vurguda bulunan ifadelere de rastlanmaktadır ("Kadınlara fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet deneyimleri, yeni teknolojilerin bu deneyimlerdeki rolü ve çocukluklarındaki şiddet deneyimleri soruldu."). Mikro yapıda incelenen haber metninde, kadınların eş, nişanlı, sevgili dışındakiler tarafından da şiddet gördüğü "partnerleri dışında" ifadesiyle verilmekte, kadının hayatında olmayan birçok erkeğin de kadın için potansiyel tehdit oluşturduğu örtülü bir söylemle ima edilmektedir (van Dijk, 2003:96). Haber görselinde daire ve çerçeve içine alınmış dört kadın görseli ve bu görselde kadının ikiye bölünmüş yüzü, şiddet görmüş ve görmemiş hallerinin yer aldığı görülmektedir. Haberin bağlam ve ardalanına dair bilgiler de yer almaktadır.[51] Bu bilgilerde 28 AB ülkesi ile hazırlanan raporun detaylarına yer verilmektedir. Bu doğrultuda Avrupa'daki istatistikler doğrultusunda elde edilen verinin başlığa yansıdığı haberde kadınlar için "şiddet mağduru" tanımlaması yapılmıştır.

---

[50] "Avrupa'da her 10 kadından biri en az bir kere cinsel şiddete maruz kaldığını, her 20 kadından biri tecavüze uğradığını söylüyor. Her beş kadından biri cinsel ya da fiziksel şiddet gördüğü kişinin eski ya da mevcut partneri olduğunu ifade ediyor. Ve kadınlardan sadece yüzde 14'ü partnerinden gördüğü şiddeti polise bildiriyor" (*Avrupa'da Her 10 Kadından Biri Cinsel Şiddet Mağduru* /21.04.2014*/Bianet)*.

[51] "Bugün Kahire'de bir basın toplantısıyla paylaşılan rapor, Kasım 2012-Ocak 2014 arasında protestocu kadınlara yönelen 250 cinsel şiddet, taciz, tecavüz ve toplu tecavüz vakasını kapsıyor" (*Avrupa'da Her 10 Kadından Biri Cinsel Şiddet Mağduru* /21.04.2014*/Bianet)*.

Bianet'te *16.04.2015* tarihinde *"Mısır'da Cezasızlık Cinsel Şiddeti Arttırıyor"* başlıklı haberde makro açıdan incelenen başlıkta, cezanın yetersizliği bir ülke üzerinden verilen örnekle ele alınmaktadır. Haber spotunda haber otoriteleri üzerinden verilen cümlelerde, cezaların yetersizliğine vurguda bulunan ifadelere rastlanmaktadır. Bu ifadelerde kadınların mağdur olduğu vurgulanırken, taciz ve tecavüz için "kadınlara karşı işlenen suç" ifadesi kullanılmaktadır. Haber metninde denetimsizliğin ceza ve suçları teşvik edici tarafına vurguda bulunulmaktadır.

Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'nun "Mısır: Kadınları Dışarıda Bırakmak-Kamusal Alanda Cinsel Şiddet" başlıklı raporunun sonuçlarına yer verilmiş ve raporda hiçbir saldırganın işlediği suçlar nedeniyle yargılanmadığı vurgulandığı belirtilerek haberin başlığında da bu durum "Mısır'da cezasızlık" tanımlaması ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Haber spotunda ise Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH) yetkililerinin görüşleri doğrudan anlatım tekniğiyle tırnak içinde okura sunulmaktadır.[52] Metnin ara başlığında "Taciz her zaman problemdi" şeklinde geçen ifadelerde, cinsel şiddet türlerinden olan tacizin, daima toplum için problem teşkil ettiği söylenmektedir. Şiddetin durum tanımlamasının yapıldığı içerikte, şiddetin uygulandığı mekânlar, şiddet uygulanan kadınlar için sonuçlar tartışılırken, yaşanan durumun nasıl yorumlandığı da verilmektedir. Şiddetin uygulandığı mekânlar; sokaklar, toplu ulaşım araçları ve işyerleri şeklinde sıralanırken, uygulanan şiddetin sonucu olarak, kadınların kamusal yaşama katılımının sınırlandığı ifade edilmektedir. Cinsel şiddet mağduru olan kadın ve şiddeti uygulayan erkek profilinin çizildiği metninde cinsel şiddet uygulayan erkeklerin hemen hepsinin kadınları kendilerini kışkırtmakla suçladığı, yaşatılan utanç ve damgalamanın mağdurların çoğunun şikâyette bulunmalarına engel teşkil ettiği aktarılmaktadır.[53] Metinde geçen "cehennem çemberi" metaforunda (van Dijk,

---

[52] "FIDH, Mısır: "Kadınları Dışarıda Bırakmak- Kamusal alanda cinsel şiddet" raporunda, cezasızlığın kadınlara karşı işlenen suçların tekrarlanmasına ve hoşgörüyle karşılanmasına neden olduğunu söyledi" (*Mısır'da Cezasızlık Cinsel Şiddeti Arttırıyor/16.04.2014/Bianet)*.

[53] "Saldırılardan kurtulanların ve hayatta kalanların aileden devlet kurumlarına, herkes tarafından cinsel saldırıları "kışkırtmakla" suçlandıkları, yaşatılan bu utanç ve damgalama nedeniyle mağdurların çoğunun şikâyette bulunmadığı; bulunduklarında ise nadiren soruşturma başlatıldığı belirtiliyor. Raporda şiddetin sürekliliğinin nedenleri güvenlik noksanlığı; mağdurun suçlanması, utanç ve damgalama; cezasızlık; yapısal şiddet ve ayrımcılık başlıklarıyla irdeleniyor" (*Mısır'da Cezasızlık Cinsel Şiddeti Arttırıyor/16.04.2014/Bianet)*.

2003:98) ise toplu taciz ve tecavüze uğrayan kadınlara atıfta bulunulmaktadır. Haber görselinde ise erkek şiddetine maruz kalan bir kadın görseline rastlanırken, üç erkeğin bir kadına uyguladığı şiddet resmedilmeye çalışılırken, görselde kadın yerdedir. Kadına tekme, silah ve sopayla saldıran üç erkek görseli de yer almaktadır. Erkek figüründe simalar belli değilken, kadın da yüzünü kapatmış şekilde yerde elleriyle kendini korumaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak, bugün kadına yönelik şiddetle mücadele ederken kadına acıyan bir bakış açısıyla bakmak, kadını pasif ve edilgen bir konumdan anlamaya çalışmak yerine kadının güçlenmesine olanak tanımak, kadın-erkek olmaya yüklenen değerler nedeniyle kadınların şiddet eylemiyle karşılaştıklarını vurgulamaya ihtiyaç vardır. Bu nedenle kadının güçlenmesi için sadece kadına bakışın değil, değişen kadın bakış açısının pratiğe dökülümesi, eğitim araçlarının kullanılarak, kadınların niteliklerinin arttırması, kadının yasalardan haberdar olması, kadının üretim araçlarına ulaşabilme ve bu araçları kullanabilme yetisini kazanması, kadının kendi gücünün farkına varması, kendine olan güveninin ve en önemlisi de kendine olan saygısının artması, kadının bütünsel anlamda kapasitesini geliştirmesine olanak sağlanması (Afşar Taşdemir, 2015:750) gerekmektedir.

3.2.2.6.3. Çocuk Gelinler ve Kadına Şiddet Sorunu

Erken yaşta evliliklerin yaygınlığı ve biçimleri tarihsel ve kültürel olarak toplumlara göre değişse de, ataerkil toplumlarda çocuk yaşta evlilikler benzer sonuçlar yaratan önemli sosyal sorunlardan biri olarak görülmektedir. Erken yaşta yaşanan cinsellik ve anneliğin getirdiği anne ve çocuk sağlığı sorunları ile birlikte eğitim ve istihdamda erkeklerin gerisinde kalma, sosyal dışlanma, eş ve eşin ailesinden daha fazla baskı ve şiddete maruz kalma, erken evliliklerin getirdiği sonuçlardandır. Bu olumsuz sonuçlardan daha çok kadınların etkilenmesi, çocuk gelin sorununun toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde yaşandığını göstermektedir (Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012:131-132).

Bu eşitsiz yapı içinde, bugün bir bireyin soyut düşünceleri de kapsayacak şekilde düşünmesi, karar verebilmesi sorumluluğunu üstlenerek yaşayabilmesi için

hem bedensel, hem ruhsal hem de zihinsel olarak belirli bir olgunluğa erişmesi gerekmektedir. Bu fizyolojik olarak on sekiz yaşına kadar devam eden bir sürece karşılık gelmektedir. Özellikle çocukluk döneminde ergenliğin özel bir yeri bulunmaktadır. Ergenlik döneminde ilk olarak fiziksel gelişme gerçekleşirken, daha sonra psikolojik ve toplumsal olgunlaşma dönemi gelmektedir. Ergenlerin fiziksel gelişmelerinin daha erken yaşlarda tamamlanmasına koşut olarak üreme yeteneklerinin de giderek daha erken yaşlarda kazanıldığı gözlenmektedir (Özcebe ve Küçük Biçer, 2013:87).

Bu yapı devamında beklentileri ve geleneksel yapıdaki evlilikleri çocuk gelin konusunu da gündeme getirmektedir. Öyle ki dünyada ve ülkemizde gerçekleşen evlilikler en fazla geleneksel biçimde olmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal değerler, alışkanlıklar evlenme yaşını da doğrudan etkilemektedir. Gelenekler, toplumda kadına verilen görevleri belirlerken, kız çocuklarının karşılaştığı en büyük sorun, özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve çocuk yaşta evlilikler; gelişmiş ülkelerde ise evlilik dışı adölesan anneliklerdir. Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da ergenlik çağında anne olan kızların sayısını azaltmak üzere çeşitli kamu spotları, medya ve eğitimlerle gençler ve aileler bilinçlendirilmiş ve gerekli önlemler alınabilmiştir (Yakıt ve Coşkun, 2014:9).

Bu anlamda kadın odaklı habercilik yapan sitelerin de görmezden gelemiyeceği konulardan biri çocuk gelinler olmuştur. İncelenen dönemde özellikle *Uçan Süpürge* bu konuda daha çok habere yer vermiştir. *Bianet'*te ise çocuk gelinler konusuna ait daha az haber yer almıştır. Bu haber içeriklerinden *"Kader Erten'in Çocuk Gelin Davası Başladı"* (*17.03.2014*/*Bianet*) başlıklı haber makro açıdan incelendiğinde "çocuk gelin davası" ifadesiyle haber konusunun başlığa taşındığı görülmektedir. Haber spotunda haberin bağlam ve ardalanına dair bilgilerin bulunduğu görülmektedir. Bu bilgilerde cinayete kurban giden Kader Erten'e dair detaylı bilgilere rastlanmaktadır. Haberin aktörü olan Kader Erten'in annesinin de çocuk gelin olduğuna vurguda bulunan söylemler görülürken, çocuk gelinlik durumunun geleneksel yapıda nesillerden diğer nesillere aktarılan yönüne dikkat çekilmektedir. Haber metnine bakıldığında, bağlam ve ardalan bilgilerinin detaylarının verildiği

görülürken, katledilen, Kader Erten'in, eşi, anne ve babasının isimleri kapalı olarak, suç ile ilgili detaylar tırnak içinde ("nitelikli cinsel istismar ve kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak") verilmektedir. Çocuk gelinlik durumu için kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak ve cinsel istismar tanımlaması yapılmaktadır. Mikro açıdan incelenen haber metninde, pasif yapılı ifadelere yer verilmektedir ("başlandı", "görülmeye başlandı", "belirtildi"). Metinde geçen kelimeler incelendiğinde ise "zorla", "istismar", "bunalım" gibi olumsuzluk içeren ifadelere yer veren kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Haber görselinde ise Kader Erten'in fotoğrafı yanında cenazesinin olduğu bir görsel görülmektedir.

Bianet'te bir başka haberde de çocuk gelinler konusu *"Film Programı Çok Güzel, Gelip İzlesene" (07.05.2014)* başlıklı haberde de ele alınmaktadır. Haber ardalan ve bağlamına dair detaylı bilgilere rastlanmamakla birlikte, haber başlığında ve haber spotunda çocuk gelinler konusuna dolaylı olarak değinildiği görülürken, dolaylı cümle yapılarına rastlanmaktadır.

Makro açıdan incelenen haber girişinde kadınlara ithafen söylemlerde bulunulurken bu söylemlerde, kadının yaşamdan dışlanışı ironik bir söylemle eleştirilmektedir (van Dijk, 2003:96). Bu eleştiride, kadınlar düşlemeye, aktif olmaya, sesini duyurmaya, üretip, anlatmaya, arzu etmeye, gülmeye, bağırmaya, hakkını savunmaya, görmeye, izlemeye teşvik edilmektedir.[54] Öte yandan *"Diyarbakır'a Çocuk Gelin Belediye Başkanı" (31.03.2014/Bianet)* başlıklı haber *Uçan Süpürge'*de bir başka başlıkla aynı metinle yer almış, çocuk gelin konusunun dolaylı olarak tartışıldığı bir diğer haber içeriğinde ise *(Erkek Şiddeti/05.06.2014)* çocuk gelinler konusu, erkek şiddeti üzerinden tartışıldığı için, çalışmanın fiziksel şiddet bölümünde incelenmiştir.

*Uçan Süpürge'*de makro yapı çerçevesinde incelenen haber başlıklarında çocuk gelinler ifadesinin sıkça tekrarlandığı görülmektedir. Çocuk gelinler ifadesini karşılayan "çocuk yaşta evlendirilmiş", "çocuk evlilikler", "evli çocuk", ifadeleri de

[54] "Düşlesene, eylesene, söylesene, ses versene, el versene, üretsene, baksana, duysana, anlatsana, istesene, sevsene, gülsene, ağlasana, bağırsana, katılsana, görsene, izlesene" diyor Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği ve ardından ekliyor:" (*Film Programı Çok Güzel, Gelip İzlesene/ 07.05.2014/Bianet).*

görülmektedir. Genel anlamda incelenen haber başlıklarında, çocuk gelinlik kavramının "sorun" olduğuna dikkat çekilirken, çocuk gelinler ile mücadele ve çözüme yönelik haber başlıkları da görülmektedir.[55]

*Uçan Süpürge'*de "*Çocuk Gelinler Tartışmasında Söz Uçan Süpürge'de*" başlıklı *22.01.2014* tarihli haberin başlığı makro yapı çerçevesinde incelendiğinde, çocuk gelinlik konusunun farklı tartışmalarda yer aldığı örtülü bir şekilde ifade edilmekte, "Söz Uçan Süpürge'de" ifadesinde ise söz konusu sitenin bu konu ile ilgili kaygılarının ve çözüm üretim sürecinin bir parçası olmak istediği anlamı da belirginleşmektedir. Haber bağlam ve ardalan bilgilerinde, çocuk gelinlik kavramı, çocuk gelinliğin suç olup olmadığı gibi soruların cevapları aranırken, burada çocuk gelinlik kavramının ardalanına dair bilgiler ile de okur bilgilendirilmektedir. Haber spotunda ise konu ile ilgili sorulara ve tartışmacı bir üsluba yer verilirken, açıklama ifadelerinde de çocuk gelin kavramının aslında psikoseksüel bir rahatsızlık olan "pedofili" olduğu ancak çocuk gelinlik kavramı için doğrudan pedofili demekten kaçınıldığı ifade edilmektedir. Spotta ayrıca çocuk evlilikleri sorunlarıyla mücadele edilmesi için gerçekleşen her etkinliğin, bu sorunu çözmeye yönelik doğru bir etkinlik olup olmadığı da sorgulanmaktadır.[56]

Haber metninde çocuk gelin kavramının farklı tanımlama biçimlerine yer verilerek, bu kavramının dolaylı olarak tanımlandığı görülmektedir. Metinde *Uçan Süpürge*'nin çocuk gelin için, "çocuk evlilikleri", "küçük yaşta evlendirmeler", "erken evlilikler", "zorunlu evlilikler" gibi kavramlar kullanarak konuyu daha görünür hale getirdiğinin altı çizilmektedir. Çocukların erken evlenmesi hastalığının pedofili olarak görülmemesinin nedeninin de sorgulandığı haber metninde sebep sonuç içeren ifadelerle, bu konunun hastalık olarak görülmesinin, söz konusu durumu savunanların "hasta, zavallı, yardıma muhtaç" gibi ifadelerle savunmasına sebep olacağı bu durumda pedofili olarak tanımlamayacağı belirtilmektedir. Mikro

---

[55] *"Konya Kurumlararası İşbirliğiyle Çocuk Gelinler Sorununu Çözmeye Hazır" (Uçan Süpürge/10.04.2014).*
"Van'da Çocuk Gelinlere Hayır Sergisi Açıldı" *(Uçan Süpünge/24.02.2014).*

[56] "Uçan Süpürge, erken yaşta evliliklerle ilgili tartışmalara açıklık getirdi: Çocuk gelin ne demek? Neden pedofili demekten kaçınıyoruz? Her etkinlik çocuk evlilikleri sorunuyla mücadele ederken yararlı mıdır?" *(Çocuk Gelinler Tartışmasında Söz Uçan Süpürge'de/22.01.2014/Uçan Süpürge).*

açıdan incelenen haber metninde aktif cümle yapılarına yer verildiği görülmektedir ("sordu", "oldu", "kıldı", "gerekiyor"). Ayrıca haber metninde, "sorun, çözüm, mücadele, işbirliği" gibi kelimelerle konunun kapsamı ve sorunun çözümü sunulmaya çalışılmıştır. Haber görselinde ise çocuk eli figürü ve çocuğun eline bol gelen alyans figürü yer almaktadır.

Çocuk gelinler konusu ile ilgili olarak değerlendirilen diğer haberlerde ise çocuk gelinler ile mücadele teması altında toplanan haber başlıklarına rastlanmaktadır. *Uçan Süpürge*'nin *06.02.2014* tarihli *"Çocuk Evlilikleri İçin Meclis Araştırması Önergesi Verildi"* başlıklı haberinde pasif yapılı bir cümlenin metnin başlığına taşındığı görülürken, "verildi" ifadesiyle konu ile ilgili toplu hareket edildiği ifade edilmektedir. Haberde ardalan ve bağlam bilgilerine rastlanırken, çocuk evliliklerin gündeme gelme konusunda Kader Erten'in vefatına atıfta bulunulmuştur. Yine makro açıdan incelenen haber girişinde haber aktörünün görüşüne yer verilirken, vekilin konu ile ilgili görüşü tırnak içinde değil, dolaylı bir ifade ile okura verilmektedir. Burada kız ya da erkek olarak ayrılmaksızın "çocuk evlilikler sorunu" ifadesi kullanılmaktadır. van Dijk'ın retoriksel ve ideolojik bir strateji olarak tanımladığı sözlükleştirme ifadelerine de rastlanan metinde durum tanımlamaları da ön plana çıkmaktadır. Bu ifadelerde, çocuk kelimesi sıkça tekrarlanırken, pedofili ile birlikte "çocuk işçiliği", "çocuk kaçakçılığı", "çocuğun cinsel istismarı", "çocuk işkencesi" gibi ifadeler kullanılmaktadır.

Uçan Süpürge'de "Çocuk Gelinler İçin Konya'dayız" (11.04. 2014) başlıklı bir başka haber başlığında söz konusu çocuk gelinlerin yalnız olmadıkları örtülü (van Dijk, 2003:96) bir söylemle ifade edilmektedir. Haber spotunda haber otoritelerine (van Dijk, 2003:80) de yer verilirken, "çocuk evliliklerin önlenmesinde rolü olan kurumlarla geliştirdiğimiz işbirliğini konuşacağız, çözüm alternatiflerinin hayata geçirilmesi için kurumların rolünü tartışacağız" ifadeleri ile konunun bireysel değil toplumsal ve politik bir mücadele alanı içinde çözülebileceğinin altı çizilmektedir. Haberin ardalan ve bağlam bilgilerine rastlanmamaktadır.

Erken yaştaki evlilik ile ilgili olarak kurum ve kuruluşları da eleştiren haber içeriğinde "evliliklerin masumane olduğuna dair basında yer bulan açıklamaların

aslında yanlış anlaşıldığı"na da dikkat çekilmekte, çocuk evliliklerin önlenmesi konusunda kurumların da yapması gerekenler konusundaki tanımlamalarda, mikro yapıda incelenen haber metninde "işbirliği" "rol", "çözüm" "alternatif" gibi kelimelerin ön plana çıktığı görülmektedir.[57] Bu konu ile ilgili çözüm üreticiler için "mücadelede önleyici", "koruyucu", "güçlendirici mekanizma", "karar verici", "hizmet veren" tanımlamaları yapılmaktadır. Çocuk gelinlik konusunun önemini belirtmek amacıyla açıklamalar yapılan cümlelere rastlanırken, konu çocukların yaşam hakkını ihlal etme olarak tanımlanırken, konunun ülke kalkınmasıyla da ilgili olduğu vurgulanmaktadır. Haber metninde çocuk gelin konusunun çözümü ile ilgili dışarıdan gelen engellerin olduğu ifade edilirken, sayısal ifadelerle desteklenen cümlelere rastlanmaktadır. Mikro açıdan incelenen haber metninde, *"istedik", "yaptık", "gidiyoruz"* (biz-onlar) gibi mücadeleyi benimseyen kutuplaşma ifadelerine rastlanmaktadır (van Dijk, 2003:102).

"Çocuk Gelinlere Hayır Platformu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İslam ile Görüştü" başlıklı haberde *(Uçan Süpürge/24.01.2014)* ise, dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İslam'ın çocuk evliliklerinin engellenmesi için anne ve babaların bilgi eksiklerinden dolayı çocuk evliliklerin arttığına dikkat çektiği, aslında çocukların hak ve özgürlüklerini ellerinden alan çocuk evlilikleri gibi yanlış bir gelenek ile mücadele edilmesi konusunda geleneklerin tamir edilmesini bekleyemeyecek kadar çabuk hareket edilmesi gerektiğinin altını çizdiği aktarılmaktadır. Çocuk gelinlik konusunun tamir edilmesi gereken bir konu olarak retoriksel bir benzetmeyle, bozuk bir düzene işaret ettiği görülürken, yetkili kurumlara düşen görevlere de dikkat çekilmektedir. Mikro açıdan incelenen haber metinde çocuk gelinlik durumunun kabullenilmeyişi "ihmal", "istismar", "yanlış" gibi olumsuz kelimelerle vurgulanırken, haber metninin yükleminde "ziyaret ettik", "kolları sıvadık" gibi aktif yapılı cümle yapılarına ve deyimsel yapılara rastlanmaktadır. Haber görselinde ise dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı ve Çocuk Gelinlere Hayır Platformu üyelerinin gerçekleştirdiği toplantıdan bir görüntü

[57] "Sabancı Vakfı desteğiyle Konya'da yürüttüğümüz Çocuk Gelinler 3 projemiz kapsamında bir kez daha Konya'dayız. Çocuk evliliklerin önlenmesinde rolü olan kurumlarla geliştirdiğimiz işbirliğini konuşacağız, çözüm alternatiflerinin hayata geçirilmesi için kurumların rolünü tartışacağız" (*Uçan Süpürge'de "Çocuk Gelinler İçin Konya'dayız/11.04.2014/ Uçan Süpürge)*.

yer almaktadır. Çocuk gelinler ile mücadele konusunu içeren *Uçan Süpürge*'deki *"Tek Bir Çocuk Gelin Tipi ve Tek Bir Mücadele Yöntemi Yok"* başlıklı *(26.06.2014)* makro açıdan incelenen haberin başlığında çocuk gelinler konusunun kapsamının genişliğine dikkat çekilirken, tek bir yöntem ve tek tip bir çözümün mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. Haber girişinde, çocuk evliliklerin engellenmesi için belirli kurumlarla işbirliği oluşturulduğuna dikkat çekilirken, çözüm için yine alternatif desteklere ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Çocuk gelinlik kavramının, çocukların ruh sağlığını ve beden sağlığını etkileyen, yaşam hakkını ihlal eden ve eğitim sağlık gibi temel hizmetlere erişimi kısıtlayan bir sürece işaret ettiği ifade edilmektedir. Karşılaştırma ifadelerine de (van Dijk, 2003:80) rastlanan haber metninde ("Gitmediğimiz birkaç ilden biri Konya'ydı") sebep sonuç içeren soru cümlelerine de yer verilmektedir ("Büyükşehir olması, kozmopolit toplum yapısı ve İç Anadolu'nun tipik şehirlerinden biri olması nedeniyle ilk tercihimiz burası oldu"). Mikro açıdan incelenen haber metninde aktif yapılı cümle yapılarına rastlanırken "çalıştı", "düzenledi", "yapıldı" gibi aktif yapılı cümlelerin yanı sıra deyimsel ifadelere de ("yer almak", "dile getirmek", "örnek olmak") yer verilmiştir. Haber bağlam ve ardalan bilgilerine rastlanmamaktadır. Haber görselinde ise Konya'daki sunumdan bir görüntünün aktarıldığı görülürken, görsel haber metnini destekleyici niteliktedir. *Uçan Süpürge*'nin erken ve zorla evlendirmeler sorununa kurumsal düzeyde çözüm arayan önleyici, koruyucu, güçlendirici bir mekanizmanın gereğini sıklıkla gündeme getirdiğinin altı çizilmektedir.

Sonuç olarak çocuk ve kadın sorunlarından biri olarak görülen erken evlilik konusu bugün toplumun önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Her ne sebeple olursa olsun erken evliliklerin yapılmasının önlenmesi ve bu konuda yaşanan çelişkilerin giderilmesi, konu üzerinde farkındalığın arttırılması ve devletin takipçiliğini yapması halk sağlığı açısından sağlanmalıdır. Yasaların yeniden düzenlenmesi ve uygulamasının izlenmesi gerekirken çocukların ve ailelerin yasalar konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Devlet uygulamaların takipçisi olurken sivil toplum kuruluşları ve medya ile iş birliğine gitmek konusunda özen göstermelidir. Kültürel ve sosyal alt yapısı farklı olan toplumun her katmanına

ulaşılması için her türlü girişim planlanmalı ve izlenmelidir (Özcebe ve Küçük Biçer, 2013:92).

3.2.2.7. Cinsiyet Kimliği Temelli Ayrımcılık

Günümüzde cinsiyet ayırımcılığı, doğrudan ve dolaylı cinsiyet ayırımcılığı olmak üzere iki biçimde ele alınmaktadır. Bu ayrım doğrudan cinsiyet ayırımcılığını, bir bireyin bir kadına cinsiyetini esas alarak bir erkeğe davrandığı ya da davranacağından daha olumsuz davranması veya daha az olumlu davranması olarak tanımlanırken, dolaylı cinsiyet ayırımcılığı ise, biçimsel olarak eşitlikçi görünen davranış veya uygulamaların sonradan kadın üzerinde ayırımcı etkiler yaratması şeklinde tanımlanmaktadır (Acar Savran, 2004: 216). Ancak bugün dünyanın farklı ülkelerinde cinsel ayrımcılık kategorisine, farklı cinsel yönelimlere sahip insanları kapsayan, lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseksler de (LGBTİ) dâhil edilmektedir. Bu bağlamda dünyanın farklı ülkelerindeki LGBTİ hakları hareketlerinin temel siyasi hedefleri arasında anayasaların LGBTİ bireyleri de eşit yurttaş olarak tanıyacak biçimde değiştirilmesi konusu yer alırken, bu hedef bazen eşcinselliğin ve trans varoluşların suç olmaktan çıkarılması, bazen cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli her türlü ayrımcılığın anayasal düzeyde yasaklanması, bazen de LGBTİ bireylerin kamu kaynak ve hizmetlerinden diğer tüm yurttaşlar gibi eşit koşullarda yararlanma ilkesine anayasada yer verilmesi gibi istekler (Yılmaz, 2014:169) çerçevesinde şekillenmektedir.

Uçan Süpürge'de incelenen dönemde cinsiyet kimliği temelli ayrımcılık üzerine çok fazla haber yapılmamıştır. Şiddet kategorisi içerisinde yer alan *18.02.2014* tarihli *"Homofobiyle Cinsiyetçilik Arasındaki Yedi Farkı Bulalım"* başlıklı haberde bu konuya değinilmiş ve homofobik tavır eleştirilmiştir. *Bianet*'te ise LGBTİ şeklinde başlı başına bir kategori yer almakta ve bu konuda oldukça fazla haber yapılmaktadır. *Bianet*'te bu kategoriye dâhil edilebilecek, spor, sanat, hukuk gibi birçok alanda cinsel ayrımcılık haberlerini içeren haberlere yer verildiği görülmektedir. Aynı zamanda farklı cinsel yönelimdeki bireylerin örgütlenme ve siyasal yaşamda daha görünür olmasına ilişkin de haberler *Bianet*'te görünür durumdadır. Bu başlık altında bu kategorilerdeki haberlere ilişkin örnekler verilmiş

ve haber dilinde bu ayrımcılığa karşı nasıl bir alternatif söylem üretildiği belirlenmeye çalışılmıştır.

"Gambiya Cumhurbaşkanı: Bildiğim Kadarıyla LGBT Cüzzam Demek" başlıklı haber *(19.02.2014/Bianet)* farklı cinsel yönelimlerin toplumsal yaşamda nasıl tanımlandığına ilişkin örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Makro açıdan incelenen haber başlığında Gambiya Cumhurbaşkanı'nın LGBTİ'yi metaforik bir anlatımla "cüzzam" hastalığına benzetmesi haber başlığına taşınmıştır. Haber spotunda ise benzer şekilde "haşarat" ifadesi kullanılmıştır. Her iki benzetme öğesine de bakıldığında, LGBTİ konusu," iğrenç ve tiksindirici bir hastalık" ya da LGBTİ'ler için de toplumun tiksindirici bir ögesiymiş gibi davranıldığına dikkat çekilmiştir. Gambiya Cumhurbaşkanı'nın eşcinsellerle "sıtmaya neden olan sivrisineklerle savaştığımız gibi mücadele edeceğiz" şeklindeki cümleleri de haberde aktarılarak eşcinsellerin "haşarat, sıtma, sivrisinek, mücadele" gibi kavramlar çerçevesinde etiketlenme durumları haberde görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Haber metninde de haber spotunu destekleyen ifadelere yer verilmektedir.[58] Mikro açıdan incelenen haber metninde aktif yapılı, cümle yapıları ile birlikte, cumhurbaşkanının sözlerini vurgulayan ("savundu", "konuştu", "konuşmuştu") yüklem yapılarına yer verilmektedir.

Bianet'te cinsel yönelim temelli ayrımcılık noktasında odaklanılan konulardan biri de bu ayrımcılık karşısında örgütlenme durumuna ilişkin söylemlerdir. Bu haberlerden *29.06.2014* tarihinde *"Onur Yürüyüşü: Buradayız Aşkım!"* başlıyla *Bianet*'te yer alan haberde, makro bir yapıda incelenen haber başlığında LGBTİ'nin etkinliklerini tanımlamada kullanılan "onur yürüyüşü" ifadesi başlıkta da ön plana çıkarılarak bu eyleme verilen destek belirginleştirilmektedir. Haberde bağlam ve ardalan bilgilerine yer verilmemektedir. Sayı oyunlarına yer verilen haber spotunda ("Binlerce kişinin katıldığı İstanbul Onur Yürüyüşü'ne Beyoğlu gökkuşağıyla

---

[58] "Gambiya'nın Britanya'dan bağımsızlığının 49. yıldönümünün bir TV kanalına röportaj veren Jammeh, "Eşcinsel ya da gey denilen bu haşeratlarla, sıtmaya neden olan sivrisineklerle savaştığımız gibi mücadele edeceğiz. Dolayısıyla eşcinselleri kabullenmemizi şart koşan hiçbir dostluğu ya da yardımı da kabul etmeyeceğiz. Bildiğim kadarıyla, LGBT sadece cüzzam, belsoğukluğu, bakteri ve tüberküloz anlamına geliyor" diye konuştu *(Gambiya Cumhurbaşkanı: Bildiğim Kadarıyla LGBT Cüzzam Demek/19.02.2014/Bianet).*

kaplandı.”) LGBTİ bireylerin farklılığına vurguda bulunan ifadelere rastlanırken, LGBTİ bireylerin özgür olmadıklarına da vurguda bulunulmaktadır. LGBTİ bireylerin toplumdan dışlanmaması konusuna dikkat çekmek için “temas etme zamanı” ifadesi kullanılmaktadır. Mikro açıdan incelenen haber metni, sözdizimsel yapı bağlamınnda incelendiğnde, LGBTİ bireylerin yaşadıkları sorunlar “şiddet”, “sıkıntı”, “baskı” kelimeleriyle özetlenirken, hedeflenen özgür yaşam için “kahkaha”, “dayanışma”, “el ele kol kola yenmek” ifadeleri kullanılmaktadır.

Bianet’te cinsel ayrımcılık noktasında üzerinde durulan konulardan biri de farklı cinsel kimliklerin siyasal yaşamda görünür olma sorunudur. Toplumsal yaşam içerisinde devam eden ilişki biçimleri, sınıf, dil, din, etnisite vb. olgularda olduğu gibi cinsiyeti de farklı biçimlerde kurgulamaktadır. Bu farklılık biyolojik bir var oluş biçimi olmasının yanı sıra cinsiyetin toplumsal inşasında ortaya çıkan farklılıklar ile birlikte, aynı zamanda öteki cinselliklerin tanımlanması, anlamlandırılması bakımından da büyük önem taşımaktadır. Bu önem ilkel toplumlardan günümüz modern toplumlarının yaşam biçimlerine kadar neredeyse her dönemde, cinsiyetin ve cinselliğin tanımının tarihsel ve toplumsal anlamda yeniden üretildiği konusuna dikkat çekerken, bu durumun, “farklı cinsel yönelimler”in toplumsal yaşam içerisindeki kabul düzeylerinde farklı dinamikleri de ortaya çıkarmakta olduğu görülmektedir (Hancıoğlu, 2015: 121). LGBTİ’lerin siyasal arenada temsili, hem de LGBTİ’lerin siyasal haklarının korunması/korunamaması konusu *Bianet*’in gündemini belirlemiştir. Bu doğrultuda LBGTİ’lerin siyasal yaşamlarını içeren haberler incelendiğinde, genelde bu haberlerin, LGBTİ’nin siyasal yaşama katılma, belediye yönetimine aday olma, yönetimde söz hakkı almaya çalışma, seçmenlerin taleplerini yönetime ve idareye iletme gibi konular üzerinde şekillendikleri görülmektedir. *“Translar Sandık Başına!”* (*19.03.2014*/*Bianet*) başlıklı haberde trans bireyler oy vermeye davet edilmekte ancak ünlem işareti ile de sıkıntılar görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Haber ardalan ve bağlam bilgilerinin haber aktörleri ile ilgili detayları kapsadığı görülmektedir. Haber spotunda ise trans bireylerin oy kullanırken yaşadıkları sıkıntılara vurguda bulunulmaktadır. Konu ile ilgili uzman

görüşlerine de yer verilen haber metninde[59] haber aktörlerinin (van Dijk, 2003:79) yorumlarına yer verilmiştir. Trans bir birey olan A.G'nin 30 yaşına kadar oy kullanmaması durumunun başlığa taşındığı görülürken, sebep-sonuç içeren ifadelerde oy kullanmama durumu açıklanmaktadır. A.G'nin kimliğini gösterdiğinde, kimliğin ona ait olduğunu ispatlamak zorunda olmasının aslında trans bireylerin tamamının toplum tarafından kabul edilmemesi durumuna atıfta bulunan bir söylem olduğu görülmektedir. Mikro açıdan incelenen haber metninde, trans bireylerin toplumda var olma durumuna dikkat çekmek için "kimlik", "ikna", "engelleme", "bakış", "davranış", "yaralayıcı", "zorunlu", "deşifre" ifadeleri kullanılmaktadır. *"LGBTİ Seçmenlerin Talepleri Nelerdir?" 17.01.2014* tarihli bir başka *Bianet* haberinde de yine siyasal yaşamda yer almak isteyen LGBTİ'lerin, konu ile ilgili taleplerini içeren yorumlar görülmektedir. Haberde ardalan ve bağlam bilgine rastlanmamaktadır. Makro açıdan incelenen haber başlığında, LGBTİ seçmen ifadesiyle, LGBTİ'ilerin seçmenlik durumunun yadsınmadığı görüşünün vurgulandığı görülürken, *"sıra LGBTİ seçmenlerde"* ifadesiyle LGBTİ'lerin sandıkta ve yönetimde yer alma isteklerine vurguda bulunulmaktadır. Haber ara başlığında tavsiyeler sıralanmakta, bu tavsiyeler içinde yerel yönetimlerde ayrımcığın ortadan kaldırılması, yerel yönetimlere yeterince katılamama durumu, sosyal hizmetlerden ve ulaşımdan eşit şekilde faydalanabilme, LGBTİ sığınma evleriyle barınma ve korunma ihtiyacı olan LGBTİ'lerin belediye bütçesinden aktarılan kaynakla desteklenmesi gibi çeşitli isteklerde bulunulmaktadır. Burada ironik bir söylemle (van Dijk, 2003:96) söz konusu alanların LGBTİ bireylerin dışında tutulduğuna vurguda bulunulmaktadır. Sonuç olarak farklı cinsel yönelimlere sahip bireylerin toplumsal yaşam içinde kendilerini ifade edemedikleri alanlara ilişkin vurgular, incelenen dönem içerisinde *Bianet*'in haberlerinde görünür kılınmaya çalışılmış, popüler kadın sitelerinin tartışma alanı içerisinde belirginleşmemiştir.

---

[59] "T-Der'in kurucularından Aras Güngör, bu sene ilk defa oy kullanacağını söyledi. Şimdiye kadar oy kullanmamasının sebeplerini anlattı: "30 yaşındayım ve şimdiye kadar hiç bir seçimde oy kullanmadım. Bunun en önemli nedeni kimliğimi gösterdiğimi bu kimliğin bana ait olduğunu kanıtlamak, karşımdakini buna ikna etmek zorunda kalacak olmamdı. Bunun dışında fiilen bir engellemeyle karşılaşmasam da insanların bakışları, davranışları yaralayıcı olabiliyor" *(Translar Sandık Başına!/19.03.2014/Bianet).*

SONUÇ

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretildiği birçok alan vardır. Bu alanlardan biri de yeni iletişim teknolojilerinin yaratmış olduğu alanlardır. Yeni iletişim teknolojileri cinsiyet ilişkilerini hem yeniden üreten hem de cinsiyetçi söyleme ilişkin eleştirileri dolaşıma sokan bir özelliğe sahiptir. Bu alan, bireylere kendilerini ifade edebilecekleri bir alan sağlarken bir yandan da bir egemenlik biçimi olarak ele alınmaktadır. Dijital alanın da ataerkil söylemin taşıyıcısı olduğu görülmektedir.

İnternetin toplumsal cinsiyet ilişkilerini yeniden üretmedeki oynadığı rolü ortaya koymaya çalışan bu çalışmada, popüler kadın siteleri ve kadın odaklı habercilik yaptığını belirten sitelerde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl yeniden üretildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde, toplumsal cinsiyet kavramını tanımlama biçiminde belirginleşen bakış açıları ortaya konulmuştur. Toplumsal cinsiyet ve iktidar ilişkileri çerçevesindeki tartışmalar ve toplumsal cinsiyeti açıklamaya çalışan kuramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. Toplumsal cinsiyeti açıklamaya çalışan Biyolojik Yaklaşım, Cinsiyet Rolü Kuramı, Kültürel Yaklaşım, Sosyal Öğrenme Yaklaşımı ve Psikanalitik Yaklaşım'ın temel tezleri incelendiğinde her bir yaklaşımın toplumsal cinsiyeti anlamlandırmada farklı boyutlarının olduğu ve toplumsal cinsiyete ilişkin tek bir bakış açısının olmadığı belirginleşmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramının toplumsal ve kültürel olarak inşa edilen bir kavram olduğu tartışmalarda belirginleşmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin öğrenilebilir olduğu konusu üzerine odaklananların toplumsal cinsiyet farklarının biyolojik temelli olduğunu dolaylı şekilde kabul ettiği, toplumsallaşma kavramının cinsiyet ilişkisine başka bir boyut kattığını düşünenlerin ise toplum içinde var olan kültürel boyut ile birlikte toplumsal cinsiyet ilişkilerini yönlendirdiği sonucu üzerinde durdukları görülmektedir. Tüm bunlarla birlikte toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak yapılandırıldığını vurgulayanlar toplumsal cinsiyet farklarına ilişkin biyolojik temelli yaklaşımı ikincilleştirmektedir. Çalışmada toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar ve önyargılar da tartışılmış ve bu tartışma toplumsal cinsiyetin biyolojik belirlenimler dışında neden toplumsal ve kültürel

olarak inşa edilen bir boyutu olduğunu belirginleştirmeye çalışmıştır. Bu bölümde aynı zamanda toplumsal cinsiyeti yeniden üreten yapılar üzerinde durulmuştur. Toplumsal yaşamda toplumsal cinsiyet ilişkilerini üreten birçok mekanizma bulunmaktadır. Çalışmada kurumların, ailenin, toplumsal ve kültürel yapının, devlet politikalarının, bir mekân olarak sokağın ve kitle iletişim araçlarının oynadıkları roller ortaya konulmaya çalışılmış ve bu değerlendirmeler toplumsal cinsiyet çerçevesindeki tartışmaların çok boyutlu bir okumasını yapmaya da olanak tanımıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde yeni iletişim teknolojileri tanımlanmış, yeni iletişim teknolojilerinden biri olan internetin taşıdığı temel özellikler belirginleştirilerek internetin demokratikleştirici ve yeni bir egemenlik biçimi olduğu yönündeki tezler tartışılmıştır. İnternetin demokratikleştirici potansiyeli ile ilgili görüşlerin toplumsal cinsiyet tartışmaları içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılmış ve internetin hangi durumlarda alternatif bir söylem alanın yaratılmasının bir parçası olabileceği görünür kılınmaya çalışılmıştır. Bu bölümde internetin ekonomi politiği üzerine olan eleştiriler ve internetin kontrol ve denetim sistemi olduğu yönündeki tartışmaların da toplumsal cinsiyet açısından ne anlama geldiği belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Tüm bu değerlendirmelerde internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerini yeniden üreten bir araç olmasının yanı sıra kadınlar açısından alternatif bir söylem üretebilen bir alan olduğu, aynı zamanda toplumsal cinsiyete ilişkin sorun alanlarını görünür kılmada ve kadın hareketini örgütlü bir düzeye taşıyabilmede etkisinin olduğu da bu tartışma alanı içerisinde belirginleşmektedir.

Çalışmanın uygulama kısmını içeren üçüncü bölümünde belirlenen internet sitelerinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl yeniden üretildiği analiz edilmiştir. Çalışmada popüler kadın siteleri tanımlaması altında *Pudra.com* ve *Mahmure.com* siteleri, kadın odaklı habercilik yapan siteler tanımlaması altında *Uçan Süpürge* ve *Bianet* incelenmiştir. Altı aylık dönemde 1218 haber arşivlenmiştir. Popüler kadın sitelerinden *Pudra.com*'da toplamda 418 haber kaydedilmiştir. Popüler kadın sitelerinden *Mahmure.com*'da 439 haber araştırma kapsamına alınmıştır.

Bianet'te kadın kategorisinde 166 haber, LGBTİ kategorisinde 100 haber kaydedilmiştir. *Bianet*'te toplam 266 haber araştırmaya dâhil edilmiştir. İncelenen dönemde *Uçan Süpürge'*de toplam 95 haber araştırma kapsamına alınmıştır. Bu çalışmada van Dijk'ın makro ve mikro yapı temelli söylem analizi yaklaşımı çerçevesinde haber metinleri çözümlenmiş ve internetin toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl yeniden ürettiği eleştirel söylem analizi temelinde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada aynı zamanda van Dijk'ın ideolojik çözümlemenin kategorileri olarak belirlediği stratejilerin de haberlerde nasıl kullanıldığı belirginleştirilmiştir. Bu stratejiler haberin bir söylem olduğu yönündeki saptamaları görünür kılmada önemli olduğu kadar haber ve yeni iletişim teknolojileri yoluyla toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymada önemli veriler sağlamaktadır.

Çalışmada popüler kadın sitelerinin ve kadın odaklı habercilik vurgusu üzerinden hareket eden sitelerin toplumsal cinsiyet ilişkilerini nasıl yeniden ürettiğini ortaya koymada belirtilen sitelerdeki genel kategoriler incelendiğinde başlangıç noktasında genel yaklaşıma ilişkin tespitlerde bulunulabilmektedir. Popüler kadın siteleri tanımlaması altında ele alınan *Pudra.com*'da moda, güzellik, aşk/ilişkiler, sağlıklı yaşam, anne/çocuk, yaşam, eğlence, astroloji temel kategoriler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahmure.com'da da benzer şekilde ana kategoriler; moda, güzellik, aşk/ilişkiler, magazin, yaşam, sağlık, alışveriş, astroloji kategorilerinden oluşmaktadır. Kadın odaklı habercilik yaptığını belirten siteleri temsilen ele alınan *Uçan Süpürge'de* incelenen dönemde ana kategoriler; eğitim, ekonomi, hukuk, siyaset, çocuk gelin, şiddet, kültür-sanat, yaşam ve medya şeklinde belirginleşmiştir. *Bianet*'teki kategoriler içerisinde çalışmada kadın ve LGBTİ kategorilerine odaklanılmış bu kategorilerin alt kategorileri sitede tanımlanmasa da *Uçan Süpürge*'de belirginleşen kategoriler genel anlamda *Bianet*'te de sorunsallaştırılan konular olarak karşımıza çıkmakta ve her iki sitenin öncelikleri ve görünür kılmaya çalıştıkları konular popüler kadın sitelerinde öncelenen konulardan oldukça farklılık göstermektedir.

Popüler kadın sitelerinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin beden ve tüketim ilişkileri ve geleneksel kadın rolleri çerçevesinde konumlandığı görülmektedir. Popüler kadın sitelerinde ön plana çıkan beden ve tüketim ilişkileri teması içerisinde odaklanılan temel konular, ünlü bedenler üzerinden üretilen ilişkiler, estetik mucizesi bedenler ve tüketimin nesnesi olma şeklinde belirginleşmektedir. Popüler kadın sitelerinde geleneksel kadın rolleri üzerinden üretilen toplumsal cinsiyet ilişkilerinde belirginleşen roller "annelik" üzerinde temellenmektedir. Annelik teması çerçevesinde ön plana çıkan konular ise hamilelikle ilgili konular ile tüketim ve moda çerçevesindeki konular olmuştur.

Çalışmada kadın odaklı habercilik yaptığını belirten internet siteleri tanımlaması altında incelenen sitelerde ön plana çıkan temalar, kadının ekonomik ve siyasal yaşamda karşı karşıya kaldığı sorunlar, eğitim, hukuksal anlamda bir takım sıkıntılar, kadın sorunları karşısında örgütlenme, kadın ve şiddet olarak belirginleşmektedir. Ayrıca küçük yaşta evlendirilen "çocuk gelinler" ve cinsel yönelimlerle ilgili tartışma alanları da belirginleşen temalar olmuştur.

Çalışmada haberin bir söylem olduğu, söylemin toplumsal yapıyı etkileyen ve toplumsal yapıdan etkilenen bir özelliğe sahip olduğu varsayılmıştır. Aynı zamanda toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak inşa edildiği, internetin de toplumsal cinsiyetin üretildiği alanlardan biri olduğu ve popüler kadın sitelerinin bu yeniden üretim sürecinde geleneksel kadın rollerini yeniden üretmede, kadın odaklı habercilik yaptığını belirten sitelerin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin neden olduğu eşitsizlikleri bir sorun olarak işaredikleri varsayılmıştır. Bu varsayımlar dikkate alındığında söylemin toplumu etkileyen ve toplumdan etkilenen boyutları görünür durumdadır. Haber de bir söylem olarak toplumsal gerçekliğin inşasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternet bu inşa sürecinin önemli alanlarından biri olarak tanımlanabilir. Çünkü internetin üretmiş olduğu söylem de her ne kadar bir mücadele alanı yaratmada önemli olsa da toplumsal cinsiyete ilişkin egemen söylemin meşrulaştırılmasını sağlayan bir özelliğe sahiptir.

İncelenen popüler kadın sitelerinde toplumsal cinsiyete ilişkin tartışmalar daha çok kadın özelinde belirginleşmektedir. Bu sitelerde farklı kadınlık durumlarını

belirginleştiren söylemlerden daha çok idealize edilen bir kadınlıktan bahsedilebilir. Kadın daha çok beden, güzellik, tüketim söylemleri içerisinde görünür durumdadır ve sürekli olarak kadınlara bu idealize edilen durumlar içerisinde öneriler sıralanmakta ve bu görüşler uzman kişilerin görüşleriyle desteklenmeye çalışılmaktadır. Tüm bu tartışma alanları içerisinde hegemonik bir erkekliği besleyen dinamiklerin neler olduğu, ataerkil bir söylemin üretim sürecine tüm bu idealize edilme durumunun parçası olmanın ne gibi katkılar sağladığına ilişkin vurgular belirginleşmemektedir. Ön plana çıkan temalara odaklanıldığında kadının güzel ve bakımlı olması yönündeki söylemler görünür durumdadır. Tüm bu söylemler kadını daha çok beden üzerinden ve estetize edilen tanımlama biçimleri çerçevesinde ele alırken, bu söylemler içerisinde kadın bir yandan da tüketimin bir nesnesi olarak görünür olmaktadır. Bu tarz söylemler toplumsal cinsiyet ilişkilerinin neden olduğu eşitsizleri görünür kılmada, kadınların toplumsal yaşam içerisinde karşı karşıya kaldıkları sorunları tartışmada yetersiz kalmaktadır. Her ne kadar popüler kadın sitelerinin ele aldıkları konularda kadın ev içi roller içerisine sıkıştırılmasa da siyasal, kültürel, ekonomik, eğitim, hukuksal alanlarda kadının yaşadığı sıkıntılar ve bu sorunlar karşısında neler yapılması gerektiği, kimlere ne gibi sorumluluklar düştüğüne ilişkin bir söylem alanı güzellik, estetik, moda, tüketim söylemleri içerisinde görünürlüğünü kaybetmektedir.

Kadın odaklı habercilik yaptığını vurgulayan sitelerin ise toplumsal cinsiyet konusuna inşacı bir mantık üzerinden yaklaştıkları görülmektedir. Toplumsal cinsiyetin toplumsal ve kültürel olarak nasıl inşa edildiği ve bu anlamda ortaya çıkan sorunların toplumsal dinamiklerini anlama çabası belirginleşmektedir. Toplumsal cinsiyet tartışmaları sadece kadın düzleminde ele alınmamakta, hegemonik erkekliği güçlü kılan unsurlar tartışılmakta, cinsiyet kimliği dışında cinsel kimlik temelli tartışmalar da toplumsal cinsiyeti kavramsallaştırmada dışarıda bırakılmamaktadır. Ataerkil bir söylemin içerisinde belirginleşen kadın rolleri sorgulanmakta, kadının siyasal yaşamdaki görünülmezliği sorgulanmakta, iş yaşamında karşı karşıya kaldığı ikincilleştirmeler, eğitim alanındaki sorunlar tartışmaya açılmaktadır. Kadın cinayetleri, kadına şiddet, çocuk gelinler temaları sürekli gündemde tutulmaya çalışılmaktadır. Çalışmada incelenen kadın odaklı habercilik vurgusu üzerinde

temellenen siteler güzellik ve beden üzerinden estetize edilen durumları değil, beden üzerindeki denetim ve kontrol mekanizmlarını görünür kılmaya çalışmaktadır. Var olan cinsiyetçi politikalara karşı kadınların birlikte hareket etmesi ve bir mücadele alanının yaratılması gerektiği noktasındaki söylemler belirginleşmektedir.

İletişim çalışmalarında geleneksel medyada kadın temsilleri üzerine literatür oldukça geniş olmakla birlikte toplumsal cinsiyet tartışmaları temelinde geleneksel medya dışındaki araçların toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimindeki rolünü ortaya koyan çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma sınırlılıklarının farkında olmakla birlikte alana bir katkı sağlamayı amaçlamış ve tüm toplumu yakından ilgilendirmesi gereken bir konuda var olan sorun alanları üzerine en azından bir düşünsel yapı ortaya koyma çabası içerisine girmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmaların sorun alanlarını belirginleştirmenin ötesinde ne gibi politikaların üretilmesi gerektiği, bu anlamda medyadan, sivil toplum aktörlerine ve siyasal aktörlere kadar kimlere ne gibi sorumluluklar düştüğü, tüm bu yapılar arasında birlikte hareket edebilme dinamiklerinin olabilirliğini belirginleştirecek çalışmalar yapılması önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

Acar Savran, Gülnur (2004). *Beden Emek Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin*. İstanbul: Kanat Yayınları.

Adler, Alfred (1996). *Psikolojik Aktivite Üstünlük ve Toplumsal İlgi.* İstanbul: Say Yayınları.

Afşar Taşdemir, Selda (2015). Türkiye'de Şiddetin "Kadın Yüzü". *Sosyoloji Konferansları Dergisi, 52,* 715-753.

AK (Avrupa Konseyi), (Nisan-2014). *Cinsel Yönelim veya Cinsiyet Kimliği Temelli Ayrımcılıkla Mücadele, Avrupa Konseyi Standartları*. http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/avrupa_konseyi___ayrimcilikla_mucadele_standartlari.pdf, Erişim Tarihi: 06.08.2017.

Akın, Ayşe ve Demirel, Simge (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi Halk Sağlığı, Özel Eki,* 25 (4), 73-82.

Akıncı Vural, Z. Beril ve Bat, Mikail (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yaşar University, 20,* 3348-3382.

Alankuş, Sevda (2007). Neden Kadın Odaklı Habercilik? (Editör: Sevda Alankuş). *Kadın Odaklı Habercilik*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 25-66.

Alemdaroğlu, Ayça ve Demirtaş, Neslihan (2004). Biz Türk Erkeklerini Böyle Bilmezdik!: Mynet'te Erkeklik Halleri. *Toplum ve Bilim, 101,* 206-225.

Alkan, Ayten (1999). *Toplumsal Cinsiyet ve Kentsel Mekânın Düzenlenmesi Çerçevesinde Kent Planlaması Disiplini*. Tartışma Metni. Ankara: AÜ. SBF. Basımevi.

Altuntaş, Nezahat (2012). *Türkiye'de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar: Post-Feminist Çağda Türkiye'de Farklı Kadın Konumları*. Ankara: Orion Kitabevi.

Armağan, Ahsen ve Deniz, Şadiye (2012). Çocuk İstismarlarının Sosyal Paylaşım Platformlarında Temsil Biçimleri: Pozantı Cezaevinde Kalan Çocuklar Örneği'nin Ekşi Sözlük"te Sunumu. *International Journal of Social Science, 5* (7), 69-88.

Arslantürk, Zeki ve Amman, Tayfun, M. (2001). *Sosyoloji Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler,* İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Aşman Alikılıç, Özlem (2011). *Halkla İlişkiler 2.0-Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar Yeni Teknikler*. Ankara: Efil Yayınevi.

Ataklı Yavuz, Rüya (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ekseninde Kadın İstihdamı ve Ekonomik Şiddet. *Journal of Life Economics, 3,* 77-100.

Atauz, Akın (2004). Toplumsal Cinsiyet Mekân ve Kentler. *Mimarist,* (14), 54-58.

Avcıoğlu, Şevket G. (2011). *Küresel Bilgi Teknolojileri ve Toplumsal Değerler*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Aydın, Mustafa (1997). *Kurumlar Sosyolojisi-Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma*. Ankara: Vadi Yayınları.

Aydoğan, Filiz (2009). Eleştirel Perspektiften Yeni Medya. *Marmara İletişim Dergisi, 15*, 185-194.

Aydoğan, Filiz (2010). İkinci Medya Çağında Gözetim ile Kamusal Alan Paradoksunda İnternet. (Editör: Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz) *İkinci Medya Çağında İnternet*. İstanbul: Alfa Yayınları, 3-17.

Baban, Ece (2012). Mc Luhan ve Baudrillard'ın Penceresinden Sosyal Medyanın Etkisi: İfadenin Esareti, Gözetlenen Toplum ve Kayıp Kimlik Sendromu. (Editör: Tolga Kara ve Ebru Özgen). *Sosyal Medya-Akademi*. İstanbul: Beta Yayınları, 57-79.

Babür Tosun, Nurhan (2010). İletişim Temelli Marka Yönetimi. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Barker, Chris and Galasinski, Dariusz (2001). *Cultural Studies and Discourse Analysis A Dialogue on Language and Identity* (2). London: Sage.

Baş, Türker ve Akturan, Ulun (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri, NVivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*. İstanbul: SeçkinYayıncılık.

Başaran, Funda (2010). *İletişim Teknolojileri, Toplumsal Gelişme-Yayılmanın Ekonomi Politiği*. Ankara: Ütopya Yayınları.

Başer, Ayşegül (2010). Yeni İletişim Teknolojilerinin Evriminde Televizyonun Yeri. (Editör: Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz). *İkinci Medya Çağında İnternet*. İstanbul: Alfa Yayınları, 36-60.

Baştürk Akca, Emel ve Kaya, Buket (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Dijital Bölünme ve Farklı Yaklaşımlar. *Intermedia International e-Journal, 3* (5). 301-318.

Bauman, Zygmund (1998). *Postmodern Etik*. (Çeviren: Alev Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Zygmund (2006). *Küreselleme: Toplumsal Sonuçları*. (Çeviren: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bayhan, Vehbi (2013). Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet. *Doğu Batı Düşünce Dergisi (Toplumsal Cinsiyet*), (63), 147-164.

Bayraktutan Sütcü, Günseli (2007). İktidarın Müzelerinin Sanal Uzamdaki Varlığı Üzerinden Siyasal İletişimi. (Editör: Mutlu Binark). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 71-96.

Beniger, James (2011). Kontrol Devrimi. (Editör: Ersöz Berkay). *Teknoloji- Kültür-Toplum*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 442-454.

Berktay, Fatmagül (1997). Tanımlanması Serbest Bir Nesne: Kadın. (Yayına Hazırlayan: Necla Arat). *Kadınların Gündemi*. İstanbul: Say Yayınları, 89-97.

Berktay, Fatmagül (2000). *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis Yayınları.

Berktay, Fatmagül (2004). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.

Bilgin, Nuri (2007). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü Kavramlar Yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Bilgin, Rıfat (2015). Tüketim Kültüründe Kadın Bedeninin Cinsel Kurgu Olarak Konumlandırılması ve Sunumu. *International Journal of Social Science*, 36 (Yaz II), 309-329.

Binark, Mutlu (2007). Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu. (Editör: Mutlu Binark). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 21-44.

Binark, Mutlu ve Gencel Bek, Mine (2007). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı: Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Binark, Mutlu ve Kılıçbay, Barış (2005). Dipnotsuz İletişim ve Etnik Laflama Odaları. (Editör: M. Serdar Kayaoğlu*). İnternet, Toplum, Kültür*. Ankara: Epos Yayınları, 118-136.

Bingöl, Orhan (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16 (Özel Sayı 1), 108-114.

Bora, Aksu ve Üstün, İlknur (2005). *Sıcak Aile Ortamı, Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler* (Rapor No: 975-8112-60-0). T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. İstanbul: TESEV Yayınları.

Bölükbaş, Kenan ve Yıldız, M. Cengiz (2005). İnternet Kullanımında Kadın-Erkek Eşitsizliği, Değişen Dünya ve Türkiye'de Eşitsizlikler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 94-103.

Budak, Selçuk (2000). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Butler, Judith (2004). *Undoing Gender*. Routledge: New York.

Butler, Judith (2009). Toplumsal Cinsiyet Düzenlemeleri. *Cogito: Feminizm*, 58, 73-91.

Castells, Manuel (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür* II. Cilt *Kimliğin Gücü*. (Çeviren: Ebru Kılıç). İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cevizci, Ahmet (2003). *Paradigma Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

McChesney, Robert W., Wood, Ellen Meiksins ve Foster, John Bellamy (2003). *Kapitalizm ve Enformasyon Çağı*. (Çeviren: N.Senem Çınga). Ankara: Epos Yayınları.

Connell, Raewyn (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. (Çeviren: Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Cüceloğlu, Doğan (1999). *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakır, Hamza ve Topçu, Hakan (2005). Bir İletişim Dili Olarak İnternet, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 71-96.

Çakır, Serpil (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.

Çalışır, Gülsüm (2014). Sosyal Medya'da Benlik İnşası, Sunumu ve Tüketimi. *Dijital İletişim Etkisi* (International Academic Conference). 14-16 Ekim 2014. İstanbul: İskenderiye Kitap, 176-185.

Çalışkan, Osman (2014). Kamusal Alan Bağlamında Ağ Toplumu ve Yeni Kamusal Alan Arayışı. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-62.

Çalışkan, Özgür (2013). Ötekileştirilen Kimliklerin Melezleşmesi: Hebûn LGBT Grubunun Fanzinleri Üzerine Bir Çözümleme. *Doğu Batı, 2* (64). 337-365.

Çaycı, Berk ve Karagülle, Ayşegül Elif (2014). Mobil Teknolojiyle Değişen Örgütlenme Biçimleri: Ağlarda Örgütlenen Toplumsal Hareketler. *Journal of Yaşar University,* 9(36), 6370-6380.

Çelebi, Nilgün (1990). *Kadınlarımızda Cinsiyet Rolü Tutumları*. Konya: Sebat Ofset.

Çelebi, Pınar (2009). *Türkiye'de İnternet Ortamında Toplumsal Cinsiyet Kuruluşu: Bloglar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Ünivresitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dağtaş, Erdal (2007). Yurttaşlık Haklarının İnşası Ekseninde Eskişehir Yerel Basınından Online (Çevrimiçi) Bir Örnek: Midas Gazetesi. (Editör: Mutlu Binark). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 97-146.

Dedeoğlu, Saniye (2000). Toplumsal Cinsiyet Rolleri Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, 86, 139-170.

Demez, Gönül (2012). Medyada Yeni Sağlık Anlayışları ve Kadın Bedeninin Temsili. *Uluslararası İnsanbilimleri Dergisi*, 9(1), 512-532.

Denizci, Ö. Mert (2009). Bilişim Toplumu Bağlamında İnternet Olgusu ve Sosyopsikolojik Etkileri. *Marmara İletişim Dergisi*, 15, 47-63.

Doğan, Elif Tuğba (2012). Hamile Kadınların Çalışma Yaşamında Maruz Kaldığı Ayrımcı Uygulamalar. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 14(2), 79-98.

Doğan, Evin (2014). Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi İlişkisine Eleştirel Yaklaşım, *Şişli Akademi Dergisi,1,53-60.*

Doğan, İsmail (2000). *Sosyoloji Kavramları ve Sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dolgun, Uğur (2011). İnternet ve Demokrasi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi, 44,* 221-236.

Dorer, Johanna (2003). İnternette Cinsiyet: Yeni İletişim Teknolojileri ile Birlikte Cinsiyet Ayrımına İlişkin Araştırmalara Bakış. (Çeviren: Dilek İmançer ve Ahmet İmançer). *Selçuk İletişim Dergisi, 3*(1), 157-163.

Dökmen Zehra Yaşın (1991). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (35), 81-89.

Dökmen Zehra Yaşın (2006). *Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dönmezer, Sulhi (1982). *Sosyoloji*. Ankara: Savaş Yayınevi.

Dursun, Çiler (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Dursun, Çiler (2010). Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği, *Fe Dergi: Feminist Eleştiri, 2,* 29-32.

Dursun, Çiler (2013). *İletişim Kuram Kritik*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Duverger, Maurice (1995). *Siyaset Sosyolojisi*, (Çeviren: Şirin Tekeli), İstanbul: Varlık Yayınları.

Ecevit, Yıldız (2003). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çatışabilir? *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 25,* 83-88.

Elçi, Elçin (2011). Türkiye'de "Kadın Olmak" Söylemi: Kadınlarla Yapılmış Bir Söylem Çalışması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 31, 1-28.

Eldeniz, Levent (2010). İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web. 2.0. (Editör: Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz). *İkinci Medya Çağında İnternet*. İstanbul: Alfa Yayınları, 18-35.

Elibol, Halil (2005). Bilişim Teknolojileri Kullanımının İşletmelerin Organizasyon Yapıları Üzerindeki Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 155-162.

Erdoğdu Erkarslan, Özlem (2010). *Kadın ve Mekân: Tutsaklık mı Sultanlık mı?* İstanbul: Turkuvaz Kitap.

Ergil, Doğu (2001). Şiddetin Kültürel Kökenleri. *Bilim ve Teknik*, 399, 40-41.

Akadlı Ergöçmen, Banu, Üner, Sunday, Abbasoğlu, Ayşe ve Gökçen, Ceren (2009). *Türkiye'de Kadının Aile İçi Şiddetle Mücadele Yöntemleri,* (Rapor No: 978-975-19-4498-6). Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Eroğlu, Feyzullah (1996). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Basım.

Ersoy, Ersan (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.

Günindi Ersöz, Aysel (2010). Tüketim Toplumunda "Sıfır Beden" Söylemi: Neden ve Sonuçları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27* (2), 37-53.

Ersöz, Selva (2005). İnternet ve Demokrasinin Geleceği. *Selçuk İletişim 3*(4), 122-129.

Foucault, Michel (2011). *Özne ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Frazer, Nancy (2004). Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı. (Editör: Meral Özbek). *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil Yayınları, 103-132.

Freud, Sigmunt (2000). *Psikanaliz Üzerine*. (Çeviren: Kamuran Şipal). İstanbul: Cem Yayınevi.

Gencel Bek, Mine ve Binark, Mutlu (2000). *Medya ve Cinsiyetçilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Giddens, Anthony (2005). *Sosyoloji.* (Çeviren: Cemal Güzel). Ankara: Ayraç Yayınevi.

Gödelek, Kamuran (2005). Güç İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet. *Sosyal ve Beşeri Araştırmaları Dergisi (İLKE)*, (15), 98-107.

Gökçimen, Semra (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi. *Yasama Dergisi,* (10), 5-59.

Göker, Gamze (2007). İnternet'in Türkiye Kadın Hareketi Üzerindeki Etkisi: Kadın Kurultayı E-Grubu Örneği. (Editör: Mutlu Binark). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Gül, Aykut ve Sezgin Aslı (2010). İnternet Vasıtasıyla Medya Yazarı Olabilmek: Türkiye'te Weblog Yazarları Üzerine Bir Araştırma. *15. Türkiye'de İnternet Konferansı, 2-4 Aralık 2010,* İstanbul.

Güldü, Özgür ve Ersoy Kart, Müge (2009). Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergis, 64* (3), 97-117.

Güney, Salih (2000). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

Gürtürk, Sami (1967). *Açıklamalı Psikoloji Özeti*. Ankara: Kültür Matbaası.

Güvenç, Bozkurt (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güvenç, Bozkurt (2002). *Kültür'ün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Güzel, Mehmet (2006). Küreselleşme, İnternet ve Gençlik Kültürü. *Küresel İletişim Dergisi*,1, 1-16.

Güzel, Mehmet (2007). Küreselleşme, Tüketim Kültürü ve İnternet'deki Gençlik Siteleri. (Editör: Mutlu Binark). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 177-204.

Greengard, Samuel (2017). *Nesnelerin İnterneti.* (Çeviren: Müge Çavdar). İstanbul. Optimist Yayınevi.

Habermas Jurgen (2003). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. (Çevirenler: Tanıl Bora ve Mithat Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları.

Habermas, Jurgen (2004). Kamusal Alan. (Editör: Meral Özbek). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil Yayınları, 96-102.

Habermas, Jurgen (2011). *Sosyal Bilimlerin Mantığı Üzerine*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Hancıoğlu, Furkan (2015). Sendikal Mücadele ve LGBTİ Hareketi Üzerine. (Derleyen: Yıldız Tar). *Çalışma Hayatında Ayrımcılık ve Ayrımcılığa Karşı Mücadele*. Ankara: Kaos GL Yayınları, 121-126.

Hançerlioğlu, Orhan (2001). *Toplumbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hansen, Miriam (2004). Yirmi Yılın Ardından Negt ve Kluge'nin "Kamusal Alan ve Tecrübe'si": Değişken Karışımlar ve Genişlemiş Alanlar. (Editör: Meral Özbek). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil Yayınları, 141-176.

Hogg, Michael ve Vaughan, Graham (2007). *Sosyal Psikoloji* (Çevirenler: İbrahim Yıldız ve Aydın Gelmez). İstanbul: Ütopya Yayınları.

Irak, Dağhan ve Yazıcıoğlu, Onur (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya*. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.

Işık, Emre (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

İmamoğlu, Emine Olcay (1991). Aile İçinde Kadın-Erkek Rolleri. *Türk Aile Ansiklopedisi, 3,* 832-835. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

İmançer, Dilek (2006). *Medya ve Kadın*. Ankara: Ebabil Yayınları.

İnal, Ayşe (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

İrvan, Süleyman (2002). *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Ark Yayınevi.

İşci, Metin (1995). *Kültür Sömürgeciliği ve Eğitim*. İstanbul: Turan Yayıncılık.

Jarvis, Helen, Kantor, Paula ve Cloke, Jonathan (2015). *Kent ve Toplumsal Cinsiyet*. (Çeviren: Yıldız Temurtürkan). Ankara: Dipnot Yayınları.

Jersıld, Arthur T. (1979). *Çocuk Psikolojisi*, (Çeviren: Gülseren Günçe). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Jung, Gustav (1992). *Analitik Psikolojinin Temel İlkeleri.* İstanbul: Cem Yayınları.

Kapani, Münci (1989). *Politika Bilimine* Giriş. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Keleş, Ruşen ve Ünsal, Artun (1996). Kent ve Siyasal Şiddet. *Cogito*, Sayı 6-7, 91-104.

Kellner, Douglas (2004). Tabandan Küreselleşme: Radikal Demokratik Bir Tenopolitikaya Doğru. (Editör: Meral Özbek). *Kamusal Alan*. (İstanbul: Hil Yayınları, 715-735.

Kellner, Douglas M. (2013). *Medya Gösterisi*. (Çeviren: Zeynep Paşalı). İstanbul: Açılım Kitap.

Kılıçbay, Barış (2001). Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya Üzerine: Liesbet van Zoonen ile Söyleşi. *Gazi İletişim Dergisi*, (10), 235-242.

Kırca Schroeder, Süheyla (2007). *Popüler Feminizm Türkiye'de ve Britanya'da Kadın Dergileri*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Kırçova, İbrahim ve Öztürk, Pınar (2000). *İnternette Ticaret ve Hukuksal Sorunlar*. İstanbul: İTO Yayınları.

Kışlalı, Taner, Ahmet (2002). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Kitabevi.

Kızılçelik, Sezgin ve Erjem, Yaşar (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*. İzmir: Saray Kitapevleri.

Kızılçelik, Sezgin (1994). *Sosyoloji Teorileri*. Konya: Yunus Emre Yayıncılık.

Kluge, Alexander ve Neght, Oscar (2004). Kamusal Alan ve Tecrübe'ye Giriş. (Editör: Meral Özbek). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil Yayınları, 133-140.

Kocacık, Faruk (2001). Şiddet Olgusu Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2* (1), 1-7.

Konan, Belkıs (2011). Türk Kadının Siyasi Hakları Kazanma Süreci. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 60* (1), 157-174.

Köker, Eser (1996). Feminist Alternatif Medya Üzerine. *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi 1995-1996 Yıllık,* 23-44.

Köker, Eser (2007). Kadınların Medyadaki Hak İhlalleriyle Baş Etme Stratejileri. (Editör: Sevda Alankuş). *Kadın Odaklı Habercilik*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 117-148.

Köknel, Özcan (1982). *Beynimizdeki Cinsellik*. İstanbul: Cep Kitapları.

Köse, Hüseyin (2011). Tüketim Toplumunda Bir "Sosyal Beden" Kurgusu Olarak Kadın. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 6*(4), 76-89.

Kümbetoğlu, Belkıs (2010). Değersizleştirme: Kadın Bedeninin Maruz Kaldığı Şiddet. (Editör: Yasemin İnceoğlu ve Altan Kar). *Kadın ve Bedeni Dişilik Güzellik ve Şiddet Sarmalında*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 39-61.

KSGM (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı*. https://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-plani, pdf, Erişim Tarihi:04.09.2017.

KSGM (2009). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013*. Ankara: Fersa Ofset.

Kula, Nesrin (2013). TV Dizileri Yoluyla Yeniden Üretilen Tüketim Kültürü. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science, 6* (1), 989-1010.

Kuşay, Yeliz (2010). Sosyal Medyanın Gücü ve Uygulama Örnekleri. (Editör: Filiz Aydoğan ve Ayşe Akyüz). *İkinci Medya Çağında İnternet.* İstanbul: Alfa Yayınları, 61-92.

Lemke, Thomas (2013). *Biyopolitika*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Levi, Eser ve Babür Tosun, Nurhan (2010). Marka Topluluğu Yaklaşımında Sosyal Medyanın Kullanımı. (Editör: Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz). *İkinci Medya Çağında İnternet*. İstanbul: Alfa Yayınları, 93-120.

Linton, Ralph (1936). *The Study of Man*. New York: Appleton Century Company.

Lyon, David (1997). *Elektronik Göz*. (Çeviren: Dilek Hattatoğlu). İstanbul: Sarmal Yayınları.

Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çevirenler: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat.

Mestçi, Aytaç, Türkiye İnternet Raporu 2007. *XII. Türkiye'de İnternet Konferansı.* 8-10 Kasım 2007. Ankara, 175-183.

Mete, Yücel (2008). *Alternatif Medya Biçimi Olarak İnternet: Bağımsız İletişim Ağı (Bianet) Üzerine Bir Araştırma.* Yüksek Lisans Tezi. Gazi Ünversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Miller, Tina (2010). *Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mills, Wright (1974). *İktidar Seçkinleri.* (Çeviren: Ünsal Oskay). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Mora, Necla (2005). Kitle İletişim Araçlarında Yeniden Üretilen Cinsiyetçilik ve Toplumda Yansıması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2* (1), 1-7.

Nalçaoğlu, Halil (2008). "Eski" Medyadan "Yeni" Medyaya Geçiş, Gençlerin Kamusal Katılım Alanı Olarak İnternet. *XIII.Türkiye'de İnternet Konferansı Bildirileri*. 22-23 Aralık 2008. Ankara: İnternet Teknolojileri Derneği, 1-17.

Nar, Mehmet (2015). Küreselleşmenin Tüketim Kültürü Üzerindeki Etkisi: Teknoloji Tüketimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8*(37), 941-954.

Nasio, Juan David (2006). *Psikanalizin Yedi Temel Kavramı*. (Çevirenler: Özge Erşen ve Murat Erşen). İstanbul: İmge Kitabevi.

Newman, David M. (2013). *Sosyoloji*. (Çeviren: D. Ali Arslan). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Odabaş, Sevim (2005). Modern Beden Kültüründe Güzellik Salonlarının Yeri: Ankara Örneği. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 104, 153-181.

Oral, Zeynep (2010). *Kadın Olmak*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Öksüz, Burcu (2014). Sosyal Ağa Sitelerinde İzlenim Yönetimi ve İşe Alım. *Dijital İletişim Etkisi Konferans Bildiri Kitabı*. 16-17 Ekim 2014. İstanbul: İskenderiye Kitap, 486-500.

Öktem, Altay (2003). *Sokaklar Tekin Değil*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Ökten, Şevket (2009). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2* (8), 302-312.

Özaydınlık, Kevser (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (14), 93-112.

Özbek, Meral (2004). Giriş: Kamusal Alanın Sınırları. (Editör: Meral Özbek). *Kamusal Alan*. İstanbul: Hil Yayınları, 19-89.

Özcebe, Hilal ve Küçük Biçer, Burcu (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 48 (2), 86-93.

Özçağlayan, Mehmet ve Çelik, Ramazan (2014). Sosyal Medyada Kendini İfade, Teşhir ve Gözetim (Gözetimin Sayısal Bilgiyle Dönüşümü Üzerine Nitel Bir Çalışma). *Dijital İletişim Etkisi Bildiriler*. 16-17 Ekim 2014. İstanbul: İskenderiye Kitap, 186-209.

Özçetin, Burak, Arslan, Umut Tümay ve Binark, Mutlu (2012). Türkiye'de İnternet Kamusallık ve Demokratik Kanaat Oluşumu. *Folklor/Edebiyat 18* (72), 51-76.

Özdemir, Caner (1997). *Erkek Kimliği*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Özdemir Çakır, Hilal (2011). Sosyal Paylaşım Ağlarının Halkla İlişkiler Aracı Olarak Değerlendirilmesi: Facebook Örneği. (Editör: Zeliha Hepkon). *İletişim ve Teknoloji Olanaklar, Uygulamalar, Sınırlar.* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 176-195.

Özer, Ömer (2011). *Haber Söylem İdeoloji*. Konya: Literatürk Yayınları.

Özgül, Gönül Eda (2012). Bir Görme Biçimi Olarak Yeni Medya, Kamusal Bir Alan İmkânının Araştırılması. *Journal of Yaşar University*, *26*(7), 4526-4547.

Parla, Taha (1993). *Türkiye'nin Siyasal Rejimi 1980-1989.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Pınarcıoğlu, Nihal Şirin (2017). Eril Siyasette Kadın Temsili (Mi?). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 7(1),*12-24.

Powell, Gary and Greenhaus, Jeffrey (2010). Sex, Gender, and Decisions at the Family-Work Interface. *Journal of Management, 36* (4), 1011-1039.

Punch, Keith F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (Çevirenler: Dursun Bayrak, H. Bader Arslan ve Zeynep Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Saktanber, Ayşe (1993). Türkiye'de Medya'da Kadın: Serbest, Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakâr Anne. (Yayına Hazırlayan: Şirin Tekeli). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar.* İstanbul: İletişim Yayınları, 211-232.

Sancar, Serpil (2011). *Erkeklik: İmkânsız İktidar, Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Savcı, İlkay (1999). Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 54* (1), 123-142.

Sayın, Önal (1990). *Aile Sosyolojisi Ailenin Toplumdaki Yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Sayımer, İdil (2014). Medya Ortamlarında Ağlar Oluşturan Toplumsal Hareket Deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi,* 2*(2),* 97-112.

Scott, Joan Wallach (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. (Çeviren: Aykut Kılıç). İstanbul: Agora Kitaplığı.

Serdar Tekeli, Esra (2011). *Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Kadın Mağduriyeti*. Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sever, Merin (2015). Kadınlık, Annelik, Gönüllü Çocuksuzluk: Elisabeth Badinter'den Kadınlık mı Annelik mi? Tina Miller'dan Annelik Duygusu:

Mitler ve Deneyimler ve Corinne Maier'den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması. *Fe Dergi, 7*(2), 72-86.

Sevim, Fatime (2013). *Medya Okuryazarlığı, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Medyada Temsili*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sevim, Seher ve Kuzgun, Yıldız (2004). Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 14-27.

Seyyar, Ali (2004). *Davranış Bilimleri Terimleri.* İstanbul: Beta Basım.

Soysal, Abdullah (2010). Türkiye'de Kadın Girişimciler; Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 65*(1), 83-114.

Sözen, Edibe (1999). *Söylem.* İstanbul: Paradigma Yayınları.

Şengül, Olgu. (2017). *2 Saatte A'dan Z'ye Dijital Pazarlama.* İstanbul: Ceres Yayınları.

Stromquist, Nelly P. (2010). Toplumsal Cinsiyet, Eğitim ve Dönüştürücü Bilginin Olanaklılığı. (Çeviren: Esra Karataş). *Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 8* (29) 94-116.

Şahin, Melih Erkan, Yetim Dilek ve Öyeçkin Güleç, Demet (2012). Edirne'de Kadına Yönelik Eş Şiddeti Yaygınlığı ve Kadınların Şiddete Karşı Tutumları. *Cumhuriyet Tıp Dergisi, 34,* 23-32.

Şaşman Kaylı, Derya (2011). *Kadın Bedeni ve Özgürleşme*. İzmir: İlya Yayınları.

Şendur, Gülseren ve Atabek, Ümit (2007). *Medya Metinlerini Çözümlemek*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Şener, Gülüm (2006). İnternet ve Demokrasi İlişkisine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım. *inet-tr'06 - XI. "Türkiye'de İnternet" Konferansı Bildirileri,* 21-23 Aralık 2006. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara, 63-67.

Uğur Tanrıöver Hülya, Vitrinel, Ece ve Sözeri, Ceren (2009). Gözlemlerden Eylemlere: Türkiye'de Cinsiyetçi Olmayan Bir Medyaya Doğru. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 10(10), 33-51.

Taş, Oğuzhan (2007). Şebeke Toplumunda Direniş: Hacker Kültürü ve Teknoloji Etiği. (Editör: Mutlu Binark). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları, 309-345.

Taşıtman, Ayşegül (2012). *Kutsal Erkekliğin İnşasında Bir Durak: Sünnet Ritüel*. Bellek İzleri: Kurgudan Kurama Görüntüler. (Editör: N. Gamze Toksoy). İstanbul: Kalkedon Yayınları, 109-129.

Taylan, Ahmet (2012). *Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye'de Alternatif Medya'ya Dair Etnografik Çalışma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Taylor, Shelley E., Peplau, Letitia Anne ve Sears, David O. (2007). *Sosyal Psikoloji*. Ankara: İmge Kitapevi.

Tekeli, Şirin (1991). *Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık Öyküsü, Kadınlar ve Siyasal Yaşam: Eşit Hak-Eşit Katılım*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Tezcan, Mahmut (1993). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: 72-Teksir-Dizgi-Fotokopi-Ofset Tesisleri.

Timisi, Nilüfer (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Timurtürkan, Meral (2009). *İktidarın Nesnesi Olarak Beden*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Tire, Olcay (2017). Toplumsal Cinsiyet Rolleri Açısından Türkiye'de Kadın Yoksulluğu. *Mavi Atlas, 5*(1) 97-112.

Tong, Rosamarie Putnam (2006). *Feminist Düşünce*. (Çeviren: Zafer Cirhinlioğlu). İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Toprak, Ali, Yıldırım, Ayşenur, Eser, Aygül, Binark, Mutlu, Börekçi, Senem ve Çomu, Tuğrul (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: Görülüyorum Öyleyse Varım*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Tura, Saffet Murat (1996). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Turanlı Yücel, Kıvılcım (2007). Anne, Memur, Kadın!. *Amme İdaresi Dergisi, 40* (3), 99-111.

Türköne, Mualla (1995). *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*. İstanbul: Ark Yayınları.

Urhan, Betül (2009). Görünmezlerin Görünür Olma Mücadeleleri: Çalışan Kadın Örgütlenmeleri. *Çalışma ve Toplum,* (21), 83-110.

Usal, Alpaslan ve Kuşluvan, Zeynep (2000). *Davranış Bilimleri Sosyal Psikoloji*. İzmir: Barış Yayınları.

Üner, Sarp (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Ünsal, Artun (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito*, Sayı 6-7, 29-36.

Ürper, Osman (2010). Reklam Prodüksiyonlarında CGI Kullanımı: Bilgisayar Aracılığıyla Simüle Edilmiş Görüntülerin Gerçekliği. (Editör: Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz). *İkinci Medya Çağında İnternet.* İstanbul: Alfa Yayınları, 234-252.

Üstel, Füsun (2011). *Küreselleşme ve Demokrasi, Küreselleşmenin Farklı Yüzleri*. (Çeviren: Mediha Sarı). Ankara: Dipnot Yayınları.

van Dijk, Teun, A. (1988a). *News Analysis, Case Studies of International and National News in The Press*, Hillsadale, New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates Publishers.

van Dijk, Teun, A. (1988b). *News As Discourse*, London: Lawrance Erlbaum Associates Publishers.

van Dijk, Teun, A. (1991). *Racism and the Press*, Routledge: London and New York.

van Dijk, Teun, A. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı bir Yaklaşım, (Çevirenler: Barış Çoban**,** Zeynep Özarslan ve Nurcan Ateş). *Söylem ve İdeoloji*. İstanbul: Su Yayınları, 13-112.

van Dijk, Teun, A. (2005). Söylem Yapıları ve İktidarın Yapıları. (Editör: Mehmet Küçük). *Medya İktidar İdeoloji*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 315-375.

Van Zoonen, Liesbet (2002). Medyaya Feminist Yaklaşımlar. (Editör: Süleyman İrvan). *Medya Kültür Siyaset*. İstanbul: Alp Yayınevi, 365-398.

Wilson, Elizabeth (1992). *Görünmez Flaneur*. (Çevirenler: Filiz Çulha ve Aksu Bora). İstanbul: Birikim Yayınları.

Wright, Elizabeth (2002). *Lacan ve Postfeminizm*. (Çeviren: Ebru Kılıç). İstanbul. Everest Yayınları.

Yakıt, Eda ve Coşkun, Anahit Margirit (2014). Toplumsal Açıdan Çocuk Yaşta Evlilikler Gerçeği: Hemşire ve Ebenin Sorumluluğu. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 11*(3), 3-10.

Yalom, Irvin David (1999). *Varoluşçu Psikoterapi*. (Çeviren: Zeliha İyidoğan Babayiğit). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Yavuz, Şadan (2007). Çocuklar ve Toplumsal Cinsiyeti Biçimlendirmede Televizyonun Rolü. *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi*, 22-24 Ekim 2007. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 499-510.

Yaylagül, Levent (2013). Bilgisayar ve İnternet'in Ekonomi Politiği. *Global Media Journal*, Güz Sayısı, 214-236.

Yaylagül, Levent ve Bulut, Selda (2004). Türkiye'deki Yazılı Basında Yargıtay ve Mafya İlişkisine Yönelik Haberler. *İletişim Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (19), 119-143.

Yaylı, Hasan ve Eroğlu, Gülçin (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye'de Kadın Temsili, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS),3(3),* 504-524.

Yetim, Dilek ve Şahin Melih (2008). Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete *Yaklaşım. Aile Hekimliği Dergisi. 2(2),* 48-53.

Yılmaz, Volkan (2014). Yeni Anayasa Sürecinde LGBTİ Hakları Hareketi'nin Eşit Yurttaşlık Mücadelesi: Çoğunlukçu Demokrasiye Karşı Anayasal Demokrasi. (Editör: Ayhan Kaya). *Farklılıkların Birlikteliği Türkiye ve Avrupa'da Birarada Yaşama Tartışmaları*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 169-183.

Yörükoğlu, Atalay (1992). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Yüksel Kaptanoğlu, İlkur, Ergöçmen, Banu (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 15* (2), 129-161.

Yüksel, Okan (2017). *YouTube Video Blog Rehberi*. Ankara: Nirvana Yayınları.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	ÖZGE ÖZÇELİK BALOĞLU	**İmza:**	
Doğum Yeri:	Konya		
Doğum Tarihi:	12.10.1987		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	**Okulun Adı**	Program	Yer	**Yıl**
İlkokul	Ahmet Hazım Uluşahin		Konya	1998
Ortaokul	Ahmet Hazım Uluşahin		Konya	2001
Lise	Selçuklu Atatürk Anadolu Lisesi		Konya	2004
Lisans	Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi	Gazetecilik	Konya	2009
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	Gazetecilik	Konya	2018
İş Deneyimi:	Sky Turk TV İstihbarat Muhabiri Staj/İstanbul Özkaymak Yıllar Yollar Dergisi Editörlüğü/Konya Ağaçlı News Dergisi Editörlüğü/Konya Konya Life Dergisi/Editörlük/Konya Anadolu'da Bugün Gazetesi Reklam Müdürlüğü/Konya Dünya Gazetesi Reklam Sorumlusu/Konya			
e-posta:	ozgeozcelikbaloglu8587@gmail.com			
Adres:				